

ΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Περίοδος Β'
Τεύχος 822
Παρασκευή
16 Ιουλίου 2004
Τιμή: 4 Ευρώ

ΑΝΤΙ

Ιδριν τριάντα χρόνια
Αττίλας...

16 ΦΕΒ. 2005

Γράφουν:

- Γιώργιος Γεωργίου
- Λεύκιος Ζαφειρίου
- Χρήστος Ζαχαράκης
- Βύρων Θεοδωρόπουλος
- Πασχάλης Κιτρομηλίδης
- Σωτήρης Λέτσιος
- Σταύρος Λυγερός
- Γιώργος Μολέσκης
- Γιώργος Μύαρης
- Δημήτρης Νεζερίτης
- Μιχάλης Πιερής
- Χρυσάνθος Χρυσάνθου
- Μάνος Στεφανίδης
- Σοφιανός Χρυσοστομίδης

- ✓ Ο βρόμικος πόλεμος της Ολυμπιάδας
- ✓ Η ευρωνίκη μας
- ✓ Νίκος Κεσσανλής

ISSN 1108-9822

9 771108 982000

29>

ΝΙΚΟΣ ΦΑΡΟΥΠΟΣ

ΛΕΞΙΚΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

...
ΑΡΧΑΙΑ ΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ

...
ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ

...
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

...
ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΕΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΩΡΑΙΟΤΕΡΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥΣ

Το μοναδικό αυτό
Λεξικό περιέχει όλα όσα
μπορεί να ενδιαφέρουν
κάποιον που θέλει να
πληροφορηθεί έγκυρα
και πρακτικά σχεδόν τα
πάντα γύρω από τους
Ολυμπιακούς Αγώνες
της αρχαιότητας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
50 ΧΡΟΝΙΑ

ΚΕΔΡΟΣ
1954 - 2004

Περίοδος Β' • Έτος 31ο • Τεύχος 822

Παρασκευή 16 Ιουλίου 2004

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

**ANTI - ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 - 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrarou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Τασία Ρούμπου

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρουονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 80 δολ. ΗΠΑ, Ετήσια 160 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

Το επόμενο, διπλό τεύχος του Αντί (823-824), που θα κυκλοφορήσει την Παρασκευή 30 Ιουλίου, θα είναι ένα αφιέρωμα στον Ζήσιμο Λορεντζάτο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Όταν ο Αττίλας...	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Αυτό το Τείχος του Αττίλα πότε και πώς θα καταργηθεί;	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ:	8
• Λεύκιος Ζαφειρίου: Κυπριακό ημερολόγιο	12
• Χρήστος Γ. Ζαχαράκης: Κυπριακό: Το τριακονταετές αδιέξοδο	16
• Δημήτρης Νεξερίτης: Γιατί η Τουρκία αρνείται τη λύση	20
• Βύρων Θεοδωρόπουλος: Πριν και μετά το 1974	24
• Πασχάλης Κιτρομηλίδης: Σταθμοί της ιστοριογραφίας του Κυπριακού Ζητήματος	27
• Χρυσάνθος Χρυσάνθου: Η αντίσταση στην πραξικοπηματική κατάληψη της εξουσίας	30
• Σταύρος Λυγερός: Η λύση χρειάζεται στρατηγική και ρεαλισμό	32
• Σοφιανός Χρυσοστομίδης: Ποιος θα μιλήσει; Ποιος θα δια φωτίσει;	35
• Σωτήρης Λέτσιος: Η καρδιά της Κύπρου χτυπά στη Λευκωσία	36
• Μιχάλης Πιερής: Η αποενοχοποίηση του Αττίλα	38
• Γιώργος Μολέσκης: Η μυθοποίηση των ονομάτων στη σύγχρονη κυπριακή ποίηση	42
• Γιώργος Γεωργίου: Η γενιά της Εισβολής: Μια οργισμένη γενιά	46
• Γιώργος Μύαρης: «από την Κύπρο με πίκρα»	48
• ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ	53
• Γιώργος Καλπαδάκης: Ανανεωτική Αριστερά και Κοινωνία των Πολιτών	55
• Όλγα Ι. Φωτακοπούλου: Βοά και διψά ο «Ολυμπιακός» Εθνικός Κήπος	59
• Μάνος Στεφανίδης: Νίκος Κεσσανλής (1930-2004)	60
• E-mail από τον Απόστολο Διαμαντή	62
• Τα ματς δεν τελειώνουν ποτέ από τον Νίκο Πρωινό	63
• Βασίλης Καββαθάς: Όλα καλά, αλλά...	64
• Μάνος Στεφανίδης: Ποδοσφαιρικός Ελληνοχριστιανισμός	66

Φωτογραφίες εξωφύλλου: Kirian Watson, Νίκος Γκίνης.

Μέρος των φωτογραφιών του αφιερώματος στην Κύπρο είναι παρμένες από την έκδοση της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος *Κύπρος '74. Το άλλο πρόσωπο της Αφροδίτης* (Αθήνα 1975).

ΟΤΑΝ Ο ΑΤΤΙΛΑΣ...

ΤΡΙΑΝΤΑ χρόνια πριν, τέτοιες μέρες, το χάος επικρατούσε στη μεγαλόνησο. Το πραξικόπημα και η απόπειρα δολοφονίας του προέδρου Μακαρίου, επιχείρηση που οργάνωσαν η χούντα των συνταγματαρχών και κάποιοι υπερπατριώτες στην Κύπρο, προσέφεραν άλλοθι στο στρατιωτικό κατεστημένο της Τουρκίας για την εισβολή και απόβαση στο νησί.

Η ΕΙΚΟΝΑ της εποχής: Καταστροφή, ερήμωση, προσφυγιά, αγνοούμενοι, κατοχή του 40% του κυπριακού εδάφους, έντονο διπλωματικό παρασκήνιο, προδοσίες, εποπτεία των «ρυθμίσεων» από τον υπερατλαντικό σύμμαχο. Ανατροπές που οδήγησαν στην κατάρρευση της χούντας και την άφιξη του Κ. Καραμανλή, με μεσοβασιλεία Γκιζίκη. Τον «Αττίλα ένα» διαδέχτηκε ο «Αττίλα δύο».

ΤΡΙΑΝΤΑ χρόνια. Στη διάρκειά τους συνέβησαν κοσμοϊστορικές ανατροπές στον πλανήτη. Η κατάσταση όμως στην Κύπρο από μια άποψη παρέμεινε όπως την άφησε η τουρκική εισβολή. Βεβαίως, άλλαξε ο τρόπος διαβίωσης στο νησί. Οι υλικές πληγές επουλώθηκαν. Οι Κύπριοι, στο ελεύθερο κομμάτι του νησιού, απολαμβάνουν σήμερα ένα υψηλό βιοτικό επίπεδο. Έγιναν και εκεί κάποιοι αναγκαίοι συμβιβασμοί, τέτοιοι που επέτρεψαν στον δικτάτορα των 15 ημερών Σαμψών να κυκλοφορεί ελεύθερος και να διευθύνει επιχειρήσεις.

ΣΤΑ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΑ επίσης, συστάθηκαν κάποιες στοιχειώδεις, εποπτευόμενες πάντως από την Άγκυρα, κρατικές δομές. Η εισροή εποίκων αλλοίωσε τον πληθυσμό τους. Φτωχοί Κούρδοι και Τούρκοι από την Ανατόλια μετανάστευσαν και εποίκισαν την Βόρεια Κύπρο. Πρόσφατα τον Ντενκτάς αντικατέστησε στην εξουσία ο Ταλάτ, ενώ οι Τουρκοκύπριοι κατάφεραν να παραμερίσουν την προτεραιότητα των στρατηγικών σχεδιασμών της Άγκυρας και να επιδείξουν με κάθε τρόπο ότι επιθυμούν την επανένωση του νησιού.

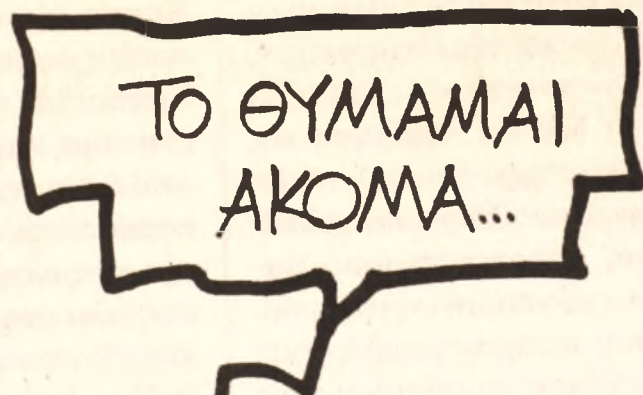
ΕΠΑΝΕΝΩΣΗ όμως επιθυμούν και οι Ελληνοκύπριοι, συμμετέχοντας ολόψυχα στην κοινή επιθυμία και τη βούληση όλων των πολιτών του νησιού, ανεξάρτητα από εθνικότητα, θρησκεία και γλώσσα, για ειρηνική συνύπαρξη και κοινή πορεία προς ένα καλύτερο αύριο. Μόνο που αυτά τα ωραία είναι αδύνατο να πραγματοποιηθούν όσο οι εξελίξεις που αφορούν στη μοίρα των λαών απορρέουν από την Ουάσιγκτον, το Λονδίνο, ή τις Βρυξέλλες.

Η ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗ αυτή ήταν και η αιτία που οδήγησε τους Ελληνοκυπρίους, παρά τις αφόρητες πιέσεις, τους εκφοβισμούς και τους εκβιασμούς, να πουν ένα βροντερό «όχι» στο απαράδεκτο σχέδιο Ανάν. Αρνούμενοι, εντελώς συνειδητά, να υποκύψουν στους νεοαποικιακούς όρους που θέλουν να επιβάλουν Βρετανοί και Αμερικανοί και στην σκανδαλώδη εύνοια που δείχνουν προς την Άγκυρα στο πλαίσιο των γεωστρατηγικών παιχνιδιών τους στην ευρύτερη περιοχή.

ΕΝΑ «ΟΧΙ» που φυσικά προκάλεσε την οργή της κλίμακας Μπους-Μπλερ και των ενεργουμένων τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που τώρα αναζητούν τρόπους τιμωρίας των «ανταρτών». Βρήκε όμως και εντελώς απροετοίμαστο το σύνολο σχεδόν των ελληνικών πολιτικών ηγεσιών, τόσο στη μεγαλόνησο όσο και στην Ελλάδα, οι οποίες έμειναν ξεκρέμαστες, χωρίς πρόγραμμα, χωρίς κανένα σχέδιο διαχείρισης της νέας πραγματικότητας.

Η ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ στο Κυπριακό που επιχειρούμε στο παρόν τεύχος δεν είναι βεβαίως τίποτε άλλο από μια υπόμνηση της δύσβατης, πολύπλοκης και μέχρι στιγμής αδιέξοδης πορείας της Κύπρου στα τελευταία τριάντα χρόνια. Και εδώ θέλουμε να ξαναθυμίσουμε δυο σημεία που αφορούν ιδιαίτερα στη στάση του ελλαδικού χώρου. Πρώτον, τον περίφημο «φάκελο της Κύπρου» που παραμένει ερμητικά κλειστός. Τον φάκελο που άλλοτε ξεσήκωνε έντονες φραστικές αντιπαραθέσεις, και αφορά σε πρόσωπα και διπλωματικούς χειρισμούς που η αποκάλυψή τους θα φανέρωνε την προδοσία που συντελέσθηκε και την έκτασή της. Τη συνολική ελληνική προδοσία. Δεύτερον, τη στάση των ελληνικών ΜΜΕ, μια στάση που χαρακτηρίζεται από την αποσιώπηση και την συγκάλυψη. Με επιχείρημα ότι «το Κυπριακό δεν πουλάει», επιχείρημα ωστόσο που κρύβει όλες τις ενοχές των Ελλαδιτών για τα όσα συνέβησαν και συμβαίνουν στη μεγαλόνησο.

ΣΗΜΕΡΑ η Κυπριακή Δημοκρατία αποτελεί ένα απολύτως επιτυχημένο και διεθνώς αναγνωρισμένο κράτος, ένα από τα 25 μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πράγμα που διαμορφώνει μια διαφορετική δυναμική για την ανάπτυξη πρωτοβουλιών προς την ουσιαστική λύση του Κυπριακού ζητήματος – οι φιλοσυμβιβαστικοί σχεδιασμοί που προβλήθηκαν μέχρι τώρα από κάποιους στην Αθήνα και τη Λευκωσία δεν απέδωσαν τελικά. Από την άλλη, τα τριάντα χρόνια που πέρασαν από τον μαύρο «Αττίλα» πρέπει να ωρίμασαν τη σκέψη των ανθρώπων στην Κύπρο, στην Ελλάδα και στην Τουρκία. Και αυτό μπορεί να αποτελέσει σοβαρή βάση για την επιδίωξη μιας λύσης δίκαιης για όλους Κυπρίους, μακριά από συμφέροντα και σκοπιμότητες τρίτων.

Αυτό το Τείχος του Αττίλα πότε (και πώς) θα καταργηθεί;

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ, λοιπόν, τριάντα χρόνια μετά την τουρκική εισβολή, «μεταφέρεται από τα Ηνωμένα Έθνη στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο» – τείνει να γίνει, δηλαδή, «από θέμα εισβολής και κατοχής, θέμα δικαστικών αντιπαραθέσεων». Τα εισαγωγικά ανήκουν στον Δημήτρη Σιδηρόπουλο, συνεργάτη της Αυγής στη Λευκωσία, και εκφράζουν, σε γενικές γραμμές, την «πολιτική στιγμή» του Κυπριακού.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΤΕΡΑ, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα τριαντάχρονα της τουρκικής εισβολής και κατοχής συμπιπτουν:

α) Με την προσπάθεια των Αμερικανών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ν' «αναβαθμίσουν» το κατεχόμενο τμήμα του νησιού· β) Με την εκτίμηση της Λευκωσίας ότι το προνομιακό καθεστώς που εισηγείται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τους Τουρκοκυπρίους, παραβιάζει την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Ως εκ τούτου, η κυπριακή κυβέρνηση μελετά το ενδεχόμενο παραπομπής της Ε.Ε. στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα περαιτέρω· γ) Με την διάχυτη αίσθηση, ότι η κυπριακή κυβέρνηση «τιμωρείται» για το Όχι των Ελληνοκυπρίων στο δημοψήφισμα· και δ) Με τη γενικότερη διαπίστωση –για να μεταφέρουμε τους τίτλους ορισμένων ελληνικών εφημερίδων– ότι «κανείς δεν μιλά πλέον για κατοχικά στρατεύματα στην Κύπρο», ενώ «όλοι σπεύδουν να ενισχύσουν τους Τουρκοκυπρίους».

Η ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗ επιβεβαιώνεται, θα έλεγε κανείς, από την τοποθέτηση του Ρ. Μπάουτσερ, εκπροσώπου του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, σύμφωνα με την

οποία «η απομόνωση των Τουρκοκυπρίων δεν έχει σχέση με την τουρκική κατοχή»(!), αλλά και από τη δήλωση του επιτρόπου Γκίντερ Φερχόιγκεν, ότι τα «εμπόδια» της κυπριακής κυβέρνησης θα ξεπερασθούν και οι συναλλαγές θα είναι, τελικά, ελεύθερες, «εντός και εκτός της Κύπρου».

ΠΟΙΟΙ ΕΠΕΒΑΛΑΝ ΚΑΙ ΓΙΑ ΠΟΙΟ ΣΚΟΠΟ ΤΗΝ «ΤΕΤΡΑΜΕΡΗ» ΤΗΣ ΓΕΝΕΥΗΣ;

ΠΩΣ ΚΑΙ ΦΘΑΣΑΜΕ, όμως, στην κατάσταση αυτή; Οι γνώμες, ως συνήθως, στασιάζονται. Κάποιοι τα φορτώνουν όλα στον σημερινό Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Τ. Παπαδόπουλος («μια ζωή ήταν, και παραμένει, *rejectionist*» – σου λένε) και πηγαίνουν στην τιμή και την υπόληψή τους. (Αυτό, τουλάχιστον, διακηρύσσουν.) Άλλοι καμώνονται ότι δεν ξέρουν τίποτε για την «τετραμερή» της Γενεύης (ποιοι την επέβαλαν και για ποιο σκοπό;) και εκπλήσσονται όταν επισημαίνεις ότι το σχέδιο Ανάν αρ. 5 ήταν, οπωσδήποτε, χειρότερο από το σχέδιο αρ. 4 ή 3 ή 2... Και ως προς τον καταμερισμό ευθυνών, γενικών ή ειδικών, το θέμα θα μας απασχολήσει, ενδεχομένως, μια άλλη φορά. Μέχρι τότε, αν υπάρχει κάτι που πραγματικά πρέπει να καταγραφεί, είναι αυτή η ομαδική καταφορά κατά των Ελληνοκυπρίων, από μέρους των Κόφι Ανάν, Τζορτζ Μπους, Τόνι Μπλερ και Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αν και ο Δημήτρης Χριστόφιας, πρόεδρος της κυπριακής Βουλής και γενικός γραμματέας του ΑΚΕΛ, υποστηρίζει ότι τα «τιμωρητικά μέτρα κατά των Ελληνοκυπρίων είναι (κατά βάση) αγ-

γλοαμερικανικής εμπνεύσεως».

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, φαίνεται ότι όλα δεν πάνε πρίμα στις σχέσεις Αθήνας-Λευκωσίας. Και αυτό όχι επειδή ο πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής ήταν... μάρτυρας στον πολιτικό γάμο της κόρης του τούρκου πρωθυπουργού Ερντογάν, στην Κωνσταντινούπολη (υποστηρίχθηκε και αυτό!), αλλά επειδή οι απόψεις της Αθήνας και της Λευκωσίας στο θέμα της κοινοτικής οικονομικής ενίσχυσης των Τουρκοκυπρίων, αλλά και του ελεύθερου εμπορίου, μεταξύ κατεχομένων και κοινοτικής Ευρώπης, δεν συμπίπτουν! Η Αθήνα εισηγείται χαμηλούς (συγκρατημένους) τόνους, σε αντίθεση με τη Λευκωσία, η οποία δεν αποκλείει ακόμα και τη χρήση βέτο, προκειμένου ν' αποτρέψει την απελευθέρωση του εμπορίου μεταξύ Βόρειας Κύπρου και κοινοτικών χωρών. [Πάντως και από αφορμή τον γάμο της κόρης του Ερντογάν, πολιτικοί παρατηρητές θύμιζαν ότι, στην μουσουλμανική Τουρκία, ο πολιτικός γάμος είναι υποχρεωτικός, σε αντίθεση με την Ελλάδα, όπου το «πάνω χέρι» το έχουν ακόμα οι λογής Χριστόδουλοι, «παρά τον 20χρονο σοσιαλισμό των Α. Παπανδρέου και Κ. Σημίτη».]

ΠΡΟΣ ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΙΣΡΑΗΛΙΝΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΛΩΡΙΔΑ ΤΗΣ ΓΑΖΑΣ;

ΚΑΙ ΕΝΩ αυτά καταγράφονται στις σχέσεις Κύπρου-Κοινοτικής Ευρώπης, αίσθηση προκάλεσε η απόφαση του Σιμόν Πέρες, ηγέτη των ισραηλινών Εργατικών (βραβευμένου με Νόμπελ Ειρήνης) να στηρίξει τον ισραηλινό πρωθυπουργό Αριέλ Σαρόν, στην απόφασή του να προωθήσει το αμφιλεγό-

μενο σχέδιο αποχώρησης των Ισραηλινών από τη Λωρίδα της Γάζας. Το σχέδιο, όπως είναι γνωστό, προβλέπει την εκκένωση 21 εβραϊκών οικισμών στη Γάζα, αλλά και τεσσάρων (από τους 121) της Δυτικής Όχθης. Κατά την εκτίμηση των Παλαιστινίων, το σχέδιο εδραιώνει, ουσιαστικά (και με τις ευλογίες της Ουάσιγκτον), τη μακρόχρονη ισραηλινή κατοχή περιοχών της Δυτικής Όχθης. Παρά ταύτα, στο σχέδιο Σαρόν αντιδρούν όλοι οι ακροδεξιοί αντίπαλοι του ισραηλινού πρωθυπουργού (εντός και εκτός του κόμματος Λικούντ), οι οποίοι και διακηρύσσουν ότι οποιαδήποτε αποχώρηση Ισραηλινών, από οπουδήποτε, δέον να θεωρείται «εσχάτη προδοσία»! Μέχρι στιγμής, πάντως, δεν είναι βέβαιο ότι θα «καρπίσουν» οι διαπραγματεύσεις Σαρόν-Πέρες για τον σχηματισμό κυβέρνησης εθνικής ενότητας, καθώς ο ηγέτης των ισραηλινών Εργατικών θέτει ως όρο οποιασδήποτε δικομματικής (ή διακομματικής) συνεργασίας, την επανέναρξη των ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων με τους Παλαιστινίους.

ΠΑΝΤΩΣ, η προσέγγιση Σαρόν-Πέρες κατέπληξε ορισμένους σχολιαστές, καθώς «λαμβάνει χώραν» αμέσως μετά την απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, η οποία χαρακτήρισε το διαβόητο Τείχος του Ισραήλ, στη Δυτική Όχθη, παράνομο, με την έννοια ότι συνιστά παραβίαση του διεθνούς δικαίου. Η κατασκευή του Τείχους –αναφέρει η σχετική απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου– ισοδυναμεί με ντε φάκτο προσάρτηση εδαφών, αφού «εμποδίζει τον παλαιστινιακό λαό να κάνει χρήση του δικαιώματος αυτοδιάθεσης». Με άλλα λόγια: το Τείχος δεν εξυπηρετεί την ασφάλεια του Ισραήλ (όπως υποστηρίζουν ο Σαρόν και ο Μπους), αλλά στοχεύει στην παρεμπόδιση της αυτοδιάθεσης των Παλαιστινίων.

Η ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΕΙΧΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΩΝ...

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, η απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης για το Τείχος του Ισραήλ, άρχισε να προβληματίζει έλληνες και ελληνοκύπριους αναλυτές, οι οποίοι διερωτώνται για το

ενδεχόμενο αξιοποίησής της. Όπως είναι γνωστό, οι 14 δικαστές που συνιστούν το σώμα του Διεθνούς Δικαστηρίου, καλούν τη Γενική Συνέλευση και το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ να «σκεφθούν ποιες ενέργειες πρέπει να γίνουν, για να τεθεί τέλος σε αυτή την παράνομη κατάσταση που προκύπτει από την οικοδόμηση του Τείχους». Τείχος, όμως, διαθέτει, παρά την θέλησή της, και η Κύπρος, το οποίο συντηρείται χάρις στην παραμονή τριάντα χιλιάδων τουρκικού στρατού κατοχής. Το ερώτημα, συνεπώς, που θέτουν ορισμένοι έλληνες και ελληνοκύπριοι αναλυτές είναι: Ποια θα ήταν η τύχη κυπριακής προσφυγής στη «Γενική Συνέλευση και το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ», με μοναδικό αίτημα την κατάργηση του Τείχους που χωρίζει τους Ελληνοκύπριους από τους Τουρκοκύπριους; Εντάξει, λάθη χειρισμών μπορεί να έγιναν, από ελληνοκυπριακής πλευράς, στα τριάντα χρόνια της τουρκικής κατοχής. «Ευκαιρίες» μπορεί, επίσης, να χάθηκαν, υπαι-

τιότητα της ελληνοκυπριακής πλευράς. Αλλά ο Αττίλας, μόνος του δεν φεύγει! Συνεπώς, αντί των ωραίων διακηρύξεων του Προέδρου Τ. Παπαδόπουλου, τύπου: «Η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δεν είναι εφαρμοστέα» (με την έννοια ότι κάπου διαγράφεται μια λαμπρή διπλωματική επιτυχία...), θα ήταν προτιμότερο αν κυπριακή κυβέρνηση και εθνικό συμβούλιο μας έλεγαν τι μέλλει γενέσθαι, πού το πάνε, δηλαδή. Η προσφυγή «στο Συμβούλιο Ασφαλείας και τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ» μπορεί, υπό τα σημερινά δεδομένα, να θεωρείται «εκτός πραγματικότητας». Αλλά, ας συμφωνήσουμε, τουλάχιστον, ότι κάτι μπορεί να γίνει με το θέμα της Αμμοχώστου. Και ότι, αντί των προσφυγών στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, θα ήταν προτιμότερο αν τα βρήκαμε με την Κομισιόν. Έτσι είτε αλλιώς, τα νταηλίκια, στο όνομα του «μη ενδοτισμού», αποδείχθηκαν μη παραγωγικά.

ANTHNOY

BOMBIDIA...

- Δεν θα γί-νεις Έλ-λη-νας, πο-τέ, Σου-η-δέε...
- Καλημέρα κ. Νέζη, γενικό άρχοντα της ΔΕΗ από το προηγούμενο καθεστώς και υπεύθυνη των παρελθόντων, των παρόντων και των μελλόντων black-out.
- Βεβαίως και δεν είπα: εσείς ο black, αλλά: εκείνοι που δεν σας έκαναν ουτ εφαρμόζοντες πολιτική μετριοπάθειας και κατευνασμού.
- Κατευνάζονται οι Πασόκοι, κ. Καραμανλή μου; Είκοσι χρόνια τώρα βρίσκονται σε κατάσταση οργασμού και διαρκούς οχείας. Παράδειγμα ο Άκης, που νυμφεύθηκε νεαρά τριάντα χρόνια μικρότερή του.
- Εμπρός στο δρόμο που χάραξε ο Αντρέας.
- Κοίταξε που μια κηδεία μπορεί να είναι πολύ πιο διαφωτιστική από ολόκληρο σεμινάριο!
- Για την κηδεία του Νίκου Κεσσανλή ο λόγος, στην οποία παρέστη σύμπασα μεν η ελληνική τέχνη (πλην του προεδρείου των γκαλεριστών και κάποιου εκπροσώπου του ΥΠΠΟ βεβαίως-βεβαίως), όμως αλληλοϋποβλεπόμενη και αλληλομισούμενη έως τάφου.
- Τα 'βλεπε αυτά ο Κουνέλλης και διερωτάτο «Γιατί δεν χαιρετιούνται»;
- Είναι μεγάλη ιστορία, maestro (όπως είναι και πολύ μικρή η εγχώρια εικαστική ιστορία μας).

Ο ΒΡΟΜΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΔΑΣ

Πολλά έχουν γραφτεί –θυμίζουμε το προηγούμενο τεύχος του Αντί– για τον βρόμικο πόλεμο γύρω από την ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας, η οποία εδώ και τρία χρόνια, σαν ένα νέο «Ελντοράντο», έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον εταιρειών από όλο τον κόσμο, που μέχρι τώρα ακόμα συνεχίζουν τις πιέσεις προς την ελληνική κυβέρνηση με στόχο να αρπάξουν ό,τι μπορούν από την πίτα. Έναν πόλεμο που κατέστησε την Ελλάδα υποχείριο συγκεκριμένων συμφερόντων –άρα περισσότερο ευάλωτη διεθνώς– και ανέβασε το κόστος της ασφάλειας των Αγώνων σε ύψη που δεν χωρά ο νους.

Από τα στοιχεία που μέχρι τώρα έχουν γίνει γνωστά, προκύπτουν κάποια συγκεκριμένα ερωτηματικά, στα οποία η κυβέρνηση αρνείται πεισματικά να απαντήσει και να δώσει εξηγήσεις, αν και σε τελευταία ανάλυση η πρωταρχική ευθύνη για τις αναθέσεις βαρύνει κυρίως την προηγούμενη κυβέρνηση. Ερωτήματα όπως, για παράδειγμα, ποιοι και πώς επέλεξαν την ισραηλινών συμφερόντων εταιρεία ISDS, η οποία έχει και τον πρωταγωνιστικό ρόλο στο «στήσιμο» των μηχανισμών ασφαλείας των Αγώνων – μηχανισμών μάλιστα που θα μείνουν και μετά τους Ολυμπιακούς, για να αστυνομεύουν τους έλληνες πολίτες στο πλαίσιο του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας», με ό,τι αυτό συνεπάγεται.

Γνώριζαν εκείνοι που την επέλεξαν ότι η εταιρεία αυτή έχει συνδεθεί με λαθρεμπόριο όπλων και οργάνωση δικτατορικών καθεστώτων στη Λατινική Αμερική – ενέργειες για τις οποίες υπάρχουν επίσημα στοιχεία σε χώρες όπως η Ονδούρα; Στην περίπτωση αυτή, πώς μια τέτοια

εταιρεία επιλέγεται για την προάσπιση της μεγαλύτερης συνάντησης φιλίας και ειρήνης στον κόσμο;

Και ακόμα: Επειδή λέγεται ότι η ISDS έχει μεταξύ άλλων και σχετική εμπειρία από την συμμετοχή της στην οργάνωση της ασφάλειας της Ολυμπιάδας του Σίδνεϋ το 2000, γνώριζαν ότι, όπως δηλώνουν αυστραλοί υπεύθυνοι, η εταιρεία αυτή δεν είχε καμία ανάμιξη στην Ολυμπιάδα εκείνη;

Και ένα ερώτημα που αφορά το θέμα της αμερικανικής εταιρείας DFSX, που ανέκλυσε στις αρχές του 2003 και δείχνει το βάθος της διαπλοκής και της διαφθοράς στη χώρα μας: Γνωρίζει η σημερινή κυβέρνηση ότι στην παραπάνω εταιρεία προσφέρθηκε «δώρο» το 15% του συνολικού προϋπολογισμού της συμφωνίας, προκειμένου να αποτελέσει τη βιτρίνα, ως επικεφαλής ενός κονσόρτσιουμ, που θα κάλυπτε την συμμετοχή της αμαρτωλής ISDS; Και επίσης ότι ο επικεφαλής της DFSX –ο οποίος, για κακή τύχη των ελλήνων αρμοδίων, ήταν και μέλος του Διεθνούς Συμβουλίου Καταπολέμησης της Διαφθοράς– προσέφυγε στο αμερικανικό υπουργείο Δικαιοσύνης όπου κατήγγειλε το γεγονός;

Θεωρούμε δεδομένο ότι η κυβέρνηση γνωρίζει τα πράγματα, όπως και τα πρόσωπα που είναι ανακατεμένα σ' αυτή την υπόθεση διασπάθισης του δημόσιου χρήματος προς όφελος ξένων αλλά και ίδιων συμφερόντων. Όμως θεωρούμε επίσης επιβεβλημένο να τα πληροφορηθεί και ο ελληνικός λαός, ο οποίος τελικά θα κληθεί μετά τους Αγώνες να πληρώσει τον λογαριασμό της φιέστας και του χορού των εκατομμυρίων που στήθηκε ερήμην του.

Τ.Κ.Δ.

ΟΛΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΕΥΚΟΛΑ

Είχα την τύχη (και ατυχία, όπως εξελίχθηκαν τα πράγματα), να παρακολουθήσω προ πολλών ετών το Προσυνέδριο του ΠΑΣΟΚ.

Θυμάμαι λοιπόν τον κ. Κώστα Σημίτη, ο οποίος είχε αναλάβει να καθορίσει το ιδεολογικό στίγμα του ΠΑΣΟΚ, να λέει μεταξύ άλλων:

«Η δημοκρατία μάς αρέσει – ο σοσιαλισμός μάς αρέσει – η σοσιαλδημοκρατία δεν μας αρέσει» (χειροκροτήματα).

«Η δική μας άποψη είναι υπέρ του μαρξιστικού σοσιαλισμού που να ικανοποιεί τις δικές μας ιδιαιτερότητες» (πολλά χειροκροτήματα).

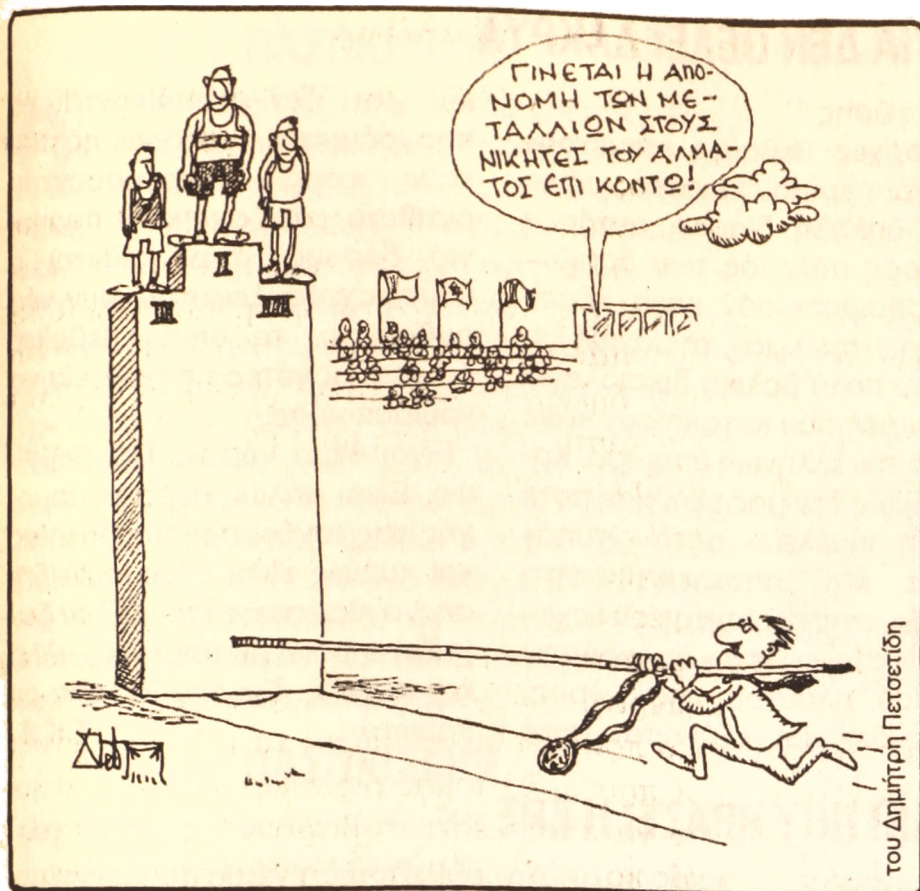
Τότε... τώρα; δεν ξέρω – έχει ο καιρός γυρί-

σματα.

Το ΠΑΣΟΚ μεταλλάχθηκε, φοβάμαι όμως ότι η μετάλλαξή του δεν είναι καλοήθης. Επίσης διευρύνθηκε υπέρ το δέον ή όπως λέει κάποιος (κακοήθης αυτός) «έγινε το πολύ φαρδύ σώβρακο που χωράει όλους τους κώλους!» Αυτά, για το πάλαι ποτέ ΠΑΣΟΚ του μαρξιστικού σοσιαλισμού! (Κακόμοιρε Μαρξ, ευτυχώς που έχεις προ πολλού αποδημήσει, γιατί μπορεί να ελάμβανες και πρόσκληση για τους γάμους του κ. Άκη!).

Μ.Δ.

ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΚΟΛΩΝΑΚΙΟΥ

Στην πλατεία του Κολωνακίου γίνονται εσπευσμένα έργα, έργα νέας διαμόρφωσης της πλατείας που βέβαια θα πρέπει να ετοιμαστούν για τον καλλωπισμό πριν από τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Δεν είναι η πρώτη φορά που διαμορφώνεται η πλατεία και που η διαμόρφωσή της κρίθηκε και σχολιάστηκε από περιοίκους. Η περιγραφή των πρώτων χρόνων της πλατείας και της περιοχής της οφείλεται στο Ζάχο Χατζηφωτίου που συνέγραψε: *Το Κολωνάκι πριν από την «Άλωση»*. Σ' αυτό το πόνημα περιγράφονται οι σημαντικότερες παλιές αναμνήσεις της γειτονιάς από έναν Αθηναίο κάτοικό της. Εκείνη την εποχή υπήρχαν μερικά δέντρα και το Κολωνάκι που προσέφερε το όνομά του σ' όλη την περιοχή. Την πλατεία τη στόλιζαν τα λίγα δέντρα τα φυτεμένα κατ' ευθείαν στο χώμα που κάλυπτε όλο το χώρο. Έτσι την απεικονίζει και σε σκίτσο του της εποχής ο Μίνως Αργυράκης.

Με τα χρόνια η πλατεία διαμορφώθηκε, κοσμήθηκε με την προτομή του Ξάνθου κι ονομάστηκε πλατεία της Φιλικής Εταιρείας. Απέκτησε κεντρικό σιντριβάνι και αποχωρητήρια που συνήθως έμεναν κλειδωμένα. Κατά το 1987 ο χώρος αναμορφώθηκε, ο Ξάνθος από το ψηλό σημείο της πλατείας κι από κει που ήτανε στραμμένος προς το νοτιά όπως ταιριάζει στα γλυπτά ώστε να τα αναδεικνύει το παίξιμο του φωτισμού, πήρε τον κατήφορο και κάπου χαμηλά στάθηκε και στήθηκε τυχαία. Μπροστά του τοποθετήθηκε παγκάκι για να γυρίζουν την πλάτη τους οι καθισμένοι στο «μεγαλέμπορο μασόνο».

Την εποχή εκείνη συνέβη να γίνει αντικείμενο επίθεσης αναρχικών ο ανδριάντας του

Τρούμαν στη Βασιλέως Κωνσταντίνου. Ο Τέτονης τότε είχε διερωτηθεί μήπως οι Αθηναίοι θα έπρεπε να απαλλαγούν από τον ανδριάντα, όχι για λόγους πολιτικούς αλλά για λόγους αισθητικούς. Έγινε τότε κάποια άλλη πρόταση, να τοποθετηθεί στην πλατεία του Κολωνακίου πάνω από τα W.C., γιατί η στάση του αγάλματος καθώς παραμερίζει με τα δύο χέρια τη ρεντιγκότα μοιάζει να ετοιμάζεται να ελευθερώσει ό,τι χρειάζεται για να ουρήσει. Έτσι θα προσφερόταν ο ανδριάντας για να συμβολίσει ανάγκες μας λειτουργικές και όχι την ευγνωμοσύνη μας για δόγμα οικονομικό. Η πρόταση βέβαια δεν έγινε δεκτή κι έτσι το Κολωνάκι περίμενε τα σημερινά έργα αναμόρφωσης, που πριν τα δούμε ολοκληρωμένα, τα κρίνουμε και τα κατακρίνουμε.

Ο Ξάνθος και δύο ακόμα Φιλικοί έγιναν του πεζοδρομίου. Προτείνεται να στηθούν στο πεζοδρόμιο απέναντι απ' την Σκουφά και να γυρίζουν την πλάτη στην πλατεία που επενδύεται με κατασκευές από μπετόν. Το χώμα όπου εξακολουθούν να είναι φυτεμένα τα δέντρα που υπάρχουν, θα το σκεπάσουν κυβόλιθοι και πλακοστρώσεις.

Οι περίοικοι που επί μήνες βλέπουν την πλατεία κλεισμένη με φράγμα ψηλό, μαζεύτηκαν και διαδήλωσαν την διαμαρτυρία τους. Ακούστηκαν και συνθήματα όπως *οικ εν τω πολλώ το ευ* ή και *ας φιλοκαλούμεν μετ' ευτελείας*. Το έργο, μελετημένο από καταξιωμένους αρχιτέκτονες, δεν έχει βέβαια τελειώσει. Ας περιμένουμε να το δούμε τελειωμένο για να το κρίνουμε και να το επικρίνουμε.

Αλέξανδρος Ι. Ζάννος

ΝΑ ΜΗΝ ΜΕΙΝΕΙ ΤΙΠΟΤΑ...

Όταν έκλεινε η ύλη, πληροφορηθήκαμε την απόφαση της Γ.Σ. της Αρχιτεκτονικής Σχολής η οποία κατήγγειλε τη σωρεία των «αναπλάσεων»/καταστροφών που συντελούνται σε Αθήνα και Πειραιά. Αφορούν κτήρια ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής σημασίας και ιστορίας. Ίδια η κατάσταση σε όλες τις πόλεις της χώρας. Εσείς, κ.κ. ΥΠΠΟ και ΥΠΕΧΩΔΕ μην διστάσετε! Γκρεμίστε τα όλα, για να ησυχάσετε και από τις ενοχλητικές διαμαρτυρίες!

ΠΟΛΛΑ ΒΟΜΒΙΔΙΑ...

• Πάνω στη σύγχυση εμφανίστηκε κι εκείνο το σούργελο του Βενιζέλου που είχε αποκλείσει την Χρύσα Ρωμανού από την Biennale του 2001 στέλνοντάς μάλιστα και υβριστική επιστολή στον Τύπο.

• Ευτυχώς που δεν πήρε μυρωδιά η Χρύσα τη σουργελοπαράγοντα, γιατί θα γινότανε ανάσταση!

• Αργότερα, ωραία αρπαχτή έκανε ο Τζέφρι Ντάιτς με την έκθεσή του. *Cocaloarpakola!*

• Ερώτηση: Παραμένει ο κ. Κωνσταντίνος Τσουκαλάς πρόεδρος των εθελοντών και αν ναι, με ποίαν αντιμισθία;

• Βλέπω έξω από την Πινακοθήκη τα γλυπτά του Rodin και του Moore να συστοιχίζονται με τ' αυτοκίνητα της τροχαίας και τους μπάτσους που ζητάνε σκιά από το καμίνι της Λεωφόρου Βασ. Κωνσταντίνου με την άδεια της Διεύθυνσης και χαίρομαι την ιδιοφυΐα του εκθέτη της κ. Λαμπράκη-Πλάκα.

• Η οποία στον *ma non troπο* ενθουσιασμό και στα ευσυγκίνητα δάκρυα θυμίζει τον άλλο μεγάλο της πάρτης του, τον κ. Χριστόδουλο...

• Του οποίου Χριστόδουλου ο γνωστός μπούλης –ο επικοινωνιολόγος ντε παντελονάς, που τον έγλειφε ασύστολα θεωρώντας τον πλωτήρα του βίου του!– βγήκε στην Κυριακάτικη *Ε* και τα 'ριξε χοντρά στον πνευματικό του πατέρα, επειδή τάχα τον εξέθεσε κατά τη σύγκρουσή του με τον Πατριάρχη.

• Ερε φραγγέλιο που σας χρειάζεται, αγράμματοι γραμματείς και εξουσιομανείς φαρισαίοι.

• Επειδή, βλέπετε, ο Χριστόδουλος, όπως το είχαμε προβλέψει, νικήθηκε κατά κράτος όχι από τον Οικουμενικό Πατριάρχη αλλά από την ισχύ των ιερών κανόνων και τώρα δεν τον ξεπλένουν εμφανίσεις στο Καλλιμάρμαρο και συνεντεύξεις στο ελληνογερμανικό περιοδικό *Neafon* με θέμα τους Ολυμπιακούς Αγώνες (sic).

• Άντε Μακαριώτατες, με το καλό να ευλογήσετε και τα καλλιστεία (με την καλή έννοια).

ΚΙ ΑΛΛΑ BOMBIDIA...

- Διαβάζουμε αυτόν τον καιρό το βιβλίο του Μάνου Στεφανίδη *Ο Πολιτισμός στην Εποχή της Μελαγχολίας* (εκδ. «Αντί»), και αντιλαμβανόμαστε για μια ακόμη φορά πόσο δύσκολα εύκολη είναι η διαχείριση του πολιτισμού.
- Εδώ, σχετικά, κωλώνουν ακόμη και οι Ελβετοί. Πόσο μάλλον οι Έλληνες που έχουν τη λαμογιά και τον εξυπνακισμό στο αίμα τους.
- Δεν θα γί-νεις Έλ-λη-νας πο-τέ, Ελ-βε-τέεε...
- Ούτε βέβαια θα γίνει ποτέ Έλληνας ο Όττο, όσο κι αν τον αποκαλούν οι εντόπιοι δημογραφικοί τσάτσοι «Ρεχαγκλή»...
- Γιατί ουδείς Έλληνας θα αρνιόταν 10 εκατομμύρια ευρώ (sic) μόνο και μόνο για να υπερασπιστεί την αξιοπρέπειά του και να εκδικηθεί όσους τον μείωσαν...
- Οι μετά ΠΑΣΟΚ Έλληνες έχουν υπέρτατη αξία το χρήμα. Αν μάλιστα είναι εύκολο και πολύ και προέρχεται κι από αρπαχτή, ακόμη καλύτερα.
- Ουδεπόποτε περιφρονήθη τόσο πολύ η δεδουλευμένη αμοιβή, όσον στην εποχή (και επικράτεια) των Πασόκων...
- Οι δεξιόι πάλι, επειδή βρίσκονται στο μεταίχμιο «Τα παίρνω ή δεν τα παίρνω; Κι αν με πιάσουνε;», δεν κάνουν τίποτε.

Η ΦΩΤΙΑ ΔΕΝ ΘΕΛΕΙ ΔΑΚΡΥΑ

Το δράμα και μαζί ο θρήνος και ο οδυρμός για χαμένες περιουσίες και κυρίως για ανθρώπινα θύματα –που ποτέ δεν λείπουν– επέστρεψε όπως κάθε χρόνο τέτοια εποχή. Μόλις σφίξουν οι ζέστες του καλοκαιριού κι αρχίσουν να φυσούν τα μελτέμια, έρχονται και οι εμπρησμοί των δασών και μαζί τα κροκοδείλια δάκρυα αρμόδιων και αναρμόδιων. Κάποιοι μάλιστα αναρωτιούνται τι άλλο θα κάψουν οι εμπρηστές, η πραγματικότητα όμως αποδεικνύει ότι πάντα κάτι μένει για τους επίδοξους «αναμορφωτές» της ελλη-

νικής φύσης.

Οι αρχές βεβαίως επιμένουν εδώ και περίπου τριάντα χρόνια –όσο δηλαδή διαρκεί αυτός ο φοβερός πόλεμος των δασών– να χρησιμοποιούν κατά κόρον τον όρο «αμέλεια», τη μαγική λέξη που πολύ βολικά δικαιολογεί τις φωτιές που κατακαίουν κάθε χρόνο την ελληνική ύπαιθρο. Κανείς όμως δεν μας εξήγησε ποτέ γιατί η «αμέλεια» αυτή «χτυπά» πάντα, κατ' αποκλειστικότητα σχεδόν, στις περιοχές που ξεχωρίζουν, στα «φιλέτα» δηλαδή του δασικού πλούτου της χώρας. Όπως δεν μας εξήγησαν ποτέ

και γιατί δεν υλοποιούνται τα προγράμματα αναδάσωσης που κάθε φορά διακηρύσσονται: αντίθετα, μετά από κάθε πυρκαγιά δάσους, όταν κάθεται ο κουρνιαχτός, ξεφυτρώνουν νέα αυθαίρετα, τα οποία βεβαίως έρχεται αργότερα η πολιτεία να νομιμοποιήσει.

Είναι θέμα νόμων; Όχι βεβαίως. Είναι απλώς θέμα εφαρμογής της ισχύουσας νομοθεσίας και κυρίως είναι θέμα συνειδησίας, ανθρώπινης –το μέλλον δεν χτίζεται μόνο με τσιμέντο– αλλά και εθνικής. Για την Ελλάδα ρε γαμώτο... Τ.Κ.Δ.

ΚΑΖΑΝΙ ΠΟΥ ΒΡΑΖΕΙ Η ΕΡΤ

Η κακοδαιμονία του εθνικού μας φορέα ενημέρωσης –της ΕΡΤ– συνεχίζεται και όλα δείχνουν ότι σύντομα θα αντιμετωπίσει πραγματικό «πόλεμο», αν δεν φροντίσει να απαλλαγεί από τα ενεργά κατάλοιπα που άφησε πίσω της η προηγούμενη κυβέρνηση. Η πλήρης αποτυχία του πενταετούς επιχειρησιακού σχεδίου του πρώην προέδρου Π. Παναγιώτου, αλλά και το επιχειρησιακό σχέδιο του νυν προέδρου Α. Σταγκου, που δίνει το βάρος του κυρίως στους Ολυμπιακούς Αγώνες, χωρίς όμως να υπάρχουν προβλέψεις για μετά το 2005, είναι δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα. Το θέμα είναι πλέον πολιτικό και εξαιρετικά πολύπλοκο, λόγω της φύσεως του τεράστιου αυτού οργανισμού, τα προβλήματα του οποίου, οικονομικά και διοικητικά, χρονίζουν.

Η ΕΡΤ έχει ετήσιο εισόδημα πάνω από 65 δισ. δρχ., που της αποδίδει το ανταποδοτικό τέλος το οποίο εμείς πληρώνουμε στη ΔΕΗ. Διαθέτει 3 κανάλια και 25 ραδιοφωνικούς σταθμούς, απασχολεί χιλιάδες εργαζόμενους, έχει μεγάλη εμβέλεια και επιρροή και θεωρείται μεγαθήριο στον ελληνικό τηλεοπτικό χώρο. Παράλληλα είναι η μόνη που έχει θεσμικά την υποχρέωση να προβάλλει τον πολιτισμό και φυσικά είναι το αποτελεσματικότερο «εργαλείο» για κάθε κυβέρνηση. Αυτή τη στιγμή η ΕΡΤ αντιμετωπίζει μεγάλα οικονομικά προβλήματα από κακή διαχείριση, αλλά και από υποχρεώσεις που δεν της ανταποδίδουν χρήματα (εκλογές κ.λπ.), ενώ σύμφωνα με πληροφορίες στον νέο προϋπολογισμό προβλέπονται δραστικές μειώσεις στον τομέα του προγράμματος.

Και ενώ ο γίγαντας της ΕΡΤ έχει επιτύχει κορυφαίες μετρήσεις θεαματικότητας, όπως η Γιουροβίζιον και οι επιτυχίες της Εθνικής μας στο Πόρτο, στην ουσία ο βασικός κορμός λειτουργίας της παραμένει δυσκίνητος και αναχρονιστικός, ανοίγοντας πολλά «παράθυρα» για σπατάλες και κακοδιαχείριση – γεγονός που την κρατάει μακριά από τα σύγχρονα, ευέλικτα εταιρικά σχήματα. Αυτό είναι ένα μεγάλο ζήτημα, που αν δεν λυθεί με μια γενναία κυβερνητική απόφαση που θα αναλάβει και το πολιτικό ρίσκο, η κρατική τηλεόραση θα εξακολουθεί να

«φρενάρει» στην εξέλιξη της, ενώ θα παραμένει πεδίο συγκρούσεων και προώθησης προσωπικών συμφερόντων.

Χαρακτηριστική περίπτωση η κρίση που δημιουργήθηκε το προηγούμενο δεκαπενθήμερο από τη σύγκρουση της παλιάς με την καινούργια φρουρά της ΕΡΤ, η οποία, προς το παρόν τουλάχιστον, αποσοβήθηκε. Η αυτή κρίση οδήγησε σε υποβολή παραίτησης τον Γενικό Διευθυντή Τηλεόρασης Τζόνι Καλημέρη, μετά το «μπέρδεμα αρμοδιοτήτων» που δημιουργήθηκε με τον νέο Διευθυντή Ενημέρωσης Γιώργο Λεβεντογιάννη. Η παραίτηση δεν έγινε τελικά δεκτή από το ΔΣ. Η παρουσία Καλημέρη θεωρήθηκε απαραίτητη και τα πράγματα παραμένουν «ως έχουν»... Έτσι ο Τζόνι Καλημέρης (ο οποίος τώρα ζητά γραπτές εγγυήσεις ώστε να έχει πλήρη έλεγχο του προγράμματος) παραμένει στη θέση του, ο δε Γ. Λεβεντογιάννης διατηρείται στα καθήκοντά του στον τομέα ενημέρωσης, ενώ λέγεται ότι ο διευθυντής ειδήσεων Τάκης Χατζής ουσιαστικά αναλαμβάνει αναπληρωτής γενικός διευθυντής ειδήσεων και ενημέρωσης, έχοντας ρόλο διαμεσολαβητή ανάμεσα στις δύο πλευρές.

Και μπορεί η παρέμβαση του υπουργού Τύπου κ. Θεόδωρου Ρουσόπουλου υπέρ του Γ. Λεβεντογιάννη, ότι «δεν πρόκειται να άρει την εμπιστοσύνη του στο πρόσωπό του, εκτιμώντας ότι τα κριτήρια της επιλογής του εξακολουθούν να ισχύουν, και πως είναι χρήσιμο όλοι οι διοικητικοί παράγοντες της ΕΡΤ να βρουν ένα κώδικα ομαλής συνεργασίας», να είχε προσωρινά «πυροσβεστικά» αποτελέσματα, αλλά τίποτε δεν αποκλείει την επόμενη σύγκρουση, αφού το «πείραμα» της κυβέρνησης να διατηρήσει μαζί την παλιά και τη νέα φρουρά στην ΕΡΤ, δεν απέδωσε τα αναμενόμενα.

Η επόμενη μέρα πάντως παραμένει ένα μεγάλο ερωτηματικό για την ΕΡΤ. Και όπως λέγεται, το ζητούμενο τώρα είναι να αποφευχθεί οποιαδήποτε νέα κρίση την περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων, γιατί σίγουρα, αμέσως μετά, τον Σεπτέμβριο, αναμένεται να γίνει το μεγάλο ξεκαθάρισμα.

Ρεπόρτερ

ΠΑΣΟΚΙΛΙΚΙΑ

Ωραίοι οι Πασόκοι, οι αλήστου μνήμης. Αφού πρώτα μας πήδησαν, μετά παντρεύονται κιόλας. Με πανάκριβες τελετές πάντως εν Παρισίοις. Παράδειγμα ο Άκης, ο καραμπουζοκλής, ο ακολουθών τα χνάρια του ερωτιάρη αρχηγού του κατά βήμα. Και βέβαια δεν εννοώ τον Γιωργάκη. Ούτε το Βήμα του κυρ-Χρήστου του τενόρου. Ούτε πάλι τον Σημίτη (ε, όχι και ποιον Σημίτη, ασεβείς! Τον σύζυγο της Δάφνης. Εγώ πάλι, δεν έχω ξεχάσει την κ. Δάφνη γιατί έχει τ' όνομα της κόρης μου). Θέλετε και το πιο αξιογέλαστο; Πριν αναχωρήσει για τα ένδοξα Παρίσια ο στρατάρχης των Πασόκων για να φάει τα δεδουλευμένα από την τίμια εργασία του –αλλά και την εργασία του εργατικού κ. Σμπώκου–, υπέβαλε επερώτηση στην Βουλή. Θέμα της; Η... ακρίβεια!

ΠΑΣΟΚΙΣΜΟΙ

Παιδιά κάποιος να πει του Βενιζέλου του Βου, του Θεσσαλονικάρχη που τον έφαγε ο Καστανίδης ότι δεν είναι πια υπουργός. (Το ότι έπεσε το ΠΑΣΟΚ, ας μην του το πει και στεναχωρηθεί. Αφήστε τον να το καταλάβει μόνος του. Είναι πολύ έξυπνος.) Να του πείτε επίσης ότι ο νέος αρχηγός τον τοποθέτησε κάτω από την Διαμαντοπούλου και

του Τάσου Αναστασίου

τη Δαμανάκη (Γέλια, που θα 'λεγε κι ο Λάλας, καλή του ώρα στον ΔΟΛ του δόλιου). Εγώ πάλι τον βλέπω διαρκώς στην τηλεόραση να μιλάει βλοσυρός επί παντός επιστητού και σκιάζομαι. Ιδίως όταν με κοιτάει στα μάτια όπως ο Βουκεφάλας κοιτούσε τον Αλέξανδρο. Αυστηρά και λιγωμένα. Δεν μπορώ, κάτι παθαίνω, τα χάνω και αλλάζω κανάλι...

Τζίμ Μπούκης

ΑΠΟ ΘΡΑΚΗ ΠΑΛΙΕΣ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΜΟΥΣΙΚΕΣ

Το προηγούμενο τεύχος του Αντί, που περιείχε ένα μεγάλο αφιέρωμα στους Ολυμπιακούς Αγώνες και τα караγκιοζλίκια που τους ακολουθούν, συνοδευόταν από ένα CD με μουσική και τραγούδια του Καραγκιόζη. Η μουσική ήταν από την μαγνητοφώνηση μιας παλιάς παράστασης που είχε παίξει ο караγκιοζοπαίκτης Γιάννης Βουλτσίδης στο Γκάζι τον Μάρτιο του 1996 με την ευκαιρία του 3ου Αντι-φεστιβάλ.

Όσοι δεν βρήκαν ή δεν μπόρεσαν να προμηθευτούν το τεύχος 821 μπορούν να απευθυνθούν στα γραφεία μας. Στη συνέχεια δημοσιεύουμε τα στοιχεία για το CD «Ο Καραγκιόζης Ολυμπιονικητής».

Ταξίμια π.Χ. του Δημητρώ Λύρατζη και τραγούδια μ.Χ. του Δον Σάντσο Νιζώ Γιακαμπόσο (κατά κόσμον: Γιάννη Βουλτσίδα)

Περιέχονται οι μουσικές και τα τραγούδια:

1. Ο Καραγκιόζης Ολυμπιονικητής
τα π.Χ.
2. Συρτό Νησιώτικο
3. Μπαϊντούσκα

4. Καρσιλαμάς γρήγορος
5. Τσιφτετέλι χαβαδιέζικο
6. Ζουναράδικος
7. Συρτό
8. Βασίλειψε ο αυγερινός
9. Παλιός ζειμπέκικος
10. Η όμορφή σου βάρκα
11. Ενθυμήσου σκληρά (βαλσάκι παλιό)
τα μ.Χ.
12. Θέλω να γίνω φαντομάς (συνδημιουργός Κώστας Νικολάου)
13. Το τραγούδι του Καραγκιόζη
14. Άσπρο μαντήλι
15. Όταν θα 'ρθει ο καιρός
16. Επιτύμβιο στον Γιαννάκη τον Πρόδρομο

Παίζουν οι μουσικοί:
βιολί: Δημητρός Λύρατζης,
τεμπελέκι: Δημήτρης Καραγιώργος,
κιθάρα: Τάσος Λύρατζης,
τραγούδι: Σάντσο
Στο πρώτο κομμάτι παίζουν οι μουσικοί:

βιολί: Jaime Smith,
τσέλο: Μάνος Επιτροπάκης,
κιθάρα: Γιάννης Παπάζογλου,
πιάνο: Λύσανδρος Φαληρέας,
χορωδία: Γιώργος Μισεμικές & Αντιόπη Ξαγοράκη

Η ηχογράφηση στο πρώτο κομμάτι έγινε στο studio ΣΥΝ1 από τον Βαγγέλη Καλαρά, τον Ιούνιο του 2004.

Η ηχογράφηση των υπολοίπων κομματιών, αυτών της παράστασης, έγινε από τον Δημήτρη Καραγιώργο στο φεστιβάλ του Αντί στην Αθήνα, στο Γκάζι, και η τελική επεξεργασία στο στούντιο του ίδιου στα Γιάννενα, την άνοιξη του 2003.

Mastering: Γρηγόρης Φαληρέας
Σχεδιασμός εξωφύλλου: Ανακρέων & Μαρίνα Καναβάκη

Σκίτσο εξωφύλλου: Ανακρέων Καναβάκης

BOMBIDIA, ΤΕΛΟΣ

- Κι αφήνουν τον Πετράκη τον Ευθυμίου να τους λιοδορεί. Αυτός που έγινε υπουργός Παιδείας ελέω Λαμπράκη και που πήρε το βραβείο Δημοσιογραφίας από τα χέρια του Στεφανόπουλου, παρότι είδε κι έπαθε να πάρει πτυχίο απ' τα Γιάννενα.
- Αξιοκρατία να φάνε κι οι κόττες και να χορτάσουν κι οι λούγκρες.

- Πήγαμε που λέτε στη Μαδρίτη, για να δούμε και να φωτογραφήσουμε την Parade των Ομοφυλοφίλων, και πήγαμε και στη Σεβίλλη και τη Βαλένθια κι είδαμε πανομοιότυπες γέφυρες Καλατράβα όπως Κατεχάκη!

- Maestro, φοβούμαι ότι επαναλαμβάνεσθε. Αν το αντιληφθεί η κυρία Γιάννα, θα σας τραβήξει το αφτάκι, δεν θα το γλυτώσετε.

- Και τότε δεν θα σας παρηγορήσει ούτε η κ. Ειρήνη Παπά, ούτε η κ. Λιάνη, ούτε πάλι η κ. Πάλλη.

- Εμείς ό,τι είχαμε να πούμε το είπαμε και βίον ανθόσπαρτον στον κ. Τσοχατζόπουλο (για το οποίο ουδόλως αμφιβάλλομεν).

- Είναι πολλά τα λεφτά, Άρη, που έλεγε κι ο Καλογήρου σε μια παλιά ταινία στον Κούρκουλο (ξέρετε, τον διευθυντή του Εθνικού Θεάτρου που δεν φεύγει).

- Κανείς δεν φεύγει στην Ελλάδα, ούτε ο Otto ούτε ο Καλατράβας!

- Δεν θα γίνεις Ελ-ληνας πο-τέ Ι-σπα-νέε...

Κυπριακό ημερολόγιο

[Αποσπάσματα από ένα τετράδιο παράδοσης-παραλαβής]

Στον Αλέξανδρο

του Λεύκιου Ζαφειρίου

Νυν δε την νύκτα σχίζει
ακτίς ελπίδος·

...

Γλυκεία ελπίς, εάν χάσω σε,
Και τί μοι μέλει ο βίος;

Ανδρέας Κάλβος, *Ελπίς πατρίδος*

15 Ιουνίου 2004

Στο φυλάκιο γνώρισα τον Μαρίνο. Θα απολυόταν τέλος του μήνα, αλλά οι διακόσιες μέρες φυλακή θα τον βρουν να βγάζει σκοπιά στις 15 και στις 20 Ιουλίου. Βραδιάζει και στο βάθος το βουνό τυλίγεται μ' ένα απροσδιόριστο σκοτεινό χρώμα. Πίσω από αυτό είναι η Κερύνεια. Το φυλάκιο - υπερυψωμένο παρατηρητήριο βρίσκεται σ' ένα από τα βόρεια προάστια της Λευκωσίας. Μπροστά μας οι αντιαρματικές τάφροι των τουρκικών στρατευμάτων. Η νεκρή ζώνη είναι ένα δρομάκι με άγρια βλάστηση, ο χρόνος δεν άφησε τίποτε από την ασφαλτο. Προς τα δεξιά μερικά ρημαγμένα σπίτια στη σειρά χωρίς στέγες, με δέντρα που έχουν ξεφυτρώσει από μέσα.

Έχουν ανάψει οι προβολείς του φυλακίου μας και απέναντι εκείνοι του κατοχικού στρατού. Λοξώς αριστερά το φυλάκιο με τους στρατιώτες του ΟΗΕ. Σεληνιακό τοπίο. Μόνο που οι θάμνοι, και ό,τι έχει φυτρώσει αυτά τα τριάντα χρόνια τριγύρω, αντιστέκονται σ' αυτό το εκτυφλωτικό φως. Δεν βλέπεις καθόλου δυο μέτρα μπροστά - ένας συμπαγής όγκος αδιαπέραστου σκοταδιού. Μόνο στο δρομάκι, σαν ανάψαν οι προβολείς, τρέξανε απ' όλες τις μεριές οι γάτοι της νεκρής ζώνης και ξάπλωσαν φαρδιά-πλατιά. Η ίδια εικόνα, καθώς μου λένε, επαναλαμβάνεται κάθε βράδυ μόλις πέσει το άπλετο αυτό φως.

Κουβεντιάζουμε πολλή ώρα με τον Μαρίνο. Θα ξαναβγάλει σκοπιά δώδεκα με δύο το πρωί, εγώ δύο με τέσσερις. Με ρωτάει για το καλοκαίρι του 1974. Πού ήμουν. Αν πρόλαβα το πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή ή μήπως ήμουν μικρός. Του εξηγώ πως βρισκόμουν στην Αθήνα. Κάθομαι και του λέω για το τρελό αρμένισμα στη Μεσόγειο με το οχηματαγωγό Ρέθυμνο και για τα υποβρύχια. Δεν μπορεί να τα καταλάβει όλα. Κυρίως για τα υποβρύχια, αυτό το πήγαινε έλα. Τη μια μέρα να έρχονται και την άλλη να φεύγουν. Ο Μαρίνος γεννήθηκε δέκα χρόνια μετά την τουρκική εισβολή.

* * *

15 Νοεμβρίου 1967

Υπηρετώ στην 181 ΜΠΠ στο Τρίκωμο. Έχουμε μείνει στο στρατόπεδο γύρω στα δεκαπέντε άτομα να φυλάμε σκοπιά.

Σήμερα τελειώνει η άσκηση και προς το απόγευμα επιστρέφει η μονάδα. Τα πυροβόλα τοποθετούνται στον όρχο. Αρχίζει η παραλαβή του υλικού. Ο Σάκης καταμετρά τα γωνιόμετρα και τις πινακίδες των τεχνικών βοηθών. Έρχεται ο διοικητής και μου βάζει τις φωνές, γιατί δεν είχα πάει στην άσκηση ως τοπογράφος. Τον ζητούν επειγόντως στο διοικητήριο. Η είδηση διαδίδεται αμέσως στο στρατόπεδο: μάχες στην Κοφίνου. Σταματάει η παράδοση του υλικού και αρχίζουμε πάλι να το φορτώνουμε στα οχήματα. Μέσα σε λίγα λεπτά ολόκληρη η μοίρα εγκαταλείπει το στρατόπεδο. Ο χώρος διασποράς βρίσκεται κοντά στον Πενταδάκτυλο. Ψιλοβρέχει. Τα αντίσκηνα μπάζουν νερό, αδύνατο να κοιμηθούμε. Μας έχουν μοιράσει σφαίρες, το βράδυ βγάζουμε περίπολα.

Το επόμενο πρωί αεροπλάνα κάνουν υπερπτήσεις πάνω από το χώρο διασποράς. Μας έχουν εντοπίσει. Τα καμουφλαρισμένα πυροβόλα δεν παρέχουν καμιά ασφάλεια. Τα μαζεύουμε άρον-άρον και κατευθυνόμαστε σε άλλο χώρο διασποράς προς τον Άγιο Ηλία.

Τις επόμενες μέρες ρωτάμε να μάθουμε γιατί δεν επιστρέφουμε στη μονάδα. Οι αξιωματικοί έχουν αλλάξει συμπεριφορά. Αρκετοί από μας μένουν αξύριστοι. Οι σκοπιές βγαίνουν κανονικά. Τις νύχτες το κρύο είναι τσουχτερό. Προς το τέλος του μήνα παρατηρείται κάποια χαλάρωση.

Έχει μπει ο Δεκέμβριος. Έχουμε μετακινηθεί σε νέο χώρο διασποράς. Επικρατεί σύγχυση. Κάποιοι λένε πως θα λυθεί το Κυπριακό. Φεύγει η ελληνική μεραρχία.

* * *

13 Δεκεμβρίου 1967

Έχει περάσει σχεδόν ένας μήνας. Κάτι έχει γίνει στην Ελλάδα. Οι διαταγές είναι αυστηρές. Βρισκόμαστε σε διατεταγμένη αποστολή και ο καθένας πρέπει να εκτελεί απαρεγκλίτως το καθήκον του. Πέφτει η Χούντα; Λέγονται διάφορα.

* * *

20 Οκτωβρίου 1968

Η ώρα δύο το πρωί ο επιτελάρχης του ΓΕΕΦ Γρηγόριος Μπονάνος, αφού είχε παρατάξει τα τανκς «εις διάταξιν μάχης» με τα πυροβόλα στραμμένα προς το Αρχηγείο της Αστυνομίας στη Λευκωσία στη Λεωφόρο Λεμεσού, επικοινωνεί τηλεφωνικώς με τον αξιωματικό υπηρεσίας του Αρχηγείου Αστυνομίας: «-Είμαι ο Επιτελάρχης του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς. Η ώρα είναι 2:00. Θα περιμένω μέχρι της 2.45' και εάν μέχρι τότε δεν έχουν απελευθερωθεί οι περίπολοι ΕΣΑ τας οποίας έχετε εγκλωβίσει, θα επιτεθώ με τα τεθωρακισμένα εναντίον του Αρχηγείου σας. Λάβετε υπόψη ότι δεν πρόκειται περί απειλής. Βγείτε έξω και θα ιδήτε ότι

κινδυνεύετε».

Οπερετική φιέστα. 800 εκατομμύρια δραχμές δαπανά ετησίως η Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια για τη συντήρηση της εθνικής φρουράς στην Κύπρο.

* * *

29 Μαρτίου 1974

Παράσταση του Οιδίποδα Τύραννου από το Εθνικό Θέατρο Ελλάδας στην Άγκυρα, την οποία παρακολουθεί και το ζεύγος Ετζεβίτ. Στο τέλος οι θεατές χειροκροτούν με ενθουσιασμό και το πρωθυπουργικό ζεύγος πηγαίνει στα παρασκήνια και συγχαίρει τους συντελεστές της παράστασης.

Ο Ραούφ Ντενκτάς την ίδια μέρα βρίσκεται στην Άγκυρα.

* * *

13 Απριλίου 1974

Κωνσταντινούπολη. Συλλαλητήριο στο πανεπιστήμιο. Σ' ένα τεράστιο πανό: *Κίμπρις τούρκτουρ*. Ήχοι από νταούλια και ζουρνάδες. Από μια αγχόνη κρεμασμένο το ομοίωμα του Μακάριου.

* * *

27 Ιουνίου 1974

Συνάντηση Ανδρουτσόπουλο-Ετζεβίτ στις Βρυξέλλες. Κάθονται πλάι-πλάι σ' έναν καναπέ. Ο πρωθυπουργός της χούντας ανίδεος, φανφαρόνος και άβουλος αδυνατεί να διαπραγματευτεί και οχυρώνεται πίσω από το σλόγκαν: «Ούτε γι' αυτό έχω εξουσιοδότηση». Οι δύο αντιπροσωπείες σε πλήρη ασυμφωνία.

Λίγο αργότερα ο Ετζεβίτ δηλώνει στους δημοσιογράφους: «Εμείς, πάντως, δεν θα ακολουθήσουμε επιθετική πολιτική, υπό στρατιωτική ή μη έννοια».

* * *

8 Ιουλίου 1974

Συνάντηση Ιωαννίδη, Μπονάνου, Γκυζίκη στο σπίτι του τελευταίου για το σχεδιαζόμενο πραξικόπημα κατά του Μακάριου. Ο Ιωαννίδης διατείνεται ότι η CIA τον έχει διαβεβαιώσει ότι η Τουρκία δεν θα επέμβει στην Κύπρο.

* * *

15 Ιουλίου 1974

Στις 8 το πρωί ο ταξίαρχος Γεωργίτσης υπογράφει στην αίθουσα επιχειρήσεων της ΕΛΔΥΚ τη διαταγή για το πραξικόπημα: «Αλέξανδρος εισήλθε εις νοσοκομείο».

8.15': Αρχίζει η επίθεση των πραξικοπηματιών εναντίον του προεδρικού.

9.45': Το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου μεταδίδει: «Η Εθνική Φρουρά είναι κυρία της καταστάσεως. Ο Μακάριος είναι νεκρός».

* * *

19 Ιουλίου 1974

Ο δικηγόρος Λουκής Παπαφιλίππου φτάνει στη Νέα Υόρκη. Έχει διοριστεί από τον Νίκο Σαμψών μόνιμος αντιπρόσωπος στα Ηνωμένα Έθνη, αλλά το Συμβούλιο Ασφαλείας αναγνωρίζει τον Ζήνωνα Ρωσσίδα ως διαπιστευμένο από τον Μακάριο.

Στο μεταξύ ο τουρκικός στόλος είχε αποπλεύσει το πρωί της ίδιας μέρας από το λιμάνι της Μερσίνας, μεταφέροντας την 39η Μεραρχία, η οποία είχε συγκροτηθεί μετά την κρίση

του 1964 με μοναδικό σκοπό την εισβολή στην Κύπρο.

* * *

21 Ιουλίου 1974

Το βράδυ στο λιμάνι του Πειραιά. Το οχηματαγωγό Ρέθυμνο ετοιμάζεται να αποπλεύσει. Δηλώνουμε τα ονόματά μας και επιβιβάζομαστε. Κανένας έλεγχος. Σαν σε κρουαζιέρα. Υποτίθεται πάμε στην Κύπρο να πολεμήσουμε. Είμαστε οι τελευταίοι Κύπριοι φοιτητές εθελοντές που προλάβουμε το καράβι. Ο Παπαποστόλου έχει το γενικό πρόσταγμα. Μαζί μας φεύγει και το 537 ΤΠ. Οι στρατιώτες του τάγματος δεν γνωρίζουν τίποτε. Μας ρωτάνε αν είμαστε Κύπριοι και τι έχει γίνει.

* * *

22 Ιουλίου 1974

Νωρίς το πρωί στο κατάστρωμα. Οι συζητήσεις είναι έντονες. Κυκλοφορούν και ένοπλοι. Σ' ένα πηγαδάκι κάποιος φοιτητής προεξοφλεί τη φιλοπατρία μας με το εξής αμίμητο για τον Μακάριο και την Κύπρο: «να δω τον Μούσκο στο κλουβί και ας γίνει η Κύπρος στάχτες». Αν δεν έχεις ζήσει στο νησί τα δύο τελευταία χρόνια, αδυνατείς να αντιληφθείς τη διάβρωση που έχει επιφέρει η Χούντα.

Στο μεταξύ κάνει την εμφάνισή του ένα υποβρύχιο. Άνθρωποι από το περιβάλλον του Παπαποστόλου διατείνονται ότι είναι ένα από τα τελευταία υποβρύχια τσέπης που απόκτησε η Ελλάδα και συνοδεύει το Ρέθυμνο.

Μας φωνάζουν να συγκεντρωθούμε μέσα. Αρχίζει η ανάθεση καθηκόντων. Μας χωρίζουν σε λόχους. Είμαι ο πολυβολητής της διμοιρίας. Δεν έχω πάρει ποτέ πολυβόλο στα χέρια μου. Αρχίζω να συνειδητοποιώ το ρόλο μου σ' αυτή τη φαρσοκωμωδία. Έρχεται ένας γνωστός μου από τη Λάρνακα. Είναι ανάστατος. Μου προτείνει να αλλάξουμε: εγώ αγγελιαφόρος και αυτός πολυβολητής. Έχει τα κιλά του, πώς θα αντεπεξέλθει. Του λέω εντάξει, συμφωνώ. Σε ποιο να το πούμε; Κάποιον θα βρούμε. Σαν σε γενική πρόβα πριν από την παράσταση. Ευτυχώς που δεν μας μοιράσανε όπλα.

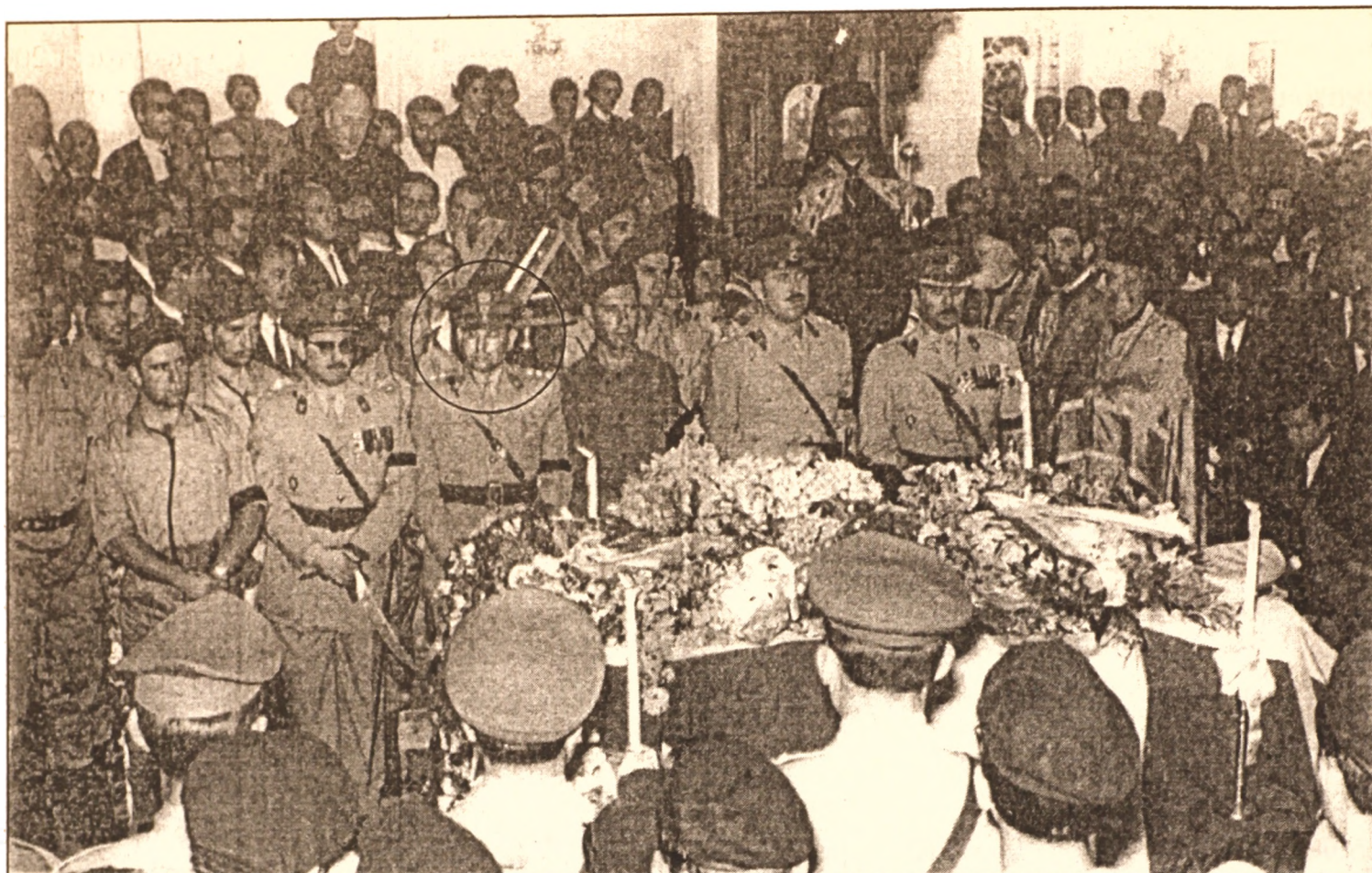
Το βράδυ βγαίνουμε στο κατάστρωμα με κάτι φίλους. Στο βάθος φαίνονται φώτα. Ξαφνικά το Ρέθυμνο μανουβράρει, κάνει στροφή 180 μοιρών. Έρχονται και μας φωνάζουν να μπούμε μέσα. Βολευόμαστε όλοι στα καθίσματα, τοποθετούν στρατιώτες ανάμεσά μας και διατάζεται πλήρης συσκότιση. Λέγονται διάφορα. Θα αποβιβαστούμε στην Κύπρο. Έχουμε αλλάξει πορεία. Διαδόσεις ότι στη ρότα μας προς Λεμεσό έχουν παρεμβληθεί πολεμικά πλοία.

* * *

23 Ιουλίου 1974

Το πρωί μάς συγκεντρώνουν και τους τέσσερις λόχους. Θα μας μιλήσει ο Παπαποστόλου. Τον περιμένουμε. Εμφανίζεται με συνοδούς – δεν φαίνονται Ελλαδίτες. Μερικοί έχουν πιστόλια.

Αρχίζει και μας μιλάει για το χτεσινό περιστατικό. Τα ξένα πολεμικά που βρίσκονταν μπροστά μας είχαν ζητήσει νηοψία. Προς στιγμή, μας έλεγε, σκέφτηκε να συνεχίσουμε την πορεία μας και να επιχειρήσει να εμβολίσει το αντιτορπιλικό που θα μας έκοβε τον δρόμο. Έκανε όμως δεύτερες σκέψεις και το Ρέθυμνο ανέστρεψε πορεία. Λεονταρισμοί πριν

1964. Ο Δ. Ιωαννίδης στην κηδεία των ελλήνων αξιωματικών που δολοφονήθηκαν στην Αμμόχωστο.

από τη γενική πρόβα. Ακολούθησε πανδαιμόνιο. Ύστερα τα 'βαλε με τους πολιτικούς και τη μεταπολίτευση που μας βρήκε εν πλώ. Το πλοίο των τρελών του Ιερώνυμου Μπος. Κανείς δεν ήξερε πού πηγαίναμε.

Πάντως το βράδυ πιάσαμε Ρόδο. Αποβιβάστηκε το 537 ΤΠ με τα οχήματα και τον οπλισμό του. Άκουγες διάφορα. Το πλοίο θα ακολουθούσε άλλη πορεία για το νησί. Ένας Κύπριος, που τον είχα πείσει την τελευταία στιγμή να έρθει μαζί μας, έπεσε στη θάλασσα. Δεν ήξερε κολύμπι. Τον μάζεψαν και τον πήγαν στο νοσοκομείο. Εμείς φύγαμε με το Ρέθυμνο. Δεν μας είπε κανείς τίποτε. Κάποιοι διέδιδαν πως θα αποβιβαστούμε στις απέναντι ακτές της Τουρκίας για αντιπερισπασμό. Πάντως ο φίλος που είχε πηδήξει στη θάλασσα, όπως έμαθα αργότερα, έπεσε στα μαλακά: τον γέμισαν λουλούδια και γλυκά. Ήταν ο εικονικός ήρωας αυτής της αργοναυτικής εκστρατείας.

* * *

31 Δεκεμβρίου 1963

Ο αντιπρόεδρος Κιουτσούκ δηλώνει στην *Daily Express*: «δεν υπάρχει περίπτωση συγκατοίκησης της τουρκικής και ελληνικής κοινότητας. Η διχοτόμηση είναι αναπόφευκτη».

Οκτώ χιλιάδες Τουρκοκύπριοι φεύγουν από τα σπίτια τους. Πρώτοι τουρκοκυπριακοί θύλακες.

* * *

11 Μαΐου 1964

Δολοφονούνται στην Αμμόχωστο δύο έλληνες αξιωματικοί. Της κηδείας τους στον ιερό ναό Φανερωμένης στη Λευκωσία προϊστάται ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος. Σε μικρή απόσταση, μπροστά από τα δύο φέρετρα, ένας λοχαγός της Ελληνικής Δύναμης Κύπρου (ΕΛΔΥΚ) με μαύρο περιβραχιόνιο ανάμεσα σε άλλους αξιωματικούς. Είναι ο Δημήτριος Ιωαννίδης. Η φωτογραφία αποτυπώνει με ειρωνεία την τρα-

γωδία που μόλις έχει αρχίσει.

* * *

6 Ιουνίου 1964

Δολοφονείται ο βρετανός ταγματάρχης του ΟΗΕ Μέισι, υπεύθυνος για τη διερεύνηση των απαγωγών στην Αμμόχωστο.

* * *

11 Ιουνίου 1964

Ο Πάκαρντ διατάζεται να επιστρέψει στην Αγγλία. Δεν υλοποιείται το σχέδιό του για επιστροφή των Τουρκοκυπρίων στα μεικτά χωριά. Στην έκθεσή του των 400 σελίδων που κατασχέθηκε και εξαφανίστηκε, αναφέρεται στο ρόλο που διαδραμάτισαν οι Άγγλοι «στο διαχωρισμό των δύο κοινοτήτων [...] Η διατήρηση των κυρίαρχων βρετανικών βάσεων και άλλων στρατιωτικών εγκαταστάσεων είχε ζωτική σημασία για τις κυβερνήσεις Βρετανίας και ΗΠΑ και αναμφίβολα οι σύμβουλοί τους θεωρούσαν ότι ο σκοπός αυτός μπορούσε να επιτευχθεί ευκολότερα σε μια διχοτομημένη Κύπρο απ' ό,τι σ' ένα ενιαίο κράτος».

* * *

6 Αυγούστου 1964

Βρίσκομαι στο φυλάκιο Λαϊκκάς στη Λάρνακα ως ειδικός αστυνομικός. Είμαι μόλις δεκαπέντε χρονών, το πολυβολείο των Τούρκων ακριβώς απέναντί μας, στο μιναρέ. Τα μαγαζιά είναι όλα ρημαγμένα, αρκετά ήταν εργαστήρια κατασκευής λουκουμιών. Όλα επικοινωνούν μεταξύ τους με τεράστιες τρύπες στους τοίχους. Το ίδιο πρέπει να συμβαίνει και στη ζώνη που ελέγχουν οι ένοπλοι του Ντενκτάς.

Η Λαϊκκά είναι μια εξηντάχρονη τουρκοκύπρια ιερόδουλη που για την ώρα δεν την αγγίζει η εθνοτική σύγκρουση. Το περασμένο βράδυ είχαν έρθει μεθυσμένοι άγγλοι στρατιώτες. Πλήρωσαν, έκαναν τη δουλειά τους και έφυγαν βρίζοντας. Το πορνείο ήταν στο ισόγειο και το φυλάκίό μας στο

ανώγειο. Εγώ τηλεφωνούσα κάθε δύο λεπτά στον αξιωματικό υπηρεσίας και έδινα αναφορά για τον αριθμό των μεθυσμένων Οηέδων.

Φοβόμουν. Ήταν και οι κατσαρίδες που αλώνιζαν, αμέτρητες, το χώρο. Κοιτούσα μια από τις γριλίες του παραθύρου με τους αμμόσακκους και μια πίσω μου μπας κι ερχόταν κανείς. Το φυλάκιο ήταν ένα τεράστιο δωμάτιο, σ' ένα από αυτά τα προπολεμικά σπίτια με άνετους ψηλοτάβανους χώρους. Η είσοδος στο βάθος αριστερά οδηγούσε σε κλιμακοστάσιο που σ' έβγαζε σε μια εσωτερική αυλή και συνδεόταν με αυτό το λαβύρινθο των μαγαζιών με τις τεράστιες τρύπες στους τοίχους.

* * *

24 Απριλίου 2004

Δημοψήφισμα για το σχέδιο Ανάν. Οι Ελληνοκύπριοι έχουμε μοιραστεί στα δυο. Σχεδόν κόβουμε τη καλημέρα μεταξύ μας τα δύο στρατόπεδα. Νέα Ζυρίχη ή η τελευταία ευκαιρία; Ο πατριωτισμός μας εξαντλείται στην αγκύλωση πίσω από ένα Ναι ή ένα Όχι. Γιατί πήγαν και τα υπέγραψαν όλα αυτά στη Νέα Υόρκη. Στην Ελλάδα αρχίζουν πάλι να μαζεύουν υπογραφές.

Θυμάμαι το Καλοκαίρι του 1974. Είχαν σπάσει τα τηλέφωνα για το κείμενο συμπαράστασης προς την Κύπρο. Ούτε που κατάλαβα πώς βρέθηκε στα χέρια μου. Μου είχαν πει ότι έπρεπε να φαίνεται πως είναι δική μας πρωτοβουλία. Των Κυπρίων φοιτητών. Κάποια στιγμή στο τηλέφωνο: «Κύπριε γράφε». Και μου αραδιάζουν δεκαπέντε ονόματα. Με ειδοποιούν να μην δώσω ακόμη το κείμενο με τις υπογραφές στις αθηναϊκές εφημερίδες και να πάρω τον τάδε και τον δείνα για να υπογράψουν. Τους έπαιρνα στο τηλέφωνο. Παιδί εγώ της επαρχίας, με συγκινούσε που θα μιλούσα μαζί τους. Δυο-τρεις, πρωτοκλασάτα ονόματα, μου είπαν ότι θα έδιναν στον τύπο δική τους δήλωση. Αυτό επέβαλλαν οι τραγικές στιγμές.

* * *

16 Ιουνίου 2004

Στις 5 το πρωί ετοιμάζομαι να φύγω από το φυλάκιο. Δεν έχω κλείσει μάτι. Συμφωνήσαμε με τον Μαρίνο να τον ξυπνήσω προτού φύγω. Διστάζω. Αν δεν τον αποχαιρετήσω θα 'ναι μια μικρή προδοσία. Δεν πειράζει. Τι είναι ακόμη μία κοντά στις τόσες άλλες. Το πρόβλημα είναι άλλο. Εγώ σαράντα χρόνια στο στρατό παριστάνω τον Μιχαλιό του Καρυωτάκη εν ζωή. Σε τι φταίει αυτό το παιδί να ατενίζει τη δική μου ζωή ως πρότυπο για το δικό του μέλλον τα επόμενα τριάντα με σαράντα χρόνια της τρίτης χιλιετίας;

Διασχίζω το κέντρο της Λευκωσίας. Αγρυπνισμένοι πελάτες στην πλατεία Ελευθερίας. Ένα πούλμαν με τουρίστες μαρσάρει δίπλα μου. Αρχίζουν την περιήγησή τους πολύ πρωί.

Επιστρέφοντας σπίτι νιώθω τα άρβυλα ασήκωτα. Παίρνω τον τόμο του 2001 της εγκυκλοπαίδειας *Britannica* και βρίσκω το λήμμα *Cyprus*. Δύο ξεχωριστά λήμματα, δύο κράτη, δύο πρόεδροι.

Στο νησί κυκλοφορούν πάνω από 500.000 αυτοκίνητα.

Απροσδιόριστος αριθμός κατασκόπων. Εργάζονται 1.200 καλλιτέχνιδες από τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες στα καμπαρέ του νησιού. Γύρω στα τρία εκατομμύρια τουρίστες έρχονται το χρόνο. Υπάρχουν ξένες στρατιωτικές βάσεις, τα πιο σύγχρονα οπλικά συστήματα, πέντε πολεμικά αεροδρόμια, κατασκοπευτικοί ραδιοσταθμοί, τα πιο σύγχρονα ραντάρ στην οροσειρά του Τροόδου, γύρω στις 38.000 τούρκοι στρατιώτες - στρατεύματα κατοχής και 200.000 πρόσφυγες.

Κοντεύει έξι το πρωί. Ο Μαρίνος θα ετοιμάζεται για την ημερήσια σκοπιά του. Οι πρώτοι τουρκοκύπριοι εργάτες περνούν στις ελεύθερες περιοχές.

Η Κύπρος είναι μια ευρωπαϊκή χώρα με αντιφάσεις χωρίς προηγούμενο. Ίσως να είναι και η μοναδική περίπτωση κρίσης με τόσο μακροχρόνιες διπλωματικές προσπάθειες επίλυσής της. Τα φαντάσματα του παρελθόντος εξακολουθούν και σήμερα να επιβιώνουν μ' έναν ανεξήγητο τρόπο. Συντηρώντας ένα γκριζο ουρανό χωρίς ορίζοντα και καθιστώντας το μέλλον νεκρό χρόνο στην Πράσινη Γραμμή - στην Γραμμή Απίλα - στη Νεκρή Ζώνη. Χωρίς όνειρα.

* * *

Όμως ο Μαρίνος είναι νέος... Κι ας μην έχει διαβάσει τους στίχους του ποιητή:

Είσαι νέος το ξέρω και δεν υπάρχει τίποτε

*Παραλαμβάνεις απ' τους Δίες τον κεραυνό
Και ο κόσμος σου υπακούει. Εμπρός λοιπόν
Από σένα η άνοιξη εξαρτάται. Τάχυνε την αστραπή.*

*

*Τι θέλεις τι ζητάς
πού ναι το νόημα που σου πεσε απ' τα χέρια
Η μουσική που ακούς μόνος εσύ...*

*

Οι φανταστικές αλήθειες φθείρονται πολύ πιο δύσκολα. Ο Rimbaud

*επέζησε της Κομούνας όπως θα επιζήσει το φεγγάρι της Σαπφώς από
το φεγγάρι του Armstrong. Χρειάζονται άλλης λογής υπολογισμοί.*

*...Περπατάμε χιλιάδες χρόνια,
ο άνεμος ολοένα λυγίζει τις καλαμιές κι ολοένα εμείς υψώνουμε το
πρόσωπο. Κατά πού; Ως πότε; Ποιοι κυβερνάνε;*

*Μας χρειάζεται μια νομοθεσία που να διαμορφώνεται όπως
το δέρμα*

*επάνω μας τον καιρό που μεγαλώνουμε. Κάτι νεανικό και
δυνατό σ-
νάμα [...]*

*Έτσι που να μπορεί κείνο που γεννά ο άνθρωπος να ξανα-
περνά τον*

Άνθρωπο δίχως να τον καταπιέζει.

Κυπριακό: Το τριακονταετές αδιέξοδο

του Χρήστου Γ. Ζαχαράκι πρέσβη ε.τ. και τ. ευρωβουλευτή

Συμπληρώνονται εφέτος τριάντα χρόνια από τότε που ένα εμφύλιο, αλλά ξενοκίνητο πραξικόπημα παρέσχε την ευκαιρία και το πρόσχημα στην Τουρκία να επιβάλει διά της βίας την λύση που είχε ανέκαθεν θέσει σαν στόχο, αφ' ης στιγμής η Μεγάλη Βρετανία υστερόβουλα υποκίνησε τον τουρκικό παράγοντα για να αντιμετωπίσει τον αγώνα της ΕΟΚΑ και την ελληνική απαίτηση για Ένωση, ενόψει του διαφαινόμενου αναπόφευκτου τερματισμού του αποικιακού καθεστώτος της Κύπρου. Η τουρκική αυτή λύση, αντίποδας και αντίδοτο της Ενώσεως, βασίσθηκε εξ αρχής στην διχοτομική διευθέτηση του ζητήματος, στο λεγόμενο Taksim, στην διαίρεση δηλαδή του νησιού σε δύο ζώνες που, αναλόγως των συγκυριών, θα μπορούσαν να αποτελέσουν την υποδομή είτε μιας «διπλοενωτικής» ρυθμίσεως είτε της δημιουργίας δύο χωριστών, στην πράξη, κρατικών οντοτήτων, ανεξαρτήτως, πάντοτε, των οποιωνδήποτε, κατά περίπτωση και κατά θεωρία, συνταγματικών προβλέψεων.

Οι Συμφωνίες της Ζυρίχης, που ασφαλώς ανεγνώρισαν και επιβεβαίωσαν πανηγυρικά το ανέφικτο της Ενώσεως, απέτρεψαν ίσως προσκαίρως και την άμεση διχοτόμηση της Κύπρου.

Όπως ωστόσο απεδείχθη τελικά, περιείχαν –φευ– και μάλιστα συνταγματικά και συμβατικά κατοχυρωμένες όλες εκείνες τις διαιρετικές παραμέτρους που, σε κάποια κατάλληλη στιγμή –η οποία και δεν άργησε να έλθει–, θα στοιχειοθετούσαν, σε πρώτο στάδιο, την αρχική μορφή του διαχωρισμού των δύο κυπριακών κοινοτήτων, με τον αυτοεγκλωβισμό των Τουρκοκυπρίων στους θυλάκους «για λόγους προστασίας και ασφάλειας» της μειονότητας του 18% έναντι της συντριπτικής ελληνοκυπριακής πλειοψηφίας του 80% και, στην συνέχεια, ευκαιρίας δοθείσης, στην ολοκληρωτική διάσπαση της

ενότητας της νήσου σε δύο σαφώς διακεκριμένες εδαφικές, πληθυσμιακές και συνταγματικές περιοχές.

Πράγμα που υπήρξε ακριβώς το αποτέλεσμα της τουρκικής στρατιωτικής εισβολής του 1974, της επακόλουθης κατοχής του 40% περίπου του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας και της αναπότρεπτης, υπό τις περιστάσεις, μετακινήσεως του συνόλου του τουρκοκυπριακού στοιχείου στην κατεχόμενη βόρεια Κύπρο. Η έκταση της οποίας, όπως διαμορφώθηκε με την προέλαση των τουρκικών δυνάμεων τον Αύγουστο του 1974, συμπίπτει, σημειωτέον, σχεδόν απόλυτα, εξαιρουμένων ίσως των Βαρωσίων, με τον χάρτη που η τουρκική πλευρά ανεπέτασε, με αποπλιστική ειλικρίνεια και παρρησία, ήδη προ της ανεξαρτησίας της Κύπρου, ως μοναδική αποδεκτή λύση του Κυπριακού!

ΟΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Και αυτό είναι δυστυχώς το αντικειμενικό δεδομένο που δεν θέλουμε ή δείχνουμε να μη θέλουμε να αντιληφθούμε και να συνειδητοποιήσουμε όλα αυτά τα χρόνια και ιδιαίτερα τους τελευταίους μήνες, κατά τους οποίους έγινε τόσος λόγος για ανεκτές έως και ελκυστικές(!) προοπτικές λύσεως του Κυπριακού. Ότι δηλαδή η Τουρκία ουδέποτε απέκρυψε –αντιθέτως το διατυμπάνισε σε όλους τους τόνους και προς όλους τους εκάστοτε συνομιλητές της, ημών συμπεριλαμβανομένων–, ότι, ασχέτως της υπάρξεως ομαίμονος τουρκοκυπριακής μειονότητας στο νησί, το ενδιαφέρον της Άγκυρας επ' αυτού πηγάζει από πάγια και θεμελιώδη γεωστρατηγικά συμφέροντά της που απαιτούν την δυνατότητα μόνιμου και αποτελεσματικού droit de regard και ελέγχου επί των οποιωνδήποτε εκεί εξελίξεων, όπως άλλωστε απροσχημάτιστα διακήρυξαν όλοι οι τούρκοι πολιτικοί και στρατιωτικοί ηγετικοί παράγοντες από την δεκαετία του 1950 και εφεξής.

Και ότι, συνακόλουθα, ο μόνος τρόπος ικανοποιητικής διασφάλισης της δυνατότητας αυτής είναι μία πραγματική ή εν δυνάμει επιτόπια τουρκική παρουσία, μέσω της –διεθνώς πειστικής– αξιοποιήσεως της ανάγκης «προστασίας» των Τουρκοκυπρίων, στο πλαίσιο τόσο των θεσμικών και συνταγματικών διχοτομικών προνοιών και παρεμβατικών δικαιωμάτων της Άγκυρας, όσον και μιας απροκάλυπτης παραμονής στρατιωτικών δυνάμεών της στην Κύπρο.

Το πολυθρύλητο σχέδιο Ανάν, που ακόμη και στην πρώτη και –υποτίθεται– δυσμενέστερη παραλλαγή του χαιρετίσθηκε ως μοναδική ευκαιρία από

τον τότε έλληνα πρωθυπουργό, αλλά που –για τους παροικούντες ακόμη στα προάστεια της Ιερουσαλήμ– αντικατοπτρίζει, στον μέγιστο βαθμό, την τουρκική αυτή θέση και επιδίωξη, ουδόλως βέβαια διεκδικεί βραβείο πρωτοτυπίας και διαθέσεως καινοφανούς προσεγγίσεως του προβλήματος.

Γιατί δεν αποτελεί παρά αντίγραφο, και εν πολλοίς κακέκτυπο, πληθώρας άλλων ανάλογων σχεδίων τα οποία όλοι οι προκάτοχοι του σημερινού Γ.Γ. του ΟΗΕ παρουσίασαν κατά καιρούς, με διάφορους μεν χαρακτηρισμούς (σχέψεις, αξιολογήσεις, εκτιμήσεις, εναρκτήριοι δηλώσεις, δέσμες ιδεών κ.λπ. κ.λπ.), αλλά, πάντοτε, αποβλέποντας στην πληρέστερη κατά το δυνατόν ικανοποίηση των βασικών τουρκικών αξιώσεων μέσω της δικοινοτικής διαπραγματευτικής διαδικασίας υπό την αιγίδα του ΟΗΕ.

Είτε γιατί αυτό προέκριναν, για τους δικούς τους λόγους, οι γνωστοί τρίτοι και συνήθεις ύποπτοι ενδιαφερόμενοι.

Είτε γιατί αυτό επέβαλε, κατ' ανάγκη, το γεγονός ότι η Τουρκία είχε καταστήσει απόλυτα σαφές ότι δεν επρόκειτο να αποδεχθεί μία συμπεφωνημένη λύση η οποία δεν θα νομιμοποιούσε και μονιμοποιούσε την λύση που είχε κατά την άποψή της δοθεί ούτως ή άλλως επί του εδάφους από το 1974.

Είτε, τέλος, γιατί αυτό συνιστούσε φυσιολογική και κατά κάποιο τρόπο αδήριτη συνέπεια της αδιαμφισβήτητης, σταδιακής αλλά συνεχούς διολισθήσεως των ελληνοκυπριακών διαπραγματευτικών θέσεων εφ' όλων των πτυχών του προβλήματος, πράγμα που, σημειωτέον, θα πρέπει να εκτιμηθεί προς διαμόρφωση μιας εμπεριστατωμένης και αντικειμενικής εικόνας και, παράλληλα, προς ερμηνεία των προσφάτων ποικίλων ελληνοκυπριακών και ελλαδικών «φιλοσυμβιβαστικών» εξάρσεων.

ΟΙ ΜΕΤΑΛΛΑΞΕΙΣ

Και η απλή, όντως, σύγκριση των αρχικών ελληνοκυπριακών διαπραγματευτικών θέσεων, του Ιανουαρίου του 1965, με αυτές που με την πάροδο των ετών έγιναν αποδεκτές ή «ανεκτές» από τις πολιτικές ηγεσίες αλλά και την

19 Ιουλίου 1974. Ο Μακάριος στο Συμβούλιο Ασφαλείας ως νόμιμος Πρόεδρος.

κοινή γνώμη στην Κύπρο και την μητρόπολη μαρτυρεί του λόγου το αληθές.

Το ενιαίο κράτος εγκαταλείφθηκε πολύ γρήγορα χάριν της ομοσπονδίας.

Η ομοσπονδία, σε πρώτη φάση «καντονιακή» ή «πολυφεριακή», όπως την καθιέρωσε η ελληνοκυπριακή καθομιλουμένη, κατέληξε σε εδαφικά διζωνική και συνταγματικά δικοινοτική, με κολοφώνα τις τελευταίες συζητήσεις περί δύο χωριστών κυριαρχιών κ.λπ.

Η διευθέτηση της εδαφικής πτυχής βάσει της πληθυσμιακής αναλογίας (18% του εδάφους στην τουρκοκυπριακή περιοχή) διολίσθησε προς την πρώτη υποχώρηση του 20% και, στη συνέχεια, στην επίσημη αποδοχή του 25% και στην σιωπηρή συγκατάνευση για 28%.

Η επιστροφή «όλων» των προσφύγων στις πατρογονικές εστίες τους υπέστη την ανάλογη συρρίκνωση.

Και, σαν αποκορύφωμα της καταστροφικής αυτής διαδρομής, η αρχικά αυτονόητη –ακόμη και για τους Τούρκους– και αδιαπραγμάτευτη αρχή της αποχωρήσεως των κατοχικών στρατευμάτων άμα τη επιτεύξει συμφωνίας και πριν καν την εγκαθίδρυση μεταβατικής έστω κυβερνήσεως, κατάντησε, από το 1983 και επέκεινα, στην διαπραγματευση του χρόνου παραμονής τους στην Κύπρο μετά την σύσταση του νέου κράτους, με επιστέγασμα την 18χρονη συναφή πρόνοια του σχεδίου Ανάν.

Τις καταλυτικότερες εν τούτοις επιπτώσεις για την ελληνοκυπριακή πλευρά, καθ' όσον αφορά στην αποδυνάμω-

ση των θέσεών της στις δικοινοτικές συνομιλίες, είχε αναμφίβολα η διαβόητη Συμφωνία Κορυφής των Μακαρίου-Ντενκτάς του 1977.

Το κείμενο αυτό, που, σημειωτέον, συνομολογήθηκε από τους δύο πρωταγωνιστές εκτός του θεσμικού διαπραγματευτικού πλαισίου του ΟΗΕ, υπό την πίεση και «πειστική» καθοδήγηση του W. Clifford (του μόνου μέχρι σήμερα αποτελεσματικού «μεσολαβητού» από τον εσμό των ποικιλώνυμων αμερικανών απεσταλμένων, προεδρικών εκπροσώπων, συντονιστών κ.λπ.), παρέχει την καθοριστική για τις μετέπειτα εξελίξεις ελληνοκυπριακή συναίνεση στην αναγνώριση πρωταρχικών τουρκικών απαιτήσεων, και μάλιστα χωρίς οποιοδήποτε άμεσο αντάλλαγμα πλην της κενής περιεχομένου και τελικά ανεκπλήρωτης υποσχέσεως του Clifford περί υποβολής τουρκικού χάρτου με τις τουρκικές προτάσεις επί του εδαφικού!

Η Συμφωνία του 1977, με την κατηγορηματική πλέον αποδοχή της λύσεως της διζωνικής και διπεριφερειακής ομοσπονδίας, και κυρίως με τις πρόνοιες της σχετικής κατευθυντήριας γραμμής περί των «ιδιαιτεροτήτων» των αναγκών ασφαλείας των Τουρκοκυπρίων και τον συνακόλουθο περιορισμό των τριών βασικών ελευθεριών της ελευθεροκοινωνίας, εγκαταστάσεως και ιδιοκτησίας, προδιέγραψε την περαιτέρω πορεία των δικοινοτικών διαπραγματεύσεων, την όποια αποδοτικότητα των οποίων ουσιαστικά εκμηδένισε. Αφαιρώντας από τους Τουρκοκυ-

πρίους κάθε, θεωρητικό έστω, κίνητρο συνδιαλλαγής, εφόσον τα βασικά desiderata τους αποτελούσαν πλέον διαπραγματευτικό «κεκτημένο», και συνιστώντας την αναντίρρητη πια βάση όλων των συναφών σχεδίων και προτάσεων, που η ελληνοκυπριακή πλευρά δεν διεννοείτο ή δεν τολμούσε εφεξής να απορρίψει για να μη θεωρηθεί παράσπονδη, με αποτέλεσμα να οδηγείται χωρίς διαφυγή στην ελαχιστοποίηση των περιθωρίων διαπραγματευτικών κινήσεων και ελιγμών της.

Ο ΞΕΝΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ

Με όλα αυτά θα πρέπει να σταθμισθεί και η βαθμιαία αλλά συστηματική και επίμονη αμερικανοβρετανική αναβάθμιση των Τουρκοκυπρίων σε κυρίαρχο, αν μη αποκλειστικό, συνομιλητή και παράγοντα λύσεως. Πράγμα που καθιερώθηκε από το 1990, δυστυχώς και με την δική μας ανοχή ή αδιαφορία, και που είχε σαν στόχο και συνέπεια αφενός την απαλλαγή των εμπνευστών της όλης ιδέας από την υποχρέωση ασκήσεως πιέσεων επί της Τουρκίας, η οποία έγινε πλέον απλός αποδέκτης «παρακλήσεων» για μεσολάβησή της ώστε ο «αδιάλλακτος» Ντενκτάς να στέρξει να επιδείξει μετριοπάθεια και διαλλακτικότητα(!), και αφετέρου την ισχυροποίηση της τουρκοκυπριακής «κρατικής» υποδομής προς αξιοποίησή της εάν και οψέποτε οι συνθήκες το επιτρέψουν ή το επιβάλουν, και την δικαιολόγηση, εν τω μεταξύ, των τουρκικών αξιώσεων περί χωριστών κρατών, κυριαρχιών κ.ο.κ.

Συνεκτιμώντας τα ανωτέρω, δεν είναι βεβαίως απορίας άξιον πώς το Κυπριακό, ένα κατ' εξοχήν και εξ ορισμού διεθνές πρόβλημα στρατιωτικής εισβολής και κατοχής, τουλάχιστον από το 1974, υπέστη carpitis deminutio maxima και περιέπεσε βαθμηδόν στην τάξη μιας εσωτερικής, διακοινοτικής, διαφοράς, την διευθέτηση της οποίας αποπειράται, και δη κατά τρόπο εμφανώς μεροληπτικό, δυσλειτουργικό και αναποτελεσματικό, να εξασφαλίσει το περίπλοκο σχέδιο Ανάν, που προσφυώς απεκλήθη «έργο παράφρονος»!

Έργο που δεν θα είχε τύχη διαφορετική από τον κάλαθο των αχρήστων των

ανάλογων προηγούμενων του, εάν δεν είχε σκοπίμως και υστερόβουλα συσχετισθεί με την μόνη εξέλιξη της τελευταίας 30ετίας η οποία, με την κατάλληλη αξιοποίησή της, θα μπορούσε να συμβάλει θετικά στην επίτευξη προόδου στο Κυπριακό, δηλαδή με την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ Ε.Ε.

Η ενταξιακή πορεία και προοπτική της Κύπρου προς την ΕΕ υπήρξε πραγματικά μία τακτική και στρατηγική κίνηση που ανέτρεψε τα δεδομένα του status quo της εισβολής και της κατοχής, αφ' ης στιγμής συγκεκριμενοποιήθηκε με την μορφή μιας προενταξιακής διαδικασίας η οποία συν τω χρόνω καθιστούσε δυσχερέστερη την υπαναχώρηση της ευρωπαϊκής πλευράς, ιδίως μετά

Ο πρώτος πρέσβης της Τουρκίας στην Κύπρο δίνει τα διαπιστευτήριά του στον Πρόεδρο Μακάριο.

την συμπερίληψη της Κύπρου στην ομάδα των 10 χωρών του «πρώτου κύματος» της ευρωπαϊκής διευρύνσεως, και ιδιαίτερα μετά την συνειδητοποίηση της ελλαδικής αποφασιστικότητας για προβολή αρνησικυρίας έναντι του όλου εγχειρήματος σε περίπτωση αποκλεισμού, για οποιονδήποτε λόγο, της κυπριακής υποψηφιότητας.

Ασφαλώς η υπόθεση δεν ήταν άμοιρη κινδύνων, μειονεκτημάτων και αντιπαραγωγικών συνεπειών.

Γιατί από την πρώτη στιγμή κατέστη προφανές ότι αφενός θα είχε να αντιμετωπίσει λυσσαλέα τουρκική αντίδρα-

ση, με απειλές ως προς τον δικαιοδοτικό διάλογο, στην προώθηση αναγνωρίσεως του τουρκοκυπριακού ψευδοκράτους κ.λπ., αλλά και αφετέρου θα στοιχειοθετούσε, ως δήθεν γραμμή τουρκικής υποχωρήσεως, την απαίτηση για επιβολή λύσεως στο Κυπριακό προ της εντάξεως της Κύπρου, ώστε να αποφευχθεί η μετακύλιση του προβλήματος στους ώμους της ΕΕ, και, ταυτόχρονα, την πλατφόρμα για προώθηση της εντάξεως της ιδίας της Τουρκίας, και μάλιστα ως προϋπόθεση για την άρση των τουρκικών αντιρρήσεων έναντι της κυπριακής εντάξεως.

Και το μεν δεύτερο επετεύχθη σε σημαντικό βαθμό στο Ελσίνκι, όταν, αιφνιδίως και χωρίς να έχει μεσολαβήσει κάτι σημαντικά πειστικό από το Συμβούλιο του Λουξεμβούργου όπου μόλις προ διετίας είχε ληφθεί ομοφώνως η ακριβώς αντίθετη απόφαση, ανεγνωρίσθη στην Τουρκία η ιδιότης της υποψηφίας χώρας, με μόνη την υποχρέωση συμμορφώσεώς της προς τα λεγόμενα κριτήρια της Κοπεγχάγης, τα οποία εν πάση περιπτώσει ισχύουν για όλες τις χώρες που ενδιαφέρονται να ενταχθούν στην ΕΕ.

Περί της ανάγκης προηγούμενης επίλυσεως του Κυπριακού, αποχωρήσεως των κατοχικών στρατευμάτων κ.λπ. ουδείς εγένετο λόγος, ακόμη και από την ελληνική κυβέρνηση, που εν τούτοις όφειλε να εκμεταλλευθεί την μοναδική ευκαιρία την οποία της προσέφερε η αγωνία όλων των ενδιαφερομένων παραγόντων -ΗΠΑ, ΕΕ και η ίδια η Τουρκία- μήπως η τουρκική υποψηφιότης αποκλεισθεί και πάλι, όπως στο Λουξεμβούργο.

Η ευκαιρία ωστόσο αυτή, που με τους κατάλληλους χειρισμούς θα οδηγούσε πιθανότατα στην προώθηση μιας θετικής και αποτελεσματικής διαδικασίας επίλυσεως του Κυπριακού, εφόσον βεβαίως θα υπήρχε γνήσιο ενδιαφέρον της Τουρκίας για την ένταξή της στην ΕΕ, χωρίς να καταβάλει «υπερβολικό» τίμημα, πέρασε αναξιοποίητη ανεπιστρεπτί.

Και επειδή δεν ήταν φυσικά λογικό να αγνοηθεί τελείως το Κυπριακό, στην πλάστιγγα της κρίσεως και αξιολογήσεως της τουρκικής υποψηφιότη-

τος, θεωρήθηκε σκόπιμο να προωθηθεί μεν η λύση του Κυπριακού, στο πλαίσιο της εντάξεως της Κύπρου στην ΕΕ, αλλά με άσκηση πιέσεων επί της Κύπρου, αντί της Τουρκίας(!), και με επιβολή λύσεως που θα ικανοποιούσε πλήρως τις τουρκικές θέσεις ή, τουλάχιστον, θα ανάγκαζε τους Ελληνοκυπρίους να αντιδράσουν αρνητικά, ώστε να απαλλαγεί η τουρκική πλευρά της ευθύνης για το αδιέξοδο του Κυπριακού, που θα έπαυε έτσι να αποτελεί βάρος για την τουρκική υποψηφιότητα.

Και στο σημείο αυτό ενεφανίσθη ως από μηχανής, ή μάλλον από Αμερικής, θεός ο Γ.Γ. του ΟΗΕ κ. Κόφι Ανάν με το περίφημο σχέδιό του, που σε πρώτη φάση ήταν, πέραν όλων των άλλων, θωρακισμένο και με την ανεπιφύλακτη και απροκάλυπτη υποστήριξη της ελληνικής κυβερνήσεως, με την εγγενή «συμβιβαστική», φιλοαγγλοσαξωνική προδιάθεση του τότε προέδρου της Κύπρου και ορισμένων κομματικών και κυβερνητικών συμβούλων του, αλλά ιδίως με τον γνήσιο φόβο της ελληνικής πλευράς μήπως διακινδυνεύσει η ολοκλήρωση της ενταξιακής διαδικασίας και ματαιωθεί, ή έστω αναβληθεί, η υπογραφή συνθήκης εντάξεως της Κύπρου, με διαχωρισμό της από τις υπόλοιπες εννέα συνυποψήφιές της.

Πράγμα που, παρά τα έκδηλα αρνητικά στοιχεία του σχεδίου Ανάν, φαινόταν να οδηγεί στην επιβολή του, αν δεν συνέβαινε αυτό που και οι εμπνευστές και απολογητές του έδειξαν να μην έχουν σοβαρά υπολογίσει. Δηλαδή την άρνηση του Ντενκτάς να συνυπογράψει στην Κοπεγχάγη και την κατόπιν τούτου εξ ανάγκης υποδοχή της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ε.Ε.

ΟΙ ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΑΡΝΗΣΕΙΣ

Θα μπορούσαν να γραφούν πολλά, σε μια απόπειρα ερμηνείας της επιφανειακά ανεξήγητης αυτής τουρκικής στάσεως.

Κάτι τέτοιο όμως θα εξέφευγε του ορίου του παρόντος σημειώματος και εν πολλοίς θα ενείχε τον κίνδυνο κάποιας αυθαίρετης και εικολογικής κρίσεως. Γι' αυτό και θα περιοριστώ να επαναλάβω την απλή, ίσως, εξήγηση

στην οποία κατέληξα μετά πολυετή εμπειρία στην Κύπρο, όταν πολλάκις είχα διερωτηθεί γιατί η τουρκική πλευρά δεν προέβαινε σε μία ελάχιστη παραχώρηση, για να αποκομίσει το τεράστιο πλεονέκτημα της προκλήσεως διλημμάτων και συγχύσεως στους Ελληνοκυπρίους και να εξασφαλίσει συνακόλουθα την επιθυμητή λύση με εντελώς πενιχρό αντίτιμο.

Και η απλή αυτή εξήγηση είναι εκείνη που βασίζεται στην διαπίστωση η οποία διατυπώνεται στην αρχή του παρόντος. Ότι δηλαδή η τουρκική πλευρά δεν είναι διατεθειμένη να στέρξει σε μία συμφωνημένη λύση, όσον επικερδής και αν της είναι, παρά μόνον εάν αυτή νομιμοποιεί και μονιμοποιεί απόλυτα τα κεκτημένα της βίας.

Ανεξαρτήτως όμως όλων αυτών, γεγονός παραμένει ότι, όπως ήλθαν τα πράγματα, για πρώτη ίσως φορά από το 1963, αν μη και από την περίοδο προ της Ζυρίχης, έχουμε την δυνατότητα να χειρισθούμε το Κυπριακό από θέσεως διαπραγματευτικής ισχύος, έχοντας εξασφαλίσει την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ, και διαθέτοντας πλέον άνεση χρόνου για τον σχεδιασμό και τον συντονισμό των επομένων κινήσεών μας, εν αναμονή προσφοροτέρων συνθηκών, στο πλαίσιο και των αναμενόμενων εξελίξεων σχετικά με την τουρκική υποψηφιότητα στην ΕΕ.

ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΑΤΗ ΣΤΟΝ ΤΟΙΧΟ

Και, παρά ταύτα, αντί να επωφεληθούμε, φθάσαμε στο σημείο να αποδεχθούμε μία εξωθεσμική και εξωφρενική διαδικασία επιδιαιτησίας, οι θέσεις της οποίας μας ήταν εκ των προτέρων γνωστές, και να κινδυνεύσουμε να βρεθούμε με την πλάτη στον τοίχο, είτε υποκύπτοντας στην αθλιότητα των ασκουμένων πιέσεων είτε αντιδρώντας αλλά και προεξοφλώντας τις απειλές για εξοστρακισμό της Κύπρου από την διεθνή κοινότητα, τον προπηλακισμό του Κυπρίου Προέδρου από αχυρανθρώπους τύπου Αλβάρο ντε Σότο, Πρέντεργκαστ κ.λπ., ή από τον αρμόδιο Επίτροπο της Ε.Ε. Γερμανό Γκίντερ Φερχόιγκεν, ο οποίος, δίνοντας ένα σύγχρονο δείγμα γραφής του αλήστου

μνήμης Γ' Ράιχ, απείλησε ευθέως την Κύπρο, ενώπιον της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, με εισβολή πρόσθετων τουρκικών κατοχικών δυνάμεων!

Ευτυχώς το ένστικτο αυτοσυντηρήσεως και εθνικής αξιοπρέπειας των Ελληνοκυπρίων λειτούργησε, επιτέλους, αποφασιστικά και το δημοψήφισμα απέρριψε παταγωδώς, παρά τους ξενικούς εκφοβισμούς και τις μητρικές παροτρύνσεις ή ποντιοπιλατικές αποστασιοποιήσεις, αυτό που ο συντάκτης του είχε αποκαλέσει ύστατη ευκαιρία, ορκιζόμενος να μην ασχοληθεί πλέον με το Κυπριακό, αν και μόλις λίγες εβδομάδες αργότερα άρχισε να επαναδραστηριοποιείται, ανταποκρινόμενος προφανώς σε νέες «ορέξεις».

Μας προσφέρεται λοιπόν ακόμη μία φορά, μετά την παρέλευση του θανάσιμου κινδύνου ενός θετικού αποτελέσματος του κυπριακού δημοψηφίσματος, η δυνατότητα αξιοποιήσεως της ισχυρής θέσεώς μας.

Προς τούτο θα πρέπει να εξακολουθήσουμε να διακηρύττουμε το πραγματικό ενδιαφέρον μας για την επίτευξη μιας δίκαιης, βιώσιμης και λειτουργικής λύσης του Κυπριακού, συγκεκριμενοποιώντας τις ελάχιστες και ανυποχώρητες απαιτήσεις μας, και καθιστώντας σαφές ότι εφόσον αυτές δεν ικανοποιηθούν δεν θα υπάρξει συμφωνία, ακόμη και αν αυτό σημαίνει παράταση της σημερινής καταστάσεως, δοθέντος μάλιστα ότι ούτως ή άλλως η ίδια αυτή, και ακόμη χειρότερη, κατάσταση δεν θα παραταθεί απλώς, αλλά θα παγιωθεί οριστικά σε περίπτωση λύσεως του τύπου του σχεδίου Ανάν.

Και εν τω μεταξύ ας αναμείνουμε, από κοινού με την Κυπριακή Δημοκρατία, που θα πρέπει φυσικά να αρχίσει να λειτουργεί ως πλήρες και ενεργό μέλος της ΕΕ, όλες τις εξελίξεις και τις διαφαινόμενες προοπτικές, ειδικότερα καθ' όσον αφορά στην υποψηφιότητα εντάξεως της Τουρκίας, ώστε να διαμορφώσουμε αναλόγως την εν προκειμένω γραμμή και στάση μας συνεκτιμώντας, έστω και την δωδεκάτην, την αποφασιστική αξία και ισχύ των εταιρικών δικαιωμάτων μας.

Αθήνα, Ιούλιος 2004

Γιατί η Τουρκία αρνείται τη λύση

του Δημήτρη Νεζερίτη πρέσβη ε.τ.

«Ο Ατατούρκ είπε: Η Κύπρος, σε λάθος χέρια, μπορεί να γίνει ένα εγχειρίδιο που στρέφεται κατά του μαλακού υπογαστρίου της Τουρκίας.» Αυτά μου είχε πει προ ετών ένας τούρκος δημοσιογράφος, από αυτούς που δεν έχουν εγκαταλείψει πλήρως τις κριτικές τους ικανότητες, αλλά που πάντως δεν είναι διατεθειμένοι να παραστρατήσουν μακριά από την οδό της αρετής, όπως αυτή προδιαγράφεται από το όλο τουρκικό εκπαιδευτικό - πολιτικό - κρατικό σύστημα. Και αυτή η παρατήρηση, ανεξάρτητα από το αν η αναφορά αυτή στον Ατατούρκ είναι σωστή -κάτι για το οποίο δεν βάζω το χέρι μου στη φωτιά-, εξηγεί πολλά πράγματα σχετικά με την πολιτική που ακολούθησε επί σειράν ετών και που εξακολουθεί ουσιαστικά να ακολουθεί η Τουρκία σχετικά με το Κυπριακό. Και επειδή πιστεύω ότι είναι χρήσιμο να γνωρίζεις όχι μόνο ποια είναι η πολιτική της άλλης πλευράς, αλλά κυρίως ποιοι είναι οι λόγοι που την οδηγούν στην πολιτική αυτή, νομίζω ότι είναι χρήσιμο επίσης, πριν αναπτυχθούν ορισμένες σκέψεις σχετικά με την κατάσταση στην οποία βρίσκεται σήμερα το θέμα, να αναφερθούν, με μια ειλικρινή προσπάθεια αντικειμενικότητας, μερικές απόψεις ως προς τους λόγους που οδήγησαν την Τουρκία στην διαμόρφωση της συγκεκριμένης πολιτικής της στο Κυπριακό. Οι λόγοι θα αναφερθούν χωρίς αξιολόγηση, χωρίς την έκφραση γνώμης αν ευσταθούν ή όχι. Και στο κάτω-κάτω μια τέτοια αξιολόγηση θα ήταν άσκοπη. Δεν πρόκειται για υποβολή επιχειρηματολογίας ενώπιον δικαστηρίου, αλλά για διαπίστωση μιας πραγματικής καταστάσεως.

Κατ' αρχήν μία επεξήγηση. Όταν λέμε ότι οι Τούρκοι πιστεύουν το α ή το β, πρέπει να διευκρινισθεί ότι η πίστη αυτή έχει διαμορφωθεί μέσω ενός συστήματος το οποίο δεν δέχεται παρεκκλίσεις από ορισμένες βασικές σταθερές, που ανάγονται σε καίρια σημεία για το ίδιο το τουρκικό κράτος και την ιστορία του. Υπάρχουν πράγματα που δεν είναι επιδεκτικά αμφισβήτησεως, αρχίζοντας από τον Ατατούρκ και συνεχίζοντας στον καθορισμό των συμφερόντων της Τουρκίας. Οι θέσεις αυτές έχουν διαμορφωθεί από το πολύπτυχο ένοπλες δυνάμεις - ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα - Υπουργείο Εξωτερικών - το μείζον τμήμα του τύπου. Από την στιγμή που θα καθορισθούν οι προτεραιότητες αυτές, είναι εξαιρετικά δύσκολο να

αλλαχθούν, αν δεν υπάρξει συναίνεση όλων των παραγόντων που τις διαμόρφωσαν αρχικά.

Η Τουρκία, σε μεγάλο βαθμό, πάσχει από σύνδρομο καταδιώξεως. Πιστεύει ότι πλείστα όσα κράτη συνωμοτούν εις βάρος της και επιβουλεύονται την εδαφική της ακεραιότητα. Ανεξαρτήτως της αρμονίας που επικρατεί επ' εσχάτων στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, η πεποίθηση πλείστων όσων είναι ότι η Ελλάς επιβουλεύεται την Τουρκία και επιδιώκει με κάθε ευκαιρία να υπονομεύσει τα συμφέροντά της.

ΟΙ «ΦΟΒΟΙ» ΤΗΣ ΑΓΚΥΡΑΣ

Απόρροια της φοβίας αυτής είναι το γεγονός ότι από στρατηγικής πλευράς η Τουρκία ανησυχούσε πάντα για το ενδε-

χόμενο περικυκλώσεώς της από τον νότο, με την Κύπρο είτε ενωμένη με την Ελλάδα, είτε ευρισκόμενη υπό αποκλειστικό ελληνοκυπριακό έλεγχο. Η άνευ προηγουμένου φασαρία που είχε κάνει με τους πυραύλους S-300 δεν οφείλετο σε φόβο ότι η Κύπρος ήταν ποτέ δυνατόν να επιτεθεί στην ίδια, αλλά στην διαπίστωση ότι σε περίπτωση ελληνο-τουρκικής συρράξεως, οι πύραυλοι θα ήσαν ένα ελλαδικό και όχι απλώς ελληνοκυπριακό όπλο. Συνεπώς, επιδίωξη της Τουρκίας ήταν να εξασφαλίσει ότι στην Κύπρο λειτουργεί ένα αποδυναμωμένο κράτος, με σημαντικό λέγειν της τουρκικής πλευράς, το οποίο δεν θα ήταν ποτέ δυνατόν να αποτελέσει απειλή, ή να χρησιμοποιηθεί από τρίτους (δηλαδή από την Ελλάδα) για απειλή κατά της Τουρκίας.

Στο πλαίσιο αυτό τοποθετείται και η τουρκική υποψία -ή μάλλον βεβαιότητα- ότι το ελληνικό κράτος από της ιδρύσεώς του διατηρεί επεκτατικές διαθέσεις έναντι της Τουρκίας, «πολλαπλασιασθέν σε έκταση εις βάρος της εδαφικής ακεραιότητος της Τουρκίας», κατά την προσφιλή έκφραση εκπροσώπων του Τύπου και του Υπουργείου Εξωτερικών.

Παρά τις δηλώσεις περί του συγχρόνου κ.λπ. χαρακτήρος του νέου τουρκικού κράτους, η Τουρκία δεν έχει παύσει να θεωρεί εαυτή διάδοχο και κληρονόμο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Με βάση το σκεπτικό αυτό, δημιουργείται η κατασκευή που είχε κυρίως χρήση κατά την εποχή της βρετανικής κυριαρχίας, ότι εάν η τελευταία εξέλιπε, τότε θα έπρεπε η Κύπρος να επανέλθει στον προηγούμενο ιδιοκτήτη, δηλαδή το διαδεχθέν την Οθωμανική Αυτοκρατορία κράτος, την Τουρκία. Η κατασκευή αυτή και η απορρέουσα υπό την επήρεια αυτής γενικότερη πολιτική και συναισθηματική στάση δεν είναι τόσο εξωπραγματική και ξεπερασμένη όσο φαίνεται εκ πρώτης όψεως. Αρκεί να υπενθυμίσει κανείς τις τουρκικές απόψεις περί γκρίζων ζωνών, περί τα τέλη της δεκαετίας του 1990, κατά τις οποίες, εκ των νήσων του Αιγαίου είχαν περιέλθει στην Ελλάδα νομίμως μόνον

όσες είχαν ρητά και ονομαστικά εκχωρηθεί διά διεθνούς συνθήκης, ενώ οι υπολοιπές είχαν ασαφές καθεστώς που έπρεπε να διευκρινισθεί, εν αμφιβολία δε να επιστρέψουν στον πρώην κτήτορα, την Οθωμανική Αυτοκρατορία, δηλαδή την Τουρκία.

Άλλη σκέψη που συμβάλλει στη διαμόρφωση της τουρκικής θέσεως είναι η δυσπιστία προς την ελληνική πολιτική έναντι των τουρκικής καταγωγής υπηκόων της. Πεποίθηση είναι ότι υπό ελληνική ή ελληνοκυπριακή κυβέρνηση, μία τουρκικής καταγωγής μερίδα του πληθυσμού δεν έχει περιθώρια ισοτίμου επιβίωσης. Συχνά μνημονεύεται η περίπτωση της Κρήτης, της οποίας ο πολυάριθμος τουρκικής προελεύσεως πληθυσμός εξέλιπε – λόγω της ανταλλαγής πληθυσμών το 1923, αδιάφορον. Και επειδή το επιχείρημα του ενδιαφέροντος υπέρ ομοεθνούς πληθυσμού «ακούγεται» διεθνώς πολύ καλύτερα από την επίκληση παλαιών αυτοκρατορικών περγαμηνών, αυτό είναι που χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον για να δικαιολογήσει και επεξηγήσει διεθνώς την τουρκική πολιτική επί του Κυπριακού. Αυτό, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι οι διαμορφωτές της τουρκικής πολιτικής κατά βάθος ελάχιστο ενδιαφέρον είχαν για τους Τουρκοκυπρίους.

Συνεπώς: φόβος ενός εξωτερικού εχθρού - επιθυμία διατηρήσεως ή ανακήσεως εν όλω ή εν μέρει της παλαιάς αυτοκρατορικής περιουσίας - επιδίωξη αποτελεσματικής προστασίας τμήματος της ίδιας εθνότητας που βρίσκεται στο εξωτερικό. Αυτό το τρίπτυχο συνιστά σε γενικές γραμμές το υπόβαθρο που εξηγεί την τουρκική πολιτική και τις τουρκικές επιδιώξεις στο Κυπριακό.

Είναι πολύ πιθανόν ο αναγνώστης να αμφισβητήσει την ορθότητα της ανωτέρω κατασκευής. Η αμφισβήτηση όμως αυτή, φοβούμαι, στηρίζεται πολύ περισσότερο σε αντίθεση προς την τουρκική πολιτική καθ' εαυτή (πώς είναι δυνατόν οι Τούρκοι, που τόσα έκαναν εναντίον των μειονοτήτων στο έδαφός τους, να εμφανίζονται κήνσορες μεμφόμενοι τρίτους για δήθεν κακή συμπεριφορά τους κατά τουρκικών μειονοτήτων στο εξωτερικό; – από πού και ως πού επικαλούνται οι Τούρκοι κληρονομιά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, την στιγμή που το σύνολο του εδάφους τους είναι προϊόν αρπαγής; – είναι δυνατόν η Τουρκία να εμφανίζεται ανησυχούσα ότι δήθεν η ασφάλειά της υποβλέπεται αποτελεσματικά από τρίτες όμορες χώρες, την στιγμή που διαθέτει την στρατιωτική ισχύ που διαθέτει;), πα-

ρά στην πραγματικότητα. Και πρέπει να επαναληφθεί ότι τα ανωτέρω εκτίθενται ως εκφράζοντα το τουρκικό «πιστεύω», ανεξάρτητα αν ευσταθούν ή όχι.

Από το τρίπτυχο αυτό, το σκέλος που έχει για την *ιθύνουσα και αποφασίζουσα τάξη* την μεγαλύτερη σημασία είναι το της ασφαλείας, της αποπείρας περικυκλώσεως / εγκλωβισμού της Τουρκίας. Η τάξη αυτή έχει ανατραφεί και εκπαιδευθεί διδασκομένη ότι η Ελλάδα επιβουλεύεται την εδαφική ακεραιότητα της Τουρκίας και τα ζωτικά της συμφέροντα, είτε –παλαιότερα– επεκτεινομένη εδαφικά εις βάρος της Τουρκίας, είτε απειλώντας να την «στραγγαλίσει οικονομικά» με απειλούμενη επέκταση των χωρικών της υδάτων κ.λπ., κ.λπ. Με βάση το σκεπτικό αυτό, το προέχον για την Τουρκία είναι να αποτραπεί η ολική ή μερική ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, αλλά και η εγκαθίδρυση καθεστώτος τέτοιου που η ελληνοκυπριακή πλειοψηφία θα μπορούσε, ανεμπόδιστη από την τουρκοκυπριακή μειοψηφία, να αποφασίζει σε θέματα που η Τουρκία κρίνει ότι είναι γι' αυτήν ζωτικής εθνικής σημασίας.

Από μόνη της όμως, μια τέτοια κατασκευή δεν μπορεί να παρουσιασθεί ευπρόσωπα διεθνώς και δη υψηλοφώνως. Συνεπώς, επί σειράν ετών τον πρωταγωνιστικό ρόλο στην τουρκική επιχειρηματολογία είχε η ανάγκη αποτελεσματικής προστασίας της τουρκοκυπριακής κοινότητας έναντι των κακών διαθέσεων των Ελληνοκυπρίων. Μόνο τα τελευταία χρόνια εμφανίσθηκε δειλά-δειλά το επιχείρημα της ανάγκης να μη διαταραχθεί «η ειρηνική κατάσταση πραγμάτων που επί τριάντα περίπου χρόνια επικρατεί στην Κύπρο».

ΜΗΧΑΝΗ ΠΡΟΣΚΩΜΜΑΤΩΝ

Η επιχειρηματολογία για την ανάγκη προστασίας των Τουρκοκυπρίων εν πολλοίς στηρίχθηκε στην κατασκευή ότι το σύστημα ισορροπίας μεταξύ των δύο κοινοτήτων –και συνεπώς προστασίας των Τουρκοκυπρίων– που προβλεπόταν από τις Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου αποδείχθηκε στην πράξη ανεπαρκές και ότι επομένως υπήρχε ανάγκη βελτιώσεώς του. Στην πράξη η τουρκική θέση συνίστατο στην συστηματική απόρριψη κάθε προτάσεως, μια και οι ιθύνοντες έκριναν ότι η επί του εδάφους κατάσταση εξυπηρετούσε τα τουρκικά συμφέροντα καλύτερα από οποιαδήποτε συμπεφωνημένη λύση. Στην πολιτική αυτή η Άγκυρα είχε πρόθυμο συνεργάτη τον κ. Ντενκτάς, ο οποίος ήταν πλέον ή ευτυχής να παρι-

στάνει τον Πρόεδρο ενός πουριτανικής μορφής πολιτειακού κατασκευάσματος. Οι όποιες διεθνείς δυσκολίες δημιουργούνται στην Τουρκία, ήσαν πολύ μικρό τίμημα, μια και η μόνη πραγματική δυσκολία ήταν το πρόσκομμα που η εκκρεμότης στο Κυπριακό δημιουργούσε στην Τουρκία σε σχέση με την επιδίωξή της να ενταχθεί στην ΕΕ. Αλλά ούτε το πρόσκομμα αυτό ήταν προς θάνατον: υπήρχε σοβαρά σχολή σκέψεως στην Άγκυρα που πρέσβευε ότι η ΕΕ ουδέποτε θα δεχόταν στους κόλπους της την Τουρκία, συνεπώς προς τι οι όποιες θυσίες στο Κυπριακό. Και επιπλέον, ισχυρή απήχηση είχε και η θεωρία ότι τα εθνικά συμφέροντα είναι σημαντικότερα των όποιων πλεονεκτημάτων από την ένταξη. Με βάση δε την ανομολόγητη θεωρία ότι η υφιστάμενη κατάσταση ήταν η ιδεώδης, δεν υπήρχε λόγος να γίνει η παραμικρή υποχώρηση σε σχέση με την σημερινή κατάσταση.

Η πολιτική αυτή, που συνίστατο στην άρνηση οποιασδήποτε λύσεως, ίσχυσε μέχρι της επικρατήσεως του κ. Ερντογάν. Με την εκλογή του τα πράγματα άλλαξαν ριζικά προς όφελος της Τουρκίας.

Ο κ. Ερντογάν εκπροσωπεί μία νέα γενεά πολιτικών που δεν έχει ανατραφεί στο πλαίσιο της κεμαλικής ορθοδοξίας και δεν υπόκειται στον έλεγχο του πολιτικοστρατιωτικού συμπλέγματος. Τόσο ο ίδιος όσο και οι συνεργάτες του, χωρίς να είναι λιγότερο «καλοί Τούρκοι», χωρίς να είναι ριψάσπιδες στην προστασία των συμφερόντων της χώρας τους, είχαν μία μεγαλύτερη ευρύτητα πνεύματος(;) από τους κεμαλο-εθνικιστές προκατόχους τους. Και ήσαν διατεθειμένοι να θυσιάσουν ορισμένες ιερές αγελάδες του παρελθόντος, ως ο κ. Ντενκτάς, αν έβλεπαν ότι αυτό θα βοηθούσε στον στόχο της ενάρξεως της διαπραγματευτικής διαδικασίας για την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ.

Υποτίθεται ότι όλα τα τουρκικά πολιτικά κόμματα συμμερίζονται τον στόχο της εντάξεως της Τουρκίας στην ΕΕ. Υπάρχει όμως μία ουσιαστική διαφορά στο σκεπτικό της κάθε μίας πολιτικής παρατάξεως. Τα παραδοσιακά κόμματα επιδιώκουν αυτό για λόγους που είναι κάπως ασαφείς, αλλά που συνοψίζονται στην φράση αυτή που ειπώθηκε από Τούρκο, κάποτε Υπουργό Εξωτερικών: «Ε όχι και να μπει στην ΕΕ η... (το όνομα του βαλκανικού κράτους απαλείφεται), ο γαλατάς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας!». Πρόκειται δηλαδή για μια επιδίωξη που στηρίζεται, αν όχι αποκλειστικά, πάντως σε μεγάλο βαθμό, σε λόγους γοήτρου, να

Ο Ντενκτάς
παρελαύνει
στα
Κατεχόμενα.

μην εμφανίζεται δηλαδή η Τουρκία υποδεεστέρα άλλων χωρών που ανήκουν στην ίδια πολιτικοστρατιωτική ομάδα.

Όμως, το Κόμμα Δικαιοσύνης και Προόδου είχε μία διαφορετική φιλοσοφική προσέγγιση. Όντας ένα κόμμα που δεν ανήκε στα παραδοσιακά κόμματα εξουσίας, αλλ' αντιθέτως σε εκείνα που το κράτος έβλεπε παραδοσιακά με δυσπιστία, βλέπει στην ΕΕ τον μόνο τρόπο πραγματικού εκδημοκρατισμού της Τουρκίας, από τον οποίο το ίδιο είχε μόνο να ωφεληθεί. Μη διακατεχόμενο από πολιτικές αγκυλώσεις και προλήψεις, ήταν διατεθειμένο να κάνει ορισμένες «παραχωρήσεις», οι οποίες ήσαν αδιανόητες στα μέχρι τότε κόμματα εξουσίας και συγκεκριμένα σε δύο τομείς: στο Κουρδικό και στο Κυπριακό. Και στις δύο περιπτώσεις ο φιλοισλαμικός χαρακτήρας του κόμματος το βοήθησε ουσιαστικά. Σε ό,τι αφορά το Κουρδικό, γιατί για το Κόμμα αυτό μεγαλύτερη σημασία είχε η θρησκευτική ταυτότης μεταξύ Τούρκων και Κούρδων και λιγότερο η εθνική τους διαφορά. Η κατασκευή αυτή, σε συνδυασμό με την πιο ψύχραιμη αντιμετώπιση της πραγματικότητας, επέτρεψε κινήσεις που άλλοτε θα εθεωρούντο προδοτικές. Σε ό,τι αφορά το Κυπριακό, η τουρκική κυβέρνηση έχει άριστα αντιληφθεί ότι αυτό ήταν το κύριο εμπόδιο –ή, για τους δύσπιστους, η κυρία πρόφαση– στην επιδίωξη για τον καθορισμό ημερομηνίας ενάρξεως των ενταξιακών διαπραγματεύσεων. Η επί θύραις ένταξη στην ΕΕ της Κυπριακής Δημοκρατίας υπεγράμμιζε την ανάγκη αναλήψεως ουσιαστικής κινητικότητας.

Στην πράξη, το επιδιωκόμενο δεν ήταν και τόσο δύσκολο. Αρκούσε να τιθασευθεί κάπως ο κ. Ντενκτάς και το προτεινόμενο σχέδιο να είναι εμφανώς εξυπηρετικό των τουρκικών επιδιώξεων, ώστε να σιγήσει η εσωτερική αντιπολίτευση, κυρίως η προερχόμενη από τους αυτόκλητους προστάτες της κεμαλικής παρακαταθήκης. Η κυβέρνηση Ερντογάν φάνηκε

ιδιαίτερα τυχερή, γιατί οι διεθνείς συγκυρίες έκαναν τις ΗΠΑ να επιδιώκουν περισσότερο παρά ποτέ στενή συνεργασία με την Τουρκία, ώστε μετά να μπορούν υπερηφάνως να την επιδεικνύουν ως υπόδειγμα μουσουλμανικής χώρας με δημοκρατικούς θεσμούς, προσηλωμένης στην Δύση. Έτσι η νέα τουρκική κυβέρνηση, αν και ισλαμικής κατευθύνσεως, έτυχε από την πρώτη στιγμή της ανεπιφυλάκτου αμερικανικής υποστήριξης, ενώ, όπως λέγεται, εστάλησαν σαφή μηνύματα προς όσους θα αντιμετώπιζαν το ενδεχόμενο αναλήψεως δυναμικών μεθόδων αντιμετώπισης των ισλαμιστών, ότι τέτοιες τακτικές δεν ήσαν πλέον αποδεκτές.

ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΟΗΕ ΚΑΙ Ε.Ε.

Οι προσπάθειες της τουρκικής κυβέρνησης για την προώθηση μιας, κατά τα ανωτέρω, λύσεως του Κυπριακού εξελίχθηκαν κατά συντονισμένο και καλά οργανωμένο τρόπο. Η εξασφάλιση της αμερικανικής υποστήριξης, η βρετανική συμβολή στην σύνταξη των κειμένων και το γενικότερο ενδιαφέρον διεθνώς να υπάρξει κάποια –οποιαδήποτε– λύση του Κυπριακού υπήρξαν αποφασιστικοί παράγοντες. Σημειωτέον ότι η επικείμενη ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ ενήργησε κατά τρόπον διάφορο από ό,τι είχε αρχικά εκτιμηθεί. Αντί δηλαδή να ενεργήσει ως μοχλός πίεσεως κατά της Αγκύρας και των Τουρκοκυπρίων, μετετράπη σε μοχλό πίεσεως κατά των Ελληνοκυπρίων. Ήταν γνωστό ότι η ολότης σχεδόν των κρατών-μελών της ΕΕ με δυσφορία έβλεπε το ενδεχόμενο εντάξεως της Κύπρου, με το πολιτικό πρόβλημα της νήσου να παραμένει άλυτο. Ήσαν συνεπώς διατεθειμένα να δεχθούν σχεδόν οτιδήποτε, εφόσον αυτό θα εξασφάλιζε κάποια λύση που θα προέβλεπε την ένταξη ολοκλήρου της νήσου στην ΕΕ.

Μια μικρή παράκαμψη: η όλη ιστορία του Κυπριακού μετά την εισβολή συνί-

σταται σε μία σειρά διαβουλεύσεων κατά τις οποίες οι Ελληνοκύπριοι είναι η επισπεύδουσα πλευρά. Υποβάλλονται προτάσεις, απορρίπτονται από τους Τουρκοκυπρίους και μετά από κάποιο διάλειμμα οι προτάσεις επανυποβάλλονται βελτιωμένες υπέρ των Τουρκοκυπρίων, οι οποίες εκ νέου τις απορρίπτουν. Και η ιστορία επανελήφθη κατ' επανάληψη με αποτέλεσμα την βαθμιαία αποδυνάμωση των ελληνοκυπριακών θέσεων αλλά και, κυρίως, την δημιουργία διεθνώς της εντυπώσεως ότι η ελληνοκυπριακή πλευρά θα ήταν διατεθειμένη να αποδεχθεί οτιδήποτε. Όταν συνεπώς ο ελληνοκυπριακός πληθυσμός απήντησε αρνητικά, οι εντυπώσεις ήσαν οι γνωστές αρνητικές. Το σκεπτικό ήταν «μια φορά που οι Τουρκοκύπριοι λένε το “ναι”, έρχεστε εσείς και μας χαλάτε την σούπα».

Πιστεύω ότι από τους βασικούς λόγους που δημιουργήθηκε διεθνώς η εντύπωση ότι η ελληνοκυπριακή πλευρά ήταν πρόθυμη να αποδεχθεί σχεδόν οτιδήποτε, είναι και το γεγονός ότι από το 1983 σταμάτησε η συζήτηση του Κυπριακού στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών. Όσο ατελέσφορες και να ήσαν οι συζητήσεις και οι αποφάσεις, είχαν το κέρδος ότι διατηρούσαν το Κυπριακό στη διεθνή επικαιρότητα, ένα κέρδος που δεν μπορούσε να αντικατασταθεί από τις ανά εξάμηνο συνοπτικές συζητήσεις στο Συμβούλιο Ασφαλείας επ' ευκαιρία της ανανεώσεως της θητείας της Ειρηνευτικής Δυνάμεως.

Δεν είναι του παρόντος να επιχειρηθεί μια αναδρομή στις τελευταίες φάσεις της πρωτοβουλίας του Γενικού Γραμματέως των ΗΕ, που απέληξε στην συνάντηση της Λουκέρνης και στην τελεσιγραφική υποβολή των προτάσεών του. Πολλά είναι γνωστά μόνο στους μυημένους. Είναι όμως δυνατόν να εξαχθούν ορισμένα συμπεράσματα και να επισημανθούν κακοί χειρισμοί που έγιναν και οδήγησαν στο φαινομενικά ακατόρθωτο, την ανα-

στροφή δηλαδή των ρόλων και την επίρριψη διεθνώς μομφής στην ελληνοκυπριακή πλευρά επειδή απέρριψε το Σχέδιο του Γενικού Γραμματέως ενώ οι Τουρκοκύπριοι θεωρούνται οι «καλοί».

ΤΟ ΣΦΑΛΜΑ ΤΗΣ Ν. ΥΟΡΚΗΣ

Βασικό σφάλμα είναι η αποδοχή, στις συνομιλίες της Νέας Υόρκης, της διαδικασίας που πρότεινε ο Γενικός Γραμματέας και μάλιστα σε δύο συγκεκριμένες πτυχές της. Πρώτον, η αποδοχή ότι, σε περίπτωση ασυμφωνίας, ο ΓΓ θα συνέτασσε το τελικό κείμενο το οποίο δεν θα υπέκειτο πλέον σε περαιτέρω διαπραγμάτευση αλλά θα υπεβάλλετο στα δύο δημοψηφίσματα για ένα «ναι» ή ένα «όχι». Δεν είναι η κατόπιν εορτής σοφία που μαρτυρεί τους κινδύνους που ενέχει μια τέτοια τακτική. Είναι στοιχειώδες συναίσθημα αυτοαμύνης που θα έπρεπε να έχει αποτρέψει την χορήγηση μιας τέτοιας εν λευκώ επιταγής.

Δεύτερον, τα χρονικά πλαίσια. Μέσα στην σπουδή των συντακτών και των εμπνευστών του πλαισίου της συμφωνίας τα πάντα να ολοκληρωθούν πριν από την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ, είχαν προβλεφθεί εξοντωτικά στενά χρονικά πλαίσια. Ακόμα και σε περίπτωση αποδοχής του κειμένου, ήταν αναπόφευκτο ότι θα επικρατούσε μία χαώδης κατάσταση. Αλλά και ανεξαρτήτως αυτού, ήταν προφανές πως στόχος ήταν «καλώς» εχόντων των πραγμάτων— τα πάντα να ολοκληρωθούν σε χρόνο μηδέν, ώστε το Σχέδιο να υιοθετηθεί χωρίς καλά-καλά να καταλάβει κανείς τι γίνεται.

Τα ανωτέρω αφορούν τα διαδικαστικά σφάλματα που έγιναν. Και συχνά η διαδικασία είναι εξίσου σημαντική με την ουσία. Θα ήταν ευνόητο, καταληπτό και πειστικό να ειπωθεί ότι τα πιεστικά αυτά χρονικά περιθώρια δεν είναι αποδεκτά. Θα ήταν ακόμα ευκολότερο να τονισθεί ότι είναι απαράδεκτη η πρόβλεψη που δίνει εξουσιοδότηση εν λευκώ στον Γενικό Γραμματέα. Κατ' ελάχιστον, μια τέτοια εξουσιοδότηση θα μπορούσε να είχε κρατηθεί ως εφεδρεία ώστε εν ανάγκη να δινόταν μετά την ολοκλήρωση των συνομιλιών και εφόσον υπήρχαν συγκεκριμένα και καθορισμένα σημεία επί των οποίων η διαφορά ήταν ποσοτική και όχι ποιοτική. Θα μπορούσε π.χ. ο ΓΓ να τάμει την διαφορά μεταξύ δύο αντικρουομένων προτάσεων περί του εδαφικού. Δεν νοείται όμως εξουσιοδότηση για την ουσία του προβλήματος. Με άλλα λόγια: Αν μετά την ολοκλήρωση των συνομιλιών υπήρχαν ορισμένα μη συμφωνηθέντα

σημεία, θα μπορούσε, την στιγμή εκείνη, να δοθεί εξουσιοδότηση στον κ. Ανάν να κρίνει. Προκαταβολικώς όμως και άνευ περιορισμού θεμάτων, όχι.

Η ανάλυση αυτή δεν ασχολείται με όσα διεξήχθησαν κεκλεισμένων των θυρών στην Ελβετία. Δεν γνωρίζουμε αν επεσημάνθησαν ρητά και γραπτώς στον ΓΓ τα όρια που αποτελούσαν για την ελληνοκυπριακή πλευρά μη διαπραγματεύσιμους τομείς, η παραβίαση των οποίων θα συνεπήγετο την άνευ ετέρου αρνητική εισήγηση προς τον κυπριακό λαό σχετικά με το πώς να ρίψει την ψήφο του. Μια τέτοια επισήμανση θα αποτελούσε για την επαύριον σημαντική ασφαλιστική δικλείδα, ή έστω άλλοθι.

Σοβαρά, πιστεύω, ήσαν και τα σφάλματα που ακολούθησαν την υποβολή από τον ΓΓ του Σχεδίου του. Δεν έχει νόημα να αποπειραθεί κανείς ανάλυση του Σχεδίου και να εκφρασθεί κατόπιν εορτής εάν έπρεπε ή δεν έπρεπε να υιοθετηθεί. Δύο σχολές: η μία θεωρεί ότι το Σχέδιο είναι άθλιο, μη λειτουργικό, με απαράδεκτες μικρότητες (χαρακτηριστική η απαγόρευση σε ιερωμένους να καθέξουν εκλόγισμο ή δοτό δημόσιο αξίωμα – μεταθανάτιος εκδίκηση προς τον Μακάριο) και άλλα. Η άλλη, χωρίς να αρνείται τα τρωτά, πρεσβεύει ότι στο πλαίσιο της ΕΕ αυτά μακροχρονίως θα αμβλυνθούν και, τέλος, θα εξαφανισθούν. Παρενθετικά, ο συντάκτης θεωρεί τον εαυτό του τυχερό που δεν είναι Κύπριος και δεν είχε να επιλέξει.

Αφ' ης στιγμής όμως η κυπριακή ηγεσία έκρινε ότι το Σχέδιο ήταν απορριπτέο, έπρεπε να προβεί σε μία διεθνή εκστρατεία –κυρίως στο πλαίσιο των χωρών της ΕΕ– για να προιδεάσει για την αρνητική της εισήγηση και παράλληλα να επισημάνει τα τρωτά του Σχεδίου. Μόνον αδαείς περί τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η ΕΕ την αγνοούν. Την στιγμή μάλιστα κατά την οποία η όλη μεθόδευση μπορούσε να δημιουργήσει την εντύπωση ότι η ελληνοκυπριακή πλευρά εν πάση περιπτώσει δεν επεδίωκε λύση, παρ' όλα όσα διαβεβαίωνε την Επιτροπή και τα κράτη-μέλη της ΕΕ. Η από την πρώτη στιγμή ενημέρωση του αρμοδίου Επιτρόπου ήταν εκ των ων ουκ άνευ. Να μην ξεχνάμε ότι ο κ. Verheugen, που είναι σήμερα αντικείμενο υβρεολογίου εκ μέρους τμήματος του τύπου, υπήρξε επί χρόνια αταλάντευτος υποστηρικτής της Κύπρου και έντονα επικριτικός της Τουρκίας.

Άλλο σφάλμα ήταν η επιχειρηματολογία που αναπτύχθηκε κατά του Σχεδίου από όσους είχαν διαπραγματευθεί τόσο αυτό όσο και τα προγενέστερα Σχέδια

Ανάν. Ομολογώ ότι δεν αντιλαμβάνομαι το επιχείρημα ότι με το Σχέδιο αυτό καταλύεται η Κυπριακή Δημοκρατία και η ελληνοκυπριακή πλευρά από κράτος μετατρέπεται σε κοινότητα. Είναι αυτό κάτι που για πρώτη φορά εμφανίστηκε με το τελευταίο Σχέδιο Ανάν; Υπάρχει όντως τόσο μεγάλη διαφορά, στο σημείο αυτό, μεταξύ του τελευταίου Σχεδίου Ανάν και των προηγμένων ομοίων του κατά την τελευταία περίοδο; Είναι επιχείρημα ότι τα πολιτικά κέρδη των Τουρκοκυπρίων είναι άμεσα, ενώ τα εδαφικά κέρδη των Ελληνοκυπρίων μεταφέρονται σταδιακά στο μέλλον; Δεν ανεμένετο αυτό; Ο μόνος τρόπος αμέσου κτήσεως εδάφους είναι με κεραυνοβόλο πολεμική ενέργεια. Και κάτι τέτοιο δεν αντιμετωπίζεται.

ΕΡΜΗΝΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΑΦΕΙΕΣ

Μία παρουσίαση που εστιάζεται μόνο στα αρνητικά του Σχεδίου, που αρνείται την ύπαρξη οποιωνδήποτε θετικών στοιχείων και που παρακάμπτει τις αρνητικές συνέπειες από την απόρριψή του, δεν δίνει πλήρη εικόνα. Κυρίως όταν η παρουσίαση είναι τόσο αρνητική που ο τρίτος να διερωτάται επί ποίων κειμένων είχε γίνει η μέχρι τώρα διαπραγμάτευση. Και να υποβάλλεται πλέον από πολλούς το ερώτημα αν οι Ελληνοκύπριοι και η ηγεσία τους επιδιώκουν, εν πάση περιπτώσει, μία συμπεφωνημένη συμβιβαστική λύση – ή, αν προτιμούν την παράταση της σημερινής καταστάσεως.

Υπάρχουν βέβαια και εκείνοι που δηλώνουν αδιάφοροι για την γνώμη και την άποψη των τρίτων. Φοβούμαι ότι ξεχνούν πως μόνον με την βοήθεια τρίτων μπορεί να επιτευχθεί λύση. Ότι πάντα στους τρίτους καταφεύγουμε ζητώντας διεθνή κινητικότητα για το Κυπριακό. Ότι αν θέλουμε να θεωρούμε το Κυπριακό όχι δικοινοτική διαφορά, αλλά μείζον διεθνές ζήτημα, πρέπει να μας ενδιαφέρει η γνώμη των τρίτων. Και ότι αν αδιαφορούμε για την γνώμη των ξένων, υποσκάπτουμε το βασικό ατού της Κυπριακής Δημοκρατίας: την διεθνή αναγνώριση και την θέση διεθνώς της Κυπριακής Κυβερνήσεως σαν της μόνης νομίμου εκπροσώπου της νήσου. Ήδη τα σύννεφα έχουν εμφανισθεί. Η τακτική της στρουθοκαμήλου δεν είναι αποτελεσματική. Οι Τούρκοι ακολουθούν πάντοτε πολιτική μακράς χρονικής εμβελείας και δεν βιάζονται να έχουν άμεσα αποτελέσματα. Να μην αρκούμεθα εμείς στο ότι για το προσεχές δεκαπενθήμερο έχει αποτραπεί η καταστροφή. Όταν έχεις απέναντί σου την Τουρκία, είναι η χειρότερη τακτική.

Πριν και μετά το 1974

του Βύρωνα Θεοδωρόπουλου πρέσβη ε.τ.

Το 1974 αποτέλεσε αναμφισβήτητα σταθμό στην πορεία του Κυπριακού – μια πορεία που εδώ και πενήντα έξι χρόνια έχει σε μεγάλο βαθμό καθορίσει την ελληνική εξωτερική πολιτική. Και σε παλαιότερες εποχές το θέμα της απαλλαγής της Κύπρου από την τουρκική αρχικά, τη βρετανική αργότερα κυριαρχία απασχόλησε κατά καιρούς την ελληνική πολιτική, αλλά δεν την καθόρισε τόσο καίρια όσο μετά το 1950, γιατί είχε ως συνέπεια την αντιπαλότητα με την Τουρκία. Η εισβολή και η κατοχή στην Κύπρο άλλαξε βασικά δεδομένα του όλου προβλήματος.

Μια πτυχή αυτής της αλλαγής ιδιαίτερα σημαντική είναι η ενδοελληνική, που αφορά τόσο τον τρόπο με τον οποίον άσκησαν πολιτική η Αθήνα και η Λευκωσία όσο και τη μεταξύ τους σχέση. Αυτή την ενδοελληνική πτυχή, όπως εμφανιζόταν μέχρι το 1974, είχαμε προσπαθήσει να αναλύσουμε πολλά χρόνια πριν με τους παλιούς μου συναδέλφους, τον Μενέλαο Αλεξανδράκη και τον Τάκη Λαγάκο, σε ένα βιβλίο που είχαμε τιλοφορήσει «Ενδοσκοπήση». Είχαμε προτάξει μια φράση του Παραρηγόπουλου: «Ενώσω όμως αξιούμεν ότι πάντοτε οι άλλοι πταίουσιν, ημείς δε μόνοι είμεθα αναμάρτητοι, δύσκολον είναι να παύσωμεν αμαρτάνοντες». Ο Παραρηγόπουλος βεβαίως δεν αναφερόταν στο Κυπριακό, αλλά εμείς τότε είχαμε θελήσει να επισημάνουμε τα τρία βασικά αμαρτήματα που είχαμε διαπράξει, Αθήνα και Λευκωσία, από τότε που το Κυπριακό ήρθε στο προσκήνιο, το 1950. Γιατί πράγματι πρέπει κάθε τόσο να κοιτάμε μέσα μας για να βλέπουμε τα δικά μας αμαρτήματα. Όπως τα είχαμε τότε επισημάνει αυτά ήταν:

- οι κακές εκτιμήσεις των πραγματικών δεδομένων,
- η έλλειψη ειλικρινούς συνεννόησης ανάμεσα σε Αθήνα και Λευκωσία και
- η εκμετάλλευση του Κυπριακού ως θέματος που προσφέρεται σε προσωπι-

κές ή/και κομματικές αντιπαραθέσεις.

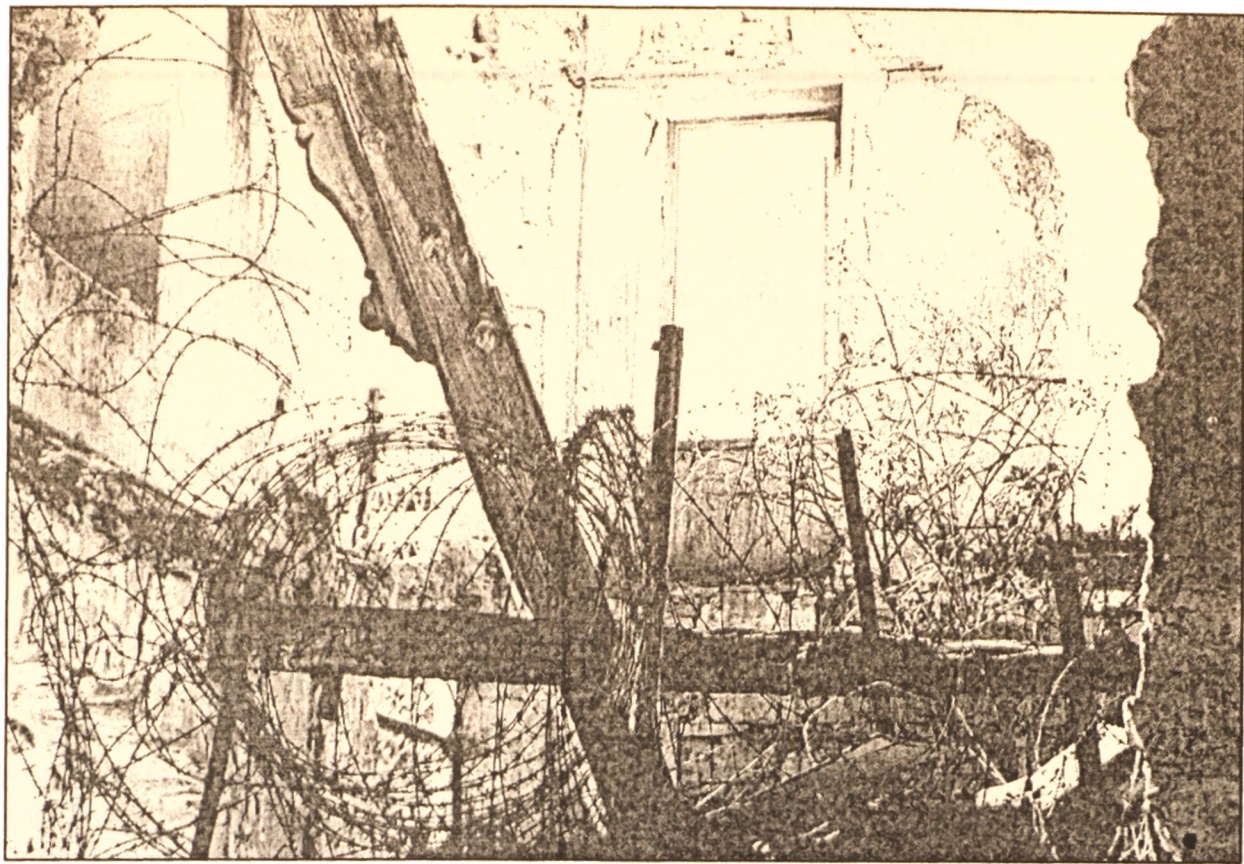
Η πρώτη φάση του Κυπριακού μπορεί να οριοθετηθεί από την προκήρυξη του δημοψηφίσματος μεταξύ του ελληνοκυπριακού πληθυσμού το 1950, αμέσως σχεδόν μετά την ανάρρηση του Μακαρίου στον Αρχιεπισκοπικό θρόνο, και διαρκεί ως τα μέσα του 1958. Ο στόχος της εποχής ήταν η Ένωση. Η στοχοθεσία αυτή ξεκινούσε με το πρώτο αμάρτημα, την κακή εκτίμηση των αντικειμενικών δεδομένων. Πολλαπλή μάλιστα. Ήταν η πεποίθηση ότι εφόσον η Τουρκία με τη Συνθήκη της Λωζάννης είχε παραιτηθεί από κάθε δικαίωμα επί των εδαφών πέραν των ορίων της Συνθήκης, δεν νομιμοποιείτο πλέον σε οτιδήποτε αφορούσε την Κύπρο. Η πεποίθηση ταυτόχρονα ότι, εάν τα Ηνωμένα Έθνη ανεγνώριζαν στους Κυπρίους το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, άνοιγε ο δρόμος για την Ένωση. Και τέλος η παραγνώριση του αρνητικού ρόλου που θα μπορούσε να παίξει η Αγγλία όχι μόνο ως κυρίαρχος δύναμη στην Κύπρο, αλλά και ως πολιτικός παράγων στο παρασκήνιο κάθε περαιτέρω εξέλιξης. Το δεύτερο αμάρτημα, η έλλειψη συντονισμού ανάμεσα στην Αθήνα και τη Λευκωσία, εκδηλώθηκε ήδη στην αρχή της φάσης αυτής, όταν και ο Πλαστήρας και ο Σοφοκλής Βενιζέλος δήλωσαν το 1951 και το 1952 σαφώς στον Μακάριο την αντίθεση της Ελλάδος σε κάθε πρόωγη ανακίνηση του Κυπρια-

κού, ο δε Μακάριος απείλησε ότι θα έφερνε το Κυπριακό στον ΟΗΕ μέσω κάποιας τρίτης χώρας. Η έλλειψη συνεννόησης Αθηνών-Λευκωσίας εκδηλώθηκε όμως και πάλι περί το τέλος αυτής της φάσης, όταν πρώτος ο Μακάριος, χωρίς προηγούμενη συνεννόηση με την Αθήνα, σε δημόσια συνέντευξή του δήλωσε ότι θα εδέχετο καθεστώς ανεξαρτησίας, αντί για την ένωση. Ακολούθησαν οι εξελίξεις Ζυρίχης-Λονδίνου και η ανεξαρτησία του 1960. Το τρίτο τέλος αμάρτημα, της εσωπολιτικής εκμετάλλευσης του Κυπριακού, στη μεν Λευκωσία εκδηλώθηκε με την αυξανόμενη ένταση ανάμεσα στον Μακάριο και τον Γρίβα, ιδίως όταν ο πρώτος κατέληξε στην ανεξαρτησία, ενώ ο δεύτερος επέμενε στην ένωση. Στη δε Αθήνα η πολιτική Ζυρίχης-Λονδίνου επί Καραμανλή έδωσε λαβή για έντονες προσωπικές και κομματικές αντιπαραθέσεις.

Η δεύτερη φάση οριοθετείται από την ανεξαρτησία και το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας μέχρι την απόπειρα του Μακαρίου τον Νοέμβριο 1963 να τροποποιηθεί το Σύνταγμα, απόπειρα που οδήγησε στα αιματηρά γεγονότα του Δεκεμβρίου-Ιανουαρίου, στην πρώτη διχοτόμηση και στην επέμβαση της Ειρηνευτικής Δύναμης του ΟΗΕ. Και πάλι: Πρώτο αμάρτημα ήταν η κακή εκτίμηση ως προς την αντίδραση των Τουρκοκυπρίων στην πρόταση αναθεώρησης του Συντάγματος, αλλά και ως προς την ενδεχόμενη ένοπλη αντίδραση της Άγκυρας που εκδηλώθηκε ήδη το καλοκαίρι του 1964. Υπήρξε όμως και κακή εκτίμηση (για άλλη μια φορά) του σκοτεινού ρόλου που έπαιξε η Αγγλία στην πρόταση αναθεώρησης του Συντάγματος. Δεύτερο αμάρτημα, η έλλειψη συνεννόησης ανάμεσα σε Αθήνα και Λευκωσία, γιατί η μεν Αθήνα με επιστολή του Αβέρωφ την άνοιξη του 1963 είχε προειδο-

ποιήσει εγγράφως τον Μακάριο να μην προχωρήσει σε απόπειρα αναθεώρησης του Συντάγματος, ο δε Μακάριος προχώρησε επωφελούμενος της κυβερνητικής ανωμαλίας στην Αθήνα στα τέλη του 1963. Τρίτο τέλος αμάρτημα της περιόδου, ιδιαίτερα φανερό στην Αθήνα, η προσπάθεια κομματικής και προσωπικής εκμετάλλευσης του θέματος, όπως φάνηκε έκδηλα σε μια συζήτηση στη Βουλή όπου ο Γ. Παπανδρέου και ο Σοφοκλής Βενιζέλος έλαβαν σχετικά με το Κυπριακό Σύνταγμα θέσεις διαμετρικά αντίθετες από εκείνες που και οι ίδιοι είχαν λάβει για το θέμα της αξίας των Συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου στη Βουλή το 1959.

Ως τρίτη φάση μπορεί να χαρακτηριστεί η περίοδος 1964-1974. Αλλεπάλληλα και σε πολλά επίπεδα εκδηλώνεται το πρώτο αμάρτημα. Η Λευκωσία εκτιμά κακώς ότι ο εγκλωβισμός των περισσοτέρων Τουρκοκυπρίων στους δύο θύλακες στο βορρά αποδυναμώνει οριστικά το τουρκοκυπριακό στοιχείο. Η Αθήνα εκτιμά ότι αποστέλλοντας «μυστικά» -υποτίθεται- την αποκαλούμενη «μεραρχία» στην Κύπρο θωρακίζει αποτελεσματικά το νησί. Και οι δυο εκτιμήσεις αποδεικνύονται εσφαλμένες. Οι Τουρκοκύπριοι εξαρτώνται απόλυτα από την Άγκυρα, ενώ η κρίση του Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 1967 αναγκάζει τη χούντα να αποσύρει τη «μεραρχία». Το δεύτερο αμάρτημα εκδηλώνεται με την προοδευτικά πιο ανοιχτή αντίθεση της χούντας προς τον Μακάριο, γιατί τον θεωρεί «ανθενωτικό» και παίρνει αλλεπάλληλες μορφές κρίσης στη σχέση Αθήνας-Λευκωσίας, με την αποτυχημένη απόπειρα ανατροπής του Μακαρίου από τους άλλους Κυπρίους ιεράρχες, με την αποτυχημένη πρώτη απόπειρα δολοφονίας του και τέλος με την επίσης αποτυχημένη απόπειρα του πραξικοπήματος του Ιουλίου 1974 που οδήγησε στην τουρκική εισβολή. Όσο για το τρίτο αμάρτημα οι εσωτερικές αντιθέσεις στη Λευκωσία μεταξύ Μακαρίου και Γρίβα ή των διαδόχων της λεγομένης ΕΟΚΑ Β' κυριαρχούν στην πολιτική σκηνή. Στη δε Αθήνα η αντίθεση προς τη χούντα βρίσκεται ως έναν από τους τρόπους εκφράσεως τη συμπαράταξη προς τον

Μακάριο.

Η τέταρτη περίοδος είναι εκείνη που αρχίζει με το 1974 και θα μπορούσε κανείς να πει ότι εκτείνεται μέχρι σήμερα. Είναι μια τριακονταετία που την διακρίνουν οι αλλεπάλληλες όσο και αποτυχημένες προσπάθειες εξεύρεσης λύσης. Βεβαίως υπήρξαν επί μέρους φάσεις, όπου γινόταν κάθε τόσο μια προσπάθεια επίλυσης, το κεντρικό όμως γεγονός που προέχει ολοένα εντονότερα σε όλη αυτή την παρατεταμένη φάση είναι ότι η δεύτερη διχοτόμηση που επέβαλε η τουρκική εισβολή παγιώνεται και παρουσιάζει δύο χαρακτηριστικά: Στη μεν ελληνική Κύπρο σημειώνεται μια σημαντικότητα οικονομική ανάπτυξη η οποία την φέρνει σε πρωτόγνωρο επίπεδο ευημερίας. Στη δε κατεχόμενη Κύπρο σημειώνεται αφενός σημαντική εισροή εποίκων από την Τουρκία και αφετέρου μια οικονομική καχεξία που οδηγεί τη βόρεια Κύπρο σε επίπεδο χαμηλότερο και από το ήδη πολύ χαμηλό της Τουρκίας.

Στην παρατεταμένη αυτή φάση μπορούμε να κάνουμε μια σημαντική διαπίστωση: ότι δηλαδή τα αμαρτήματα που ως τότε είχαν τόσο πολύ βλάψει την κυπριακή υπόθεση στρεβλώνουν πολύ λιγότερο την ελληνική πολιτική. Δεν εκλείπουν μεν εντελώς, αλλά πρώτον παρουσιάζονται υπό άλλες μορφές, λιγότερο βλαπτικές, ενώ ταυτόχρονα συνοδεύονται και από άλλες εξελίξεις πιο αισιόδοξες.

Διαπιστώνουμε ότι το πρώτο αμάρτημα, των κακών εκτιμήσεων, εκδηλώνεται κατά έναν τρόπο εντελώς διαφορετικό από άλλοτε. Έγιναν αλλεπάλλη-

λες συνομιλίες, μεσολαβήσεις, παρεμβάσεις, «δέσμες ιδεών» κ.λπ. Σε όλες αυτές τις διάφορες προσπάθειες η ελληνοκυπριακή πλευρά έδειξε κατά τον πιο σαφή τρόπο ότι όχι απλώς ενδιαφέρεται, αλλά κυριολεκτικά θεωρεί ως κύριο και μοναδικό της στόχο την επανένωση. Η εκτίμηση ότι με αυτή την τακτική θα μπορούσε να επιτευχθεί το καλύτερο αποτέλεσμα αποδείχθηκε εσφαλμένη, γιατί απλούστατα στρέωσε στην άλλη πλευρά την πεποίθηση ότι η ελληνοκυπριακή πλευρά για να επιτύχει την τόσο επιθυμητή γι' αυτήν επανένωση θα ήταν διατεθειμένη να πληρώσει οποιοδήποτε τίμημα. Η αντίληψη αυτή έκανε τον Ντενκτάς άκαμπτο στην όποια διαπραγμάτευση και έτσι με τις πλάτες του τουρκικού στρατού και την πλήρη στήριξη της Άγκυρας προχώρησε στην ανακήρυξη του ψευδοκρατους και έδωσε προοδευτικά στον χαρακτηρισμό της επιθυμητής «διζωνικής-δικοινοτικής» λύσης την έννοια της συνομοσπονδίας δυο ανεξαρτήτων κρατών. Κακές εκτιμήσεις όμως αποδείχθηκαν και η διακήρυξη περί «ενιαίου στρατηγικού χώρου», η προμήθεια των περιφημών S300.

Στη φάση αυτή το δεύτερο αμάρτημα, της διάστασης απόψεων, εμφανίζεται πολύ λιγότερο. Θα μπορούσε μάλιστα να πει κανείς ότι δεν παρουσιάζεται καν σαν μια φανερή διχογνωμία ανάμεσα στην Αθήνα και τη Λευκωσία. Οφείλεται άραγε αυτό σε κάποια (υποσυνείδητη έστω) αίσθηση της ενοχής της Αθήνας για την εισβολή του 1974; Οφείλεται στην αυξανόμενη αυτοπεποίθηση την οποία δίνει στην Κύπρο η οικονομική

της ευημερία; Επικράτησε πια οριστικά στην Αθήνα η αρχή του «η Κύπρος αποφασιίζει και η Αθήνα συμπαρίσταται»; Η στάση αυτή φάνηκε καθαρά στην πρόσφατη περίπτωση των Σχεδίων Ανάν, όπου η Αθήνα δήλωνε ότι απλώς συμπαρίσταται, παρ' όλο που προβλεπόταν ανανέωση του Συμφώνου Εγγυήσεως με το οποίο θα ξαναγινόταν η Ελλάς εγγυήτρια του όποιου μελλοντικού καθεστώτος της Κύπρου. Ίσως όμως υπάρχει και μια άλλη, για την ώρα λανθάνουσα πτυχή του όλου θέματος. Η Αθήνα εξακολουθεί να ενεργεί στο διεθνή χώρο προς την κατεύθυνση της αναζήτησης της επανένωσης υπό όρους βιωσιμότητας και λειτουργικότητας του μελλοντικού καθεστώτος. Είναι όμως αυτή η πραγματική πρόθεση των Ελλήνων της Κύπρου; Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος ήταν μεν το «Όχι», αλλά ποια είναι άραγε κατά βάθος η έννοια αυτής της λέξης; Ίσως για μερικούς το «Όχι» σήμαινε «Όχι τώρα», αλλά τον Δεκέμβριο ή του χρόνου ή προσεχώς. Για άλλους ίσως ήταν «Όχι έτσι», αλλά με κάποιο βελτιωμένο Σχέδιο, χωρίς βεβαίως να εξηγείται γιατί η

τουρκοκυπριακή πλευρά θα δεχόταν να παραιτηθεί από ευνοϊκές ρυθμίσεις που της έχουν ήδη παραχωρηθεί από το Σχέδιο Ανάν. Τέλος όμως υπάρχει και η ερμηνεία ότι το «Όχι» σήμαινε απλούστατα «Όχι, ποτέ!». Τολμώ να πιστεύω ότι αυτή η άποψη εκφράζει την πραγματική ενδόμυχη πρόθεση της πλειοψηφίας στην Κύπρο, γιατί η ανάλυση των δημοσκοπήσεων μετά το δημοψήφισμα έδειξε π.χ. ότι άνω του 80% των νέων και περίπου 70% των προσφύγων ψήφισαν «Όχι». Το «Όχι» αφορά την «επανένωση» ή στο βάθος αφορά τη «συμβίωση»; Η διάκριση είναι σημαντική και πρέπει να το ξέρει η Αθήνα.

Εκείνο που φαίνεται ξεκάθαρα είναι πως τουλάχιστον η Αθήνα δεν διαπραττει πια το τρίτο αμάρτημα, της εσωτερικής σύγκρουσης για κομματικούς ή προσωπικούς λόγους με αντικείμενο το Κυπριακό. Είναι μια εξέλιξη που συμβαδίζει με την ευρύτερη συναίνεση που εκδηλώνεται στην εξωτερική μας πολιτική, μια εξέλιξη ιδιαίτερα σημαντική και ευοίωνη. Δεν είμαι σε θέση να εκφέρω αντίστοιχη γνώμη για το τι συμβαίνει στη Λευκωσία.

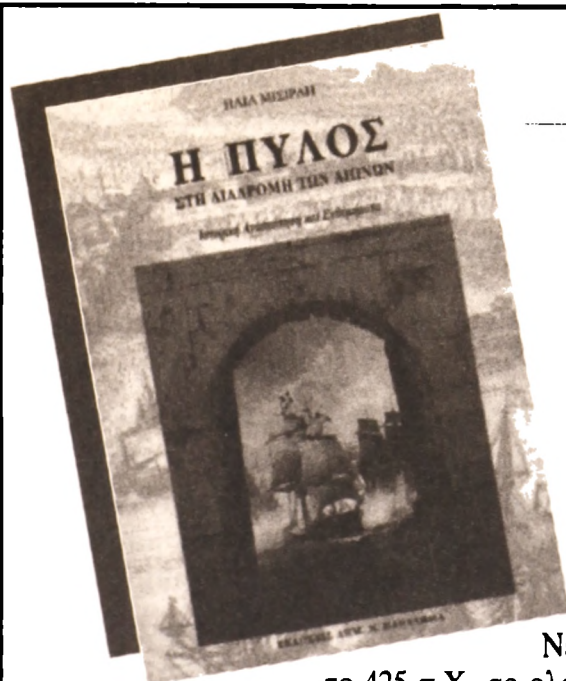
Ύστερα από πενήντα τέσσερα χρόνια το Κυπριακό έχει μπει τώρα σε μια καινούργια φάση. Μια φάση που τη σηματοδεύουν τρία σημαντικά χαρακτηριστικά:

– Πρώτον, η ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας, έτσι όπως είναι σήμερα, στην Ευρωπαϊκή Ένωση,

– Δεύτερον, η εκδήλωση (ιδιαίτερα στο δημοψήφισμα) της επιθυμίας του γηγενούς τουρκοκυπριακού πληθυσμού να συμβαδίσει με τους Ελληνοκυπρίους σε μια ευημερούσα ευρωπαϊκή Κύπρο και

– Τρίτον, η παράλληλα εκδηλωνόμενη επιθυμία της Τουρκίας να ενταχθεί μια μέρα και αυτή στην ενωμένη Ευρώπη.

Κοινό σημείο σύγκλισης όλων αυτών των νέων δεδομένων είναι η Ευρώπη. Και θα ήταν δικαιολογημένη η προσδοκία, ότι με την κοινή αυτή κατεύθυνση διαφαίνεται κάποια μελλοντική προοπτική. Τώρα μάλιστα που Ελλάδα και Κύπρος είναι και οι δυο πλήρη μέλη στην Ε.Ε. γίνεται ακόμη πιο επιτακτική η ανάγκη να υπάρχει ανοιχτή και προπάντων ειλικρινής συνεννόηση μεταξύ τους.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

ΗΛΙΑ ΜΙΣΙΡΛΗ

Η ΠΥΛΟΣ

ΣΤΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

Ιστορική ανασκόπηση και ενθυμήματα
Σχ. 8ο, σελ. 174 με 2 γραβούρες και 10 εικόνες

Η ιστορία της Πύλου δεν είναι μια ξεκομμένη ιστορία ενός χώρου περιορισμένου, αφού ορισμένα βαρυσήμαντα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην περιοχή είχαν εθνική προέκταση και μεγάλη διεθνή απήχηση: η εκστρατεία του

Νέστορα στην Τροία, η αναμέτρηση Αθηναίων και Σπαρτιατών το 425 π.Χ., το ολοκαύτωμα της Σφακτηρίας τον Απρίλιο του 1825, η πτώση της στον Ιμβραήμ και ο ηρωικός θάνατος του Τσαμαδού, του Αναγνωσταρά, του Σαχίνη και του φιλέλληνα Σανταρόζα, η ηρωική έξοδος του «Άρη», η κοσμοϊστορική ναυμαχία του Ναυαρίνου το 1827.

Η Πύλος στην εποχή της Φραγκοκρατίας, η Πύλος της Ενετοκρατίας, η Πύλος στα Ορλωφικά, η Πύλος του Μαιζώνα, η Πύλος της ιταλογερμανικής κατοχής 1941-44 και όλες οι άλλες ιστορικές στιγμές της εξιστορούνται με γλαφυρό τρόπο στο ενδιαφέρον αυτό βιβλίο.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό και την Παιδεία

Ιπποκράτους 8 Αθήνα Τηλ.: 210 36.27.318

www.papadimasbooks.gr e-mail: papadimas@atp.gr

ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ:

**Το «Πρότυπο Βασίλειο»
και η Μεγάλη Ιδέα**

Το κορυφαίο σύγγραμμα της Έλλης Σκοπετέα που εξετάζει το ιστορικό υπόβαθρο του εθνικισμού όπως διαμορφώθηκε στην Ελλάδα και τη Σερβία τον 19ο και τον 20ό αιώνα.

Ένα προφητικό βιβλίο που παραμένει σύγχρονο και αναλύει τις αιτίες των σημερινών εξελίξεων στην βαλκανική χερσόνησο.

Σταθμοί της ιστοριογραφίας του Κυπριακού Ζητήματος

του Πασχάλη Μ. Κιτρομηλίδη

Το σημείωμα αυτό επιχειρεί τελείως ακροθιγώς μια αναδρομή στην ιστορία του Κυπριακού δια της ιστοριογραφίας που κατέγραψε τις διαδοχικές φάσεις του προβλήματος από τη δεκαετία του 1930 και εντεύθεν. Σκοπός μου είναι μέσα από μια ενδεικτική, κάθε άλλο παρά εξαντλητική, περιδιάβαση, να ανακαλέσω στη μνήμη όσων ενδιαφέρονται για το Κυπριακό ορισμένους σημαντικούς σταθμούς στην εξέλιξη της ιστοριογραφίας του προβλήματος με την ελπίδα ότι έτσι θα συμβάλω σε κάποιο μικρό ποσοστό να συνειδητοποιηθούν δύο κυρίως επιταγές της επιστημονικής δεοντολογίας:

Πρώτον, όσα καταγράφονται εδώ προσφέρονται ως υπόμνηση ότι ως προς τη μελέτη και στάθμιση των συντελεστών του Κυπριακού προβλήματος έχει αναπτυχθεί ένας σημαντικός σε βάθος και εύρος επιστημονικός και πολιτικός προβληματισμός που δεν δικαιούνται να αγνοούν οι λαλίστατοι αν και οψιμαθείς «ειδικοί» που φλυαρούν ακατάσχετα επί του θέματος τα τελευταία δύο χρόνια. Δεύτερον, ίσως να μην ήταν άσκοπο να υπενθυμίσουμε, δεδομένου μάλιστα ότι οι πλείστοι των σχολιαστών του Κυπριακού έχουν πανεπιστημιακές ιδιότητες, ότι το Κυπριακό εκτός από πολιτικό είναι και επιστημονικό πρόβλημα και επιβάλλεται να προσεγγίζεται με βάση τους κανόνες της επιστήμης και με τη συναίσθηση της ευθύνης που πηγάζει από αυτούς τους κανόνες και όχι με τρόπους που απλώς αποβλέπουν να εξυπηρετήσουν πολιτικές και δυστυχώς αρκετά συχνά και προσωπικές σκοπιμότητες.

Στην παρουσίαση της βιβλιογραφίας του Κυπριακού θα ακολουθήσω το με-

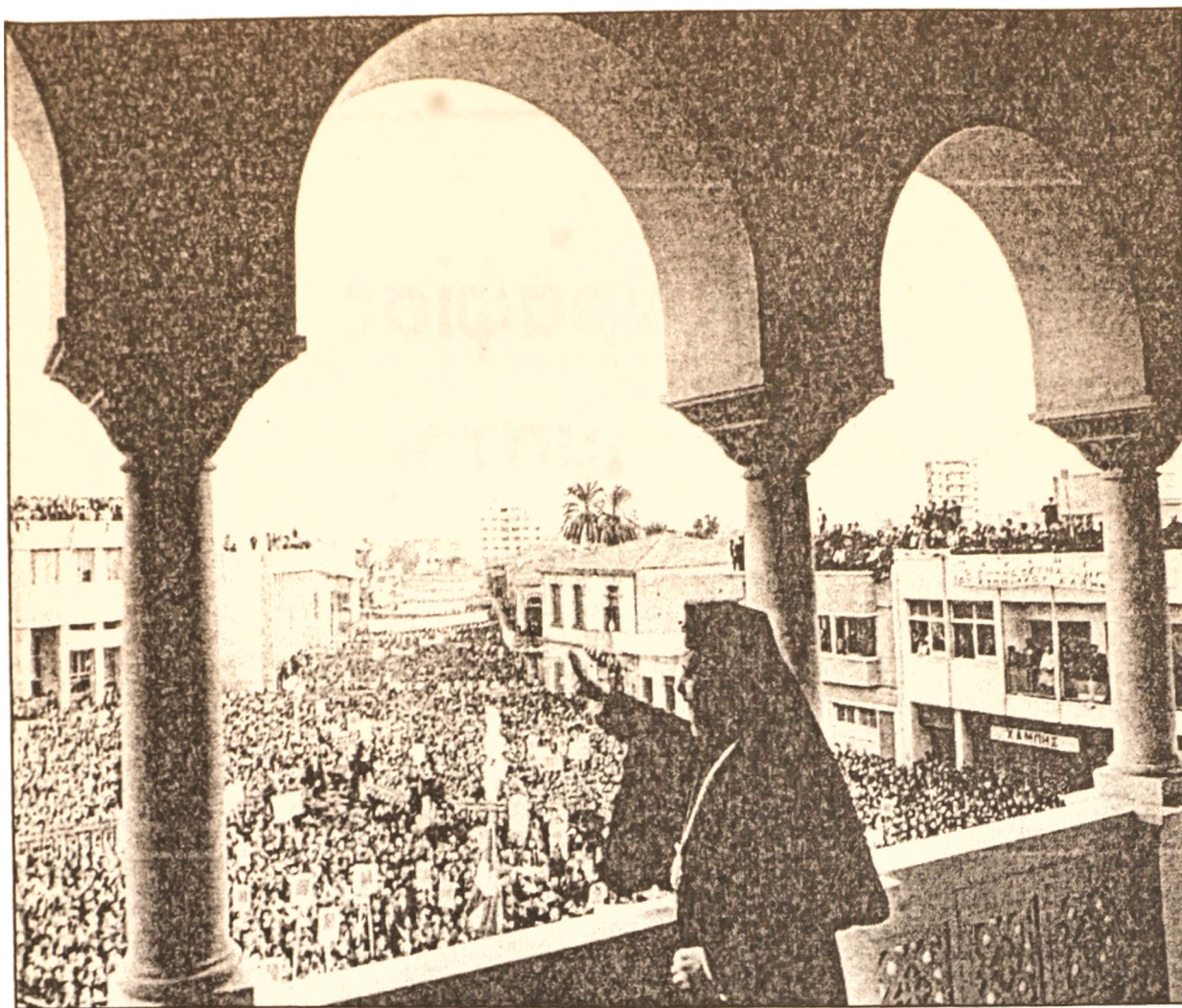

Ο πρόεδρος Μακάριος, ο αντιπρόεδρος Κιουτσούκ και ο τελευταίος κυβερνήτης της Κύπρου σερ Χιου Φουτ υπογράφουν τα κείμενα για την ανεξαρτησία της Κύπρου τον Αύγουστο του 1960.

θοδολογικό σχήμα της περιοδολόγησης του προβλήματος σε φάσεις που καθορίζονται με κριτήριο τις κρίσεις του Ζητήματος, μνημονεύοντας τις σημαντικότερες κατά τη γνώμη μου συμβολές, που έχουν συνεισφέρει με ερευνητικά και επιστημονικά υπεύθυνο τρόπο στην κατανόηση της ειδικότερης φάσης αλλά και της γενικότερηςφοράς του προβλήματος. Οι φάσεις αυτές, βάσει των οποίων επιχειρείται η περιοδολόγηση που ακολουθεί, προσδιορίζονται κυρίως από ένα χαρακτηριστικό βαρύνουσας σημασίας για τη γενικότερηφορά των πραγμάτων: τη διαπλοκή της εσωτερικής και της διεθνούς δυναμικής του Κυπριακού, πράγμα που κατά κα-

νόνα είχε ως έκβαση παρενέργειες που απέβησαν εν τέλει εις βάρος των συμφερόντων του κυπριακού λαού.

Εισαγωγικά θεωρώ σκόπιμο να μνημονεύσω δύο θεμελιώδη γενικά ιστορικά έργα που είναι κεφαλαιώδους σημασίας στην ιστοριογραφία του Κυπριακού: Πρόκειται για τον τέταρτο τόμο της *History of Cyprus* του Sir George Hill (*The Ottoman Province, the British Colony*, Cambridge 1952) και για το δίτομο έργο του François Crouzet, *Le conflit de Chypre 1946-1959* (Βρυξέλλες 1973). Θα έλεγα χωρίς να φοβούμαι να κατηγορηθώ ότι υπερβάλλω ότι η παρουσία ή απουσία των δύο αυτών έργων στη βιβλιογραφική υποδομή μελε-

Ο Μακάριος ομιλεί από τον εξώστη της Αρχιεπισκοπής μετά την επιστροφή του.

τών περί το Κυπριακό συνιστά και τη λυδία λίθο της δοκιμασίας της σοβαρότητας των συγγραφέων των σχετικών μελετών.

ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1930

Η εξέγερση της 21ης Οκτωβρίου 1931 και οι συνέπειές της θα μπορούσε να θεωρηθεί χωρίς ιδιαίτερη υπερβολή ως η αφετηρία της αλληλουχίας των κρίσεων του Κυπριακού που συνεχίζονται ως σήμερα. Τα σχετικά γεγονότα απασχόλησαν μεταξύ άλλων αναλυτικά ένα ιστορικό της ολκής του Arnold Toynbee αλλά οι καίριες παρατηρήσεις του γενικά αγνοούνται από τους μελετητές των εκδηλώσεων του εθνικισμού στην Κύπρο. Η φάση αυτή του Κυπριακού αποτέλεσε το αντικείμενο μιας μνημειώδους ιστοριογραφικής συμβολής του Γ. Σ. Γεωργαλλίδη, που θα μπορούσε να θεωρηθεί αναμφίβολα ο εγκυρότερος μελετητής της Αγγλοκρατίας στην Κύπρο: G. S. Georghallides, *Cyprus under the governorship of Sir Ronald Storrs*, Λευκωσία 1985. Το έργο αυτό ολοκληρώνει την προηγούμενη επισκόπηση της πρώιμης Αγγλοκρατίας από τον ίδιο ιστορικό: *A Political and Administrative History of Cyprus, 1918-1926, with a survey of the foundations of British rule*, Λευκωσία 1979. Η αντιμετώπιση της εξέγερσης του 1931 από

την ελληνική διπλωματία και οι σχετικοί χειρισμοί του Ελ. Βενιζέλου έχουν αποτελέσει το αντικείμενο της σημαντικότητας συμβολής του Γιάννη Πικρού, *Ο Βενιζέλος και το Κυπριακό*, Αθήνα 1980.

ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1940

Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος επέφερε ουσιώδεις αλλαγές στο πολιτικό σκηνικό της Κύπρου, η σημαντικότερη από τις οποίες ήταν η άνοδος της Αριστεράς ως αποφασιστικού συντελεστή της πολιτικής ζωής. Οι σχετικές εξελίξεις και η ανταπόκριση της αποικιοκρατικής κυβέρνησης σε αυτές αποτελούν το αντικείμενο της σημαντικής, λόγω της ενδελεχούς τεκμηρίωσης επί της οποίας εδράζεται, μελέτης του Ρολάνδου Κατσιαούνη, *Η Διασκεπτική 1946-1948*, Λευκωσία 2000.

Ας σημειώσω ότι τόσο αυτό το βιβλίο όσο και τα δύο έργα του Γ. Σ. Γεωργαλλίδη που προαναφέρθηκαν είναι εκδόσεις του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου.

ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1950

Οι προσφυγές της Ελλάδος στον ΟΗΕ για την αυτοδιάθεση της Κύπρου (1954, 1955, 1956 και 1957) και ο ένοπλος απελευθερωτικός αγώνας στην Κύπρο (1955-1959) μετέβαλαν το Κυπριακό από διμερές ελληνο-βρετανικό

σε διεθνές ζήτημα που επιλύθηκε προσωρινά όπως αποδείχθηκε με την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στις 16 Αυγούστου 1960. Μια ογκώδης ιστοριογραφία καταγράφει τις εξελίξεις αυτές. Από την πληθώρα των σχετικών συμβολών ξεχωρίζουν οι δύο ογκώδεις τόμοι του Στέφανου Ξύδη (Stephen Xydis), *Cyprus. Conflict and Conciliation 1954-1958*, Columbus, Ohio 1967 και *Cyprus: Reluctant Republic*, Χάγη και Παρίσι 1973. Τα δύο αυτά έργα βασίζονται στους φακέλους του Ευαγγέλου Αβέρωφ-Τοσίτσα, πολύ πριν το υλικό αυτό καταστεί προσιτό στην έρευνα και αποτελούν λεπτομερέστατες και έγκυρες αφηγήσεις του λαβυρίνθου των διαπραγματεύσεων που κατέληξαν στην κυπριακή ανεξαρτησία.

Η διεθνής πτυχή του Κυπριακού κατά τη δεκαετία του 1950 αποτελεί το αντικείμενο και δύο άλλων πιο πρόσφατων μελετών: Robert Holland, *Britain and the Revolt in Cyprus 1954-1959*, Οξφόρδη 1998 και Ιωάννης Στεφανίδης, *Isle of Discord. Nationalism, imperialism and the making of the Cyprus problem*, Λονδίνο 1999. Τα δύο αυτά βιβλία διακρίνονται τόσο από την ποιότητα της γραφής όσο και από την κριτική αποτίμηση των χειρισμών της βρετανικής και της ελληνικής διπλωματίας αντίστοιχα. Ο Holland συμβάλλει ουσιαστικά στην αποκατάσταση της ιστορικής σημασίας του κυπριακού απελευθερωτικού αγώνα, τοποθετώντας τον σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, ιστορικών αλληλουχιών, πέραν της απλής «τρομοκρατικής» εκστρατείας, όπως ήθελε να τον παρουσιάσει η βρετανική διπλωματία, άποψη που κατοπτρίζεται στο βιβλίο της Nancy Crawshaw, *The Cyprus Revolt*, Λονδίνο 1978.

Η μονογραφία του Στεφανίδη ξεχωρίζει από πληθώρα άλλων έργων Ελλήνων και Κυπρίων συγγραφέων, περιλαμβανομένων και αρκετών νεότερων, που αποφεύγουν να ασκήσουν ιστορική κρίση και καταφεύγουν στην ανώδυνη συμβατική θέση που παρουσιάζει την ελληνική πλευρά ως το άμοιρο ευθυνών θύμα των αλλεπάλληλων συνωμοσιών των ξένων δυνάμεων.

ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1960

Η δεκαετία του 1960 αντιπροσωπεύει την κρίσιμη φάση που για τους Κυπρίους σήμαινε τη δοκιμασία της ικανότητάς τους να αυτοκυβερνηθούν και για την Ελλάδα τη δοκιμασία της βούλησής της να ανεχθεί την ανεξαρτησία της Κύπρου. Αυτή η πρόκληση είναι το αντικείμενο ενός κλασικού κειμένου πολιτικής ανάλυσης, που οφείλεται στον Αλέξανδρο Ξύδη, «Το ψυχολογικό πλέγμα», στον τόμο των Αλ. Ξύδη, Σπ. Λιναρδάτου και Κώστα Χατζηαργύρη, *Ο Μακάριος και οι σύμμαχοί του*, Αθήνα 1972, γ' έκδοση 1974. Το κείμενο του Αλ. Ξύδη αποκτά και πάλι επικαιρότητα στις μέρες μας, κατά τις οποίες βλέπουμε να αναβιώνει η θεωρία του εθνικού κέντρου και τα ψυχολογικά παρεπόμενά της.

Η ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας στα τριάντα χρόνια μετά την ανεξαρτησία εξιστορείται με σοβαρότητα και ευρυμάθεια αλλά χωρίς κριτικό πνεύμα από τον Παύλο Τζερμιά, *Geschichte der Republik Zypern*, Τυβίγγη 1991 (και ελληνική μετάφραση: Αθήνα 2001). Η σημαντικότερη συμβολή στην πρώιμη ιστορία της Δημοκρατίας, με επίκεντρο το κρίσιμο ζήτημα των χωριστών δήμων, ζήτημα που κυρίως αποτελεί το αίτιο της ανατροπής της λύσης του 1960, είναι το έργο της Diana Weston-Markides, *Cyprus 1957-1963. From Colonial conflict to constitutional crisis. The key role of the municipal issue*, Minneapolis 2001.

ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1970

Η δεκαετία του 1970 είναι η περίοδος της καταστροφής και της τραγωδίας που επέφερε το πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου 1974 και η τουρκική εισβολή που ακολούθησε. Από την πληθώρα των σχετικών συμβολών ας μου επιτραπεί να υπενθυμίσω δύο συλλογικούς τόμους που παρουσιάζουν τα πρακτικά δύο συνεδρίων που συνήλθαν στη Λευκωσία τον Ιούνιο και τον Σεπτέμβριο του 1976 αντίστοιχα και θα μπορούσαν να θεωρηθούν ότι καταγράφουν τις απαρχές της κριτικής αυτοεξέτασης του Κυπριακού από εμάς τους ιδίους: *Cyprus Reviewed*, επιμ. Μ. Ατταλίδη, Λευκωσία 1977 και

Small States in the Modern World. The Conditions of Survival, Λευκωσία 1979. Κοντά στα έργα αυτά αξίζει να αναφερθεί με όλη τη δέουσα τιμή και σεβασμό το έργο του Lawrence Stern, *The Wrong Horse*, Νέα Υόρκη 1977, που εξιστορεί τον παραλογισμό των ξένων, ιδίως αμερικανικών επεμβάσεων στο Κυπριακό.

Κοντά στις επιστημονικές συμβολές που μνημόνευσα ως εδώ θα έπρεπε να αναφερθούν και ορισμένες μαρτυρίες πρωταγωνιστών που είναι κατά τη γνώμη μου σημαντικές για την κατανόηση της πορείας του Κυπριακού. Μεταξύ αυτών ιδιαίτερης βαρύτητας είναι τα βι-

Ο πραξικοπηματίας Σαμψών με τον εκπρόσωπό του Σπύρο Παπαγεωργίου.

βλία του Ε. Αβέρωφ-Τοσίτσα, *Κυπριακό. Ιστορία χαμένων ευκαιριών 1952-1963*, Αθήνα 1981· του Γλαύκου Κληρίδη, *Η κατάθεσή μου*, τόμοι Α'-Δ' Λευκωσία 1989-1992 και του Μιχαήλ Δεκλερής, *Κυπριακό. Η τελευταία ευκαιρία 1972-1974*, Αθήνα 1981, β' έκδοση 2003. Ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης οι συμβολές δύο άλλων παρατηρητών του Κυπριακού που διακρίθηκαν όχι μόνο για τον όγκο και τη σοβαρότητα του έργου τους αλλά και για την τόλμη των κριτικών τους θεωρήσεων: Χρ. Χρηστίδης (Δαμωνίδης), *Κυπριακό και Ελληνοτουρκικά. Πορεία μιας εθνικής χρεωκοπίας*, Αθήνα 1967 και *Κυπριακό 1968-1980*, Αθήνα 1984 και Πλουτής Σέρβας, *Κυπριακό. Ευθύνες*, τόμοι Α'-Δ', Αθήνα, 1980-1993.

Καθώς μνημονεύω με συγκίνηση τα

δύο αυτά ονόματα, κοντά σε κείνο του αξέχαστου και αγαπημένου μου Γιώργου Τενεκίδη, δεν μπορώ να αφήσω ασχολίαστη την αχαράκτηριστη αβελτηρία όσων γράφουν σήμερα για το Κυπριακό, χωρίς να θεωρούν χρέος τους να αναστοχαστούν επί του προβληματισμού που εκείνοι ανέπτυξαν με γνώση, με πόνο και με αγάπη για την Κύπρο.

Δίκην υστερογράφου ας σημειώσω δύο ακόμη παρατηρήσεις. 1) Το πλείστον της βιβλιογραφίας που παρουσιάζα εδώ, ιδίως τα ξενόγλωσσα δημοσιεύματα, βρίσκονται κωδικοποιημένα στην σχολιασμένη κριτική βιβλιογραφία της Κύπρου που καταρτίσαμε με τον Μάριο Ευρυβιάδη για τη World Bibliographical Series του εκδοτικού οίκου Clio Press της Οξφόρδης (α' έκδοση 1982, β' αναθεωρημένη και εμπλουτισμένη έκδοση 1995). Το έργο αυτό είναι τώρα και ηλεκτρονικά προσιτό σε κάθε ενδιαφερόμενο στο διαδίκτυο. Οι ακούραστοι όμως σχολιαστές και συγγραφείς που τόσα είχαν να πουν για το Κυπριακό τα τελευταία δύο χρόνια δεν θέλησαν να πληροφορηθούν για την ανάλυση του προβληματισμού για το Κυπριακό που προσφέρεται στις σελίδες αυτών των βιβλιογραφιών, για να προσδώσουν επιστημονική υπόσταση στα όσα γράφουν. 2) Επειδή πρόσφατα ανακαλύφθηκε για άλλη μια φορά η πυρίτιδα, αυτή τη φορά σε σχέση με την ιστορία της τουρκοκυπριακής κοινότητας, ας υπενθυμίσω εδώ, εκτός από το έργο του Crouzet που προαναφέρθηκε, τις αγνοημένες πρωτοποριακές μελέτες του άγγλου ανατολιστή ιστορικού C. F. Beckingham, και τα έργα των Τουρκοκυπρίων ιστορικών Fikret Alasya και Ahmet Gazioğlu, που με τον τρόπο του ο καθένας θεμελίωσαν την επιστημονική μελέτη της ιστορίας των Τουρκοκυπρίων συμπατριωτών μου. Όλα αυτά τα μελετήματα είναι κωδικοποιημένα στη βιβλιογραφία του Clio Press που προανέφερα.

Δεν ελπίζω ότι οι υπομνήσεις και παρατηρήσεις μου θα συνετίσουν ή θα διδάξουν οποιονδήποτε από τους πολλά επαίοντας και περί πολλά τυρβάζοντας ειδικούς στο Κυπριακό. Τις καταθέτω μόνο ως μαρτυρία βοώντος εν σιωπή.

Η αντίσταση στην πραξικοπηματική κατάληψη της εξουσίας

του Χρύσανθου Χρυσάνθου

Το πραξικόπημα εναντίον της κυβέρνησης Μακαρίου και η κατάλυση των δημοκρατικών θεσμών το 1974 στην Κυπριακή Δημοκρατία ήταν το αποτέλεσμα μιας σειράς συνωμοσιών που ενθαρρύνθηκαν από ξένες δυνάμεις, τις ΗΠΑ και το NATO, εξυφάνθηκαν και υλοποιήθηκαν από τη Χούντα των Αθηνών και την τρομοκρατική οργάνωση ΕΟΚΑ Β. Ένα από τα πιο σημαντικά ερωτήματα που απασχολούν την ιστορική έρευνα, είναι γιατί δεν έγινε κατορθωτή η απόκρουση του πραξικοπήματος της 15ης Ιουλίου 1974.

Η αντίσταση στα σχέδια για πραξικοπηματική κατάληψη της εξουσίας στην Κυπριακή Δημοκρατία κινήθηκε σε πολλά επίπεδα και σε αυτή συμμετείχαν πολιτικές προσωπικότητες, κομματικοί σχηματισμοί, θεσμικά όργανα, μέλη αυτών των οργάνων, πολίτες, αλλά και η συντριπτική πλειοψηφία του λαού. Για ένα μεγάλο διάστημα, από το 1967 και ιδιαίτερα από το 1969 και μέχρι το 1974, η αντίσταση ήταν εν πολλοίς επιτυχής, αφού είχαν εξαρθρωθεί τρομοκρατικές οργανώσεις, όπως το Εθνικό Μέτωπο, είχε καταπολεμηθεί η ΕΟΚΑ Β, η οποία είχε οδηγηθεί σε κατάσταση διάλυσης τουλάχιστον ως προς τους παράνομους μηχανισμούς της, είχαν αποτραπεί σχέδια δολοφονίας του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και είχαν αποκρουστεί σχέδια για πραξικόπημα, παραμερισμό, πολιτική ή φυσική εξόντωση του Μακαρίου και για επιβολή μιας λύσης στο Κυπρια-

κό ζήτημα (διχοτόμησης ή διπλής ένωσης), προσαρμοσμένης στα γεωπολιτικά συμφέροντα των ΗΠΑ και του NATO.

Ωστόσο, τον Ιούλιο του 1974, τα σχέδια κατά της Κύπρου υλοποιήθηκαν εν μέρει. Διενεργήθηκε πραξικόπημα κατά του νόμιμα εκλεγμένου προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, γεγονός που έδωσε το πρόσχημα στην Τουρκία να εισβάλει και να καταλάβει το 37% του κυπριακού εδάφους. Τα σχέδια για οριστική διευθέτηση του Κυπριακού, στα πλαίσια των δυτικών συμφερόντων, απέτυχαν, καθώς διασώθηκε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος και οι δημιουργηθείσες «πραγματικότητες» της τουρκικής κατοχής δεν νομιμοποιήθηκαν. Η κρατική υπόσταση της Κυπριακής Δημοκρατίας παρέμεινε το οχυρό στο οποίο προσέκρουε η υλοποίηση των σχεδίων.

Η Χούντα και οι τρομοκρατικές οργανώσεις, το Εθνικό Μέτωπο και η ΕΟΚΑ Β, επιστρατεύθηκαν, καλυπτόμενες υπό ενωτική, εθνικιστική συνθηματολογία, για την υπονόμευση των δημοκρατικών θεσμών και για τη δημιουργία συνθηκών αναταραχής, ώστε να διευκολυνθεί η ανατροπή του προέδρου της Δημοκρατίας, Αρχιεπισκόπου Μακαρίου.

Στην αντίσταση σε αυτές τις συνωμοτικές δραστηριότητες συνέβαλλαν μια σειρά από παράγοντες. Ανάμεσα σε αυτούς τους παράγοντες, ως φορέας αντίστασης ήταν και ο ίδιος ο Μακάριος, με τη νομιμοποίηση που του προσέφερε η λαϊκή ετυμηγορία, η ανάδειξή του στην Προεδρία με δημοκρατικές διαδικασίες, καθώς και η στήριξη της οποίας ετύγγανε από ένα ευρύτατο φάσμα πολιτικών δυνάμεων. Πηγή αντίστασης ήταν και η ίδια η λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών, ενώ αυτοί υπονομεύονταν συνεχώς. Μειονέκτημα αποτέλεσε η αναβο-

λή εκλογών, προεδρικών και βουλευτικών, λόγω έκρυθμων καταστάσεων, κυρίως λόγω της απειλής από την Τουρκία για εισβολή. Άλλο μειονέκτημα ήταν η καθυστερημένη συγκρότηση πολιτικών σχηματισμών, μέσω των οποίων θα μπορούσαν να εκδηλώνονται οι ιδεολογικές, πολιτικές και κοινωνικές συγκρούσεις. Παράγοντες αντίστασης ήταν επίσης η λειτουργία της εκτελεστικής, της νομοθετικής και της δικαστικής εξουσίας, οι άνθρωποι που τις στελέχωναν και οι οποίοι βρίσκονταν μονίμως στο στόχαστρο απειλών, αλλά και τρομοκρατικών ενεργειών. Οι αφοσιωμένες στη Δημοκρατία δυνάμεις, οι οποίες συγκροτούσαν ή ανήκαν σε θεσμικά όργανα του κράτους, όπως η Αστυνομία, το Εφεδρικό σώμα, η Κυπριακή Υπηρεσία Πληροφοριών, συνεισέφεραν σημαντικά στην αντίσταση, εξαρθρώνοντας τρομοκρατικές ομάδες. Μειονέκτημα ήταν η μη ενδεδειγμένη και παράνομη χρήση βίας εναντίον κρατούμενων. Αυτό το στοιχείο προσέφερε ερείσματα για την προπαγάνδα της ΕΟΚΑ Β και του αρχηγού της, του Γεώργιου Γρίβα, περί «τυραννικού καθεστώτος», χωρίς αυτό να αποτελεί άλλοθι για την τρομοκρατία και την υπονόμευση των θεσμών. Οι οργανωμένες ομάδες αντιστασιακών, αλλά και πολίτες είχαν συμμετοχή στην αντίσταση, ανταποκρινόμενοι στο κάλεσμα για προάσπιση της Δημοκρατίας. Οι λαϊκές εκδηλώσεις υποστήριξης προς τον Μακάριο ήταν επίσης μια σημαντική πτυχή της αντίστασης, αφού συνέβαλαν στην αποτροπή πραξικοπηματικών σχεδίων και επαναβεβαίωναν τη νομιμοποίηση, της οποίας έχαιρε ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, **Αρχιεπίσκοπος Μακάριος**.

Η επικράτηση του πραξικοπήματος της 15ης Ιουλίου 1974 αποδίδεται σε μια σειρά λόγους. Κατ' αρχάς ήταν οι υπέρτερες

Ο Χρύσανθος Χρυσάνθου, είναι διδάκτωρ του Τμήματος Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Κύπρου. Το παρόν αποτελεί προδημοσίευση από έκδοση του Μητρώου Μαχητών της Αντίστασης.

δυνάμεις που χρησιμοποίησαν η Χούντα και η ΕΟΚΑ Β στη διενέργεια του πραξικοπήματος, με ολόκληρο τον μηχανισμό, τους άνδρες και τον εξοπλισμό της Εθνικής Φρουράς. Η συμμετοχή της ΕΟΚΑ Β, παρόλο που λίγο πριν το πραξικόπημα είχε σχεδόν εξαρθρωθεί με τη σύλληψη ηγετικών στελεχών της, εντούτοις ήταν σημαντική. Στην εκδικασθείσα υπόθεση Κυπριακή Δημοκρατία εναντίον Ελευθερίου Κ. Παπαδοπούλου, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η ΕΟΚΑ Β έπαιξε πρωταρχικό ρόλο στην όλη εγκληματική ενέργεια κατάλυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας (Λοΐζου, 1981, σελ. 506). Η ΕΟΚΑ Β με την τρομοκρατική και υπονομευτική της δράση είχε δημιουργήσει τις συνθήκες για την εκδήλωση του πραξικοπήματος, ενώ κατά τη διάρκειά του, πολλά μέλη της συμμετείχαν ενεργά, αφού δραπέτευσαν από τις Κεντρικές φυλακές, οι οποίες είχαν καταληφθεί από τους πραξικοπηματίες.

Ο Μακάριος πίστευε ότι μπορούσε να αντιμετωπίσει το ενδεχόμενο πραξικοπήματος με πολιτικούς χειρισμούς, προφανώς για να αποφευχθεί το ενδεχόμενο εμφυλίου πολέμου. Γι' αυτό προχώρησε στις αποφάσεις που αφορούσαν στην αποδυνάμωση της επιρροής που ασκούσε η Χούντα στην Εθνική Φρουρά, αναθέτοντας στο Υπουργικό Συμβούλιο την αρμοδιότητα επιλογής των αξιωματικών του στρατού, μειώνοντας τη στρατιωτική θητεία και ζητώντας από το στρατιωτικό καθεστώς να αποσύρει τους εξ Ελλάδος αξιωματικούς από την Εθνική Φρουρά.

Μια σειρά από παράγοντες μείωσαν αισθητά τις δυνατότητες που υπήρχαν για την απόκρουση και καταστολή της απόπειρας για πραξικοπηματική κατάληψη της εξουσίας και κατάλυση των δημοκρατικών θεσμών, που πραγματοποιήθηκε στις 15 Ιουλίου 1974. Οι παράγοντες αυτοί θα μπορούσαν να ταξινομηθούν σε δύο κατηγορίες: α) στις δεδομένες συνθήκες που είχαν διαμορφωθεί με την πάροδο του χρόνου και β) στις συγκυρίες.

Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται οι ακόλουθοι παράγοντες: Η Χούντα είχε προετοιμάσει επί μακρόν το πραξικόπημα, διαβρώνοντας τα σώματα ασφαλείας και διατηρώντας τα ηνία στην

15 Ιουλίου 1974. Οι ηγέτες του πραξικοπήματος στο ΓΕΕΦ στη Λευκωσία παίρνουν το ποτό τους γιορτάζοντας την επικράτηση του πραξικοπήματος: Μιχ. Γεωργίσης, αντιπλοίαρχος Παπαγιάννης και αντισυνταγματάρχης Κοκοράκης.

Εθνική Φρουρά και την ΕΛΔΥΚ, ενώ η τρομοκρατική δράση της ΕΟΚΑ Β είχε προκαλέσει αίσθημα ανασφάλειας. Στη δεύτερη κατηγορία κατατάσσονται παράγοντες, όπως η χρονική στιγμή που εκτελέστηκε το πραξικόπημα, χωρίς να γίνει αντιληπτό από τα σώματα ασφαλείας της Δημοκρατίας.

Μια μεγάλη αδυναμία στην αντίσταση έναντι της τρομοκρατίας, της υπονομευτικής δράσης και της κατάλυσης των θεσμών με την πραξικοπηματική κατάληψη της εξουσίας, ήταν το γεγονός ότι δεν προωθήθηκε η δημιουργία νόμιμης πολιτοφυλακής, δεν αξιοποιήθηκε η λαϊκή στήριξη που προσφερόταν στις νόμιμες δυνάμεις του κράτους. Η μη λήψη απόφασης προς αυτή την κατεύθυνση ήταν που εξέθρεψε και τη σύσταση παρακρατικών ομάδων αντίστασης, οι οποίες όμως, λόγω του ότι δεν είχαν νομιμοποιηθεί, πρόσφεραν προσχήματα στον Γεώργιο Γρίβα, στην ΕΟΚΑ Β, στη Χούντα, καθώς και στους «επιτήδειους ουδέτερους». Εξάλλου η δράση των αντιστασιακών ομάδων ήταν ασυντόνιστη, περιστασιακή και μη αποτελεσματική, όπως αποδείχθηκε την ημέρα που απαιτείτο όσο ποτέ άλλοτε η συμβολή τους, δηλαδή κατά την εκδήλωση του πραξικοπήματος στις 15 Ιουλίου 1974.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Βενιζέλος, Κ. και Ιγνατίου, Μ. (2002) *Τα μυστικά αρχεία του Κίσιντζερ*, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα.
Δρουσιώτης, Μ. (1996) *Η εισβολή της Χούντας στην Κύπρο*, εκδ. Στάχυ, Αθήνα.
Δρουσιώτης, Μ. (2002) *ΕΟΚΑ Β και ΣΙΑ. Το ελληνοτουρκικό παρακράτος στην*

Κύπρο, εκδ. Αλφάδι, Αθήνα.

Κληρίδης, Γ. (1985) *Η κατάθεσή μου*, εκδ. Αλήθεια, Λευκωσία.

Κιτρομηλίδης, Π. (1981) «Το ιδεολογικό πλαίσιο της πολιτικής ζωής της Κύπρου.

Κριτική θεώρηση», στο: Κρανιδιώτης, Γ. και Τενεκίδης, Γ. (1981) *Κύπρος, Ιστορία, προβλήματα και αγώνες του λαού της*, εκδ. Εστία, Αθήνα.

Κρανιδιώτης, Γ. και Τενεκίδης, Γ. (1981) *Κύπρος, Ιστορία, προβλήματα και αγώνες του λαού της*, εκδ. Εστία, Αθήνα.

Κρανιδιώτης, Ν. (1985) *Ανοχύρωτη πολιτεία*, Αθήνα.

Λοΐζου, Α. (1981) «Πραξικόπημα, πραξικοπηματίες και το Δίκαιον», στο:

Κρανιδιώτης, Γ. και Τενεκίδης, Γ. (1981) *Κύπρος, Ιστορία, προβλήματα και αγώνες του λαού της*, εκδ. Εστία, Αθήνα.

Παπαγεωργίου, Σ. (1976) *Μακάριος, Πορεία δια πυρός και σιδήρου*, εκδ. Λαδιάς, Αθήνα.

Παπαγεωργίου, Σ. (1983) *Από την Ζυρίχη εις τον Αττίλαν*, εκδ. Λαδιά, Αθήνα.

Παπαδημήτρης, Π. (1979-1980) *Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου*, εκδ.

Επιφανίου, Λευκωσία.

Παυλίδης, Α. (1978) *Μακάριος*, εκδ.

Φιλόκυπρος, Λευκωσία.

Παυλίδης, Α. (1982) *Φάκελος Κύπρου*, Λευκωσία.

Στερν, Λ. (1978) *Λάθος άλογο, Η πολιτική του επεμβατισμού και η αποτυχία της αμερικανικής διπλωματίας*, εκδ. Ταμασός, Λευκωσία.

Τζεργιάς, Π. (1998) *Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας*, εκδ. Libro, Αθήνα.

Χριστοδούλου, Μ. (1987) *Πορεία μιας εποχής*, εκδ. Φλώρος, Αθήνα.

Η λύση χρειάζεται στρατηγική και ρεαλισμό

του Σταύρου Λυγερού

Το κρίσιμο σημείο-καμπή στην ιστορία της Κύπρου είναι οι συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου, οι οποίες κράτησαν τον κυπριακό Ελληνισμό έξω από τον ελληνικό κρατικό κορμό, εκτρέποντας τον αγώνα της δεκαετίας του 1950 για αυτοδιάθεση και ένωση με την Ελλάδα, στη λύση της ακρωτηριασμένης ανεξαρτησίας. Στην Ελλάδα, μετά την εισβολή του 1974, η πολιτική βούληση των κυβερνήσεων της Ν.Δ. για επί της ουσίας απαγκίστρωση από το εθνικό αυτό πρόβλημα συμπυκνώθηκε στο καραμανλικό δόγμα «η Κύπρος αποφασίζει και η Ελλάδα συμπαρίσταται».

Η στάση της Αθήνας υπέκρυπτε την ανομολόγητη ελπίδα ότι μια διευθέτηση της ενοχλητικής κυπριακής εκκρεμότητας θα εξασθένιζε τις τουρκικές πιέσεις στο Αιγαίο. Όπως έδειξαν τα γεγονότα, η θεώρηση αυτή, σε συνδυασμό με την τάση προσαρμογής της ελληνοκυπριακής ηγεσίας, οδήγησε την ελληνική πλευρά (Αθήνα και Λευκωσία) στον

ολισθηρό δρόμο του να προσπαθεί να εξαγοράσει την άμβλυνση της τουρκικής επιθετικότητας με βαθμιαίες, φαινομενικά ανώδυνες υποχωρήσεις, χωρίς ωστόσο να ανοίγει την οποιαδήποτε προοπτική.

Από το 1974 μέχρι την ανακήρυξη του ψευδοκράτους (Νοέμβριος 1983), η πολιτική της κυπριακής κυβέρνησης καθορίστηκε από την επιδίωξη κυρίως της

κοινωνικοοικονομικής επανενοποίησης του νησιού, έστω κι αν αυτή θα έπρεπε να εξαγοραστεί με σημαντικές πολιτικές παραχωρήσεις και με μεγάλη οικονομική βοήθεια προς τους Τουρκοκυπρίους. Οι Ελληνοκύπριοι ήλπιζαν ότι ακόμα και στα πλαίσια μίας διζωνικής ομοσπονδίας, η οικονομική ανωτερότητά τους θα τους επέτρεπε βαθμιαία να εξουδετερώσουν τις ισχυρές διχοτομικές τάσεις. Η ελληνοκυπριακή πλειονότητα ήταν έτοιμη να προσφέρει στην τουρκοκυπριακή μειονότητα ένα κατά πολύ υψηλότερο βιοτικό επίπεδο και βεβαίως να συμφωνήσει σε μέτρα που θα εξασφάλιζαν επαρκώς όχι μόνο την ασφάλειά της, αλλά και υπέρμετρα για την πληθυσμιακή αναλογία της πολιτικά δικαιώματα. Η μεγάλη οικονομική δυσπραγία, το αυταρχικό καθεστώς του Ραούφ Ντενκτάς στα Κατεχόμενα και η διάλυση των προ του 1974 ελληνοκυπριακών εθνικιστικών ομάδων ήταν τρία επιπλέον στοιχεία που θεωρήθηκε ότι θα διευκόλυναν μία τέτοια εξέλιξη.

Η στρατηγική εκείνη επιδίωξη αποτέλεσε όλα εκείνα τα χρόνια το υπόβαθρο της επίσημης πολιτικής της Λευκωσίας με τη σύμφωνη γνώμη της συντριπτικής πλειοψηφίας των πολιτικών δυνάμεων. Κι αυτό παρά το γεγονός ότι η υλοποίησή της προϋπέθετε την αντίστοιχη πολιτική βούληση της τουρκικής πλευράς, η οποία βεβαίως δεν είχε κανένα λόγο να υποκύψει στο οικονομικό δέλεαρ. Η πολιτική εκείνη, στο όνομα της «εποικοδομητικής στάσης», ουσιαστικά ακινητοποίησε την ελληνική πλευρά, φράζοντας το δρόμο σε κάθε άλλη επιλογή. Μόνο αργότερα άλλαξε αυτό, όταν στα τέλη της δεκαετίας του 1980 δρομολογήθηκε η ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

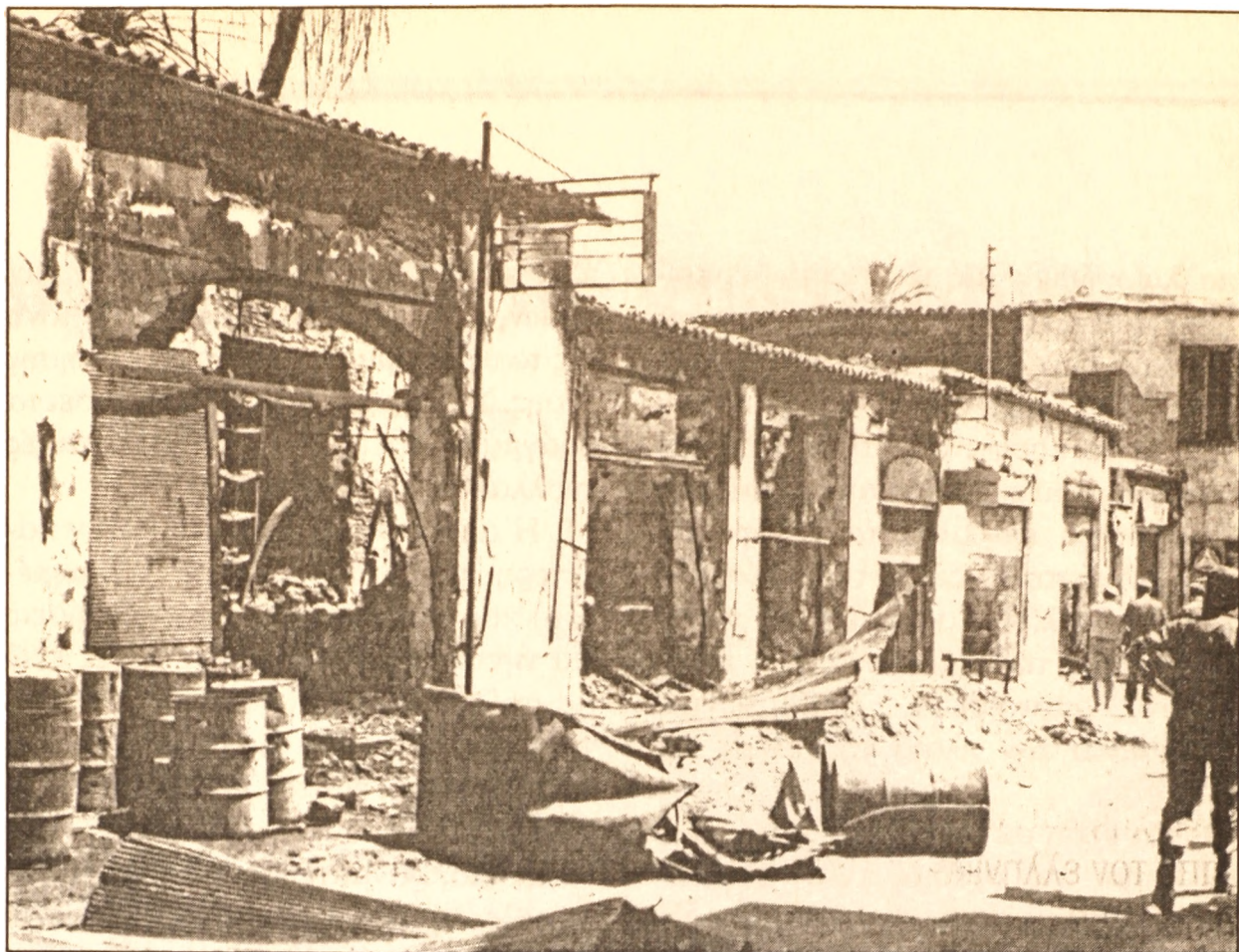
Η ΙΣΧΥΣ ΤΩΝ ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΩΝ

Η αρχική επιδίωξη του άξονα Αθήνας-Λευκωσίας ήταν ουσιαστικά να αποσπάσει στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων έναν συμβιβασμό, που θα διέσωζε στοιχειωδώς την ενότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Γι' αυτό πολύ σύντομα απεδέχθη το 1977 την διζωνική ομοσπονδία. Στηριζόμενη στο διεθνές δίκαιο και στις αποφάσεις του ΟΗΕ, η ελληνική πλευρά προσπάθησε όλα αυτά τα χρόνια να ενεργοποιήσει τον διεθνή παράγοντα, ώστε να ασκηθούν όσο το δυνατόν μεγαλύτερες πιέσεις προς την Άγκυρα. Καλή και αναγκαία ήταν βεβαίως η πολιτική με στόχο την άσκηση διεθνών πιέσεων, αλλά από νωρίς ήταν σαφές ότι αυτή η πολιτική δεν μπορούσε να είναι αποτελεσματική.

Η ευρέως διαδεδομένη θεωρία σύμφωνα με την οποία η εισβολή και κατοχή του βορείου τμήματος της νήσου αποτελεί δυσβάστακτο πολιτικό και οικονομικό βάρος για την Άγκυρα, παρέβλεπε την άλλη όψη του νομίσματος. Η πολεμική ενέργεια της Τουρκίας στην Κύπρο και η δημιουργία τετελεσμένων εχρησιμοποιείτο ως αποτελεσματικότατο διπλωματικό όπλο. Η στρατιωτική επέμβαση στην Κύπρο είχε αυξήσει κατακόρυφα την αξιοπιστία της τουρκικής επεκτατικής πολιτικής, που προωθείτο κυρίως μέσω πιέσεων και εκφοβισμού.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η Τουρκία κατέβαλε τίμημα, ειδικά κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 με το εμπάργκο, αλλά σε καμία περίπτωση δεν πιέσθηκε ασφυκτικά, ώστε να υποχρεωθεί να αναθεωρήσει τη στρατηγική της. Η τουρκική πλευρά άλλωστε δεν έκρυψε ποτέ τις προθέσεις της. Αυτό όμως δεν εμπόδισε την ελληνική να αγκιστρωθεί στις αυταπάτες της. Οι τούρκοι ιθύνοντες φοβόντουσαν ότι η επανενοποίηση, ακόμα κι αν συνοδευόταν από ελληνικές υποχωρήσεις, μεσοπρόθεσμα θα υπονόμευε την ιδεολογική ηγεμονία και την πολιτική κυριαρχία του καθεστώτος Ντενκτάς, που εκπροσωπεί την Άγκυρα.

Η αχίλλειος πέτρνα του άξονα Αθήνας-Λευκωσίας ήταν ότι μη έχοντας στρατηγική, ουσιαστικά είχε απολέσει

την πρωτοβουλία των κινήσεων, με αποτέλεσμα να παραμένει εγκλωβισμένη στο πλαίσιο που οριοθετούσαν οι εκάστοτε προτάσεις του Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών. Κι αυτό γιατί, ενώ η ίδια επιζητούσε την παρέμβαση του Γ.Γ., όταν αυτή εκδηλωνόταν, η ελληνοκυπριακή πλευρά βρισκόταν αντιμέτωπη με εθνικά ασύμφορες καταστάσεις. Το αποτέλεσμα ήταν να διαπραγματεύεται συνέχεια με τον εαυτό της για το μέχρι πού πρέπει να υποχωρήσει.

Οι ελληνοκυπριακές θέσεις σταδιακά προσαρμόσθηκαν στις στρατηγικές επιλογές της Άγκυρας. Η αλυσίδα αυτών των παραχωρήσεων είναι μακρά. Κάθε παραχώρηση γεννούσε μία νέα τουρκική απαίτηση, με αποτέλεσμα τη συνεχή μετατόπιση του υπό διαπραγμάτευση πλαισίου λύσης προς τις στρατηγικές επιδιώξεις της Άγκυρας. Κάθε κίνηση προσαρμογής στις εκάστοτε τουρκικές απαιτήσεις, προκαλούσε την κλιμάκωση των πιέσεων για νέες υποχωρήσεις.

ΟΙ ΔΙΟΛΙΣΘΗΣΕΙΣ

Είναι αξιοσημείωτο ότι κάθε νέα απαίτηση του Ντενκτάς εν μέρει υιοθετείτο από τη Γραμματεία του ΟΗΕ, με αποτέλεσμα αφενός να συνεχίζεται η διολίσθηση της ελληνικής πλευράς κι αφετέρου να εντείνεται η ηττοπάθεια των Ελληνοκυπρίων και η αναξιοπιστία της διαπραγματευτικής γραμμής τους. Αποδέχθηκαν την αρχή της ομοσπονδίας, αποδέχθηκαν την διζωνικότητα, αποδέχθηκαν την πολιτική ισότη-

τα του 82% με το 18%. Στη συνέχεια προέκυψε η τουρκική απαίτηση για συνομοσπονδία δύο αυτεξουσίων κρατών, που θα συνδέονταν χαλαρά στην κορυφή και βεβαίως με την απαίτηση για εναλλαγή στην προεδρία. Είναι αποκαλυπτική της σταθερότητας που διέκρινε εξ αρχής την τουρκική στρατηγική η δήλωση του τότε υπουργού Εξωτερικών της Τουρκίας Ζορλού (1/9/1955): «Δεν είναι ορθό να αντικρίζουμε το Κυπριακό πρόβλημα μέσα από την σημερινή σύνθεση του λαού της Κύπρου και να θεωρούμε σαν βασική αρχή την ύπαρξη πλειοψηφίας και μειοψηφίας, αλλά την ύπαρξη πλήρους ισότητας στις δύο ομάδες».

Από το 1974, πριν καλά καλά στεγνώσει το αίμα των θυμάτων της τουρκικής εισβολής, πιεζόμενη από τον τότε υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ Χένρι Κίσιγκερ, η Λευκωσία αποδέχθηκε τη διαδικασία των διακοινοτικών συνομιλιών (τα περιβόητα «πέντε σημεία»). Ουσιαστικά επρόκειτο για αποδοχή της ουσίας των τετελεσμένων. Απλώς προσπάθησε με διπλωματικά μέσα να περιορίσει ανεπιτυχώς την έκταση και τις συνέπειες της βίαιης ανατροπής του στάτους κβο που υπήρχε πριν την εισβολή.

Η πολιτική διεθνοποίησης του Κυπριακού και οι προσφυγές της Λευκωσίας στον ΟΗΕ αποδείχθηκαν εν μέρει άκαρπες. Τα αποτελέσματά τους στη διαδρομή των 18 ετών που ακολούθησαν θα έπρεπε να έχουν καταστήσει σαφή τα όριά της. Αντ' αυτού

καλλιεργήθηκε μία ιδιότυπη «θεοποίηση» του ΟΗΕ, των ψηφισμάτων της Γενικής Συνέλευσης και του Συμβουλίου Ασφαλείας. Υποτιμήθηκε ανεπίτρεπτα το προφανές, ότι δηλαδή δεν υπήρχε η βούληση και κατ' επέκταση η δυνατότητα επιβολής των ψηφισμάτων. Άλλωστε σταδιακά τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας μετακινήθηκαν προς την κατεύθυνση των τουρκικών απαιτήσεων, καθιστώντας ασφυκτικό τον κλοιό της ελληνικής πλευράς.

Είναι μέσα απ' αυτή την πορεία που φθάσαμε στο σχέδιο Ανάν. Η προσκόλληση του Ντενκτάς στην παραδοσιακή γραμμή της απόρριψης κάθε λύσης επέτρεψε την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας, χωρίς να υποχρεωθούν οι Ελληνοκύπριοι να αποδεχθούν την καταστροφική λύση που προσπαθεί να επιβάλλει ο Γ.Γ. του ΟΗΕ, υπηρετώντας την πολιτική των Αμερικανοβρετανών. Το 76% που συγκέντρωσε το «Όχι» στο δημοψήφισμα θα έπρεπε να οδηγήσει την Ουάσιγκτον σε δεύτερες σκέψεις, αλλά το γεωπολιτικό διακύβευμα είναι μεγάλο για να αναθεωρήσει την στάση της. Θεωρεί άλλωστε ότι έχει κι άλλα χαρτιά για να κάμψει την αντίσταση των Ελληνοκυπρίων και να τους επιβάλει την θέλησή της. Είναι αυτά που παίζει τώρα.

Μέσα από τις καλές υπηρεσίες ή την επιδιαιτησία του Γ.Γ. οι Ελληνοκύπριοι δεν μπορούν να περιμένουν πια τίποτα καλύτερο από το Σχέδιο Ανάν, το οποίο νομιμοποιεί και οριστικοποιεί την ντε φάκτο διχοτόμηση και εγγράφει αρνητικές υποθήκες και για το νότιο τμήμα. Οι ελπίδες τους για επανανοποίηση της Κύπρου σε ομοσπονδιακή βάση αποδεικνύονται φρούδες. Η συμβίωση των δύο κοινοτήτων άλλωστε έχει νόημα μόνο χωρίς εσωτερικούς φραγμούς και παρεμβατικά δικαιώματα της Άγκυρας.

Η αλήθεια είναι ότι έχει παγιωθεί ένα «διαπραγματευτικό κεκτημένο», που οδηγεί σε παραλλαγές της ίδιας μεταποικιακών προδιαγραφών λύσης, που τόσο επιθυμεί το Λονδίνο. Η διπλωματική στρατηγική των τελευταίων 30 ετών έχει φθάσει στα όριά της. Η πλήρης ένταξη στην Ε.Ε. ενισχύει την δια-

πραγματευτική θέση των Ελληνοκυπρίων, αλλά δεν ανατρέπει από μόνη της το υφιστάμενο πλαίσιο αναζήτησης λύσης. Στο σημείο που έχουν φθάσει τα πράγματα, τρεις είναι οι ρεαλιστικές εναλλακτικές στρατηγικές:

1. Η αποδοχή του Σχεδίου (στην καλύτερη περίπτωση ελαφρά βελτιωμένου) και συνοδευόμενου με εγγυήσεις για την εφαρμογή του. Απ' αυτές εδώ τις στήλες έχουμε αναλύσει τους λόγους, που θεωρούμε μία τέτοια επιλογή καταστροφική για τον κυπριακό Ελληνισμό.

2. Η διαπραγμάτευση στην βάση «αναγνώριση έναντι εδάφους» με σκοπό την συναινετική απόσχιση των Κατεχομένων από την Κυπριακή Δημοκρατία. Μετά τις εδαφικές διευθετήσεις, η «πράσινη γραμμή» θα μετατραπεί σε κρατικό σύνορο. Οι δρόμοι των δύο κοινοτήτων θα χωρίσουν οριστικά. Στην Ε.Ε. θα παραμείνει μόνο το ελληνοκυπριακό κράτος. Στην μάλλον απίθανη περίπτωση που οι Ευρωπαίοι θελήσουν να εντάξουν και το τουρκοκυπριακό θα πρέπει να το εντάξουν ως ανεξάρτητο κράτος. Η λύση αυτή έχει το πλεονέκτημα ότι είναι καθαρή και πιο κοντά στην υφιστάμενη κατάσταση. Έχει όμως δύο μεγάλα μειονεκτήματα. Πρώτον, θα αποξενώσει πλήρως τους Ελληνοκυπρίους από το βόρειο τμήμα. Δεύτερον, κατά πάσα πιθανότητα θα αποκτήσουν εμμέσως σύνορα με την Τουρκία και θα υφίστανται την πίεσή της. Δεν αποκλείεται ακόμα και το ενδεχόμενο προσάρτησης της βόρειας Κύπρου.

3. Η διαπραγμάτευση στην βάση «αναγνώριση έναντι εδάφους» υπό την εποπτεία της Ε.Ε. με σκοπό την δημιουργία μίας ένωσης δύο ανεξαρτήτων κρατών, τα οποία θα εκπροσωπούνται με μία ψήφο στα κοινοτικά όργανα. Αυτό είναι αναγκαίο, γιατί οι Ευρωπαίοι δεν επιθυμούν δύο κυπριακά κράτη στην Ένωση. Για την ακρίβεια, δεν επιθυμούν ένα τουρκοκυπριακό κράτος-μέλος με δικαίωμα βέτο, γιατί φοβούνται ότι θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σαν εργαλείο της Άγκυρας. Μία τέτοια λύση θα περιορίσει τον ρόλο της Κύπρου στην Ένωση, αλλά το ίδιο θα ισχύσει με το Σχέδιο Ανάν και

με κάθε άλλη συνεταιρική λύση. Το κέρδος των Ελληνοκυπρίων δεν θα είναι μόνο κάποια εδάφη. Θα έχουν δίπλα τους το μικρό τουρκοκυπριακό κράτος, που θα χορεύει πια σε ευρωπαϊκούς ρυθμούς και θα αυτονομείται από τον ασφυκτικό εναγκαλισμό της Τουρκίας. Οι φραγμοί μεταξύ βορρά και νότου, λόγω κοινοτικού κεκτημένου, θα είναι πολύ λιγότεροι απ' όσους καθιερώνει το Σχέδιο Ανάν. Και βεβαίως οι Ελληνοκύπριοι δεν θα πρέπει να μοιρασθούν την ευημερία τους. Από την άλλη πλευρά, η λύση αυτή είναι ρεαλιστική, γιατί ικανοποιεί την διπλή επιθυμία των Τουρκοκυπρίων να αποκτήσουν δικό τους κράτος και να γίνουν πολίτες της Ευρώπης.

Η ελληνοκυπριακή πολιτική ηγεσία πρέπει να απεγκλωβισθεί από τα στερεότυπα τριών δεκαετιών και να προσεγγίσει το ζήτημα εξ υπαρχής με κριτήριο τη συλλογική ασφάλεια και ευημερία του κυπριακού Ελληνισμού. Οι Ελληνοκύπριοι ψήφισαν «Όχι» για λόγους αυτοσυντήρησης. Εάν όμως δεν απαλλαγούν από τις ψευδαισθήσεις τους, την επόμενη φορά θα ηττηθούν. Στο δεύτερο δημοψήφισμα που ήδη μεθοδεύεται, οι δυνάμεις που προωθούν το «Ναι» θα είναι πολύ πιο προετοιμασμένες και πολύ πιο αποτελεσματικές, ενώ η δύναμη αντίστασης των πολιτών θα είναι πολύ μικρότερη. Το Σχέδιο Ανάν θα περάσει.

Είναι καιρός πια να σπάσουν τα ταμπού και να αρχίσει ένας δημόσιος διάλογος. Οι Ελληνοκύπριοι οφείλουν στον εαυτό τους να αντιμετωπίσουν κατ'άματα την πραγματικότητα και να επιλέξουν τον δρόμο τους. Στο σημείο που έχουν φθάσει τα πράγματα, οι ελιγμοί δεν είναι τίποτα περισσότερο από μάχη οπισθοφυλακών. Η ευθύνη του Προέδρου Παπαδόπουλου είναι ιστορική. Η πολιτικοδιπλωματική διαχείριση του «Όχι» για να προκύψει μία αναθεώρηση στρατηγικής, είναι πιο γενναία απόφαση από την εκφορά του. Εάν η Λευκωσία ανάψει το «πράσινο φως» για την αναζήτηση λύσης σε νέο πλαίσιο, η Ε.Ε. θα σπεύσει να την αξιοποιήσει για να μην υποστεί τις πολιτικοδιπλωματικές παρενέργειες του Κυπριακού.

Ποιος θα μιλήσει, ποιος θα δια φωτίσει;

του Σοφιανού Χρυσοστομίδη

Είχα να επισκεφτώ την κυπριακή πρωτεύουσα από το Δεκέμβριο του '99. Και, φυσικά, δεν απόρησα για τη συνεχιζόμενη ανάπτυξη της. Άνθρωποι, κτίρια, λιμouζίνες, μπουτίκ, τράπεζες, πολυκαταστήματα, όλα πλήθυναν, πληθαίνουν. Και ο τουρισμός; Κάπου διάβασα ότι η περσινή σεζόν έκλεισε με κάμψη 11% περίπου. Αλλά στο ξενοδοχείο όπου μένω άδεια δωμάτια δεν υπάρχουν. Και το πρωί, την ώρα του προγεύματος, ακούω όλες τις γλώσσες του κόσμου. Όσο για τις σερβιτόρες, είναι όλες τους Γεωργιανές, Ουκρανές, Μολδαβές και βάλε! Υπάρχει και μια Ινδή (η μόνη μη ξανθιά) παντρεμένη με Έλληνα, που έμαθε να λέει «όι» αντί «όχι», κρατώντας αδιατάρακτο το φωνηεντι-

κό σύστημα της κυπριακής διαλέκτου στις άτονες συλλαβές.

Θα μου προσάψετε, ίσως, ότι μετρώ την ανάπτυξη μιας πόλης κατά τρόπο ήκιστα αριστερό... Και ότι δεν πρέπει να εντυπωσιάζεται κανείς από τις στιλπνές επιφάνειες, οι οποίες ενίοτε είναι απατηλές. Σωστά. Μόνο που εδώ στη Λευκωσία (αυτό το νιώθεις αμέσως) κανείς δεν επιχειρεί να σε εξαπατήσει. Οι αριθμοί, και όταν «ευημερούν», πάνε αντάμα με τους ανθρώπους. Και, φυσικά, τη διαπίστωση είναι πρόθυμοι να προσυπογράψουν και οι χιλιάδες οικονομικοί πρόσφυγες που βιώνουν σήμερα επί κυπριακού εδάφους.

Και για το σχέδιο Κόφι Ανάν τι λέει ο απλός Κύπριος; Θα με ρωτήσετε, ίσως. Οι πολιτικοί, οι διπλωμάτες έχουν ωραίες διατυπώσεις, όπως: «Το σχέδιο Ανάν είναι σχέδιο λύσης και όχι η λύση του Κυπριακού» ή «Η πράσινη γραμμή χωρίζει την Άγκυρα από τις Βρυξέλλες» κ.ά. Οι απλοί άνθρωποι όμως, που δεν κατέχουν τη γλώσσα της διπλωματίας (γκαρσόνια, οδηγοί ταξί, μικροπωλητές, περιπτερούχοι – και είχα αρκετές κουβέντες μαζί τους), σου μιλούν διαφορετικά. Υπάρχει εν πρώτοις μια διάχυτη υποψία γι' αυτό καθεαυτό το σχέδιο, αλλά και για την ίδια την εφαρμογή του: «Λένε ότι θα μας επιστρέψουν τα Βαρώσια και τη Μόρφου... Και ποιος μάς λέει ότι το σχέδιο κατά τη διαπραγμάτευση δεν θα γίνει χειρότερο; Οι Τούρκοι έχουν με το μέρος τους όχι μόνο τους Άγγλους, αλλά και τους Αμερικανούς». Έντονη από την άλλη ήταν η ανησυχία των συνομιλητών μου ως προς το ρόλο των εποίκων:

«Όταν οι ίδιοι οι Τουρκοκύπριοι δεν τους θέλουν, δεν τους εμπιστεύονται, κατά ποια λογική πρέπει να τους εμπιστευθούμε εμείς;».

Παρά ταύτα, κανείς από τους συνομιλητές μου δεν είχε διαβάσει το σχέδιο *in extenso*. Και, καθώς κανείς τους δεν το έπαιζε εθνόφρων, πατριώτης, υπερπατριώτης κτλ., θα ήταν τρελό αν τους «κατατάσσαμε» στη χορεία των απορριπτικών. Άλλωστε, το μόνο που πραγματικά τους συνέχιζε ήταν η αγωνία μήπως και το σχέδιο αλλάξει το ρου της ζωής τους... Γι' αυτό δεν είχαν πρόβλημα να σου πουν: «Και έτσι καλά είμαστε». Φυσικά, η κουβέντα παίρνει άλλη διάσταση όταν η συζήτηση έρθει στο τι ακριβώς συνεπάγεται η «μη λύση», η απόρριψη, δηλαδή, του σχεδίου Ανάν ή η χάραξη μιας συνοριακής γραμμής Ελλάδας-Τουρκίας που θα διχοτομούσε οριστικά και αμετάκλητα την Κύπρο. Γι' αυτά όλα ποιος θα μιλήσει, ποιος θα δια φωτίσει;

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το κεφάλαιο «Κουβεντιάζοντας πάνω στην Πράσινη Γραμμή» του βιβλίου του Σοφιανού Χρυσοστομίδη *Ταξιδιωτικά ούτως ειπείν* που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις της Εστίας.

1η Δεκεμβρίου 2002

Η καρδιά της Κύπρου χτυπά στη Λευκωσία

του Σωτήρη Λέτσιου

Το γλυκό θρόισμα από τις συστοιχίες των λουλουδιών στην περιοχή κοντά στα φυλάκια του «Λήδρα Πάλας» στη Λευκωσία δεν είναι αρκετό από μόνο του για να προσδώσει μια αισιόδοξη υφή στην ατμόσφαιρα. Ο Ιούνιος πλησιάζει στο τέλος του και κάτω από το λιοπύρι του μεσημεριού αρκετοί είναι αυτοί που πηγαινοέρχονται από το ελληνικό κομμάτι δια μέσου της ουδέτερης ζώνης στην τουρκοκρατούμενη ζώνη της Λευκωσίας. Ανάμεσά τους τουρίστες με αγγλοσαξωνικά χαρακτηριστικά στέκονται για λίγο μπροστά από τις φθαρμένες από το χρόνο φωτογραφίες των Ισαάκ και Σολωμού. Οι δύο νεκροί στις ταραχές το καλοκαίρι του 1996. Το ξενοδοχείο «Λήδρα Πάλας» είναι η έδρα των δυνάμεων του ΟΗΕ. Στα μπαλκόνια πετσέτες και ρούχα από το προσωπικό. Τίποτα δεν θυμίζει την πολύβουη αίγλη από τις εποχές που φιλοξενούσε στα δωμάτιά του τον βασιλιά Φαρούκ της Αιγύπτου.

Είναι η ώρα που παίρνουν το δρόμο του γυρισμού τουρκοκύπριοι εργάτες. Βρίσκουν δουλειές στο ελληνικό τμήμα, σε οικοδομικές κυρίως εργασίες, με πολύ χαμηλά μεροκάματα. Και φυσικά ανασφάλιστοι. Το γεγονός προκαλεί συχνά απορία σε νεαρούς εθνοφρουρούς στα φυλάκια της «πράσινης γραμμής»: «Φυλάμε την ημέρα τους τούρκους εργάτες που δουλεύουν σε ελληνοκύπριους εργολάβους στην ουδέτερη ζώνη. Δεν ήρθα σε επαφή μαζί τους, αλλά κοιτώντας τους νιώθω σαν να θέλουν να πλησιάσουν και να μου μιλήσουν», λέει ένας 20άρης από την Πάφο κοντά στην εκκλησία του Αγίου Κασσιανού.

Οι εργασίες αυτές είναι πλέον καθημερινές τους τελευταίους μήνες, καθώς έχουν ξεκινήσει την αναστήλωση πα-

λιών μαγαζιών που πριν την εισβολή ήταν ελληνικής ιδιοκτησίας. Καθημερινά περίπου 8.000 Τουρκοκύπριοι πηγαινοέρχονται απασχολούμενοι σε οικοδομές και ως σερβιτόροι. Και μόνο 4 δικηγόροι κάνουν την πρακτική τους σε γραφεία στην ελεύθερη Λευκωσία. Αξιοσημείωτο είναι ότι είχε προταθεί να συμμετάσχουν Τουρκοκύπριοι στην διοίκηση του Βρετανικού Συμβουλίου – κάτι που εντέλει παρέμεινε ανεφάρμοστο. Εντούτοις ο αριθμός τους έχει μειωθεί μετά το δημοψήφισμα για το σχέδιο Ανάν. Πιο έντονα τώρα από ποτέ νιώθουν την απόρριψη και την αποδοκιμασία. Είναι αρκετά σκληρό να τους βλέπεις ορισμένες στιγμές να στέκονται μπροστά από το συρματοπλέγμα ψηλά και περιμετρικά της τάφρου, να αγναντεύουν τους περαστικούς στις φαρδιές λεωφόρους από την άλλη πλευρά του μεσαιωνικού τείχους. Αποδημητικά πουλιά χωρίς σχέδιο πτήσης.

Στο μικρό καφενείο λίγο πριν περάσεις το οδόφραγμα της «Λήδρας», ο ιδιοκτήτης του βγάζει παγωμένα νερά για να δώσει στους τουρκοκύπριους επισκέπτες και στους τουρίστες. Παρατηρεί ότι το ρεύμα των Ελληνοκύπριων έχει ανακοπεί τους τελευταίους μήνες σε αντίθεση με τους Τουρκοκύπριους που νοικιάζουν ταξί για ολόήμερη εκδρομή στα μέρη της Πάφου και της Λεμεσού. Επιμένει να είναι αισιόδοξος «ότι σύντομα θα βρεθεί λύση όπως την θέλουμε εμείς. Η ελεύθερη Κύπρος θα βοηθήσει την τουρκική πλευρά να ζήσει καλύτερα».

Στα λίγα μέτρα από το τουρκικό αστυνομικό φυλάκιο οι τούρκοι ταξιτζήδες αναλαμβάνουν να σε μεταφέρουν όπου τους ζητήσεις. Προτιμούν βέβαια τις μακρινές αποστάσεις, όπως την Κερύνεια και τα γύρω αξιοθέατα, καθώς θα τους αποφέρει περισσότερες

κυπριακές λίρες.

Στην κεντρική πλατεία της τουρκοκρατούμενης Λευκωσίας το μεγάλων διαστάσεων άγαλμα του Κεμάλ Ατατούρκ στέκει αγέρωχο, προκαλώντας σε να σταθείς στο ύψος του προσωπικού του συμβολισμού. Εκεί κοντά, έξω από το μαγαζί του στέκεται ένας άλλος Κεμάλ. Αυτή τη φορά ακούει στο όνομα Μαχμούτ. Τα μάτια γυαλίζουν από το αλκοόλ, με σπαστά ελληνικά δίνει να καταλάβουμε τις πολιτικές του θέσεις: «Καλός ο Γιώργος Παπανδρέου, κακός Παπαδόπουλος και Ντενκτάς». Πάνω από τα ράφια με παπλώματα και μαξιλάρια κρέμονται φωτογραφίες του Κεμάλ Ατατούρκ αλλά και άλλων παλιών τούρκων πολιτικών. Ανάμεσά τους ο Κιουτσούκ, ιδρυτής του τουρκικού εθνικού κόμματος. Βιάζεται να χαιρετίσει για να αρπάξει τον μπαγλαμά.

Με συστήνει στον γείτονά του, έναν 70χρονο κουρέα ο οποίος είχε δουλέψει πριν 40 χρόνια σερβιτόρος στο «Λήδρα Πάλας». Ο Χαλίλ είναι οπαδός της Φενέρ-μπαχτσέ – η μεγάλη αφίσα στον τοίχο δεν περνά απαρατήρητη – και με πρόφαση τη ζέστη αρνείται να σχολιάσει την πολιτική επικαιρότητα. Αρκείται να κάνει αέρα με μια αθλητική εφημερίδα.

Στα στενά της παλιάς πόλης ομάδες εξοδούχων στρατιωτών μετακινούνται συνεχώς. Ορισμένοι κατευθύνονται προς την εκκλησία της Αγίας Σοφίας που έχτισαν οι Λουζινιάνοι τον 14ο αιώνα. Στον περίβολο οι φαντάροι ξαποσταίνουν πίνοντας νερό από την κρήνη. Άλλοι προσεύχονται στο εσωτερικό που έχει μετατραπεί σε τζαμί. Ένας από αυτούς, ο 24χρονος Χακάν, δηλώνει ενθουσιασμένος με τις επιτυχίες της ελληνικής εθνικής ομάδας ποδοσφαίρου. «Θα χαρούμε να πάρετε και το κύπελλο» – και απευθύνει αμέ-

σως πρόσκληση για ένα καφέ.

Έχει σπουδάσει χημικός μηχανικός στα Άδανα και μόλις τελειώσει το 18μηνο της θητείας θα αναζητήσει δουλειά στην Άγκυρα. Νιώθει ευχάριστα που μιλά με Έλληνα, ρωτά να μάθει για τη ζωή στην Ελλάδα. Διστακτικά ρωτά εάν είναι εύκολο να ανταλλάξουμε κυπριακές με τουρκικές λίρες. Η υπεροχή βέβαια είναι συντριπτική υπέρ του ελληνοκυπριακού νομίσματος. Δεν έχουν πολλές ευκαιρίες για διασκέδαση – όχι μόνο οι φαντάροι αλλά και οι τουρκοκύπριοι νέοι. Θα διαλέξουν ανάμεσα σε μικρές ταβέρνες που σερβίρουν κεμπάπ και σε καφενεία, ακούγοντας τραγούδια στο τζουκ-μποξ και παίζοντας επιτραπέζια παιχνίδια.

Στο παλιό εμπορικό κέντρο μια παρέα Ελληνοκυπρίων συζητά με τον χαρακτηριστικό φωνακλάδικο και διαχυτικό τρόπο. Η μια κόρη της οικογένειας έχει έλθει για να επισκεφθεί την τουρκοκύπρια φίλη της. Γνωρίστηκαν πριν 4 μήνες, όταν η Οδύσσεια (!) –δασκάλα στο επάγγελμα– άρχισε να κάνει μαθήματα ελληνικών σε μια 20χρονη έποικο. Οι γονείς της, πρόσφυγες από το Δίκμο τον Μάιο του 2003 επισκέφθηκαν για πρώτη φορά το σπίτι τους, όπου τώρα κατοικεί η οικογένεια ενός τούρκου αξιωματικού. «Μαραζώνουμε όταν το σκεφτόμαστε, αλλά βρίσκουμε τη δύναμη και το ξεπερνούμε», λέει χαμογελαστή η μητέρα της Οδύσσειας. Η ίδια με παίρνει στην άκρη, για να μου πει ότι οι αδελφές της την κοροϊδεύουν, επειδή εμπιστεύεται τους Τούρκους: «Μου λένε ότι άνθρωποι χωρίς πολιτισμό μπορούν να σε βλάψουν. Δεν είναι δα και τέρατα. Τους φοβάσαι επειδή είναι πεινασμένοι».

Σε ένα μικρό καφέ ο 23χρονος Ισμαήλ δουλεύει σερβιτόρος. Μιλά αρκετά καλά αγγλικά και σκοπεύει κάποτε να σπουδάσει ηλεκτρονικός. Ρωτά για την Αθήνα, έχει μάθει για τη συναυλία του Πήτερ Γκάμπριελ. Έχει και γνώσεις για την ροκ μουσική. «Εμείς αγαπάμε τους Έλληνες και θέλουμε την ειρήνη. Εσείς μάλλον δεν θέλετε να ζήσετε ειρηνικά μαζί μας. Όταν βρούμε δουλειές, θα είμαστε όλοι ευχαριστημένοι. Θα αποδείξουμε ότι αξίζουμε τον σεβασμό σας. Το τείχος είναι άχρηστο,

STOP. Πράσινη γραμμή...

καταστρέφει τη ζωή μας». Για την ώρα δουλεύει πολλές ώρες για να μαζέψει χρήματα και ονειρεύεται να κάνει κάτι καλύτερο από το να γυρνά με αυτοκίνητα και πίνοντας αλκοόλ σε διάφορα μπαρ – ό,τι κάνει η πλειοψηφία των τουρκοκύπριων νέων δηλαδή.

Ο Ισμαήλ ονειρεύεται –και το ομολογεί χωρίς δισταγμό– την ειρηνική συνύπαρξη με την άλλη πλευρά. Φορά σκουλαρίκι στο αριστερό αφτί και δείχνει εντυπωσιακά ευγενής. Σίγουρα δεν είναι άλλο ένα «τέρας». Είναι μέρος μιας νέας γενιάς που ειλικρινά επιθυμεί την προσέγγιση, την οικοδόμηση μιας νέας εποχής. Ήταν μαζί με τους νέους της γενιάς του που πρωτοστάτησαν στις μεγάλες διαδηλώσεις του περασμένου χρόνου ενάντια στο καθεστώς Ντεκτάς. Και για πρώτη φορά στις αρχές Ιουνίου ελληνοκύπριοι ειρηνιστές διαδήλωσαν από κοινού με μέλη αντίστοιχων οργανώσεων από τα κατεχόμενα στους δρόμους της ελεύθερης Λευκωσίας ενάντια στον πόλεμο του Ιράκ. Ενωμένοι, κρατώντας τις σημαίες τους, φωνάζοντας τα ίδια συνθήματα. Ένα πρωτόγνωρο γεγονός που δεν αποκλείεται να επαναληφθεί αρκετές φορές στο μέλλον.

Για την ανάγκη της συνύπαρξης των δύο κοινοτήτων κάνει λόγο και η γνω-

στή ξεναγός Τιτίνα Λοϊζίδου, πρόσφυγας από την Κερύνεια. Σήμερα ζει με την οικογένειά της στη Λευκωσία και ακόμη δεν έχει αποφασίσει να επισκεφθεί το πατρικό της. «Δεν έχω πάει αλλά είμαι διατεθειμένη να το κάνω, επειδή έχουμε την ευθύνη να αντιμετωπίσουμε με θάρρος την κατάσταση που διαμορφώνεται μπροστά μας». Χαμογελά συγκρατημένα αλλά με μια γοητευτική εγκαρδιότητα ακόμη και όταν λέει ότι «αισθάνθηκε σαν να της έκοψαν ένα κομμάτι από το σώμα της», όταν κατάλαβε ότι δεν θα ξαναέβλεπε το σπίτι της. Το 1975 ίδρυσε την οργάνωση «Γυναίκες Επιστρέφουν» για την προάσπιση του δικαιώματος επιστροφής στα σπίτια τους. Προσέφυγε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, για να δικαιωθεί τελικά το 1998, όταν καταδικάστηκε η Άγκυρα ως κατοχική αρχή να της καταβάλει αποζημίωση. «Στηρίζω τις ελπίδες μου στους νέους και από τις δύο πλευρές. Να υπάρξει ειλικρινής προσέγγιση, να κάνουμε ένα βήμα μπροστά. Δεν είναι μόνο για το δικό μας μέλλον αλλά και για το μέλλον της γενιάς των παιδιών μου. Η μοίρα Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων είναι να ζήσουμε μαζί».

Η αποενοχοποίηση του Αττίλα

Πώς από τη «γραμμή Αττίλα» φτάσαμε στη «μεθόριο» της ειρήνης

του Μιχάλη Πιερή

*Κάντε, λοιπόν, τις αναγκαστικές απαλλοτριώσεις
να περάσουν οι βάρβαροι,
κάντε, λοιπόν, τις αναγκαστικές απαλλοτριώσεις
να μην υπάρχουν νομικά κωλύματα για τη διεύλεση.
Κώστας Μόντης*

Η επτάχρονη παρουσία της Χούντας της Αθήνας (1967-1974) και ιδιαίτερα το πραξικόπημα κατά της νόμιμης κυπριακής κυβέρνησης του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου στις 15 Ιουλίου του 1974, πέραν των γνωστών άμεσων τραγικών συμβάντων που προκάλεσαν (κατάλυση της δημοκρατίας στην Κύπρο, διχασμό των Ελληνοκυπρίων, εμφύλιο σπαραγμό, τουρκική εισβολή, προσφυγιά, μετακίνηση πληθυσμών και εθνικισμό, ντε φάκτο διχοτόμηση της Κύπρου), δημιούργησαν και μιαν εγγενή αδυναμία (με μακροχρόνια, όπως αποδείχτηκε, ισχύ) στην ελληνική επιχειρηματολογία, καθώς αποστέρησαν την ελληνική διπλωματία από ένα ισχυρό όπλο. Η Χούντα κατέστησε αυτόματα ανυπόληπτη την επιχειρηματολογία της Ελλάδας σε όλα τα εθνικά θέματα, και φυσικά και στο Κυπριακό.

Η επτάχρονη τυραννία του ελληνικού λαού (για την οποία φρόντιζαν με ιδιαίτερη επιμέλεια οι Αμερικανοί), κληροδότησε ακόμη ένα αίσθημα καχυποψίας (ή και αντιπάθειας) ανάμεσα στους Ελληνοκύπριους και στους Ελλαδίτες, καθώς οι πρώτοι χρέωναν στους δεύτερους την καταστροφή της Κύπρου, οι οποίοι με τη σειρά τους ένιωθαν ότι η Κύπρος τούς φόρτωνε μ' ένα αίσθημα ενοχών για την προδοσία του νησιού. Κι αυτό έστω κι αν αυτή η προδοσία δεν είχε σχέση με τον ελληνικό λαό (η Ελλάδα τα κρίσιμα χρόνια στα οποία αναφερόμαστε δεν ήταν ελεύθερη χώρα), αλλά μεθοδεύτηκε

από τους Αμερικανούς και πραγματώθηκε από τα εν Αθήναις εκτελεστικά τους όργανα.

Η Τουρκία, προχωρώντας στις επιχειρήσεις «Αττίλας 1» και «Αττίλας 2» τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 1974, πέτυχε με ευκολία τους άμεσους στρατιωτικούς στόχους της, καθώς η διπλή προδοσία της Χούντας των Αθηνών (1967: απόσυρση της ελληνικής μεραρχίας από την Κύπρο· 1974: πραξικόπημα) υπονόμεισε πλήρως τις όποιες δυνατότητες άμυνας κατά της εισβολής. Βρέθηκε ωστόσο πολύ γρήγορα σε εξαιρετικά δύσκολη θέση λόγω της διεθνούς καταδίκης της εισβολής στην Κύπρο, όπως αυτή κατοχυρωνόταν και με τα συνεχή καταδικαστικά ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών.

Ο στρατιωτικός όγκος (δύο μεραρχίες, μία ταξιαρχία αλεξιπτωτιστών, ένα σύνταγμα καταδρομών, τμήμα μιας τεθωρακισμένης ταξιαρχίας, μια ταξιαρχία χωροφυλακής, ένα τάγμα πεζοναυτών και 75 αεροπλάνα F-100 και F-104) και το πολιτικό ύφος που προσέδωσε στην εισβολή (με τη χρήση του ονόματος του Ούννου στρατηλάτη Αττίλα, το οποίο διάφανα παραπέμπει σε μια επεκτατική πολιτική νοοτροπία και σε μιαν έμπρακτη κατακτητική βούληση στη βάση της στρατιωτικής ισχύος και της βίας) αποτέλεσαν ισχυρούς παράγοντες που αποδυνάμωσαν τη διπλωματική επιχειρηματολογία της Τουρκίας για μια δήθεν ειρηνική επιχείρηση. Έτσι όχι μόνο δεν μπόρεσε να πείσει τη διεθνή κοινότητα για τις

ειρηνικές της προθέσεις στην Κύπρο, αλλά και πρόδωσε τους πραγματικούς, επεκτατικούς στόχους της, που δεν ήσαν άλλοι από την κατάκτηση τμήματος (διχοτόμηση) ή και ολόκληρης της Κύπρου (αν οι συνθήκες το επέτρεπαν).

Στα 1974 όλα αυτά ανταποκρίνονταν στη λογική της εξωτερικής πολιτικής των Αμερικανών, την οποία είχε συλλάβει και κατόρθωσε να εφαρμόσει ο Χένρυ Κίσιγκερ, λόγω και της τότε σχεδόν ολικής πολιτικής απραξίας του προέδρου Νίξον, τον οποίο είχε εξουθενώσει το σκάνδαλο Ουορτεγκέιτ και ο οποίος ούτως ή άλλως οδηγήθηκε σε παραίτηση στο πιο κρίσιμο σημείο της κυπριακής κρίσης, τον Αύγουστο του 1974. Η στάση του Κίσιγκερ –κάπως παλιομοδίτικη θα την ονομάζαμε σήμερα– καθορίστηκε αφενός από προσωπικά ελατήρια (προσωπική εμπάθεια και μόνιμη καχυποψία κατά του Μακαρίου, τον οποίο η συντηρητική προπαγάνδα των Αμερικανών προσφωνούσε «Κάστρο της Μεσογείου»), αφετέρου δε και από την πολιτική άποψη ότι η ισχυροποίηση του τουρκικού παράγοντα στην Κύπρο θα εξυπηρέτούσε μελλοντικά την εξωτερική πολιτική της Αμερικής στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και θα ευνοούσε την ασφάλεια του κράτους του Ισραήλ στην περιοχή.

Μια δεκαπενταετία αργότερα (περίπου από την πολιτική άνοδο στην Κύπρο του Γιώργου Βασιλείου) τίθεται σε εφαρμογή ένα νέο αμερικανοβρετανικό σχέδιο, σαφώς εκσυγχρονισμένο και σε εντελώς διαφορετική βάση. Είναι τα περίφημα σχέδια των Αμερικανών για επαναπροσέγγιση των δύο κοινοτήτων, με τα οποία προσπαθούν να εξουδετερώσουν, να υποσκελίσουν

(και να αντικαταστήσουν) την επαναπροσεγγιστική πολιτική ουσίας στην οποία επιδίδονται από την επομένη της καταστροφής τα αριστερά κόμματα Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων (κυρίως με πρωτοβουλία του ΑΚΕΛ).

Η βασική διαφορά των δύο τύπων επαναπροσέγγισης έγκειται στο γεγονός ότι κατά τη δεύτερη εκδοχή (αυτή που ξεκίνησε στην Κύπρο από την πρώτη μέρα της βίαιης αποξένωσης των δύο κοινοτήτων), τον κύριο ρόλο τον έχει η ίδια η λαϊκή βάση, που επιζητεί να συνεχίσει την ειρηνική συμβίωση όπως αυτή υπήρχε επί αιώνες, πλην των ελαχίστων περιπτώσεων όπου οι Βρετανοί τεχνηέντως ωθούν τις δύο κοινότητες σε συγκρούσεις· ενώ η πρώτη στηρίζει τη δράση της στη μεθοδική προετοιμασία των στελεχών που θα διαχειριστούν το πολιτικό μέλλον της συγκεκριμένης περιοχής, στη βάση των αμερικανοβρετανικών συμφερόντων (νέα κατοχύρωση των αγγλικών βάσεων, διευκολύνσεις της Τουρκίας στην αμερικανική διείδυση στην περιοχή, που σύντομα εκτός από το Ιράκ θα περιλάβει και άλλες χώρες, για τις οποίες ήδη προετοιμάζεται το έδαφος).

Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί εδώ ότι για την εφαρμογή των αμερικανικών σχεδίων επαναπροσέγγισης έχουν επενδυθεί τα τελευταία χρόνια πολλά εκατομμύρια. Όπως επισήμως το παραδέχονται οι Αμερικανοί, το μεγαλύτερο μέρος της βοήθειας που μετά την τουρκική εισβολή εγκρίνει το Κογκρέσο για την Κύπρο με στόχο τη βοήθεια των προσφύγων, χρησιμοποιείται τα τελευταία χρόνια για τη στήριξη των σχεδίων επαναπροσέγγισης, με την οικονομική ενίσχυση συνεδρίων, εκδηλώσεων, σεμιναρίων, υποτροφιών που στοχεύουν στη δημιουργία στελεχών υποστήριξης της αμερικανικής αντίληψης για τη λύση του Κυπριακού. Τα άτομα αυτά επιλέγονται προσεκτικά από διάφορους χώρους και από τις δύο κοινότητες. Έτσι στα γνωστά σεμινάρια τα οποία πραγματοποιούνται στην Κύπρο, την Αμερική αλλά και σε άλλες χώρες, κατορθώνεται να συμμετέχουν πολιτι-

κοί, συνδικαλιστές, πανεπιστημιακοί, καλλιτέχνες, συγγραφείς, δημοσιογράφοι, τους οποίους κάποια στιγμή ενώνει ένα κοινό στοιχείο: Ότι όλοι, εγκαταλείποντας παλαιότερες θέσεις που είχαν υποστηρίξει, συμφωνούν με τους αμερικανικούς χειρισμούς στο Κυπριακό. Κάποτε μάλιστα ορισμένοι από αυτούς (κυρίως επίδοξοι πολιτικοί που θέλουν να χειριστούν τη νέα τάξη πραγμάτων) φτάνουν σε τέτοιο σημείο φανατισμού, ώστε να γίνονται επιθετικοί απέναντι σε όσους έχουν διαφορετική αντίληψη, επιστρατεύοντας ακόμη και τη φραστική οξύτητα ή και τη χλεύη. Χαρακτηριστική είναι και η χαιρεκακία με την οποία ορισμένοι από αυτούς χαιρετίσαν και χαιρετίζουν κάθε αρνητική ενέργεια του διεθνούς παράγοντα κατά της κυπριακής κυβέρνησης μετά την αποτυχία της υπερψήφησης του ΝΑΙ στο σχέδιο Ανάν.

* * *

Η νεότροπη αυτή μηχανή που έθεσε σε λειτουργία η αμερικανική προπαγάνδα είχε εξ αρχής ένα στόχο: Την αποενοχοποίηση της τουρκικής εισβολής και τη δημιουργία ενοχών στην ελληνοκυπριακή κοινότητα ως προς το μέγεθος της ευθύνης της για την κακή τροπή των πολιτικών εξελίξεων στην Κύπρο, την αθώωση τέλος του Αττίλα και την αποδοχή των τετελεσμένων. Για να επιτευχθεί η νέα αυτή αντίληψη πραγμάτων θα έπρεπε να αποδομηθούν ορισμένες παλαιές αντιλήψεις και σταθερές γύρω από το θέμα του εθνικού αυτοπροσδιορισμού των Κυπρίων. Έτσι ξαφνικά άρχισαν να εμφανίζονται κείμενα, να γίνονται συνέδρια (με την οικονομική στήριξη της αμερικανικής πρεσβείας στην Κύπρο – υπάρχουν όλα τα αποδεικτικά τεκμήρια), να γίνονται συζητήσεις σε κατευθυνόμενες εκπομπές, στα οποία κυριαρχούν ορισμένες επανερχόμενες επιστημονικές αναλύσεις στο θέμα της Κύπρου:

1. Η ελληνικότητα της Κύπρου αρχίζει να παρουσιάζεται ως ένα ιδεολογικό κατασκεύασμα του προηγούμενου αιώνα (πολλά τα κείμενα, ιδίως από επιστήμονες που κινούνται στο χώρο της ελληνικής αριστεράς, εκείνης που

έχει χαρακτηριστεί ως «μεταλλαγμένη αριστερά»).

2. Η φυσική λειτουργία της ελληνικότητας, όπως συνέβαινε επί αιώνες στο νησί χωρίς ποτέ αυτό να σημαίνει υπονόμευση της κυπριακότητας, αρχίζει να καταγγέλλεται ως η κύρια αιτία των δεινών της Κύπρου.

3. Σε επιστημονικό γλωσσολογικό άρθρο δημοσιευμένο από αμερικανοτραφή επιστήμονα σε γνωστό αφιέρωμα στην Κύπρο ελλαδικού προοδευτικού εντύπου, υποστηρίζεται ότι η διάλεκτος που μιλούν οι Ελληνοκύπριοι ουδεμία σχέση έχει με την ελληνική γλώσσα. Η δε λογοτεχνία που παράγεται σε αυτή την κυπριακή γλώσσα προβάλλει μian ανθελληνική γλωσσική και εθνική ιδεολογία.

4. Πράξεις αντίστασης κατά των δεδομένων του «Αττίλα», όπως η προσπάθεια των νέων της Κύπρου (κατά το παλαιότερο υπόδειγμα των γυναικών της Κύπρου) να παραβιάσουν συμβολικά τη «Γραμμή Αττίλα» (γεγονότα στα οποία είχαμε και τη δολοφονία από τους Τούρκους του Ισαάκ και του Σολωμού), κατηγορούνται από καθηγητές της ελληνικής ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Παντείου Πανεπιστημίου ως αντιδραστικές, επειδή, κατά τη γνώμη τους, δεν ήσαν πράξεις οι οποίες να υποστηρίζονται και από τους δύο λαούς(!).

5. Σε άρθρα έγκριτης πρωινής καθημερινής εφημερίδας των Αθηνών, και μάλιστα σε ειδικές μόνιμες στήλες μεταμφιεσμένων πανεπιστημιακών ερειπίων, στηρίζεται μεθοδικά κάθε ενέργεια κατά των Ελλήνων της Κύπρου, λοιδορούνται ελληνοκύπριοι πανεπιστημιακοί, δημοσιεύονται κείμενα που καθυβρίζουν την κυβέρνηση της Κύπρου, ενώ λογοκρίνεται συστηματικά κάθε προσπάθεια απάντησης στη συγκεκριμένη αρθρογραφία.

5. Σε ανιστόρητο άρθρο καθηγητή της νεότερης ελληνικής ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, που υποτίθεται ότι κινείται στο χώρο της ελληνικής αριστεράς, η «Γραμμή Αττίλα» μετονομάζεται σε «μεθόριο» και συγκρίνεται με τη «μεθόριο» που διαχώριζε την Ανατολική και τη Δυτική Γερμανία. Αναγορεύεται έτσι το ψευ-

δοκράτος σε νόμιμα αναγνωρισμένο κράτος και η «Γραμμή Αττίλα» σε «μεθόριο» ανάμεσα σε δύο κράτη, την οποία θα έπρεπε επιτέλους οι Ελληνοκύπριοι (αυτοί οι μόνοι ένοχοι για τα δεινά της Κύπρου) να την αποδεκτούν ως τα σύνορα των δύο Κρατών, προκειμένου να αποφύγουν τα χειρότερα: «*Αν η διαχωριστική γραμμή δεν μπορεί να κατεδαφιστεί, δεν θα ήταν καλύτερο να παγιωθεί ως νόμιμη γραμμή συνόρων, ώστε ο ελληνοκυπριακός πόντος να αποκτήσει τουλάχιστον ασφάλεια για το μέλλον;*» (βλ. εφ. *Το Βήμα*, 22. 9. 1996). Ας σημειωθεί ότι ακόμη και το σχέδιο Ανάν προέβλεπε επιστροφή ενός ποσοστού των κατεχομένων από τον Αττίλα εδαφών· ενώ και ο ίδιος ο Ντενκτάς ποτέ δεν υποστήριξε ότι σε μια λύση του Κυπριακού η γραμμή Αττίλα θα αποτελέσει νόμιμη συνοριακή γραμμή ανάμεσα σε δύο κράτη.

* * *

Αλήθεια, γιατί άραγε αυτή η μεταστροφή απέναντι στον κύριο Αττίλα; Πώς άρχισε να ξεχνιέται από διάφορους προοδευτικούς λογίους; Τι συνέβη ώστε τα τελευταία χρόνια να μην μνημονεύεται στα ποικίλα άρθρα που αφορούν στη λύση του Κυπριακού, όπου πλέον παύει σταδιακά να θεωρείται ως προϋπόθεση μιας λύσης η αποχώρησή του, αλλά όλα εστιάζονται στις υποχωρήσεις και στον ιστορικό συμβιβασμό που οφείλει να κάνει η ελληνοκυπριακή πλευρά;

Υποθέτει κανείς ότι ο Αττίλας ξεχάστηκε γιατί δεν συντρέχουν πλέον οι λόγοι για τους οποίους αποτελούσε παλαιότερα το κέντρο κάθε ανάλυσης των πολιτικών προϋποθέσεων που θα οδηγούσαν σε δίκαιη και βιώσιμη λύση του Κυπριακού. Επειδή πάντως αυτό δεν συμβαίνει –ο Αττίλας δεν έχει κάνει καμία ουσιαστική υποχώρηση–, καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι η λησμοσύνη και μαζί η αποενοχοποίηση του Αττίλα έχει να κάνει με το γεγονός ότι η προπαγάνδα που αναπτύχθηκε τα τελευταία χρόνια στο εξωτερικό (με τη συντονισμένη προσπάθεια Τούρκων, Βρετάνων και Αμερικανών), αλλά και μέσα στην ίδια την Ελλάδα και την Κύπρο,

πέτυχε απολύτως στον στόχο της, που ήταν να μεταθέσει αλλού το επίκεντρο της αναζήτησης μιας λύσης. Χαρακτηριστικό είναι και το γεγονός ότι αναβίωσαν και επαναφέρθηκαν θέσεις της προπαγάνδας της βρετανικής αποικιοκρατικής μηχανής με τις οποίες είχε επιχειρήσει κατά τα κρίσιμα χρόνια 1930-1960 να αντιμετωπίσει το κυπριακό ανταποικιοκρατικό και εθνικό κίνημα.

Η προπαγάνδα αυτή υπέρ των θέσεων της Τουρκίας, που προμοδότησε και στήριξε ποικιλοτρόπως η αμερικανική εξωτερική πολιτική, υπήρξε πιστεύω εξαιρετικά αποτελεσματική, διότι για πρώτη φορά στην ιστορία της ελληνικής αριστεράς βρέθηκαν διανοούμενοι και πανεπιστημιακοί προερχόμενοι από το χώρο αυτό που την υπηρετήσαν με αρκετά πειστική επιχειρηματολογία (επειδή ακριβώς προερχόταν από τον συγκεκριμένο χώρο). Η σαθρή ως προς το περιεχόμενο πλην στιβαρή ως προς τη ρητορική της τέχνη επιχειρηματολογία αυτή, κατόρθωσε να υποβαθμίσει ή και να μηδενίσει τις ευθύνες της Τουρκίας και να μεταφέρει σχεδόν εξ ολοκλήρου την ευθύνη για τα δεινά της Κύπρου στους Ελληνοκυπρίους. Η πρόσφατη μάλιστα απάντηση του σθεναρού ΟΧΙ των Ελληνοκυπρίων κατά την τελική εφαρμογή του αμερικανοβρετανικού σχεδίου, που προνοούσε την πλήρη δικαίωση του Αττίλα (με την παραμονή εποίκων και μέρους του τουρκικού στρατού, τις δίχως καμία ασφάλεια νεφελώδεις διατάξεις για σταδιακή εφαρμογή ορισμένων μέτρων που ευνοούσαν μέρος των δίκαιων διεκδικήσεων της ελληνοκυπριακής πλευράς, την τοποθέτηση ολόκληρης της Κύπρου υπό την προστασία της Τουρκίας), έδωσε το σύνθημα που περίμεναν όλοι οι υποστηρικτές της Τουρκίας (Έλληνες και ξένοι) για να αναθεματίσουν τους Ελληνοκυπρίους και να τους δημιουργήσουν το αίσθημα του καταραμένου, του ενόχου, του εγκληματία κατά της πατρίδας.

Πρόκειται για μιαν επιχείρηση πρωτοφανούς πολιτικού αμοραλισμού, διά του οποίου χρίζονται σε μια μέρα προοδευτικοί και μοντέρνοι πολιτικοί ηγέ-

τες της Κύπρου που έδωσαν ικανά δείγματα αυταρχικής νοστορπίας σε ποικίλα επίπεδα, ή και στήριξαν ακόμη, κάποιοι από αυτούς, την ΕΟΚΑ Β και το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου. Ενώ, από την άλλη, σπιλώνονται σε ποικίλα επίπεδα όσοι δεν συμφωνούν με τις επιταγές της αμερικανικής προπαγάνδας. Είναι λυπηρό να παρατηρεί κανείς ότι με τη φόρα που πήραν ορισμένοι αριστεροί διανοούμενοι της Ελλάδας και της Κύπρου στην επιχείρηση να διαμορφώσουν ένα νέο τοπίο το οποίο να στηρίζει τις αμερικανοβρετανικές και τουρκικές θέσεις στο Κυπριακό, είναι τέτοιας υφής που ακόμη και ο Σαμπών να έβγαινε από τον τάφο του και να υπερασπιζόταν το ΝΑΙ των Άγγλων και των Αμερικανών, αμέσως θα τον αναγόρευαν σε σώφρονα προοδευτικό πολιτικό.

Ενώ ο Τάσος Παπαδόπουλος, πολιτικός ηγέτης που παρέμεινε σε δύσκολους καιρούς σθεναρά πιστός στον Μακάριο και στη δημοκρατία, που αρνήθηκε να υπογράψει τις συνθήκες Ζυρίχης-Λονδίνου (τις οποίες απέρριψαν κατηγορηματικά τόσο η ελληνική όσο και η κυπριακή αριστερά), που αντιτάχθηκε στην ΕΟΚΑ Β και στους πραξικοπηματίες, που εξελέγη (παρά την αντίθεση των Αγγλοαμερικανών, αλλά και της προηγούμενης κυβέρνησης της Αθήνας) με την υποστήριξη της κυπριακής αριστεράς, των σοσιαλιστών και των κεντρώων, βάλλεται ως αντιδραστικός και καταβάλλεται προσπάθεια πολιτικής εξουθένωσής του.

Η στάση αυτή, μιας ομάδας της αριστερής διανόησης στην Ελλάδα και στην Κύπρο, η οποία ερμηνεύει τα γεγονότα που οδήγησαν από την στρατιωτική (Αττίλας) στην ψυχολογική βία (εκβιασμοί για την αποδοχή του σχεδίου Ανάν) με ένα κάποτε αποκάλυπτο λόγο υπέρ των τουρκικών θέσεων στην Κύπρο, είναι ακατανόητη. Δεν γνωρίζω πώς έγινε μια τέτοια τρομακτική ρωγμή στον επί δεκαετίες αγωνιστικό αυτό χώρο που πλήρωσε με θυσίες την αντιπαράθεσή του στην ιμπεριαλιστική δράση των Αμερικανών στο χώρο των Βαλκανίων και της Μέσης Ανατολής. Όμως είναι γεγονός ότι υπήρξε τα τελευταία χρόνια,

με λίγες εξαιρέσεις, ένας καταιγισμός άρθρων, αφιερωμάτων, εκπομπών, εκδηλώσεων, συμποσίων, ημερίδων κλπ. υπέρ των θέσεων της Τουρκίας στην Κύπρο. Φτάσαμε έτσι στο σημείο να αφεθεί η υπεράσπιση των ελληνικών θέσεων στους πιο ακατάλληλους γραφιάδες (που προέρχονται από τον εθνικιστικό χώρο). Και τούτο διότι κατορθώθηκε να στιγματίζεται ως αντιδραστικός οποιοσδήποτε λόγιος ή πολιτικός αναλυτής τολμούσε να χρησιμοποιήσει στο λεξιλόγιό του λέξεις όπως εισβολή, πρόσφυγες, έποικοι, αγνοούμενοι, Αττίλας.

Αν ανατρέξει κανείς στη σχετική αρθρογραφία υπέρ των αμερικανικής κοπής μέτρων για οικοδόμηση εμπιστοσύνης και επαναπρόσεγγισης μεταξύ των δύο κοινοτήτων, διαπιστώνει και το εξής παράδοξο. Ενώ τα άρθρα αυτά βρίθουν από νουθεσίες προς τους Ελληνοκυπρίους για επίδειξη καλής θέλησης, πουθενά δεν προτείνεται το ίδιο προς την τουρκική και την τουρκοκυπριακή πλευρά. Παράδειγμα: Κανείς δεν προτείνει να απαλειφθεί, έστω για συμβολικούς λόγους, από την

πλάτη του Πενταδάκτυλου το τεράστιο σύμβολο της επιδρομής του Αττίλα (που αποτελεί και τεράστια οικολογική καταστροφή). Το σημειώνω αυτό γιατί είναι κατά την κρίση μου το ισχυρότερο στοιχείο άσκησης ψυχολογικής βίας και εκφοβισμού απέναντι στους Ελληνοκύπριους, αφού υπογραμμίζει με τον πιο βάνανσο τρόπο την υπαρκτή απειλή για περαιτέρω στρατιωτική βία. Φυσικά αυτό ουδόλως απασχολεί τους εν Αθήναις προοδευτικούς λογίους που επιχειρηματολογούν συνεχώς εναντίον των κακών Ελληνοκυπρίων (αυτών των «νόθων» Ελλήνων όπως τους αποκάλεσε καθηγητής ελλαδικού πανεπιστημίου), οι οποίοι απειλούν με αφανισμό τους Τουρκοκύπριους. Ας ρωτήσουν όμως πώς αισθάνονται και οι κάτοικοι της Λευκωσίας οι οποίοι κάθε πρωί ξυπνούν και βλέπουν το τεράστιο αυτό και εύγλωπτο σύμβολο της επιδρομής του Αττίλα να απειλεί την πόλη τους.

Οφείλω να κλείσω με μνεία δύο φωτεινών εξαιρέσεων. Η πρώτη αφορά στην αλληλεγγύη που επέδειξε ο απλός ελληνικός λαός στην Κύπρο, με

την καθολική υποστήριξη της στάσης των Ελληνοκυπρίων κατά την κρίσιμη περίοδο των κυνικών εκβιασμών που άσκησε εις βάρος τους η Αμερική και η Βρετανία προκειμένου να αποδεκτούν ένα σχέδιο το οποίο αποτελεί δικαίωση του Αττίλα. Ο απλός λαός, με το αλάθητο πολιτικό αισθητήριο του δεν επηρεάστηκε από την επιτηδευμένη ρητορική των ποικίλων αρθρογράφων, των καθημερινών συνομιλητών σε διάφορα κανάλια, των βαρύγδουπων πανεπιστημιακών αναλυτών, και «έβγαλε απόφαση» στη βάση της συλλογικής ιστορικής αίσθησης. Η δεύτερη αφορά σε εκείνα τα έντυπα, αλλά και σε εκείνους τους πολιτικούς, διανοούμενους και πανεπιστημιακούς από το χώρο της ελληνικής αριστεράς που υποστήριξαν χωρίς φόβο και πάθος τα απαράγραπτα δίκαια του ελληνοκυπριακού λαού και ανέλυσαν με πολιτική οξυδέρκεια, αλλά και με επισημονική εντιμότητα τα γεγονότα που οδήγησαν στη διεθνή αποενοχοποίηση του Αττίλα.

Λευκωσία, 5 Ιουλίου 2004

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ:

Λαμπράκηδες.

Ιστορία μιας γενιάς.

Το βιβλίο που συγκεντρώνει το υλικό πρωτογενούς έρευνας για μια κρίσιμη περίοδο της νεότερης ιστορίας. Άγνωστα στοιχεία που καταγράφουν την οργανωτική δομή της Νεολαίας Λαμπράκη, τις αδυναμίες αλλά και το νεό πνεύμα που έφερε αυτό το κίνημα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

ΧΑΡ. ΜΠΑΛΤΑ

Συγγραφέα - φιλόλογου

**ΠΥΛΟΣ, ΝΑΒΑΡΙΝΟ, ΝΙΟΚΑΣΤΡΟ,
ΑΝΑΚΤΟΡΟ ΝΕΣΤΟΡΟΣ, ΜΕΘΩΝΗ**

Νέα έκδοση συμπληρωμένη, σχ. 8ο, σελ. 226, με 1 χάρτη,
13 σχέδια και 148 φωτογραφίες

Τουριστικός οδηγός και σύντομη ιστορία της Πύλου, της περιοχής της και της γειτονικής αδελφής της, Μεθώνης. Μια περιήγηση-ξενάγηση στις δύο αυτές ιστορικές πόλεις, στα λιμάνια και τα κάστρα τους, στη μυκηναϊκή Πύλο (ανάκτορο Νέστορος), στην κλασική Πύλο του Κορυφασίου και της Βοϊδοκοιλιάς, στη Σφακτηρία, στο Ναβαρίνο, στο Νιόκαστρο και στην «αμπελόεσσα Πήδα-σο» (Μεθώνη) του Ομήρου στη νοτιοδυτική άκρη της Πελοποννή-

σου, όπου επί τέσσερις χιλιάδες χρόνια δεν σταμάτησε να γράφεται η ιστορία.

Το ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ (ΠΥΛΟΣ) περιλαμβάνει τα κεφάλαια **Στη σημερινή Πύλο, Στο Κάστρο (Νιόκαστρο), Στο Τσιχλήμπαμπα, Στη Σφακτηρία, Στο Χελωνάκι, Στο Παλαιόκαστρο, Στη λιμνοθάλασσα και στη Γιάλοδα, Στο ανάκτορο του Νέστορα.**

Το ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ (ΜΕΘΩΝΗ) περιλαμβάνει τα κεφάλαια **Στη σημερινή Μεθώνη, Στο Κάστρο, Εξορμήσεις (στα αξιοθέατα της γύρω περιοχής και στις Οινούσες)** με περιγραφή όλων των μνημείων και σύντομη ιστορία της πόλης και του λιμανιού της από την προϊστορική εποχή ως την απελευθέρωση από τους Τούρκους και τη χάραξη της σημερινής πόλης έξω από το κάστρο της.

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ**

Προσφορά στον Πολιτισμό και στην Παιδεία
Ιπποκράτους 8 Αθήνα Τηλ.: 210.36.27.318
www.papadimasbooks.gr • e-mail: papadimas@atp.gr

Η μυθοποίηση των ονομάτων στη σύγχρονη κυπριακή ποίηση

του Γιώργου Μολέσκη μορφωτικού ακολούθου Υπ. Παιδείας και Πολιτισμού

1. Η πληθωρική χρήση ονομάτων, ανθρώπων και τόπων, παρμένων από την ιστορία και τη γεωγραφία του τόπου, είναι ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της σύγχρονης κυπριακής ποίησης. Η πλειοψηφία των ονομάτων είναι παρμένα από τη σύγχρονη ιστορία και τη γεωγραφία και ένα μεγάλο μέρος από αυτά είναι γνωστά μόνο στον κύκλο των ανθρώπων του τόπου. Η έκταση αυτής της πρακτικής, με όλα όσα κατά προέκταση προσκομίζει στην ποίηση, γίνεται ένα από τα διαφοροποιά στοιχεία της σύγχρονης δημιουργίας.

Ονόματα-αναφορές σε συγκεκριμένους τόπους και ανθρώπους, ονόματα-θέματα, ονόματα-σημεία γέννησης της ποιητικής συγκίνησης και σύλληψης της ποιητικής ιδέας, ονόματα-σύμβολα, ονόματα-ιδεολογικές θέσεις. Τα ονόματα αυτά δεν κατοικούν μόνο μέσα στους στίχους των ποιημάτων. Συχνά ανεβαίνουν και γίνονται τίτλοι ποιημάτων είτε ολόκληρων ποιητικών συλλογών.

Βέβαια, ιστορικά και γεωγραφικά ονόματα συναντούμε συχνά στην ελληνική και την παγκόσμια ποίηση. Πρόκειται συνήθως για γνωστά ιστορικά είτε άλλα ονόματα, που αποτελούν και το θέμα του ποιήματος ή έχουν ένα σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωσή του. Στη σύγχρονη κυπριακή ποίηση τα ονόματα είναι συχνά ντόπιων ηρώων ή τοπωνύμια, ελάχιστα γνωστά ακόμα και στην Κύπρο, που χρησιμοποιούνται στο στίχο ως εικόνες, ως σύμβολα, ως αναφορές. Η χρήση τους προϋποθέτει ότι ο αναγνώστης έχει την απαραίτητη γνώση γύρω από αυτά, ώστε να μπορούν να λειτουργήσουν ποιητικά και ότι χρησιμοποιούνται με την αναγκαία αφαίρεση, ώστε να μπορούν να αποδώσουν το προσωπικό ύφος και το νόημα των ποιητών.

Έχουμε λοιπόν ονόματα όπως: Γρηγόρης Αυξεντίου ή μόνο Γρηγόρης, Κυριάκος Μάτσης ή μόνο Κυριάκος, Ευαγόρας Παλληκαρίδης ή μόνο Ευαγόρας, Πενταδάκτυλος, Κερύνεια, Αμμόχωστος, Μόρφου, Σαλαμίνα κ.λπ., που είναι ευρύτερα γνωστά, αλλά και: Λύση, Κοντέα, Βατυλή, Δαυλός, Βουκολίδα, Άρδανα, Άγιος Συνέσιος, Γαστριά. Συχνά εμφανίζονται μόνο τα μικρά ονόματα γνωστών ηρώων και, επίσης, μικρά ονόματα απλών και άγνωστων ανθρώπων. Ο κατάλογος είναι μεγάλος. Μπορεί κανείς να φτιάξει μ' αυτά ένα λεξικό ονομάτων η τοπωνυμίων, των κατεχόμενων, κυρίως, περιοχών της Κύπρου, γιατί αυτές είναι που κυριαρχούν στην ποίηση.

Όλα αυτά τα ονόματα, με τη συχνότητα που τα συναντούμε, ορίζουν σε μεγάλο βαθμό το ιστορικό και το γεωγραφικό το-

πίο της σύγχρονης κυπριακής ποίησης. Και όσο περνά ο καιρός, οι «ονοματικές» αυτές αναφορές επεκτείνονται και εμπλουτίζονται με καινούργιες παράμετρους. Τα ονόματα, ως σύμβολα πια, προχωρούν όλο και περισσότερο προς έναν αφηρημένο χώρο, χάνουν το ολικό ιστορικό ή γεωγραφικό τους περιεχόμενο και αποκτούν μια καινούργια σημαντική, ως ήχοι και εικόνες.

2. Στην περίοδο 1955-1960, αλλά και μέχρι το 1974 τα ονόματα που κυριαρχούν είναι αυτά των ηρώων του αγώνα. Με τα ονόματα καλούνται να λειτουργήσουν ποιητικά ηρωικοί νεκροί που έπεσαν σε άνισες μάχες με τον εχθρό, είτε που πέθαναν στην αγχόνη με το χαμόγελο και το τραγούδι στα χείλη, όλοι τους νέοι και ωραίοι, με αγάπη για τη ζωή, πάνω από την οποία όμως έθεσαν την αγάπη προς την πατρίδα και την ελευθερία. Το φορτισμένο συγκινησιακό κλίμα της ποίησης αυτής, η άμεση σύνδεσή της με τα γεγονότα και το ιστορικό μέγεθος αλλά και η εγγύτητα, χρονική και ιδεολογική, με τους ήρωες, δεν επιτρέπουν μια σημαντική αποστασιοποίηση από τα ονόματα αυτά, έτσι που να προωθηθούν περισσότερο σ' ένα καθαρά συμβολικό χώρο. Οι αναφορές στα ονόματα είναι καθοριστικές για το θέμα και για το περιεχόμενο των ποιημάτων, επιβάλλουν το δικό τους νόημα και τη συγκινησιακή φόρτιση στην ποίηση. Ονόματα όπως αυτά του Αυξεντίου, του Μάτση, του Καραολή, του Παλληκαρίδη, είναι πολύ γνωστά, μαζί με όλη την ιστορία και το θρύλο τους, στο πριν το 1974 κοινό της ποίησης. Έτσι η αναφορά σ' αυτά προκαθορίζει το ποιητικό πάθος και ο συμβολισμός τους είναι άμεσα συνδεδεμένος με την ιστορία τους.

3. Η μετατόπιση των ονομάτων των ηρώων προς ένα πιο προωθημένο συμβολικό επίπεδο γίνεται στα χρόνια που ακολούθησαν το τέλος του αγώνα, από το 1960 και μετά. Στην ποιητική προσέγγιση των ονομάτων αυτών επηρεάζεται πια η προσωπική παρέμβαση του ποιητή, που τη δικαιολογεί τόσο το κλείσιμο του κεφαλαίου του αγώνα και η νέα πραγματικότητα της ανεξάρτητης Κύπρου, όσο και η κάποια αποστασιοποίηση από τους ήρωες και τα γεγονότα. Η νοσταλγία του ηρωισμού και του ρομαντισμού της περιόδου του 1955-1959 και το αίσθημα ότι ο αγώνας δεν είχε το αναμενόμενο αποτέλεσμα, καθώς και η αντιπαράθεση της νέας κατάστασης με την προηγούμενη, οδηγούν προς μια νέα ποι-

ητική στάση, ιδεολογικά και κριτικά κατευθυνόμενη.

Έτσι, από την ποίηση που τραγουδά το ηρωικό και ρομαντικό πνεύμα του αγώνα του Τεύκρου Ανθία, του Θεοδόση Πιερίδη, του Κύπρου Χρυσάνθη, του Αχιλλέα Πυλιώτη, του Ανδρέα Παστελλά, του Σοφοκλή Λαζάρου, του Θεόδωρου Στυλιανού, του Γιώργου Κωνστάντη, ερχόμαστε στην ποίηση του «οράματος και της διάψευσης» του Κώστα Μόντη, του Παντελή Μηχανικού, της Πίτσας Γαλάζη, της νέας περιόδου του Ανδρέα Παστελλά, του Σοφοκλή Λαζάρου κ.ά. Στην ποίηση αυτή το πολιτικό στοιχείο είναι έντονο και οι αναφορές σε ονόματα ηρώων έχουν μια διαφορετική λειτουργία. Οι ήρωες είναι πια ανεβασμένοι σ' ένα υψηλότερο βάθρο, βρίσκονται σε απόσταση, γι' αυτό και μπορούν να λειτουργήσουν ως σύμβολα και ως μύθοι και να αντιπαραταχθούν ως πρότυπα σ' αυτούς που επέζησαν, άλλαξαν πορεία και συνεχίζουν αλλοτριωμένοι τη ζωή τους.

Με τον ίδιο τρόπο αντιπαρατίθενται και οι εποχές. Εκείνη: ηρωική, απογειωμένη, με υψηλούς στόχους· αυτή: προσγειωμένη, αντιηρωική, χωρίς στόχους. Έτσι το στοιχείο της κοινωνικής και της πολιτικής κριτικής συνυπάρχουν. Φυσικά ο όρος «πολιτική» κριτική χρησιμοποιείται καταχρηστικά, γιατί η συναισθηματική φόρτιση της ποίησης αυτής είναι τόσο μεγάλη, που δύσκολα μπορεί να προχωρήσει στον αναγκαίο βαθμό αποστασιοποίησης και στη χρήση ενός πολιτικού ποιητικού λόγου μπρεχτικού τύπου, είτε του τύπου του Αναγνωστάκη, του Αλεξάνδρου, του Πατρίκιου.

Τα ονόματα των ηρώων του αγώνα του 1955-1959 που χρησιμοποιούνται στην ποίηση, είναι σε μεγάλο βαθμό «έτοιμα» ως σύμβολα και η μετατόπισή τους προς ένα πιο πολιτικοποιημένο χώρο γίνεται στη βάση του περιεχομένου τους.

Ακόμα και μετά το 1974, παρά τα νέα ονόματα, κυρίως τοπωνύμια, που μπήκαν πληθωρικά στην κυπριακή ποίηση, ποιητές όπως η Πίτσα Γαλάζη, ο Σοφοκλής Λαζάρου κ.ά., συνεχίζουν τις αναφορές στα προηγούμενα ονόματα, συνδυάζοντάς τα με τα καινούργια:

*Κι αγωνίζομαι να φέρω
το χελιδόνι στο ποίημα
σε τόπο που τα χελιδόνια πενθοφορώντας αποδημούν
καθώς αποδήμησαν της γενιάς μου οι ονειροφόροι
Ο Γρηγόρης κι ο Ευαγόρας του Μαρτιού
ο Μιχάλης κι ο Ανδρέας του Μαγιού*

*Αθωότητα του Καραολή μοίρα της ράτσας μου
Αντρειοσύνη του Μάτση απόφαση της γενιάς μου*

*Αμμόχωση και πάλι αμμόχωση
έρχεται και με βρίσκει συνωστισμός ερειπίων*

*Αρσινόη και βγαίνει ο Πέτρος ο βράχος
Κωνσταντία και βγαίνει ο Κυριάκος ο βράχος
Αμμόχωστος και βγαίνει ο Γρηγόρης
με το μουστάκι μόλις να ιδρώνει*

Πίτσα Γαλάζη, «Σηματωροί» (1983)

4. Μετά το 1974 ωστόσο, το τοπίο ονομάτων της κυπριακής ποίησης μετατοπίζεται από αυτό των ηρώων σ' αυτό των τοπωνυμίων. Η ιστορία είναι φυσικά και πάλι παρούσα, όμως μπορούμε να μιλούμε και για μια ποιητική γεωγραφία. Έχουμε ένα γεωγραφικό τοπίο στο οποίο κυριαρχούν ονόματα πόλεων, χωριών, βουνών, θαλασσών, τοπικών περιοχών. Αυτά τα ονόματα γίνονται σύμβολα της ποίησης, δημιουργείται γύρω τους μια νέα συμβολική και μια νέα μυθολογία. Κυριαρχούν φυσικά σ' αυτή τόποι κατεχόμενοι, απρόσιτοι, που μέρα με τη μέρα ξεμακραίνουν από μας. Η αίσθηση της απώλειας, που όσο περνά ο καιρός μεγαλώνει, τους επιβάλλει με αυξανόμενη συχνότητα αλλά και τους προσδίδει, με την αποστασιοποίηση που επέρχεται, καινούργια ποιητικά, ιδεολογικά και μυθολογικά στοιχεία. Η απομάκρυνσή τους σ' ένα ομιχλώδες τοπίο, απρόσιτο στην απτή πραγματικότητα, ανοίγει το δρόμο των αναμνήσεων, της φαντασίας και του ονείρου. Οι ποιητές θέλουν να φέρουν, μέσα από την ομίχλη της λησμονιάς, δικές τους εμπειρίες, συγκινήσεις, γεύσεις και μυρωδιές και να κάνουν τον τόπο να υπάρξει μέσα από αυτές:

Η Μόρφου ένα πράσινο θολό

Άνδρα τώρα μέρη τρέφουν τους ίσκιους.

*Μια μυρωδιά από ένα μανταρίνι
που δεν πρόλαβα να ξεφλουδίσω
αρμενίζει στις θολές γραμμές
Των νοτισμένων κήπων*

Γιάννης Ποδιναράς, «Ένα πράσινο θολό»

*Η πολιτεία πεθαίνει μέσα στην ακινησία
μ' ένα στεγνό από γάλα στήθος, δίχως ομιλία
να κρέμεται απ' τα δάχτυλα του χρόνου
σα μια άσκοπη νυχτερινή στιγμή*

Κύπρος Χρυσάνθης,
«Τα τραγούδια της Τριανταφυλλένης»

Οι ποιητές συνδέονται με τους τόπους αυτούς πρώτα απ' όλα συναισθηματικά. Είναι τόποι όπου έζησαν τα παιδικά τους χρόνια, συνδέθηκαν με τις πέτρες, τα δέντρα, τα σπίτια και τις θάλασσές τους, έχουν μέσα τους μνήμες, γεύσεις, χρώματα. Αυτή τη συναισθηματική σύνδεση είναι που θέλουν να εκφράσουν σε πρώτο στάδιο, να τη διαιωνίσουν μέσα από την ποίηση, αναζητώντας έτσι και μια πηγή ελπίδας ή παρηγοριάς.

Το χαμένο πραγματικό περιεχόμενο, ο χαμένος «υλικός» τόπος, δεν μπορεί να χαθεί για τη συνείδηση και για τη μνήμη. Είναι γεμάτος πράγματα που δεν ξεπλένονται από το χρόνο. Η ποίηση γίνεται ένας χώρος συντήρησης αυτής της μνήμης, ένας χώρος κάλυψης του κενού που δημιουργείται.

Ο ποιητής καλεί με τους ήχους των ονομάτων το πνεύμα του τόπου. Το καλεί να τον συνδράμει, να τον στηρίξει στην προσπάθειά του να ανυψώσει και να κάνει αθάνατο στο χρόνο αυτό που φεύγει και που το νόημά του συμπυκνώνεται στο όνομα:

Τεντώνεις τα δάχτυλα
του πιο αδύνατου χεριού σου
και προφτάνεις την Αχώρα
και την μακρινήν Αφέντρικα
να ξαναπαρθενεύουν

Σηκώνεσαι ελάχιστα
και βλέπεις στον άλλο Πενταδάκτυλο
Φλαμούδι Δαυλό Ιερή Ακαθού

μικρές πατρίδες της μέλισσας
που δεν τις τρυγάει κανείς

Κλείνεις τα μάτια επιστρέφοντας
ώρα που κατεβαίνει ο ήλιος
κι ο δρόμος παίζει μαζί σου
στες στροφές των υψάρων
ανάμεσα Γαστριά και Πατρίκι

αυτό είναι λες το Πογάζι
καλός σταθμός

Πολύβιος Νικολάου,

«Προδιαγραφή για τους νέους ποιητές από την Αμμόχωστο»

Τα ονόματα αυτά έχουν ωστόσο υποκειμενική κατά πρώτο λόγο σημασία. Μπορούν να λειτουργήσουν πιο άμεσα στις προσλήψεις όσων έχουν παραστάσεις και μνήμες από τους τόπους που αναφέρονται. Για να λειτουργήσουν ευρύτερα ως σύμβολα χρειάζονται μετατόπιση σε περισσότερο αφηρημένους, συμβολικούς είτε ιδεολογικούς χώρους. Και αυτό γίνεται μέσα από την ίδια τη δομή των ποιημάτων. Ο ξεκάθαρος στόχος και η σωστή συναισθηματική φόρτιση, αλλά και η πολιτικοποίηση του θέματος, δίνει υπόσταση ποιητική σε ονόματα που διαφορετικά δεν σημαίνουν τίποτε γι' αυτόν που δεν τα γνωρίζει. Λέει, για παράδειγμα, ένας αιχμάλωτος στις φυλακές της Τουρκίας:

Απόκαμα να περιμένω κάποιον,
έναν απ' όλους
που θα 'ρθει λέει να με βρει και με βγάλει.
Μάλλον χαθήκανε όλοι εκεί κάτω
και ίσως να ζω μονάχα εγώ.

Λέω χαθήκανε ολόκληρα χωριά
η Λύση, η Βατυλή, η Κοντέα
μπορεί και όλο το νησί να εχάθη.

Ελένη Θεοχάρους, «Πρόξενος θάνατος Άγγελε μου»

Είτε περιγράφεται μια επίσκεψη μια επίσκεψη Άγγλου Κυβερνήτη σε μέρη της Κύπρου:

Είχε να πάει στο Τρίκωμο, Λευκόνοικο,
Κόμη Κεπίρ, Γαστριά, Καντάρα κλπ.
Βρώμικα μέρη, ολόσκονα και θλιβερά,

σκατά κι ακαθαρσίες της Αμάθειας.
Φόρεσε ο Σερ την κάσκα του και χάθηκε
με το φαρί του ανάμεσα των άστρων
νύχτας ασημοκάπνιστης, πολύμματος.

Κυριάκος Χαραλαμπίδης, «Μεθιστορία»

5. Συχνά πάλι οι ποιητές, για να δώσουν υπόσταση σε άγνωστα στο πλατύ κοινό ονόματα, καταφεύγουν στην ιστορία και τη μυθολογία είτε στην ετυμολογία για να βρουν τρόπους να συνδέσουν τα ονόματα αυτά με την ευρύτερη ιστορία και τον πολιτισμό του τόπου, να τους δώσουν άλλη διάσταση, διαχρονικότητα και οικουμενικότητα..

Η Κερύνεια, η Αμμόχωστος, η Σαλαμίνα, η Έγκωμη, ο Πενταδάκτυλος προσφέρουν πλούσιο υλικό για το πάντρεμά τους με την ιστορία και τη μυθολογία στους στίχους των σύγχρονων ποιητών, ακόμα και με τη λογοτεχνία, παλιά και νέα, όπως τα ποιήματα του Γιώργου Σεφέρη με τις αναφορές τους στην Έγκωμη, τη Σαλαμίνα, τη Φαμαγκούστα, τον Άγιο Ιλαρίωνα κ.λπ. Ο στόχος των ποιητών είναι να λειτουργήσουν οι αναφορές αυτές ευρύτερα και να αποκτήσουν ένα διαχρονικό περιεχόμενο:

Έζησα τη ζωή μου στα δάση της Κερύνειας,
ακούοντας τους αυλούς του Σειληνού,
φωνές δυναμικές, γενναίες.
Κι είδα τα καράβια των Αχαιών να φτάνουν
με τον Πράξανδρο και τον Κηφέα.

Νίκος Κρανιδιώτης, «Γενέθλια γη»

Άλλοτε πάλι, σε ύφος Οδυσσέα Ελύτη, παρατίθενται το ένα μετά το άλλο ονόματα αρχαία και σύγχρονα, σάμπως ο ποιητής να θέλει να επιμηκύνει το χρόνο, να προεκτείνει την ιστορία ώστε να περιλάβει και τα σημερινά ονόματα για να μη χαθούν.

Να μνημονεύονται
Ακάμας, Αίπεια, Σόλοι, Λάμπουσα,
Λάπηθος, Κερύνεια, Χύτροι, Αφροδίσιον,
Ουρανία, Αχαιών Ακτή, Σαλαμής, Αλάσια.

Να μνημονεύονται
Άγιος Αντιφωνητής, Γλυκιώτισσα, Κανακαριά,
Απόστολος Ανδρέας, Απόστολος Βαρνάβας...

Κυριάκος Πλυσής, «Όνομα δ' αυτής Μακαρία»

Η μαζική είσοδος των τοπωνυμίων στην ποίηση μετά το 1974 είναι φυσικά αποτέλεσμα της κατοχής των τόπων που αναφέρονται και της προσφυγοποίησης των κατοίκων τους, που νιώθουν να τα χάνουν σιγά σιγά. Ο τραγικός ήρωας της καταστροφής που συνέβηκε είναι ο τόπος, με την ιστορία, τη γεωγραφία, την παράδοσή του. Οι νεκροί και οι αγνοούμενοι είναι ανώνυμες μάζες, που αντιπροσωπεύονται με αναφορές σε λίγα μικρά, διαδεδομένα ονόματα. Τα ονόματα ανθρώπων-ηρώων της περιόδου αυτής είναι ελάχιστα, ο Δώρος Λοΐζου, ο Τάσος Μάρκου, στα κατοπινά χρόνια ο

Θεόφιλος και πρόσφατα ο Ισαάκ και ο Σολωμού. Αλλά ο τόπος, ο κατεχόμενος που ξεμακραίνει όσο περνά ο καιρός, βαραίνει διαρκώς.

Παγιδευμένος ο Κύπριος ποιητής από την τραγική μοίρα του τόπου του, περισφυγμένος από γεγονότα που αλλάζουν το σκηνικό μέσα στο οποίο ζει με τρόπο βίαιο και ξέφρενους ρυθμούς, απευθύνεται στους κατεχόμενους τόπους του γιατί εκεί υπάρχει ακόμα η σταθερή μορφή, που προσφέρεται μέσα από την αποστασιοποίησή της να γίνει σύμβολο της μνήμης και να γεμίσει το κενό που τον περιβάλλει.

Η πληγή που ανοίχτηκε στο χρόνο σημειώνεται με τρόπο από από τους χαμένους τόπους. Έτσι και το συναισθηματικό κενό που δημιουργείται αποκτά υλική υπόσταση μέσα από τους ήχους των ονομάτων που επαναλαμβάνονται. Η προφορά του ονόματος αποτελεί επίκληση στο πνεύμα του τόπου. Το όνομα γίνεται κάτι σαν ήχος μουσικής, που μετατοπίζεται σταδιακά σ' ένα χώρο αφαίρεσης. Έτσι όχι μόνο ονόματα τόπων (πίσω από τα οποία κρύβεται ένα ρεαλιστικό τοπίο), αλλά και μικρά ονόματα ανθρώπων (πίσω από τα οποία δεν κρύβεται ένας συγκεκριμένος άνθρωπος), μπορούν να λειτουργήσουν σαν τέτοια σύμβολα για τις αισθήσεις μας.

*...όταν έφυγε το χωριό
ανοίχτηκε πληγή βαθιά μέσα στο χρόνο.
Έπεσε ο ουρανός και σχηματίστηκε κενό
(...)*

*Ονόματα χωριών εγκαταλειμμένων
σαν φόρμες
που υπάρχουν πια στα όρια της αφαίρεσης
ολοένα χάνοντας το σχήμα τους.
Βουλιάζουν σ' ένα χρώμα λησμονιάς
σπίτια, πλατείες, δρόμοι,
λέξεις, μύθοι και χειρονομίες.*

*Μονάχα η μουσική τους έρχεται μέσα απ' όλα τούτα
κι αγγίζει τις αισθήσεις μας και μας αναστατώνει
γεμίζοντάς μας μ' ένα συναίσθημα φυγής.*

Γιώργος Μολέσκης, «Το νερό της μνήμης»

6. Ο χαρακτήρας της ποίησης αυτής καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το βάρος των θεμάτων, των ονομάτων και των συμβόλων της. Μοιραία αυτό την έλκει προς τη γη του τόπου, της δίνει ένα τοπικό χρώμα κι ένα χαρακτήρα τον οποίο προσπαθεί να υπερβεί. Βρίσκει τη διέξοδο στην επιμήκυνση των ονομάτων (και των θεμάτων) αυτών στο χρόνο θέτοντάς τα σε παράλληλη πορεία είτε σε διάλογο με την ιστορία και τη μυθολογία. Η μυθοποίηση των σύγχρονων ονομάτων και η τοποθέτησή τους δίπλα σε άλλα διαχρονικά ονόματα βοηθά να διερμηνευτεί το ποιητικό συναίσθημα και η ιδέα σε πλατύτερους χώρους και να αποκτήσει ευρύτερη αποδοχή.

Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης δηλώνει το στόχο του ακόμα και στον τίτλο του βιβλίου του «Αμμόχωστος Βασιλεύουσα».

Ο παραλληλισμός με τη χαμένη βασιλεύουσα των πόλεων ξεκινά από ένα επίθετο στην κατεχόμενη Αμμόχωστο και αναπτύσσεται σε πολλά επίπεδα στο βιβλίο. Η προσωποποιημένη στα ποιήματα Αμμόχωστος συνδέεται με την προσωποποιημένη στη συνείδηση του κόσμου «βασιλεύουσα» και αποτελεί ταυτόχρονα και μια μυθοποίηση του ονόματος της πόλης. Μέσα από αναφορές ιστορικές, ομηρικές, βυζαντινές, μέσα από παραλληλισμούς με τη βυζαντινή πρωτεύουσα, τη ζωή της και τη μοίρα της, το ιστορικό της πεπρωμένο, η Αμμόχωστος ανεβάζεται σ' ένα βάθρο διαχρονικό, στο οποίο στέκουν αθάνατες οι μεγάλες χαμένες πόλεις. Γιατί ποιος μπορεί να τις αγγίξει εκεί; Ποιος μπορεί να επέμβει και να χαλάσει αυτό που θεμελιώθηκε στην ιστορία και στους αιώνες;

*Ακούω η κεφαλή σου μεταφέρθηκε
σαν τίμια κάρα στην Κωνσταντινούπολη.
Βυζαντινοί αυτοκράτορες με αντρεία
σε αποθέσανε στα κόκκινα και τα χρυσά
τ' άστρο της Αγίας του Θεού Σοφίας
σε μελετά και σε σκεπάζει.
Και συ, γυναίκα, σε ώρα περασμένη,
ανοίγεις τα κλειστά σου ματοβλέφαρα*

*Καημένη πόλη, δέκα χρόνια στο κρεβάτι
χωρίς της κορυφής το λυχνοστάτη
ακέφαλη και κρύα σαν το μολύβι*

*Η κάρα σου σε μια πελώρια κούτα
γαρνιρισμένη σερπαντίνες κι αστεράκια
χάρτινα όλα, σπόρους της αντρειάς,
κοσμοταξίδεψε να εναποτεθεί
μες από οίκους ανοχής και καμπαρέ
στον ουρανό της πόλης, που βασιλεύε.*

Κυριάκος Χαραλαμπίδης, «Αμμόχωστος Βασιλεύουσα»

Για την απελευθέρωση την υλική της πόλης αυτής, που μπορεί να πατηθεί από πόδι κατοίκου δικού της, υπάρχει λίγη πίστη στο βιβλίο και λιγότερη ελπίδα. Η πόλη όμως, και μέσα στα σίδερα, είναι ελεύθερη. Είναι ελεύθερη ως ιστορική πια πραγματικότητα, που έχει επιτελέσει το ρόλο της κι έχει αναχθεί σε πόλη αθάνατη, σε πόλη σύμβολο, ανάμεσα στα αθάνατα σύμβολα της ιστορίας.

Οι αναφορές σε ονόματα στη σύγχρονη κυπριακή ποίηση είναι πολλές. Μερικές φορές γίνονται γιατί οι ποιητές ακολουθούν μια ποιητική που έχει διαμορφωθεί, μια τάση που καθιερώθηκε. Και τότε μένουν απλές απαριθμήσεις, χωρίς να καταφέρνουν να υπερβούν το βάρος του περιεχομένου τους, να κινηθούν σ' ένα χώρο αφαίρεσης και μύθου. Συμβαίνουν όμως ενδιαφέροντα φαινόμενα στον τομέα αυτό, όπως προσπάθησα να αποδείξω στο σύντομο άρθρο μου, και συχνά έχουμε σημαντικές ποιητικές καταθέσεις, που ανεβάζουν τα ονόματα αυτά σ' ένα χώρο ποιητικής αφαίρεσης, γίνονται στοιχεία μιας νέας ποιητικής.

Η γενιά της Εισβολής: Μια οργισμένη γενιά

του Γιώργου Β. Γεωργίου giorgosv@avacom.net

Είναι γνωστός ο τρόπος με τον οποίο επενεργούν στην τέχνη και στη λογοτεχνία εν προκειμένω ρηξικέλευθα ιστορικά γεγονότα, που αλλάζουν άρδην τον τρόπο με τον οποίο οι λογοτέχνες προσλαμβάνουν τα κοινωνικά, πολιτικά και ιστορικά συμφραζόμενα. Μια τέτοια περίπτωση υπήρξε και για τη λογοτεχνία της Κύπρου η «τομή» του '74, που δημιούργησε μια οργισμένη γενιά συγγραφέων, οι οποίοι είτε μετουσίωσαν την προηγούμενη λυρική τους διάθεση σε ένα σκληρό, καταγγελτικό λόγο είτε ανδρώθηκαν συγγραφικά μέσα στις ζοφερές συνθήκες μετά την Εισβολή και εξέφρασαν το συλλογικό βίωμα με εντελώς προσωπικές λογοτεχνικές μαρτυρίες, μέσα από μια ποίηση και μια πεζογραφία έντονων συναισθηματικών κραδασμών, αλλά και φωνής αγωνίας, απόγνωσης και διαμαρτυρίας. Γενιά με ερωτηματικά, θα μπορούσε να είναι μια εναλλακτική αναφορά.

Παρακολουθώντας βέβαια η κυπριακή ποίηση και η λογοτεχνία την ιστορική πορεία του τόπου δεν σημαίνει πως καταγράφει απλώς ή μεταφέρει μηχανικά τα γεγονότα, αλλά συνενώνεται με το διαχρονικό μύθο, δίνει μορφή στα βαθύτερα συναισθήματα, μετουσιώνεται σε έργο τέχνης¹.

Η προηγούμενη γενιά (γνωστή ως γενιά του '60) ανδρώθηκε λογοτεχνικά μέσα σε έντονες πολιτικές ζυμώσεις, αλλά και σε ένα κλίμα ευφορίας. Μετά την Ανεξαρτησία και την ίδρυση του Κυπριακού Κράτους το κλίμα αυτό συνεχίζεται, ενώ ήδη παρουσιάζονται νέα λογοτεχνικά, φιλολογικά και λαογραφικά περιοδικά: η *Πνευματική Κύπρος* (1960) με τους Κύπρο Χρυσάνθη, Κώστα Μόντη, Αντρέα Χριστοφίδη, η *Φιλολογική Κύπρος* (1960), ο *Κυπριακός Λόγος* (1969), η *Επιθεώρησης Λόγου και Τέχνης* (1970-1974), η *Λαογραφική Κύπρος* (1970), του γνωστού λαογράφου Χρύσανθου Κυπριανού, η *Νέα Εποχή* (1971), το λογοτεχνικό περιοδικό της Αριστεράς που συνεχίζει την έκδοσή του μέχρι σήμερα, και άλλα.

Μαζί όμως με την αισιοδοξία της καινούργιας αρχής, η γενικότερη κρίση στο εσωτερικό μέτωπο, τα γεγονότα του '63, προσωπικές αντιζηλίες αλλά και βιαιοπραγίες, η παράνομη δράση του Εθνικού Μετώπου και της τρομοκρατικής οργάνωσης του Γρίβα ΕΟΚΑ Β στη συνέχεια, και το γενικότερο κλίμα αστάθειας και αβεβαιότητας, δημιούργησαν κλίμα σύγχυσης και μεταξύ των λογοτεχνών.

Ήδη ο Κώστας Μόντης εγκαταλείπει από το 1958 τις έντονα λυρικές, ποιητικές του εξάρσεις και στρέφεται προς τις «Στιγμές», αποφθεγματική ποίηση με σαρκαστικό τόνο, αλλά και έντονη αίσθηση της πραγματικότητας.

Αν υπάρχει πάντως μια διάθεση απομάκρυνσης από τις προηγούμενες λυρικές φόρμες με τα γεγονότα του '74, πρώτα η προδοσία και το Πραξικόπημα, και ύστερα η Εισβολή, το ξεσπίτωμα, οι νεκροί, οι αγνοούμενοι και οι πρόσφυγες έρχονται να κατακρημνίσουν την όποια ιδεαλιστική αυταπάτη του παρελθόντος και να οδηγήσουν σε μια έντονα κριτική στάση των νεότερων, σε μια αίσθηση απόγνωσης² και σε διάθεση επανακαθορισμού του συστήματος αξιών, της αίσθησης δικαιοσύνης.

*Έτσι που σε κοιτάζω και με κοιτάξεις
Να το θυμούμαστε απ' έξω σαν το Πάτερ ημών
πως χάνουμε συνέχεια ύψος
πως χάνουμε συνέχεια πατρίδα.*

Θεοκλής Κουγιάλης: «Επιστροφή» (1976)

*Έχουμε ξεπεράσει το όριο της υπομονής
Τώρα πλέουμε καθώς καράβια σε ανοιχτές θάλασσες
μόνοι μέσα στην απλωσιά. Βοήθα καρδιά
Αν πρέπει να οροθετήσουμε τη μοναξιά μας
χωρίς τη γη, χωρίς τα σπίτια μας
που δεν ακολουθούν το δεδομένο σχήμα.*

Φοίβος Σταυρίδης: «Απομυθοποίηση» (1978)

Πλέον, όλοι οι εκφραστικοί τρόποι συνηγορούν ως προς τούτο: τη σκληρή και αντιποιητική γλώσσα, που πολλές φορές καταγγέλλει η ίδια τους νέους αυτούς δρόμους:

*Και δημαγωγούς θα μας πουν
και πεζολόγους θα μας πουν
και ότι χαλάμε την πιάτσα θα μας πουν
οι επαΐοντες.
Εσύ όμως ξέρεις
Πως πίσω από τις μονότονες καθημερινές λέξεις,
πίσω από τις λέξεις που καταδυναστεύουν τη ζωή μας
πίσω από τη ζωή μας που είναι διαποτισμένη τώρα
με την κατοχή
με την προσφυγιά
με δυο δεκάχρονα μάτια
και με τη φωτογραφία του αγνοούμενου πατέρα
κρύβονται
το γεωγραφικό πλάτος και μήκος
αυτού του νησιού*

Ντίνα Κατσούρη

Οι εκφραστικοί τρόποι, τα μέσα, προσαρμόστηκαν στο να εκφράσουν τα συναισθήματα της απώλειας, της προσφυγιάς, του ξεριζωμού, του πόνου.

Μάλιστα υπήρξαν κριτικοί που επεσήμαναν ότι η στροφή αυτή υπήρξε τόσο καθοριστική και τόσο ολοκληρωτική, ώστε «εγκλώβισε» μια ολόκληρη γενιά λογοτεχνών θεματικά, κατά τρόπον ώστε δεν μπόρεσαν να παρακολουθήσουν τα ρεύματα του εξωτερικού, να συγχρωτιστούν γόνιμα με νέες προβληματικές.

Όμως θα ήταν στενοκέφαλος λογιοτατισμός να αποκόπουμε τη λογοτεχνική παρουσία από τα ιστορικά συμφραζόμενα. Μόλο που υπάρχει μια τάση αποξένωσης σε επίπεδο θεωρίας του λογοτεχνικού φαινομένου ως αξίας και προσπάθειας να του δοθεί αυτόφωτη ενέργεια ως έργου τέχνης (πράγμα που ισχύει στο τελειωμένο έργο από αισθητική άποψη), δεν μπορεί να μην συνεκτιμηθούν οι παράγοντες εκείνοι που οδήγησαν σε κοινές αναζητήσεις μια γενιά που τόσο έντονα σφραγίστηκε από την περιπέτεια του '74, που δεν υπήρξε (και δεν είναι ακόμα) ένα ιστορικό επεισόδιο αλλά ζώσα, καθημερινή ιστορία.

Αν είναι κάτι που θα μπορούσε να επισημανθεί είναι η ουσιαστική έλλειψη κριτικής στο έργο των Κυπρίων συγγραφέων, η αποτίμηση με μεθοδολογικά εργαλεία της δουλειάς τους και η ανατροφοδότηση ενός διαλόγου που θα μπορούσε να γεννήσει νέες αναζητήσεις. Στην έλλειψη αυτή συνέτεινε μεταξύ άλλων και η απροθυμία να συζητηθεί το έντονο προσωπικό και ταυτόχρονα συλλογικό βίωμα του μαύρου Ιούλη και η αίσθηση ότι αποτελεί προσωπική υπόθεση τόσο, ώστε η δουλειά των λογοτεχνών να ακολουθεί παράλληλους μονοδρόμους μοναξιάς.

Είναι χαρακτηριστικό ότι πολλοί ποιητές οδηγήθηκαν από έναν πρώιμο λυρισμό σε μια δραματικότητα, την ίδια ώρα που η ποίησή τους έγινε ολιγόστιχη, σκληρή, ενώ άλλοι ποιητές προσπαθούν με πολύστιχα ποιήματα να εκτονώσουν τη διάψευση των προσδοκιών τους, όπως η Πίτσα Γαλάζη, ή να εκφράζουν την οργή τους μέσα από μια ιδιότυπη λυρική σκληρότητα, όπως ο Κώστας Βασιλείου.³

Ο Μιχάλης Πασιαρδής, ποιητής με αξιόλογο έργο και προ του '74, στις συλλογές που δημοσιεύει μετά το σημαδιακό γεγονός γίνεται επιγραμματικός, θέλοντας να καταδείξει το αδιέξοδο στους αγωνιώδεις εσωτερικούς του δρόμους στο να συλλάβει την τραγωδία.

Οι «προδιαγραφές του θέματος είναι προδιαγραφές τραγωδίας» παρατηρεί εύστοχα ο Γιώργος Μολέσκης, που θυμάται ποιητές σαν τον Θεοκλή Κουγιάλη, το Φοίβο Σταυρίδη, το Λεύκιο Ζαφειρίου, τον Κυριάκο Χαραλαμπίδη.

Και είναι ακόμα ποιητές σαν τον Άντη Κανάκη, τον Κώστα Βασιλείου, τον Μιχάλη Πασιαρδή, την Ντίνα Κατσούρη, τον Πολύβιο Νικολάου, τον Κλείτο Ιωαννίδη, το Χρήστο Μαυρή, το Νίκο Ορφανίδη.

Το ίδιο συμβαίνει και στην πεζογραφία όπου κι εδώ μια πληθώρα συγγραφέων καταθέτει τη «μαρτυρία» της για τα γεγονότα: ο Γιάννης Κατσούρης, η Ήβη Μελεάγρου, ο

Χρήστος Χατζήπαπας, ο Χριστάκης Γεωργίου, ο Πάνος Ιωαννίδης κ.ά.

Βέβαια, η αναπόφευκτη προσκόλληση στο θέμα της Εισβολής και του ξεριζωμού με τις ποικίλες συνυποδηλώσεις τους, ιστορικές, πολιτικές και άλλες, δεν σημαίνει ότι έδωσε έργα ανάξια λόγου ή «στρατευμένα» κατά τρόπον ώστε να αποτελούν μια ενότητα που αναμασά μοτίβα από τις τραγικές εμπειρίες.

Ενδεχομένως, μια μικροφιλολογική ανάλυση του έργου των συγγραφέων να καταδείκνυε παραστατικότερα τους συνειρμούς που προκάλεσε το τραύμα του '74. Όμως αυτό χρειάζεται σύνθετη εργασία, με συγκέντρωση όλου του υλικού και εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων, που μπορεί να αφορούν τις τεχνικές, τη συγκριτική αποτίμηση με ρεύματα του εξωτερικού που ενδέχεται να συγχωνεύτηκαν γόνιμα στην ανάγκη των δημιουργών να εκφράσουν, με ωμό ρεαλισμό πολλές φορές, την εσωτερική τους συντριβή αλλά και την οργή απέναντι στα γεγονότα.

Μια αρχική διερεύνηση πάντως καταδεικνύει πόσο σημαντική υπήρξε για τη λογοτεχνία του τόπου η συνολική αυτή κατάθεση⁴ και πόσο καθοριστική για νεότερους πεζογράφους και ποιητές.

Μάλιστα, δίπλα σ' αυτή τη γενιά λογοτεχνών θα μπορούσε να εξετάσει κανείς ισότιμα και εκ παραλλήλου και τη δημιουργία των ποιητάρηδων, καθώς ο προσωπικός και έντονα επηρεασμένος από τα γεγονότα τόνος ορισμένων από αυτούς, όπως ο Παύλος Λιασίδης, έδωσε πραγματικά ποιητικά αριστουργήματα.

Επιπλέον, η αγωνιώδης αυτή καταγραφή της μοίρας του τόπου δεν παύει να εκφράζει κοινούς προβληματισμούς για την πορεία της ίδιας της ανθρωπότητας. Υπό αυτήν την έννοια, θα μπορούσε, υπό όρους, σε πολλές, καλές της στιγμές να ιδωθεί και ως οικουμενική λογοτεχνία, πανανθρώπινη ποίηση.

Μένει να φανεί πώς οι επόμενες γενιές συγγραφέων θα οικειωθούν γόνιμα με όλο αυτό το υλικό και αν στη συνέχεια θα υπάρξει συσσωμάτωση ή ρήξη προς κάτι εντελώς νέο. Αυτό βέβαια έχει άμεση συνάφεια και με το ρου της ιστορίας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γιώργος Μολέσκης: «Σύγχρονη Κυπριακή Ποίηση: Μια αναφορά στα θέματα και στις κοινωνικές πηγές της». Στο: *Πολιτισμός και Τέχνη. Γ' Κύκλος Διαλέξεων*, εκδ. Κ.Ε. ΑΚΕΛ, Λευκωσία, 1994, σελ. 25.
2. Αλέξης Ζήρας: «Από την πολιτική στη λογοτεχνική χειραφέτηση». Στο: «Βιβλιοθήκη» της *Ελευθεροτυπίας*, τευχ.305, 30 Απρ. 2004, σελ.20-22.
3. Λεύκιος Ζαφειρίου: *Η νεότερη κυπριακή λογοτεχνία. Γραμματολογικό Σχεδιάσμα*, Λευκωσία 1991, σελ. 69-76.
4. Λευτέρης Παπαλεοντίου: «Η κυπριακή πεζογραφία μετά την Ανεξαρτησία», «Βιβλιοθήκη», όπως υποσ. 2· και *Στοχαστικές προσαρμογές. Για την ιστορία της ευρύτερης νεοελληνικής λογοτεχνίας*, Αθήνα 2000, σελ. 339-349.

«από την Κύπρο με πίκρα»

30 χρόνια φασιστικό πραξικόπημα - τουρκική εισβολή στα έντυπα αφιερώματα

του Γιώργου Κ. Μύαρη

*Ωστόσο εγώ θα επιμένω να λέω
την ελευθερία ελευθερία
το φόνο φόνο
την ενοχή ενοχή¹.*

Τριάντα χρόνια μετά το φασιστικό πραξικόπημα της ελλαδικής χούντας και του κυπριακού παραστρατιωτικού βραχίονά της, της ΕΟΚΑ Β', κατά του νόμιμου προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Μακαρίου, και μετά την επακόλουθη τουρκική στρατιωτική εισβολή στη μαρτυρική Κύπρο, το Κυπριακό πρόβλημα παραμένει άλυτο. Η στρατιωτική κατοχή των εδαφών της Κυπριακής Δημοκρατίας διαρκεί. Εξαιτίας αυτής ο κίνδυνος για τη μετατροπή της Κύπρου σε προτεκτοράτο μέσα από τη «λύση» του «σχεδίου Ανάν» κανοναρχεί την εκφρασμένη στο δημοψήφισμα του Απριλίου άρνηση των Ελλήνων της Κύπρου. Σημάδια ισχυροποίησης παρουσιάζει και η de facto διχοτόμηση του κυπριακού χώρου, παρά την ένταξη (με πολιτικούς-νομικούς όρους) του συνόλου της επικράτειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Αλλά στις αποτιμήσεις των ιστορικών των ιδεών η πορεία του κυπριακού ελληνισμού (μηδέ εξαιρουμένης και αυτής της πρόσφατης πολυσήμαντης άρνησης, που αναμένεται ότι θα τύχει πολλών και διαφορετικών ερμηνειών) τείνει να καταγραφεί ως απόηχος του «αντιστασιακού χαρακτήρα που διέπει ολόκληρη τη νεοελληνική ιστορία»², ως μέρος της «αντιστασιακής διαδικασίας» για τη «διαφύλαξη της ιδιαιτερότητας» του ελληνισμού της Κύπρου.

Η επιστημονική έρευνα σε έντυπα και ηλεκτρονικά αρχεία πιθανόν επίσης να ξεχωρίσει, μέσα από την αμετροεπή επετειακή προχειρολογία, τη ρητορική πατριδοκαπηλία και την τουριστικοποιημένη θλίψη, τα ποιοτικά δημοσιεύματα και ξέχωρα τα αφιερώματα εντύπων που επιχειρούν να φωτίσουν πτυχές της πολιτικής, κοινωνικής, πνευματικής ζωής στην εσχατιά του μειζανος ελληνισμού της Ανατολικής Μεσογείου, την Κύπρο. Συνδυαζόμενα με κοινωνικές και πνευματικές διεργασίες, τα ίδια τα αφιερώματα ελλαδικών και ελληνοκυπριακών εντύπων στα προβλήματά της Κύπρου γίνονται μια πτυχή της πραγματικότητας και των εξελίξεων και συγχρόνως καθορίζονται από αυτές ως προς το περιεχόμενό

τους, την ανίχνευση και την προσθήκη νέων δεδομένων. Ένας αριθμός από αυτά προκύπτουν από ανάγκες, αναζητήσεις και ιδεολογικές ζυμώσεις ατομικές και συλλογικές. Συχνά βρίσκονται σε ανταπόκριση με ιστορικές φάσεις και αντιφατικές κάποτε εξελίξεις στην Κύπρο, την Ελλάδα, τον ευρύτερο ελληνισμό της Διασποράς, την Ευρώπη. Επιπρόσθετα, από τα κείμενα των αφιερωμάτων τεκμηριώνονται συμπεριφορές, επιλογές, αντιδράσεις, αποσιωπήσεις, προτεραιότητες, προσανατολισμοί, νοοτροπίες και τάσεις που επηρεάζουν (ή διαμορφώνονται σε) κυρίαρχες ή αντιμαχόμενες κοινωνικές ομάδες.

* * *

Πολλά αφιερώματα αναλύουν προοπτικές πολιτικής διεξόδου και πολιτισμικής διάσωσης, συμπληρώνοντας ενδιαφέροντες προβληματισμούς της σοσιαλιστικής, δημοκρατικής, κομμουνιστικής αριστεράς και του κεντρώου πολιτικού χώρου. Η συντηρητική και η φιλελεύθερη δεξιά εκφράζονται κυρίως μέσα από αφιερώματα με αφορμήση ελληνοκεντρισμού, επίκληση των παραδόσεων και του ευρωπαϊσμού σε μεταγενέστερη φάση. Σε αυτά καταγράφεται πλέον ως δεδομένο ότι αναζητείται η «αλήθεια» και η «λύση», μαζί με τους πρόσφυγες και τους αγνοούμενους και των δύο πλευρών. Διαδρομή που συντελείται μέσα από ουτοπικές συλλήψεις που προσκρούουν, αναδιπλώνονται ή συναντούν αρχαϊσμούς, αμφισβητήσεις, δοκιμασίες, στερεότυπα, ηρωισμούς και «ρεβανσιστικές» ή «ταπεινωτικές» κινήσεις· μέσα από αλήθειες και στρεβλώσεις, πραγματικότητες τεκμηριωμένες και ιδεολογική χρήση της ιστορίας εκατέρωθεν. Γεγονός που εμφανώς αποτυπώνεται επίσης στην ισχνή γνώση γύρω από την «άλλη» πλευρά, από τις πολλές και διαφορετικές αγνώσεις του παρελθόντος και του παρόντος, οι οποίες αναφέρονται στο λόγο των πολιτικών σχηματισμών και των δύο βασικών κοινοτήτων του κυπριακού λαού.

Επιπρόσθετα, ορισμένα υποκύπτουν στον ιστορικό «ρομαντισμό», ακολουθούν τον γραμμικό κι απλουστευτικό τρόπο σύνθεσης των σχολικών εγχειριδίων. Άλλα συνοδεύονται από μια αμφισημία πολιτικών προτάσεων, όπως τις εκφράζουν κομματικές και πολιτειακές ηγεσίες: παρατεταμένες συγκρούσεις συλλογικών εθνικών ταυτοτήτων, συνθήματα

υπέρ της «συμβίωσης» ή της «επαναπροσέγγισης», υπέρ «ομοσπονδιακού μοντέλου επίλυσης», παράλληλα με ανάλογες «καταγγελίες» για τη «θυματοποίηση» και την «αδικία» των μεν επί των δε. Και με τον τουρκικό στρατό, εισβολέα και «εγγυητή της σταθερότητας» στα κατεχόμενα εδάφη της Κυπριακής Δημοκρατίας επί 30 χρόνια.

Ασφαλώς, ανάμεσα στα αφιερώματα στην Κύπρο αρμόζει να τοποθετηθούν σε περίοπτη θέση τα 20 έως τώρα, μερικά ή συνολικά, ανιδιοτελή αφιερωματικά τεύχη του *Αντί*, του αθηναϊκού περιοδικού της ευρύτερης Αριστεράς· δημοσιεύονται δίπλα στα χιλιάδες δημοσιεύματα για κυπριακά θέματα που ενσωματώνονται στα 800 και πλέον τεύχη του. Το *Αντί* επιμένει να θέτει στην πρώτη γραμμή την Κύπρο (σε αντίθεση και με τις προτεραιότητες του αναγνωστικού του κοινού), θεωρώντας επαρκείς λόγους για την επιλογή του την «άρρηκτη σύνδεση» του Κυπριακού με την ελληνική πολιτική ζωή και με την «αποδέσμευση της Ελλάδας από κάθε ξένη εξάρτηση», όπως και το «καθήκον της συμπόρευσης με τον χειμαζόμενο κυπριακό λαό»³.

Έτσι, σε αντίθεση με τους εκ του μακρόθεν εθνοφυλετικούς και «ελληνορθόδοξους» κλαυθμούς («περί προαιωνίων εχθρών του Γένους»-«ύπουλων συμμάχων» κ.ά.) αρκετών εντύπων του 1974-75, το *Αντί* συγκροτεί στο τεύχος 3 («από την Κύπρο με πίκρα», 5 Οκτωβρίου 1974, 17-23) το «μικρό αφιέρωμα στον αγώνα, στην πίκρα και την αγωνία του Κυπριακού Λαού» με εξώφυλλη καταγγελία της δολοφονίας του σοσιαλιστή νεολαίου ηγέτη και ποιητή Δώρου Λοΐζου στην απόπειρα της ΕΟΚΑ Β' κατά του Β. Λυσσαρίδη, προέδρου της ΕΔΕΚ. Καταγράφει με επιτόπια επίσκεψη του Νίκου Κούνδουρου μαρτυρίες (ανώνυμες, «γιατί στην Κύπρο οι δυνάμεις του μίσους και της υποτέλειας εξακολουθούν να έχουν τεράστια στηρίγματα και μπορούν να βάλουν σε κίνδυνο τη ζωή» τους). Καταγγέλλει τις ιμπεριαλιστικές χώρες αλλά και την κυβερνητική προσχηματική χρήση του Κυπριακού «για να μην προχωρήσουν η αποχουντοποίηση κι ο εκδημοκρατισμός, να γίνουν κάποιες επιδερμικές αλλαγές και να μείνει απείραχτη η ουσία των καταπιεστικών μηχανισμών», όπως και τη σιωπή γύρω από τα γεγονότα και τις ευθύνες.

Το *Αντί*, στην κατεύθυνση αυτή, μετά από σειρά αναλύσεων και άρθρων, σε απολογιστικό σημείωμα για την πρώτη μεταδικτατορική χρονιά αναφορικά με τα θετικά και τα αρνητικά στην πορεία της επαναφοράς της δημοκρατίας, έρχεται να επισημάνει («*Κύπρος: ένας χρόνος μετά το πραξικόπημα*», τχ. 23, 19 Ιουλίου 1975. 4, 7-21) ότι «πρώτα, πολύ λίγο φαίνεται να καταλάβαμε πόσο τραγικές θα είναι μακροχρόνια για τον ελληνισμό οι επιπτώσεις από μια πιθανή αποδοχή των συνεπειών της προδοσίας στην Κύπρο. Όπως και το γεγονός ότι η πολιτική μας ηγεσία στο σύνολό της σχεδόν κατά κάποιον τρόπο κλείνει τα μάτια μπρος σ' αυτή την προδοσία, αφήνει τους ενόχους να κυκλοφορούν ελεύθεροι ανάμεσά μας, αφήνει ένα επικίνδυνο καρκίνωμα να υπάρχει στον εθνικό κορμό, παρά τη δυσφορία και την αγανάκτηση του λαού». Εκτίμηση που δυστυχώς επαληθεύεται διαρκώς.

Στην ιστορία των πολιτικών ιδεών καταγράφεται η προσέγ-

γιση που περιέχεται στις σελίδες του *Αντί* («*Φάκελος: Κύπρος. Δεκατρία έτη μετά*», τχ. 352, 31 Ιουλίου 1987, 21-34) για την ανάγκη αποφασιστικής εμπλοκής της Ευρώπης στην επίλυση του Κυπριακού: όταν, συνεκτιμώντας το νέο πλαίσιο σχέσεων ανάμεσα στις δύο υπερ-δυνάμεις (περίοδος Γκορμπατσόφ-Ρήγκαν), τον ενισχυμένο ρόλο της Τουρκίας στη Μ. Ανατολή, τους επεκτατικούς στόχους της για τον «έλεγχο ολόκληρης της Κύπρου», διαπιστώνει την αναποτελεσματικότητα του ΟΗΕ, προκρίνει την «κοινή δράση του ελληνισμού στην Κύπρο, την Ελλάδα και το εξωτερικό», τη «διεθνοποίηση» και την «Ευρωπαϊκή» του Κυπριακού, δηλαδή την ανάδειξη της ευρωπαϊκής διάστασης που «μπορεί να συνεισφέρει θετικά διαμορφώνοντας διαφορετικούς συσχετισμούς για τη λύση του προβλήματος». Αλλά και στις σελίδες του αφιερωματικού τεύχους «*Κύπρος: Twenty years after*» (τχ. 555, 8 Ιουλίου 1994, 24-38) η θλιβερή εικοσαετής περιπέτεια συμπυκνώνεται σε μια διαδρομή από τους πρόχειρους προσφυγικούς συνοικισμούς και το τάβλι στη σχολή των προσφύγων, που απεικονίζει η φωτογραφία στο εξώφυλλο, έως τον ευφάνταστο αμερικανοποιημένο τίτλο του αφιερώματος, για το μέλλον της Κύπρου στην νέα τάξη πραγμάτων και πτωμάτων.

Πριν τριάντα χρόνια, στις 15 Ιουλίου 1974, όσο σχηματικά μπορεί κάποιος να μιλήσει για την συγκρουσιακή κυπριακή πραγματικότητα, όταν ισχυροποιούνταν τα επεκτατικά σχέδια της Τουρκίας και παράλληλα κορυφώνονταν οι συγκρούσεις στο εσωτερικό κατεστημένων κύκλων του κυπριακού ελληνισμού, τέθηκε σε εφαρμογή το σχέδιο «Αφροδίτη», δηλαδή το φασιστικό πραξικόπημα για την ανατροπή του Μακαρίου· μπόρεσε εύκολα η κυβέρνηση Ετζεβίτ να επιχειρήσει «αποκατάσταση της συνταγματικής τάξης και ειρήνης» με την εισβολή του τουρκικού στρατού και την ενισχυτική «ουδετερότητα» των ΗΠΑ, Βρετανίας και ΝΑΤΟ.

Το χουντικό πραξικόπημα και η τουρκική εισβολή συνιστούν τις δύο όψεις του νομίσματος της προδοσίας. Επιπλέον, το σήμερα σημαδεύουν ανεξίτηλα η παρέλευση δεκαετιών χωρίς διακοινοτική επικοινωνία στην πολιτική και καθημερινή ζωή, η παγίωση της διχοτόμησης σε όλα τα επίπε-

δα, η ενίσχυση συντηρητικών αντανάκλαστικών ή και η ανακύκλωση εθνικιστικών προταγμάτων, τελευταία και η αναζήτηση με ποικίλες στοχεύσεις «ομοσπονδιακής» και «ευρωπαϊκής λύσης» του κυπριακού προβλήματος, ιδίως από την Κυπριακή Δημοκρατία και όψιμα από το κεντροαριστερό φάσμα τουρκοκυπριακών κομμάτων (αντιπολιτευόμενων έως τον Δεκέμβριο 2003 τον Ντενκτάς, «κυβερνητικών» στη συνέχεια, υπό το βλέμμα της Τουρκίας του Ερντογάν).

Ανθρώπινες ζωές χάθηκαν, συγκρούσεις και φανατισμοί ενδυναμώθηκαν, προοπτικές ειρηνικής συμβίωσης δηλητηριάστηκαν, επάλληλα στρώματα πολιτισμού ανατινάχτηκαν. Μήτε για την τουρκική στρατιωτική εισβολή και την προσφυγιά η ανθρώπινη δικαιοσύνη μπόρεσε να δώσει λύσεις. Αλλά και το πιο εξωφρενικό: σήμερα ακόμη οι ένοχοι του πραξικοπήματος σε βάρος της Κυπριακής Δημοκρατίας παραμένουν ατιμώρητοι. Και οι δολοφονημένοι υπερασπιστές της δημοκρατίας αδικαίωτοι. Οι δολοφόνοι, ζωντανοί και ανενόχλητοι, καρπώνονται τα αγαθά της δημοκρατίας και της προστασίας από τους νόμους που λειτουργούν στην κυπρια-

κή πολιτεία. Έτσι οι συγγενείς των δολοφονημένων αναγκάζονται να αυτολογοκρίνονται, για να μη θεωρηθεί οποιαδήποτε αναφορά στους γνωστούς δολοφόνους ποινικό αδίκημα! Επιπλέον «οι δυνάμεις που παρακίνησαν τους πράκτορές τους στο πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου δεν έχουν παραιτηθεί από τα σχέδιά τους. Θέλουν την Κύπρο νατοϊκή, δηλαδή αμερικανικό εξάρτημα», επισημαίνεται –σαν να ήταν χτες– σε δημοσίευμα του *Αντί* για τη συμπλήρωση δύο χρόνων από «το κορύφωμα της προδοσίας της Κύπρου και την τραγωδία της τουρκικής εισβολής» (τχ. 49, 10 Ιουλίου 1976, 3 και 5-25).

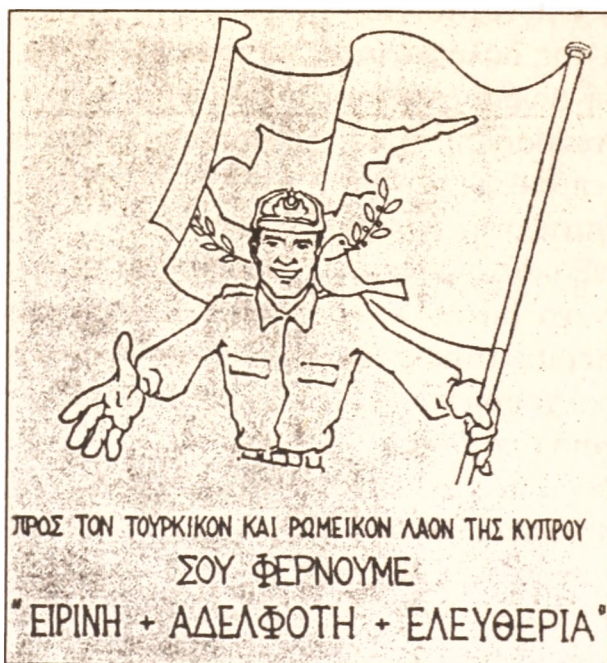
Τραγικά ζωντανή και συνεχιζόμενη πραγματικότητα, που δε γίνεται να προσπερνάμε εύκολα...

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Λεύκιος Ζαφειρίου, «Οι λέξεις» (*Ποιήματα*, εκδ. Κούρος, Αθήνα 1975).
2. Νίκος Γ. Σβορώνος, *Επισκόπηση της νεοελληνικής ιστορίας*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1984, σ. 12.
3. *Αντί*, τχ. 80, 17 Σεπτ. 1977, 24-26.

ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ ΣΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΕΙΣΒΟΛΗΣ

1. *Ελληνο-Βελγική Επιθεώρησης και Πανευρωπαϊκή*. Αθήνα. Έτος 2ο. Τόμ. 2ος. Τχ. 7-8 (Απρ.-Σεπτ. 1974). 143-193. «Αφιέρωμα στη μαρτυρική Κύπρο».
2. *Ελληνικός Κόσμος*. Αθήνα. Τχ. 37. Ιούλιος 1974.
3. *Αιολικά Γράμματα*. Αθήνα. Χρόνος Δ'. Ιούλης-Αύγουστος 1974, τεύχος 22, 141-147. [εντός: «Βάστα Κύπρος»].
4. *Νέα Εποχή*. Λευκωσία. Αρ. τχ. 107-108. Ιουλ.-Οκτ. 1974, 1035-1098. «Αφιέρωμα στην Κύπρο».
5. *Κυπριακός Λόγος*. Έτος 6ον. Αρ. 34-35. Ιούλιος-Οκτώβριος 1974. 197-282. «Έκδοσις – καταγγελία των διαπραττομένων ωμοτήτων στην Κύπρο από τις τουρκικές δυνάμεις εισβολής».
6. *Φύσις και ζωή*. Τριμηνιαία έκδοσις της Φιλοδασικής Ενώσεως Αθηνών. Τχ. 16, Αθήναι, Φθινόπωρο 1974, 4-20. «Αφιέρωμα: Κύπρος, η μαρτυρική Μεγαλόνησος».
7. *Η Δράσις μας*. Περιοδικόν Χριστιανικής Φοιτητικής Δράσεως. Αθήναι. Έτος ΙΓ'. Σεπτ.-Οκτ. 1974. Τχ. 95-96. 69-84. «Αφιέρωμα στην Κύπρο μας».
8. *Νέοι Ορίζοντες*. Έκδοση Χ.Ε.Ν. Αθηνών. Έτος ΙΣΤ'. Αρ. τχ. 157. Σεπτ.-Οκτ. 1974. 3-20, 26-27. «Αφιέρωμα στην Κύπρο».
9. *Αντί*. Αθήνα. Περίοδος Β'. Τχ. 3. Σαβ. 5 Οκτωβρίου 1974, 17-23. «από την Κύπρο με πίκρα».

Φέιγ-βολάν που έριξαν τουρκικά αεροπλάνα στην Κύπρο.

10. *Σμύρνα*. Γράμματα. Τέχνη. Παιδεία. Αθήνα. Οκτώβριος 1974. Χρόνος 8ος, αρ. τχ. 74, 234-240.
11. *Κασταλία*. Αθήνα. Τχ. 36. 1974.
12. *Αγροτικά Νιάτα*. Αθήνα. Τχ. 9. 1974.
13. *Βωμοί*. Αθήνα. Τχ. 21. Σεπτ. Οκτ. 1974.
14. *Ιθώμη*. Καλαμάτα. Τχ. 21. 1974.
15. *Θρακικά Χρονικά*. Ξάνθη. Τχ. 31. 1974.
16. *Ελλάς Κύπρος Τουρισμός*. Αθήνα. Τχ. 53-54, 55, 56-57. 1975.
17. *Δελτίο Πληροφοριών* (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων). Βρυξέλλες. Τχ. 4. 1975.
18. *Ουρανοί*. Αθήνα. Τχ. 33-34. 1975.

19. *Τετράδιο*. Αθήνα. Τχ. 10. Απρ. 1975.
20. *Μακεδονικόν Ημερολόγιον 1975*. Θεσσαλονίκη. 33-38, 129-130. «Αφιερωμένο στο δράμα της Κύπρου».
21. *New Greece. A Monthly Review from "Kathimerini"*. Athens. January 1975. "Where are you now my son?" [=αφιέρωμα στους αγνοούμενους Έλληνες].
22. *Τομές*. Αθήνα. Τχ. 3. Μαρτ. 1975, σ. 1-64. «Αφιέρωμα στην Κύπρο».
23. *Τεχνικά Χρονικά*. Εβδομαδιαίο Ενημερωτικό Δελτίο. Επίσημο Όργανο του Τεχνικού Επιμελητηρίου της Ελλάδος. Έκτακτο τεύχος. Αθήνα. Ιούλιος 1975. «Κύπρος».
24. *Αντί*. Τχ. 23, 19 Ιουλίου 1975. 4, 7-21. «Κύπρος: ένας χρόνος μετά το πραξικόπημα».
25. *Εθνικόν Ίδρυμα "Ο Βασιλεύς Παύλος"*. 20 Ιουλίου 1975, 1-32. «Αφιέρωμα στην Κύπρο».
26. *Απελευθέρωση*. Μηνιαίο Σοσιαλιστικό Περιοδικό. Αθήνα. Χρόνος 1ος. Περίοδος Β'. Τχ. 4-5. Αύγουστος 1975. 3, 7-20, 46-48. «16 σελίδες ντοκουμέντα για τη[ν] Κύπρο».
27. *Πολιτικά Θέματα*. Αθήνα. Έτος Β'. Περίοδος Β'. Αρ. φ. 75. 17-23 Δεκεμβρίου 1975. «Τι θα κάνουμε γι' αυτά τα παιδιά».
28. *Αντί*. Τχ. 38, 7 Φλεβάρη 1976, 24-30.

- «Αφιέρωμα: Κύπρος».
29. Αντί. Τχ. 49, 10 Ιουλίου 1976, 3 και 5-25.
[«Κύπρος: ...να διαταχθούν οι Αξιωματικοί να καταστρέψουν τους φακέλλους...»]
30. Κυπριακός Λόγος. Λευκωσία. Έτος 8ον. Αρ. 46-47. Ιούλιος-Οκτώβριος 1976. 179-327.
«Ειδική έκδοση αφιερωμένη στο δράμα των Ελληνοκυπρίων εγκλωβισμένων από τους Τούρκους εισβολείς».
31. Θούριος. Κεντρικό όργανο της Ε.Κ.Ο.Ν. «Ρήγας Φεραίος». Αθήνα. Τχ. 63, περίοδος Δ'. Πέμπτη 25 Αυγούστου 1977, σελ. 1, 4-9.
«Η Κύπρος μετά τον Μακάριο. 6 σελίδες αφιέρωμα».
32. Προβλήματα Θεολογικά, Φιλοσοφικά, Κοινωνικά, Πολιτιστικά. Αθήνα. Τριμηνιαίο περιοδικό χριστιανικού προβληματισμού. Τχ. 25. Οκτώβριος 1977. 195-238.
«Κύπρος ένα ανθρώπινο δράμα».
33. Πολιτικό Κριτήριο. Μηνιαία πολιτική και κοινωνική επιθεώρηση. Αθήνα. Τχ. 11. Φεβρουάριος 78. 15-33.
«Κύπρος: Εσωτερικό και εξωτερικό μέτωπο».
34. Σμύρνα. Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 1978. Αρ. φυλ 121-122. 164-177.
«Σελίδες αφιερωμένες στην Κύπρο για τα τέσσερα χρόνια της τουρκικής εισβολής».
35. Π.Ο.Φ.Ν.Ε. Πληροφοριακό Δελτίο. Λευκωσία. Αρ. 2. Δεκέμβρης 1978. 1-54 + 4 σ. χ.α.
«Διεθνής Διάσκεψη. Nicosie, Chypre, 10 11 Decembre 1978. Conférence Internationale de solidarité avec le peuple et les Étudiants de Chypre.

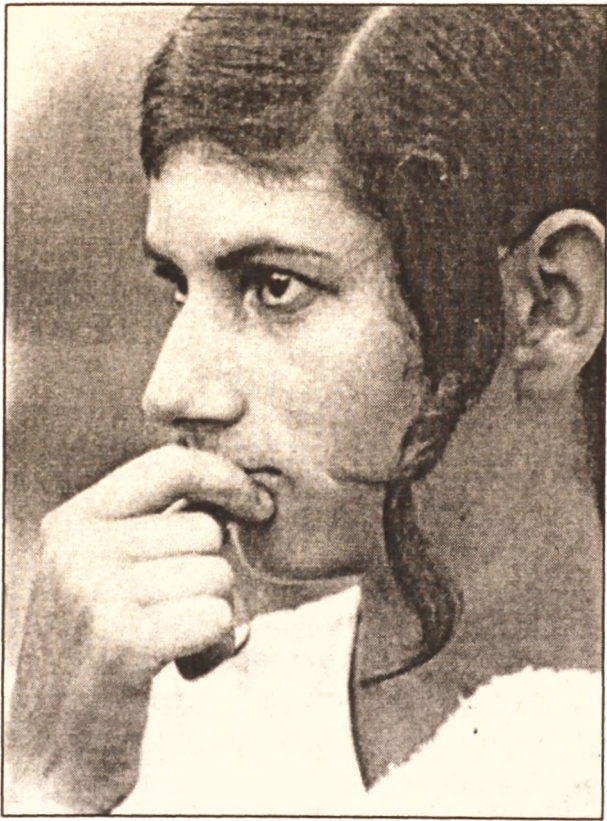

- Publie par l'Union Internationale des Étudiants». Οργανωτής η Παγκύπρια Ομοσπονδία Φοιτητών και Νέων Επιστημόνων.
36. Ευθύνη. Φυλλάδιο νεοελληνικού προβληματισμού. Τχ. 93. Σεπτ. 1979. 449-474.
«Οι πνευματικοί άνθρωποι και το Κυπριακό πρόβλημα». Τα κείμενα του Γ' Συμποσίου της Λευκωσίας.
37. Τετράδια πολιτικού διαλόγου-έρευνας και κριτικής. Αθήνα. Τετράδιο πρώτο. Φθινόπωρο 80, 5-11, 13-68.
38. Δεσμός Σύνδεσμος. Επετηρίδα αδελφούσης. Ευθύνη 1981. (Αθήνα. Μάρτιος 1981). 7-126.
39. Μνήμη των κατεχομένων εδαφών. Λευκωσία. Εξαμηνιαίο λογοτεχνικό και επιστημονικό περιοδικό. Έτος 1ο. Τχ. 1. Γενάρης-Ιούνης 1981. 1-69.
40. Τριφυλιακή Εστία. Αθήνα. Χρόνος Η'. Τόμος 8. Τχ. 46, Ιούνιος-Αύγουστος 1982. 235-373.
«Αφιέρωμα στην Κύπρο».
41. Άποψη. Διμηνιαία έκδοση προβληματισμού. Θεσσαλονίκη. Τχ. 6ο, Ιούλης 1983.
«Αφιέρωμα στην κυπριακή ζωγραφική - γλυπτική (τα γεγονότα του '74)».
42. Θούριος. Αθήνα. Κεντρικό Όργανο της Ε.Κ.Ο.Ν. Ρήγας Φεραίος. Νο 181. 1 Δεκ. 1983, 6-9
«Μικρό αφιέρωμα: Κύπρος».
43. Κυπριακή Μαρτυρία. Ετήσια έκδοση Ομίλου Πνευματικής Ανανεώσεως. Λευκωσία. Τχ. Γ'. 1984. 3-79.
«Η πολιτιστική ζωή σήμερα και η Κύπρος».
44. Η Κύπρος μας. Το περιοδικό των αποδήμων. Λευκωσία. Διπλό τεύχος 32-33. Απρίλης-Σεπτέμβρης 1984. 1-88.
«Justice for Cyprus. Κύπρος 1974-1984 δέκα χρόνια μνήμης και αγώνα».
45. Η λέξη. Αθήνα. Ιουλ. Αυγ. 1984. Τχ. 36, 475-515.
[«Ιούλιος 74-Ιούλιος 84»].
46. Φύλλα πορείας 4. Εναλλακτική παράλληλη ενημέρωση. (Αθήνα. Σεπτ. Δεκέμβρης 1984, σελ. 1-30).
«Η Κύπρος, το εθνικό και ο εθνικισμός. Μια ελευθεριακή ανάλυση».
47. Βορειοελλαδικά. Θεσσαλονίκη. Τχ. 37-38, Έτος Ζ', Νοέμβρης-Δεκέμβρης 1984.
«Για την Κύπρο από την Κύπρο».
48. Κυπριακή Μαρτυρία. Λευκωσία. Ετήσια έκδοση Ομίλου Πνευματικής Ανανεώσεως. Τχ. Δ. 1985. 3-75.
«Κύπρος, δέκα χρόνια κατοχής (1974-1984)».
49. Λογοτεχνική Δημιουργία. Όργανο της

- Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών. [Αθήνα]. Περίοδος Β'. Τχ. 28ο. Ιούλιος-Αύγουστος 1986. 195-256.
[εντός: «Κύπρος, το πολύπαθο νησί μας. Αφιέρωμα. Ειδική έκδοση της Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών»].
50. Αντί. Τχ. 352, 31 Ιουλίου 1987, 21-34.
«Φάκελος: Κύπρος. Δεκατρία έτη μετά».
51. Ελλοπία. Περιοδικό για τα εθνικά θέματα. Αθήνα. Καλοκαίρι 1990. Τχ 2, 29 - 44.
«Αφιέρωμα στο Κυπριακό». Επιμέλεια Γιώργος Ζερβουδάκης.
52. Ενδοχώρα. Για μια ελεύθερη έκφραση, τχ. 21, Ιούλιος-Αύγουστος 1991. Αλεξανδρούπολη. 27-34.
«Κύπρος 1974 - Αφιέρωμα».
53. Αφιέρωμα. Η Καθημερινή. 19/7/1992, 1-30.
«Κύπρος Μια επίμονη ελληνική πορεία». Κείμενο Φρίξου Π. Βράχα.
54. Αιγαιοπελαγίτικα Θέματα. Διμηνιαίο περιοδικό. Αθήνα. Επιστήμη. Τέχνη. Γράμματα. Λαογραφία. Σύγχρονη ζωή. Τχ. 37, Μάρτιος-Απρίλιος 1994. 4-61.
«Αφιέρωμα (Α) στην Κύπρο».
55. Αιγαιοπελαγίτικα Θέματα. Διμηνιαίο περιοδικό. Αθήνα. Τχ. 38, Μάιος-Ιούνιος 1994. 3-35.
«Αφιέρωμα (Β) στην Κύπρο».
56. D & A Spirit. Αθήνα. Τχ. 9, Ιούνιος 1994, 4, 54-64.
«Κύπρος 20 χρόνια είναι πολλά!».
57. Αντί, τχ. 555., 8 Ιουλίου 1994. 3, 24-38.
«Κύπρος: twenty years after». Επιμέλεια αφιερώματος: Βάσος

- Πτωχόπουλος.
58. *Επτά Ημέρες. Η Καθημερινή*. Κυριακή 17 Ιουλίου 1994. 2-32.
«Κύπρος ηρώων και μαρτύρων αίμα».
59. *Κυπριακή Μαρτυρία*. Τχ. ΙΓ', 1994, 5-90.
«Κύπρος 1994. Αίτημα δικαίωσης και ελευθερίας».
60. *Ευθύνη*. Περιοδικό Ελευθερίας και Γλώσσας. Αθήνα. Τχ. 271. 1994. 321-381.
[«Με την Κύπρο στην καρδιά»]
61. *Ειδική έκδοση. Χαραυγή*. 15.7.1995. 2-30.
«Η μεγάλη προδοσία 15 Ιουλίου 1974. Αφιέρωμα Μνήμης και Τιμής».
62. *Ειδική έκδοση. Χαραυγή*. 22.7.1995. 2-31.
«Η μεγάλη τραγωδία 20 Ιουλίου 1974. Αφιέρωμα αγώνα για λευτεριά και επανένωση».
63. *Αιγαιοπελαγίτικα Θέματα*. Διμηνιαίο περιοδικό. Αθήνα. Τχ. 51, Ιούλιος-Αύγουστος 1996, σ. 279-316.
«Κύπρος 1974-1996. Εισβολή και κατοχή».
64. *Τότε*. Περιοδικό για την ελληνική ιστορία. Αθήνα. Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 1996. Τχ. 62 (26ο Γ' Περίοδος).
«Ο Αττίλας του 1974 όπως ΔΕΝ μας τον παρουσίασαν».
65. *Διγενής*. Μία ορθόδοξη και Ελληνική άποψη. Αθήνα. Τεύχος 8ο. Έτος Δεύτερο. Φθινόπωρο 1996. 3-33.
«Αφιέρωμα στην Κύπρο και τον Ευρωπαϊκό της προσανατολισμό».
66. *Επτά Ημέρες. Η Καθημερινή*. Κυριακή 12 Ιανουαρίου 1997. 2-32.
«Αμμόχωστος 23 χρόνια πόλη-φάντασμα».
67. *Επτά Ημέρες. Η Καθημερινή*. Τόμ. ΙΖ'. «Κύπρος». Αθήνα (Καλοκαίρι) 1997. Περιέχει: «Ιστορία [= «Κύπρος ηρώων και μαρτύρων αίμα»], 3-36.
«Αμμόχωστος», 37-74. «Μονές», 75-112. «Λογοτεχνία», 113-150. «Τέχνη», 151-188.
68. *Η Κύπρος μας*. Το περιοδικό των αποδήμων. Τχ. 66, Μάιος-Αύγουστος 1997, 13-26.
«Αφιέρωμα στην Κερύνεια».
69. *Νέα Ελλοπία*. Έκδοση για τα εθνικά θέματα. Τεύχος 34 (11ο). Περίοδος Β'. Ιουλ.-Αυγ. Σεπτέμβριος 1997. 21-60.
«Αφιέρωμα: από την Ένωση στη Διχοτόμηση».
70. *Επτά Ημέρες. Η Καθημερινή*. Κυριακή 10 Αυγούστου 1997. 2-32.
«Λευκωσία η διχοτομημένη πρωτεύουσα».
71. *Επτά Ημέρες. Η Καθημερινή*. Κυριακή

- 23 Αυγούστου 1998. 2-31.
«Κερύνεια. "Επιστροφή" στην κατεχόμενη πόλη».
72. *Σύγχρονα Θέματα*. Τριμηνιαία έκδοση επιστημονικού προβληματισμού και παιδείας. Αθήνα. Τχ. 68-70. Ιούλιος 1998-Μάρτιος 1999. 15-348.
«Κύπρος, όψεις και προσεγγίσεις: Αφιέρωμα».
73. *Αφιέρωμα. Ελευθεροτυπία*. Σαββάτο 17 Ιουλίου 1999. 2-24.
«Κύπρος 25 χρόνια από την τραγωδία. Οι ένοχοι έχουν όνομα».
74. *Χρονικόν*. Τχ. 22. Πολίτης. Λευκωσία. Κυρ. 18 Ιουλίου 1999. 1-23.
«Το χρονικό της εισβολής (μέσα από τα γραπτά του Χένρι Κίσινγκερ)».
-
- Χρονικόν. Τχ. 23. 25 Ιουλίου 1999. 1-23.
«Η λεηλασία ενός πολιτισμού. Από το Λεύκωμα της Βουλής των Ελλήνων».
75. *Χρονικόν*. Τχ. 25. 8 Αυγούστου 1999. 1-23.
«Οι πέντε μέρες που συγκλόνισαν την Κύπρο».
76. *Χρονικόν*. Τχ. 27. 22 Αυγούστου 1999. 1-23.
«Ες γην εναλίαν Κύπρον» [= Αφιέρωμα στην Αμμόχωστο].
77. *Χρονικόν*. Τχ. 41. 28 Νοεμβρίου 1999. 1-23.
«Οδοιπορικό του 20ού αιώνα. Κύπρος 1950-1975». [Για τα σχετικά με την εισβολή στις σσ. 18-23.]
78. *Hellenic Quarterly*. Athens. A review of Greek social, economic and cultural life. No 5. Summer, June-July-August 2000. 2-146.
"Special Issue on Cyprus."
79. *Αντι-Παραθέσεις Σκέψης-Λόγου-*

- Τέχνης*. Αθήνα. Τριμηνιαία Έκδοση, εκτός εμπορίου. Τχ. 12. Ιουλ.-Σεπτ. 2000. 5-18.
«Τούτο το τεύχος αφιερώνεται στην προδομένη ηρωική μας Κύπρο».
80. *Χρονικό*. Τχ. 50. Πολίτης [Νέα σειρά]. 12 Μαΐου 2002, 3-22.
«Οι κλεμμένοι θησαυροί μας».
81. *Χρονικό*. Τχ. 60. 21 Ιουλίου 2002. 3-22.
«Καρπασία: Ιερόν άκρον Ελλήνων».
82. *Κύπρος. Ιστορία*. Τχ. 7. Ο Φιλελεύθερος. Κυρ. 19 Ιανουαρίου 2003.
«Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ'. Οι συνωμοσίες και οι δοκιμασίες για έναν Εθνάρχη».
83. *Κύπρος. Ιστορία*. Τχ. 20. Ο Φιλελεύθερος. Κυρ. 20 Απριλίου 2003.
«Η μαύρη επταετία. Οι συνωμοσίες της Χούντας για το Κυπριακό: Τα αίτια, οι υπαίτιοι και οι συνέπειες».
84. *Επτά Ημέρες. Η Καθημερινή*. Τόμ. ΝΣΤ'. «Ιστορική Κύπρος». Αθήνα (Απρίλιος) 2003.
Περιέχει: «Μεσαιωνική Κύπρος», 3-64. «Λευκωσία», 65-132. «Κερύνεια», 133-188.
85. *Επτά Ημέρες. Η Καθημερινή*. 8 Ιουν. 2003.
«Κύπρος. Ρήγμα στην Πράσινη Γραμμή».
86. *Χρονικό*. Τχ. 110. Πολίτης. 13 Ιουλίου 2003.
«Οι συμμαχίες που οδήγησαν στο πραξικόπημα».
87. *Κύπρος. Ιστορία*. Τχ. 31. Ο Φιλελεύθερος. Κυρ. 13 Ιουλίου 2003.
«ΕΟΚΑ Β' και τρομοκρατία. Η εγκληματική δράση της οργάνωσης και τα σχέδια ανατροπής του Μακαρίου».
88. *Ιστορικά*. Τχ. 194. Ελευθεροτυπία. 17 Ιουλίου 2003.
«Κύπρος 1974. Τα παρασκήνια της τουρκικής εισβολής».
89. *Χρονικό*. Τχ. 111. Πολίτης. 20 Ιουλίου 2003.
«Όταν ερχόταν ο Αττίλας».
90. *Κύπρος. Ιστορία*. Τχ. 32. Ο Φιλελεύθερος. Κυρ. 20 Ιουλίου 2003.
«Τουρκική εισβολή. Τα μυστικά σχέδια, οι επιδιώξεις και οι πρωταγωνιστές της συνωμοσίας».
91. *Ιστορικά*. Τχ. 195. Ελευθεροτυπία. 24 Ιουλίου 2003.
«Η αποκατάσταση της δημοκρατίας».
92. *Αφιέρωμα. Ντοκουμέντο*. εφημ. Τα Νέα, Σαββατοκύριακο 24-25 Απρ. 2004, 1/25-39/15.
«Αφιέρωμα. Ντοκουμέντο. 1967-1974. Από το πραξικόπημα στην τουρκική εισβολή στην Κύπρο».

ΙΡΑΚ ΔΕΝ ΠΕΙΘΕΙ ΠΙΑ Ο ΜΠΟΥΣ

Η προσπάθεια συσκότισης της πραγματικότητας και εξαπάτησης της διεθνούς κοινότητας, από την κλίκα του Τζορτζ Μπους, αναφορικά με το θέμα του Ιράκ και γενικότερα με τον περίφημο «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας», συνεχίζεται, παρά τα συγκλονιστικά στοιχεία που βλέπουν καθημερινά πλέον το φως της δημοσιότητας και παρουσιάζουν ανάγλυφα την εικόνα μιας στυγνής, απάνθρωπης και εγκληματικής πολιτικής εξουσίας, της χειρότερης που έχει εμφανισθεί στη σύγχρονη ιστορία της ανθρωπότητας, η οποία, είτε με εκβιασμούς, είτε με βρόμικα κόλπα και με το φόβητρο της ισχύος των όπλων, έχει καταφέρει να διατηρεί σε κατάσταση ομηρίας όχι μόνο τους θεσμούς και αυτόν τον λαό των ΗΠΑ αλλά ολόκληρο σχεδόν τον πλανήτη, στο όνομα δήθεν της ελευθερίας, της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αξίες τις οποίες παραβιάζει κατάφωρα και προκλητικά.

Τελευταίο επίτευγμα, η έρευνα που διεξήγαγε μια ανεξάρτητη επιτροπή του Κογκρέσου σχετικά με την εισβολή στο Ιράκ και η οποία αναμένεται να δοθεί στην δημοσιότητα με τα συμπεράσματά της. Ήδη όμως έχει προηγηθεί μια άλλη έκθεση, από επιτροπή της Γερουσίας, στην οποία, από τα μέχρι τώρα στοιχεία, αναγνωρίζεται μεν το «λάθος» της εισβολής, αλλά αυτό χρεώνεται αποκλειστικά στις μυστικές υπηρεσίες –συγκεκριμένα στη CIA, που έτσι κι αλλιώς δεν έχαιρε μεγάλης εκτίμησης από την σημερινή κυβέρνηση των ΗΠΑ– και καθόλου στην ακροδεξιά κλίκα του προέδρου Μπους.

Βεβαίως η επιτροπή αποφαινεται ότι η εισβολή στο Ιράκ έγινε σε λάθος χρονική στιγμή και εντελώς αδικαιολόγητα, καθώς τα επιχειρήματα για σύνδεση του Ιράκ με την αλ-Κάιντα –κατ' επέκταση και με τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001– αλλά και για τα περίφημα όπλα μαζικής καταστροφής που διέθετε ο Σαντάμ Χουσεΐν και τα οποία απειλούσαν, τάχα, άμεσα την ανθρωπότητα, δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Που σημαίνει ότι η εισβολή δεν έπρεπε να γίνει και ότι η πραγματοποίησή της στηρίχθηκε σε ασύστολα ψεύδη, προκειμένου να καμφθούν τόσο η αμερικανική όσο και η διεθνής κοινή γνώμη.

Σύμφωνα με δήλωση Δημοκρατικού γερουσιαστή μάλιστα, «αν η εισβολή δεν είχε γίνει, η ανθρωπότητα θα ήταν ασφαλέ-

στερη σήμερα» – μια δήλωση αρκετά καθυστερημένη, αφού η διαπίστωση που κάνει αποτελούσε ήδη πεποίθηση για πολλούς πριν ακόμα εκδηλωθεί η εισβολή. Ωστόσο είναι χαρακτηριστικό ότι η έκθεση της επιτροπής των Γερουσιών στην ουσία «βγάζει λάδι» την κυβέρνηση του Τζορτζ Μπους, κάτι που αναμένεται ότι θα κάνει και η επιτροπή του Κογκρέσου, ώστε να σωθούν κάποια προσχήματα και να μην πληγεί καίρια το γόητρο των ΗΠΑ, πράγμα που δεν αφήνει πολλά περιθώρια αισιοδοξίας για αλλαγή στη γραμμή πλεύσης της Ουάσιγκτον, ακόμα και στην πολύ πιθανή περίπτωση νίκης των Δημοκρατικών στις εκλογές του ερχόμενου Νοεμβρίου.

Παρ' όλα αυτά, το γόητρο των ΗΠΑ έχει ήδη πληγεί ανεπανόρθωτα, τόσο από τα ψέματα που χρησιμοποιήθηκαν για την εισβολή και κατοχή του Ιράκ, όσο και από τις αποκαλύψεις για τα φριχτά και απάνθρωπα βασανιστήρια σε βάρος ιρακινών κρατουμένων –ακόμα και παιδιών, που υποβλήθηκαν μάλιστα σε σεξουαλική κακοποίηση–, στις οποίες προστέθηκαν και οι διαπιστώσεις της παράνομης κράτησης και των βασανιστηρίων στο στρατόπεδο του Γκουαντανάμο στην Κούβα και μόλις πρόσφατα της ύπαρξης μυστικών φυλακών στο Αφγανιστάν, από Αμερικανούς που όμως, όπως ανακοινώθηκε, δεν ανήκουν στον αμερικανικό στρατό – λες και οι αμερικανικές αρχές, άρα και η κυβέρνηση, δεν ελέγχουν όλες τις δραστηριότητες στα μέτωπα, από όπου και αν

προέρχονται.

Ωστόσο ο Τζορτζ Μπους δέχτηκε ένα ουσιαστικό πλήγμα με τις πρόσφατες αποφάσεις του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου αναφορικά με την παράνομη κράτηση εκατοντάδων «αιχμαλώτων» κυρίως από το Αφγανιστάν, τόσο στο Γκουαντανάμο όσο και σε άλλους τόπους φυλάκισής τους, γεγονός που υποχρέωσε την αμερικανική κυβέρνηση να αρχίσει την σταδιακή απελευθέρωσή τους ή την εσπευσμένη οργάνωση δικών.

Κοντά σ' αυτά, η κυβέρνηση Μπους έχει να αντιμετωπίσει την συνεχιζόμενη και διαρκώς ογκούμενη αντίσταση του ιρακινού λαού, ο οποίος όλο και περισσότερο διαπιστώνει ότι η εισβολή στη χώρα του έγινε κάθε άλλο παρά για το καλό του, γι' αυτό όλο και λιγότερο πείθεται για τις καλές προθέσεις τόσο των ίδιων των Αμερικανών κατακτητών όσο και των Ιρακινών εγκάθετων μελών της νέας ηγεσίας της χώρας, η οποία εδώ και δυο εβδομάδες, αφότου ανέλαβε την εξουσία, το μόνο που κάνει είναι να αποδεικνύει ότι αποτελεί απλώς την προκάλυψη και το άλλοθι των αμερικανικών δυνάμεων κατοχής.

Από την άλλη πλευρά, την τύχη του Μπους ακολουθεί και ο βρετανός πρωθυπουργός Τόνι Μπλερ, ο οποίος για άλλη μια φορά βρέθηκε υπόλογος για παραπλάνηση της κοινής γνώμης και του κοινοβουλίου της χώρας σχετικά με την εισβολή στο Ιράκ και, σύμφωνα με πολλές εκτιμήσεις, δεν αποκλείεται τελικά να οδηγηθεί πολύ σύντομα σε παραίτηση.

ΙΣΡΑΗΛ ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΕΙ ΝΑ ΠΡΟΚΑΛΕΙ

Χαστούκι για τον πρωθυπουργό του Ισραήλ Αριέλ Σαρόν και την πολιτική του στο παλαιστινιακό ζήτημα αποτελεί η απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, μετά από προσφυγή του ΟΗΕ, να καταδικάσει την κατασκευή του περίφημου «τείχους» που κατασκευάζουν οι Ισραηλινοί στα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη. Μια απόφαση που ψήφισαν ομόφωνα τα 14 από τα 15 μέλη του δικαστηρίου, με μοναδική εξαίρεση τον αμερικανό αντιπρόσωπο.

Η απόφαση αυτή, που πάντως δεν έχει δεσμευτικό χαρακτήρα, συνοδεύτηκε και από μία σύσταση του γ.γ. του ΟΗΕ Κόφι Ανάν προς την ισραηλινή κυβέρνηση να σταματήσει την κατασκευή αυτή, η οποία εκτός των άλλων παραβιάζει θεμελιώδεις κανόνες του διεθνούς δικαίου.

Χαρακτηριστικό είναι εξάλλου ότι, μια εβδομάδα νωρίτερα, ανάλογη απόφαση είχε υιοθετήσει και το Ανώτατο Δικαστήριο του Ισραήλ, το οποίο συνέστησε στην κυβέρνηση να αλλάξει την πορεία του «τείχους», ώστε να μην περιλαμβάνει τμήματα των εδαφών που ανήκουν στους Παλαιστίνιους και θεωρούνται ζωτικά για την οικονομική τους ανάπτυξη.

Παρ' όλα αυτά, ο αδιάλλακτος Σαρόν, στηριζόμενος στην μόνιμη αμερικανική υποστήριξη, εξακολουθεί να αγνοεί προκλητικά όχι μόνο τις διεθνείς αποφάσεις αλλά και τις αποφάσεις τις εθνικής δικαιοσύνης, τις οποίες το πολύ-πολύ να χρησιμοποιήσει σαν επιχείρημα για να αντικρούσει ορισμένους ακραίους εθνικιστές που τον κατηγορούν για την απόφαση της απόσυρσης των ισραηλινών εποίκων από τη Λωρίδα της Γάζας. Στο μεταξύ εξακολουθεί να επιτρέπει τις στρατιωτικές επιθέσεις εναντίον των Παλαιστίνιων, από τις οποίες δεκάδες άνθρωποι, κυρίως άμαχοι, χάνουν τη ζωή τους ή τραυματί-

ζονται.

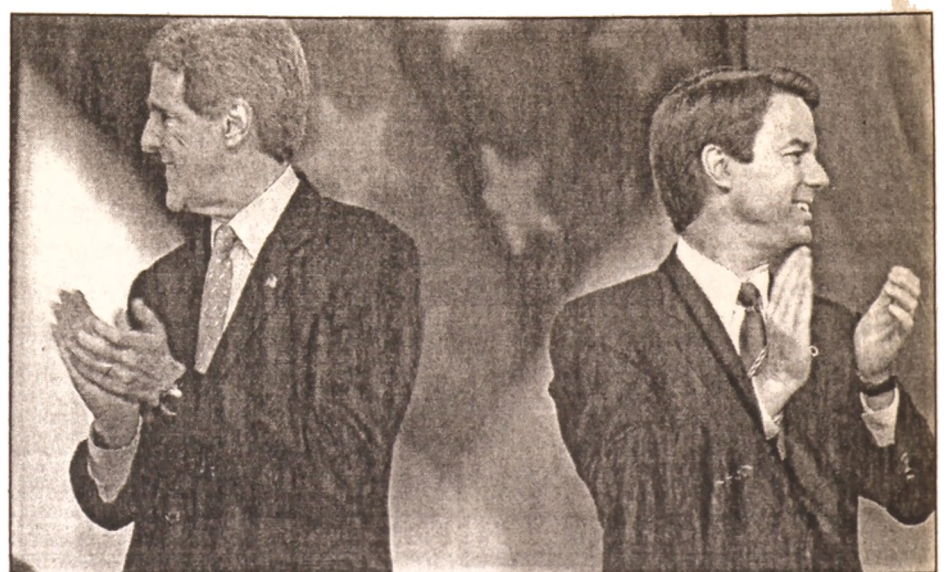
Τα επιτεύγματα του Σαρόν όμως δεν περιορίζονται εδώ. Τις τελευταίες ημέρες, με αφορμή μια επίσκεψη του επικεφαλής της Διεθνούς Υπηρεσίας Ατομικής Ενέργειας Μοχάμεντ ελ-Μπαρντέι, έδειξε να αγνοεί προκλητικά την διεθνή κοινότητα και στο θέμα των πυρηνικών όπλων που, παρά την μυστικότητα που τηρείται, είναι γνωστό ότι διαθέτει το Ισραήλ. Όπως φάνηκε δε από δηλώσεις αξιωματούχων της κυβέρνησης και του στρατού, θα συνεχίσει να τα διατηρεί, απειλώντας με αυτά κάθε γειτονική χώρα που θα θεωρεί ότι αποτελεί κίνδυνο σε βάρος του.

ΗΠΑ ΜΠΡΟΣΤΑ Ο ΚΕΡΙ ΣΤΗΝ ΚΟΥΡΣΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΕΔΡΙΑ

Συνθήκες που καθιστούν βέβαιη τη νίκη του Δημοκρατικού υποψήφιου για τις επικείμενες προεδρικές εκλογές στις ΗΠΑ Τζον Κέρι δημιουργεί η απόφασή του να επιλέξει για τη θέση του αντιπροέδρου τον Τζον Έντουαρντς, ισχυρότερο αντίπαλό του στη μάχη για τη διεκδίκηση του χρίσματος των Δημοκρατικών για την προεδρία.

Ήδη η συνεργασία των δύο ανδρών φάνηκε να επηρεάζει θετικά ένα μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης και να ανεβάσει το ποσοστό των προτιμήσεων των αμερικανών ψηφοφόρων υπέρ του διδύμου των Δημοκρατικών υποψηφίων έναντι του Τζορτζ Μπους και του αντιπροέδρου του Ντικ Τσένι, που βλέπουν τα ποσοστά τους να παίρνουν κυριολεκτικά την κατηφόρα.

Στο πλαίσιο αυτό, σημαντικό είναι το γεγονός ότι ο Κέρι, εκμεταλλευόμενος τις τελευταίες εξελίξεις αναφορικά με την δεινή κατάσταση που αντιμετωπίζουν οι Αμερικανοί στο Ιράκ και το κλίμα που δημιουργήσαν οι εκθέσεις των ειδικών επιτροπών της Γερουσίας και του Κογκρέσου για την εισβολή, αλλά και οι αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου σχετικά με την παράνομη

κράτηση Αφγανών και Ιρακινών στο Γκουαντανάμο αλλά και σε άλλες -μέχρι και «ιδιωτικές»- φυλακές, έχει προσαρμόσει την προεκλογική εκστρατεία του, δίνοντας περισσότερο βάρος στα λάθη της κυβέρνησης Μπους στον τομέα αυτό.

Ανανεωτική Αριστερά και Κοινωνία των Πολιτών

του Γιώργου Καλπαδάκη

Τον τελευταίο καιρό τέθηκε από πολλούς το ζήτημα της επανεξέτασης των σχέσεων της Ανανεωτικής Αριστεράς με τις κοινωνικές δυνάμεις της χώρας. Από κριτικές για την αδυναμία της να αναπτύξει «βαθείς και οργανικές σχέσεις με τα λαϊκά στρώματα», μέχρι προτάσεις «ανοικοδόμησης» και «επανίδρυσής» της, δημιουργήθηκαν τα σπέρματα για μια συζήτηση γύρω από την εμφανή αναντιστοιχία μεταξύ της κοινωνικής δυναμικής που έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια, και των πολιτικών εκφράσεων που την διεκδικούν. Η τελευταία μπορεί να ορισθεί ως η σφαίρα κοινωνικής αλληλεπίδρασης μεταξύ του κρατικού ελέγχου και της οικονομίας της αγοράς. Αποτελείται από νέα κοινωνικά κινήματα, ομάδες συμφερόντων, μέσα ενημέρωσης, οργανώσεις και εθελοντικούς συνδέσμους οι οποίοι δεν διεκδικούν την κατάκτηση της κρατικής εξουσίας, αλλά προσβλέπουν στην ικανοποίηση των οργανωτικών τους αιτημάτων¹. Ο υποτυπώδης και ελλιπής αυτός ορισμός είναι ωστόσο επαρκής για τη διερεύνηση ορισμένων πτυχών της σχέσης της Ανανεωτικής Αριστεράς με την κοινωνία των πολιτών στην Ελλάδα.

Μέχρι τη δεκαετία του '80 τα παλαιού τύπου κοινωνικά κινήματα (κατά κύριο λόγο τα εργατικά) κυριαρχούσαν με αιτήματα που αφορούσαν την παραγωγική σφαίρα, όπως η αναδιανομή εισοδημάτων, τα εργατικά δικαιώματα και η κοινωνική πρόνοια. Έκτοτε αναδύθηκαν και νέα κοινωνικά κινήματα και μη-κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) με αιτήματα που αφορούν την μη-παραγωγική σφαίρα και περιλαμβάνουν τις κοινωνικές σχέσεις, την κατανάλωση και τις υπηρεσίες.

1. ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ: ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΝΤΑΣΗΣ

Η παραδοσιακή στάση της Αριστεράς προς την κοινωνία των πολιτών, τουλάχιστον όπως έχει διαφανεί μέσα από τη σχέση των εθνικών κομμάτων με τα «παλαιού τύπου» κοινωνικά κινήματα,

έχει κυμανθεί μεταξύ της πρακτικής του έμμεσου ιδεολογικού και οργανωτικού ελέγχου² και της απόρριψης. Συγκεκριμένα, στα αριστερά κόμματα έχει καταλογιστεί «ο εκλογικός καιροσκοπισμός, ο σεξισμός και ο ρατσισμός, μια εμφανής κρατικιστική τάση και μια βαθιά ριζωμένη εχθρότητα σε κάθε ακτιβισμό της κοινωνικής βάσης που δεν μπορούν να κρατήσουν υπό το στενό τους έλεγχο»³. Η ανάδυση των νέων κοινωνικών κινήματων συντελέσθηκε ταυτόχρονα με την παρακμή της μαρξιστικής ταξικής ανάλυσης και την καλλιέργεια ενός λόγου βασισμένου στην κοινωνία των πολιτών, τον τρίτο τομέα και τον εθελοντισμό, με τον οποίο σοσιαλφιλελεύθερες φωνές ισχυρίστηκαν ότι θα μπορούσαν να αντισταθμίσουν τις συνέπειες της «υποχώρησης του κράτους».

Εκτός από την ανάγκη να αντιμετωπι-

σθεί η άνοδος αυτής της ρητορικής εξουσίας, η αμφιρρεπής στάση της Ανανεωτικής Αριστεράς απέναντι στην κοινωνία των πολιτών καλλιεργήθηκε και ως απόρροια της απολεσθείσας πρωτοκαθεδρίας των εργατικών κινήματων στο πεδίο της κοινωνικής δράσης. Η σύνδεση της «ανάδυσης των αντικαπιταλιστικών κινήματων» με το «τέλος της Αριστεράς» ήταν ευρέως διαδεδομένη, όπως και η πεποίθηση ότι ο συνδικαλισμός συνιστούσε «το τελευταίο οχυρό των κοινωνικών αντιστάσεων»⁴. Σημαντικό ρόλο έπαιξαν και οι αρχικώς φοβισμένες αντιδράσεις των αριστερών κομμάτων στις έντονες εξωκοινοβουλευτικές δραστηριότητες της δεκαετίας του '80⁵, που ανέδειξαν τη δυναμική των νέων κοινωνικών κινήματων. Με τη συγκριτικά μεγαλύτερη «ζωτικότητα» τους πολλοί έκριναν πως οι φορείς αυτοί θα μπορούσαν να προωθήσουν πιο αποτελεσματικά από τα κόμματα προοδευτικούς στόχους στην καπιταλιστική κοινωνία.

Εντούτοις από τα μέσα της δεκαετίας του '90 η Ανανεωτική Αριστερά αναγνώρισε επισήμως ότι τα νέα κοινωνικά κινήματα είχαν κάνει μια γνήσια συνεισφορά στην αριστερή πολιτική, διευρύνοντας την ατζέντα των κομμάτων, ώστε να συμπεριλάβουν ζητήματα που αφορούν τις κοινωνικές σχέσεις, την κατανάλωση και τις υπηρεσίες. Επιπλέον άρχισε να προσφέρει πλήρη στήριξη στο κίνημα κατά της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης και να συμμετέχει ενεργά στο παγκόσμιο και το ευρωπαϊκό Κοινωνικό Φόρουμ. Η στροφή αυτή ενός τμήματος της Αριστεράς δεν αναίρεσε την επιφυλακτικότητα των ίδιων των κινήματων προς τα εθνικά κόμματα. Την χαρακτηριστική στάση πολλών ακτιβιστών απέναντι στα πολιτικά κόμματα, που κυμαίνεται μεταξύ της συγκαλυμμένης επιφυλακτικότητας και

της ανοιχτής επιθετικότητας, εντείνει και η συμπεριφορά μερίδας της Αριστεράς που αντιμετωπίζει με απαξίωση μη ριζοσπαστικά τμήματα της κοινωνίας των πολιτών, τα οποία ενώ επιτελούν σημαντικό κοινωνικό έργο δεν εμπνέονται απαραίτητα από απώτερους ιδεολογικοπολιτικούς στόχους. Στον αντίποδα υπάρχουν τμήματα της Αριστεράς που αποδέχονται τα νέα κοινωνικά κινήματα χωρίς να διατυπώνουν καμία επιφύλαξη για τον πολιτικό τους προσανατολισμό. Τείνουν στο να τα αντιμετωπίζουν σαν τους νέους φορείς της αλλαγής, προσδίδοντάς τους ανύπαρκτα οράματα και ριζοσπαστισμό που τα ίδια ποτέ δεν εκδήλωσαν, ενώ ιδεολογικοποιούν τους οργανωτικούς τους στόχους.

2. ΜΚΟ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ «ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ»

Οι συγγραφείς του Κομμουνιστικού Μανιφέστου είχαν σχηματίσει μια σαφή εικόνα για το φιланθρωπικό πνεύμα που διέπνεε την αστική τάξη της εποχής τους, «ένα μέρος της [οποίας] επιθυμεί να κατευνάσει την κοινωνική δυσανεμία, για να διασφαλιστεί η συνεχιζόμενη ύπαρξη της αστικής κοινωνίας»⁶. Εκατόν πενήντα χρόνια μετά, ένα ολοκληρωμένο σύστημα φιλανθρωπικού ουμανισμού μοιάζει να βρίσκεται υπό κατασκευή με άξονα τη δράση ΜΚΟ, δυτικών κρατών και των Ηνωμένων Εθνών, ένα σύστημα που έχει αποκληθεί «η ουμανιστική Διεθνής» και του οποίου ο πολιτικός λόγος ιδιοποιείται την έννοια της «κοινωνίας των πολιτών» στο πλαίσιο στρατηγικών «διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας» και «παγκόσμιας διακυβέρνησης».

Λίγο καιρό μετά την επικράτηση της ομάδας των «ευρω-εκσυγχρονιστών» το 1996, ελληνικές ΜΚΟ όπως η «Ευρωπαϊκή Προοπτική» και οι «Γιατροί Χωρίς Σύνορα» μπορούσαν πλέον να εργασθούν διεθνώς στα πλαίσια της αναπτυξιακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (όπως διατυπώθηκε στο Μάαστριχτ το '92) και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις ΜΚΟ (με το Σύμφωνο Σταθερότητας ως μοντέλο πολυμερούς συνεργασίας), ενώ σε εθνικό επίπεδο εξασφάλισαν την οικονομική και πολιτική στήριξη του Υπουργείου Εξωτερικών και της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (ΥΔΑΣ), που συστάθηκε το 1999. Σύμφωνα με

το Υπουργείο Εξωτερικών οι ιδεολογικές βάσεις της νέας διπλωματίας είναι εδραιωμένες στην ιδέα ότι «η φτώχεια και τα παράγωγά της» (μεταξύ άλλων και η «τρομοκρατία») επιδρούν δυσμενώς «στη διεθνή ασφάλεια, στην ανάπτυξη και στην ευημερία», ενώ μπορούν να μετριασθούν μονάχα μέσα από «την εγκαθίδρυση αποτελεσματικών θεσμών, καλή διακυβέρνηση και συνετή μακροοικονομική διαχείριση»⁷. Γι' αυτό το σκοπό έχει υιοθετήσει τη γραμμή της Πολιτικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας (ΠΑΣ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης (όπως προκύπτει από το Άρθρο 130U της Συνθήκης του Μάαστριχτ), η οποία στοχεύει στην εδραίωση βιώσιμων οικονομικών δομών για τη δημιουργία οικονομικής ανάπτυξης. Ο πόλεμος του Κοσόβου την άνοιξη του 1999 και ο «νέος στρατιωτικός ουμανισμός» αποτέλεσαν ορόσημα για την εγχώρια πολιτική αναπτυξιακής διπλωματίας. Αλλά και πολλοί οικονομικοί παράγοντες ενθουσιάστηκαν από τις «νέες και ιστορικές ευκαιρίες» που δίδονταν στην Ελλάδα για να αναπτύξει μια πιο έντονη οικονομική δραστηριότητα στα Βαλκάνια.

Η θεσμοποίηση των ΜΚΟ από το κράτος δεν προκάλεσε μόνο τις ανησυχίες της Αριστεράς, η οποία από την αρχή καταδίκασε τον νέο ρόλο που οι οργανώσεις αυτές διαδραματίζουν ως φορείς του «νέου στρατιωτικού ουμανισμού». Και οι ίδιοι οι παράγοντες των ΜΚΟ επισήμαναν το «κρατικό σφικτάγκάλιασμα» που απειλεί να υπονομεύσει «τα ίδια τα στοιχεία που έχουν κάνει τις ΜΚΟ να διακριθούν μέχρι σήμερα: την ανεξαρτησία, την ποικιλομορφία και την αποτελεσματικότητά τους»⁸. «Πώς διαφοροποιούνται οι οργανώσεις από τα κρατικά-εθνικά ανθρωπιστικά προγράμματα», αναρωτιόταν το 2000 ο τότε πρόεδρος του ελληνικού τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας, «όταν απλώς χρηματοδοτούνται για να τα διεκπεραιώσουν; [...] Είναι πλέον αρκετά τα δείγματα της δυναμικής των ΜΚΟ όσο και του σαθρού εδάφους που απειλεί να αναστρέψει αυτή τη δυναμική». Παράλληλα με το νέο πλαίσιο που δημιούργησε το Υπουργείο Εξωτερικών, «αντίστοιχοι προβληματισμοί υπάρχουν και για τη σχέση των ΜΚΟ με το ιδιωτικό κεφάλαιο και γενικότερα τον ιδιωτικό τομέα. Ακούμε για οργανώσεις προστασίας του περι-

βάλλοντος που ενισχύονται από εταιρείες πετρελαίου, για οργανώσεις προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που χρηματοδοτούνται από πολυεθνικές εταιρείες οι οποίες βαρύνονται με παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε άλλες χώρες. Τελευταία μάλιστα, που οι ΜΚΟ και η κοινωνία των πολιτών είναι της μόδας, αρκετές εταιρείες χτίζουν τις δικές τους θυγατρικές οργανώσεις και τις βαφτίζουν κοινωνικές, μη κυβερνητικές και πάει λέγοντας»⁹. «Στην Ελλάδα πολλοί χρησιμοποιούν τις ΜΚΟ για να μπουν στην πολιτική από την πίσω πόρτα, διεκδικώντας προσωπικές θέσεις στον κρατικό μηχανισμό», δήλωσε ο μέχρι πρόσφατα πρόεδρος των Ελλήνων Γιατρών του Κόσμου.

3. Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΩΣ ΠΕΔΙΟ ΝΕΟ-ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΣ

Σε κάθε «εθνικά κρίσιμη» στιγμή η ελληνορθόδοξη Εκκλησία έχει εκμεταλλευτεί την λαϊκή της απήχηση για να κινητοποιήσει πολίτες γύρω από σημαντικά ζητήματα, όπως τα Ίμια, η σύλληψη του Οτσαλάν και η αναγραφή του θρησκευάματος στις ταυτότητες. Χαρακτηριστικότερο ίσως παράδειγμα αποτελεί η μαξιμαλιστική θέση που προώθησε στο ζήτημα της ονομασίας της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας και οι οργανωμένες κοινωνικές ομάδες που δημιούργησε ως αναχώματα κατά οποιασδήποτε πολιτικής συμβιβασμού με τα Σκόπια. Οι θρησκευτικο-ιδεολογικές κινητοποιήσεις και οι ομάδες που οργάνωνε η Εκκλησία έχουν μετεξελιχθεί σε μια πιο επίκαιρη μορφή «κοινωνικής δράσης», αφού η ίδια μεταμορφώνεται σε μια κρατικά και κοινοτικά επιχορηγούμενη ΜΚΟ με εγχώρια και διεθνή δραστηριότητα. Στο παρασκήνιο των δραστηριοτήτων της Εκκλησίας εξακολουθεί να ελλοχεύει το ζήτημα της κινητής και ακίνητης της περιουσίας, η ραχοκοκαλιά μιας νέας φιλανθρωπίας την οποία η Εκκλησία προωθεί με το επικάλυμμα της «κοινωνίας των πολιτών».

Με μια σειρά από δημοσιεύσεις¹⁰, η ελληνορθόδοξη Εκκλησία διαφημίζει τη συμμετοχή της στο σύστημα κοινωνικής φροντίδας σαν καθοριστικό παράγοντα στη διαμόρφωση του κράτους πρόνοιας, ενώ επικαλείται το νόμο 590/1977 που της αναθέτει το ρόλο «επίσημου εταίρου» του κράτους στην

παροχή κοινωνικής προστασίας. Ταυτόχρονα επιχειρείται να εκσυγχρονισθεί και το λεξιλόγιο της Εκκλησίας. Η φιλανθρωπία αποκαλείται «κοινωνική πολιτική» και τα κατηχητικά σχολεία «ενοριακές νεανικές συντροφικές», ενώ «ο σημερινός εθελοντής δεν είναι απλά κάποιος που ασχολείται με αγαθοεργίες, αλλά ένας πολίτης που δεν επιθυμεί να εκχωρεί στο κράτος τη δική του ευθύνη» – μια αμιγώς νεοφιλελεύθερη αντίληψη. Οι φορείς της «κοινωνίας των πολιτών» δεν στοχεύουν στον επηρεασμό των κρατικών θεσμών μέσα από ελεύθερο και δημόσιο διάλογο, αφού ο ρόλος τους περιορίζεται στο να «αντισταθμίζουν» παθητικά το κράτος και να παρέχουν υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας υπό τη σκιά της «κρίσης της κοινωνικής πρόνοιας». Επιδοκιμαστικά αναφέρεται η απόφαση του Μπους το 2001 να εκχωρήσει την άσκηση κοινωνικών λειτουργιών του αμερικανικού κράτους στις Εκκλησίες, «αναβαθμίζοντας σαφώς το ρόλο τους και προχωρώντας σε αντίστοιχη εκχώρηση πόρων από τον κρατικό προϋπολογισμό». Και αφού δεν υπάρχει «αντίστοιχη προοπτική» στη χώρα μας, οι θεωρητικοί του νέου εκκλησιαστικού λόγου τονίζουν ότι «το ζήτημα της άμεσης ή έμμεσης χρηματοδότησης των προνοιακών δράσεων της Εκκλησίας [πρέπει να] επανεξετασθεί υπό το πρίσμα των δυνατοτήτων που προσφέρει το Γ' ΚΠΣ, με δεδομένο μάλιστα ότι η Εκκλησία επιδιώκει την αναγνώρισή της ως εταίρου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, με σκοπό τη χρηματοδότηση του προνοιακού και κοινωνικού έργου της, αλλά και τη διανομή και διακίνηση της εκάστοτε εγκρινόμενης βοήθειας τόσο προς την Ελλάδα όσο και προς τις όμορες βαλκανικές χώρες».

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ταυτόχρονα με την όξυνση των κοινωνικών ανισοτήτων και την έντονη ανισοκατανομή των εισοδημάτων, οι κοινωνικές δαπάνες στην Ελλάδα έχουν μειωθεί δραστικά τα τελευταία χρόνια, ενώ ήδη συντελείται η «ελαστικοποίηση» της αγοράς εργασίας. Η «υποχώρηση του κράτους» προμηνύει τη διεύρυνση ενός πεδίου κοινωνικής αλληλεπίδρασης, της κοινωνίας των πολιτών, ο βαθμός ανεξαρτησίας του οποίου προϋποθέτει όχι απλώς την προσπάθεια της Ανανεωτικής Αριστεράς να επαναδιεκ-

δικήσει έννοιες που τονίζουν αξίες όπως η αλληλεγγύη και η κοινωνική δικαιοσύνη, αλλά και την ενεργότερη συμμετοχή της στη δημιουργία αναχωμάτων κατά των συντηρητικών εκείνων δυνάμεων στις οποίες οφείλεται η τωρινή «σαθρότητα» της κοινωνίας των πολιτών. Εμπόδιο σε αυτήν την προσπάθεια αποτελεί και η καχυποψία των νέων κοινωνικών κινημάτων και των ακτιβιστών, που κατά κανόνα αντιστέκονται στην επιρροή των εθνικών κομμάτων και στην ιδεολογικοποίηση των οργανωτικών τους στόχων. Το πρόσωπο της Αριστεράς που κινείται από μια στρατηγική προέλασης προς το Κράτος μπορεί να τους είναι αρεστό και αποδεκτό, αλλά το άλλο πρόσωπό της, που βρίσκεται μέσα στην κοινωνία των πολιτών, δεν αντιμετωπίζεται πάντα ανάλογα. Κεντρικό ζήτημα είναι η ίδια η αμφιταλάντευση της Αριστεράς απέναντι στην κοινωνία των πολιτών, αφού την ίδια στιγμή που κομμουνιστικά τμήματά της εμμένουν σε παραδοσιακές μεθόδους κομματικού ελέγχου των κοινωνικών ομάδων, ανανεωτικά τμήματά της την αντιμετωπίζουν σαν θεωρητικό κατασκεύασμα της υπερεθνικής καπιταλιστικής τάξης που αποσκοπεί στον εγκλωβισμό διεκδικητικών κινημάτων σε συναινετικές προσεγγίσεις, και στην υποκατάσταση της ταξικής ανάλυσης με έναν νέο, απολιτικό λόγο.

Παράλληλα με τους ριζοσπαστικούς της στόχους, η Ανανεωτική Αριστερά οφείλει να αγωνισθεί και για τη δημιουργία μιας πιο αυτονομημένης και συνεκτικά οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών από την τωρινή. Προϋπόθεση γι' αυτό είναι να αποδεχθεί ότι η κοινωνία των πολιτών είναι ένα σύνθετο σύνολο από ετερογενείς ομάδες, ένα πεδίο διεκδίκησης και διεύρυνσης των πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων των ελλήνων πολιτών, οι οποίοι δεν συμμετέχουν μόνο σε δίκτυα ακτιβιστών και ριζοσπαστικά κοινωνικά κινήματα, αλλά και σε εθελοντικά προγράμματα, φιλανθρωπικά κέντρα, εθελούσιες οργανώσεις σίτισης απόρων, κρατικοδίαιτες ΜΚΟ, ακροδεξιές, χριστιανικές, και εθνικιστικές ομάδες, λαοσυνάξεις και συλλαλητήρια. Η διάγνωση ότι τα στοιχεία αυτά της ελληνικής κοινωνίας των πολιτών γεννήθηκαν στα πλαίσια μιας παρασιτικής κουλτούρας δεν συνεπάγεται ότι η αυτονόμησή τους από την Εκκλησία, το

• ΝΗΣΙΔΕΣ •

Εκδόσεις Νησίδες, 37003 Σκόπελος,
τηλ.: 2424-023277, 023283,
231-0263363, 6937745452

www.nissides.gr

Χρίστος Τσολάκης, Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική Τρίτος τόμος

- Ο Νίτσε και η πολιτική. Ολοκληρωτισμός ή δημοκρατία;
- Το όραμα του υπερανθρώπου. Μία ερμηνεία του έργου του Νίτσε «Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα»
- Τα έργα του Φρίντριχ Νίτσε σε καινούργιες μεταφράσεις του Ζήση Σαρίκα:
 - Χαραυγή
 - Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα
 - Πέρα από το καλό και το κακό
 - Το λυκόφως των ειδώλων-Αντίχριστος
- Ίδε ο άνθρωπος (Ecce homo)
- Η θέληση για δύναμη
- Γενεαλογία της ηθικής
- Η γέννηση της τραγωδίας
- Κείμενα για την Ελλάδα
- Πέτρο Κροπότκιν, Αναμνήσεις ενός επαναστάτη
- Ζιλ Λιποβετσκί, Η εποχή του κενού
- Πωλ Βιριλιό, Αυτό που έρχεται
 - Η πληροφορική βόμβα
 - Η διαδικασία της σιωπής
 - Καθαρός πόλεμος
- Ζαν Μπωντριγιάρ, Η καταναλωτική κοινωνία
 - Συνθήματα
- Μαρκ Φερό, Η ιστορία υπό επιτήρηση
- Κρίστοφερ Λας, Η κουλτούρα του ναρκισσισμού

• Νικόλαος Μουτσόπουλος, Άγνωστα βυζαντινά κάστρα της Μακεδονίας

- Άλντους Χάξλεϋ, Θαυμαστός καινούργιος κόσμος
- Φιόντορ Ντοστογιέφσκι, Ο σωσίας
- Άρθουρ Κάιςλερ, Το μηδέν και το άπειρο
- Πιέρ-Πάολο Παζολίνι, Μυθοπλασία
- Τόμας Μπέρνχαρντ, Οι Φτηνοφαγάδες
- Φούλα Λαμπελέ, Το άλλο ανάστημα
 - Ίο (διηγήματα)
 - Διακοπή ταξιδιού (διηγήματα)
- Ζήσης Σαρίκας, Ψίχουλα (μικρά πεζά)
 - Μισές δουλειές
- Απόστολος Λυκεσάς, Διηγήσεις ευχαριστημένων ανθρώπων (μικρά πεζά)
- Στέφανος Μπαλής, Μαθηματικά και ποίηση
 - Λυρικά ουρανογραφήματα
- Χριστίνα Φλόκα, Η φαρμακογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη
 - Εγώ, ο Αμάραντος (Τα βότανα στο δημοτικό τραγούδι)
- Τα μυθιστορήματα του Αργύρη Παυλιώτη
 - Ολέθριος δεσμός
 - Ο φόνος θέλει τέχνη
 - Το δίχτυ

• Χάννα Άρεντ, Άνθρωποι σε ζοφερούς καιρούς (Λούξεμπουργκ, Μπένγιαμιν, Μπρεχτ)

- Κώστας Τομανάς, Χρονικό της Θεσσαλονίκης
- Ταβερνάν Τόντοροφ, Απέναντι στο ακραίο
- Νταϊνβιντ Ρήσμαν, Το μοναχικό πλήθος
- Εύα Φοργκς, Μπάουχαους: Ιδέες και πραγματικότητα

Κράτος, και το κεφάλαιο θα οδηγήσει και στην διά της επιφοιτήσεως ριζοσπαστικοποίησή τους. Η κοινωνία των πολιτών και άλλες συναφείς έννοιες, άρρηκτα συνδεδεμένες με ένα ολόκληρο σύστημα αξιών που προέρχεται από το χώρο της Αριστεράς, δεν πρέπει να χαριστούν αμαχητί στα στρατόπεδα αντίπαλων ιδεολογιών και πολιτικών χώρων.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

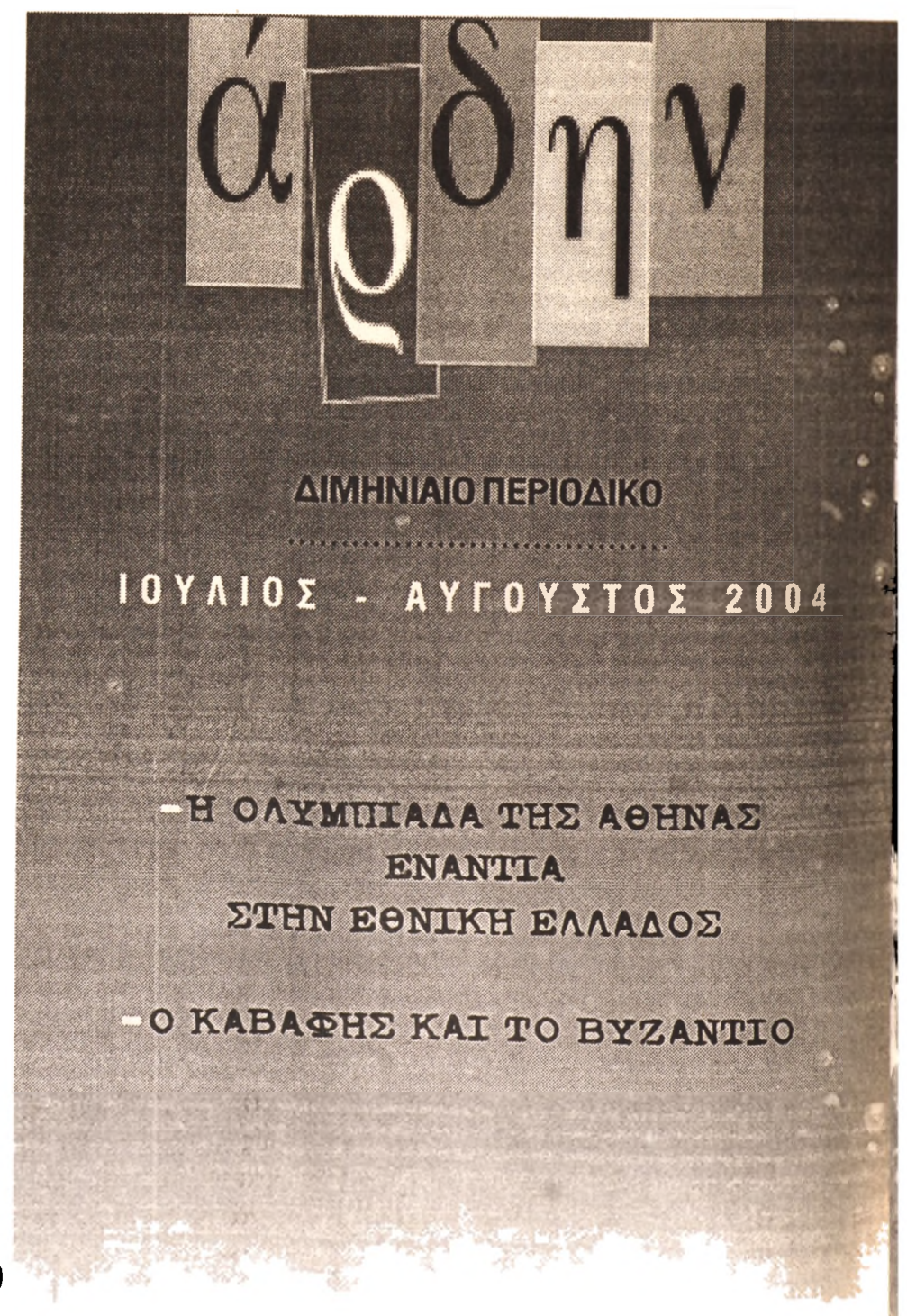
1. Jean Cohen and Andrew Arato (1992), *Civil society and political theory*, MIT Press: Cambridge, σελ. ix-x.
2. Μια διαδικασία που ο Maurice Duverger, στην ανάλυσή του για την πολιτική των κομμάτων το 1969, ονόμασε «nouveau» («καπέλωμα»).
3. Ράλφ Μίλμπαντ (1997/1994), *Ο σοσιαλισμός σε εποχή αναζήτησης*

(Στάχυ: Αθήνα), σελ. 185.

4. Ηλίας Ιωακείμογλου (1990), «Το τέλος της Αριστεράς και η ανάδυση των αντικαπιταλιστικών κινημάτων», *Θέσεις*, τχ. 30. Της Σύνταξης (1990), «Συνδικαλισμός: το τελευταίο οχυρό των κοινωνικών αντιστάσεων», *Θέσεις*, τχ. 32.
5. Geoff Eley (2002), *Forging Democracy: The History of the Left in Europe, 1850-2000*, Oxford University Press: Oxford, σελ. 468-9.
6. Σε επιστολή του προς τον Κάουτσκι (19.7.1884) ο Ένγκελς συγκαταλέγει μεταξύ των «αντι-επαναστατικών ελαττωμάτων», εκτός από τον συναισθηματισμό και την φιλανθρωπία, τον ουμανισμό.
7. Ειδικός οδηγός μη-κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ) και άλλων φορέων της κοινωνίας των πολιτών (2001), ΥΔΑΣ Υπουργείο Εξωτερικών.

8. Αλέξανδρος Δεληγιάννης (2000), «Κοινωνία ποιων πολιτών; Όταν οι ΜΚΟ χρησιμοποιούνται ως επίφαση συμμετοχικής δημοκρατίας», *Δικαιωματικά!*, τεύχος Οκτωβρίου (7).
9. Κωστής Παπαϊωάννου (2000), «Ελληνικές ΜΚΟ: τοπίο στην ομίχλη», *Δικαιωματικά!*, τεύχος Αυγούστου (5).
10. Γιώργος Διέλλας και Ιωάννης Υφαντόπουλος (2002), «Η ενεργοποίηση της κοινωνίας πολιτών στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής: η περίπτωση της συνεργασίας τοπικής αυτοδιοίκησης και Εκκλησίας», Αθήνα: Γιώργος Διέλλας (2001), «Η συμβολή της Εκκλησίας της Ελλάδος στη διαμόρφωση του κράτους πρόνοιας και η συμμετοχή της στο σύστημα κοινωνικής φροντίδας», Αθήνα [Συνοδική Επιτροπή επί της Κοινωνικής Πρόνοιας και Ευποίας, ιστοσελίδα της Εκκλησίας της Ελλάδος: www.ecclesia.gr]

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 37, 106 77 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210 3826319, FAX: 210 3839930

email: enal@ardn.gr

Βοά και διψά ο «Ολυμπιακός» Εθνικός Κήπος

της Όλγας Ι. Φωτακοπούλου

Το Αντί στο τεύχος 818 (28 Μαΐου 2004) ανέφερε: «δεν πιστεύαμε στα μάτια μας όταν είδαμε να “σκάει” μπροστά στα πόδια μας και να διοχετεύεται σε υπόνομο της οδού Μικράς Ασίας στους Αμπελόκηπους, μεγάλη ποσότητα ολοκάθαρου νερού από πιθανή “φλέβα” που βρέθηκε στο χώρο που χτίζεται το πάρκινγκ, μέρος της αλυσίδας POLIS PARK, απέναντι από το νοσοκομείο Παίδων

Αγία Σοφία. Εκεί βρίσκεται και γεώτρηση από την οποία υδροδοτείται και ο Εθνικός Κήπος. Στην περίπτωση αυτή ο Εθνικός Κήπος ήδη θα πρέπει να έχει πρόβλημα».

Ιούλιος 2004: Ο Εθνικός Κήπος όντως έχει τεράστιο πρόβλημα. Το βλέπουν οι πάντες και την αιτία του την γνωρίζουν οι υπεύθυνοι, οι ανεύθυνοι, ή και όσοι ενδιαφέρονται απλά να ρωτήσουν: «τη φλέβα του νερού την πιάσανε σε κάποιο έργο πιο ψηλά, εδώ και ένα χρόνο, και σιγά σιγά στέρεψε η γεώτρηση». Το νερό όντως καταλήγει σε έναν υπόνομο, διότι προφανώς η κατασκευάστρια εταιρεία του πάρκινγκ, ή έστω οι αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες, δεν επιθυμούν να διοχετεύσουν το νερό – με κάποιο οικονομικό κόστος εννοείται – στο προϋπάρχον δίκτυο του Εθνικού Κήπου.

Εικόνα 1: Θυμάστε την λίμνη με τις πάπιες, το γεφυράκι και τον καταρράκτη; Ξεχάστε τα. Εδώ κανείς δεν θα κινδυνεύσει να πνιγεί. Ούτε αστράγαλο δε βρέχεις. Χωρίς νερό η λίμνη, αλλά με πολλά σκουπίδια.

Εικόνα 2: Πάπιες χωρίς νερό; Και αυτές θα πρέπει να την ξεχάσουν τη λίμνη και τον καταρράκτη. Καθώς τις έχουν βγάλει από εκεί και τις έχουν «μαντρώσει» δίπλα, ίσα ίσα σε μια γούρνα νερό για να πίνουν. Η «επίσημη» δήλωση:

ασβεστώνουμε τη λίμνη. Η αλήθεια: το νερό με το βυτίο δεν φτάνει σχεδόν για τίποτα.

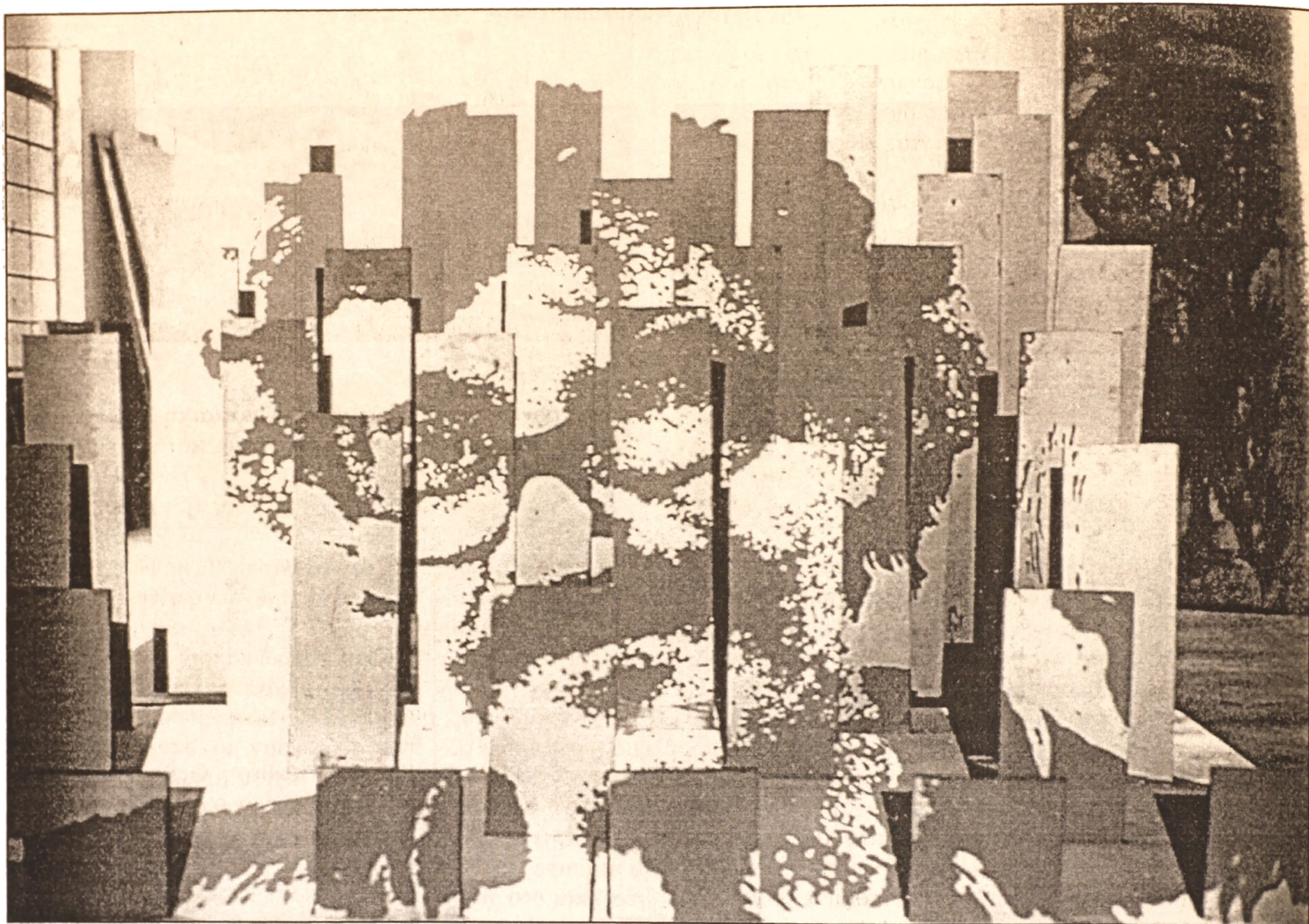
Εικόνα 3: Εδώ κάποτε κάτι είχε μέσα, που είχε να κάνει με νερό. Τι άραγε;

Εικόνα 4: Τα άδεια ρυάκια που κάποτε τροφοδοτούσαν το οικοσύστημα του Εθνικού Κήπου σήμερα «τροφοδοτούν» τη ντροπή της Αθήνας, η οποία «έβαλε τα καλά της», που θα έλεγε και η δήμαρχος.

Φωτογραφίες: Βασίλης Δημάς

Μακρύ ζεϊμπέκικο για το Νίκο

Θα κάνω το δικό μου έστω κι αν χρειαστεί να χτυπήσω δυο φορές το κεφάλι μου στον τοίχο.

Μάρλον Μπράντο

Ο Κεσσανλής αγάπησε τη ζωγραφική μ' όλους τους τρόπους της παράδοσης και προσπάθησε να την ανανεώσει με όσα, τεχνικά και ιδεολογικά, όπλα διέθετε η πρωτοπορία. Περισσότερο όμως κι απ' αυτό, υπήρξε ο ίδιος ένας παλλόμενος, αντιφατικός και γι' αυτό εξαιρετικά γοητευτικός, εκρηκτικός και παιγνιώδης καλλιτέχνης· ένας ακούραστος, υπερπαραγωγικός εργάτης της εικόνας. Κι ένας δημιουργός που συνέδεσε τ' όνομά του με τις πιο επιτυχείς εκδηλώσεις της μικρής, μεταπολεμικής μας modernité αλλά και που προσπάθησε να ποδηγετήσει προς τις απόψεις του μια πλειάδα συγχρόνων κριτικών και ιστορικών τέχνης, ώστε να γραφεί, τρόπον τινά, μια καθ' υπαγόρευσιν ιστορία. Η έντονη προσωπικότητά του εξήπτε έρωτες και μίσση και πάθη που κρατούσαν από μια μέρα ως μια ζωή.

Το έργο του μπορεί ν' αποτιμηθεί διτπώς: απ' τη μια η εικαστική του έρευνα που τον οδήγησε από την informel ζωγρα-

φική στις gestes (χειρονομίες) και τα αισθητικά «αντικείμενα» (ένα είδος ready made και arte povera) και από τις επικές αφηρημένες του συνθέσεις σ' έναν ευφυή συνδυασμό φωτογραφίας και χειροποίητης εικόνας (art mecano). Η πηγαία του ζωτικότητα διαχεόταν ισόποσα σε φωτοαναμορφώσεις γνωστών θεμάτων και σε παραμορφωτικές επαναπροτάσεις κλασικών ή μη εικόνων (π.χ. τον *Ρινόκερω* του Ντύρερ).

Ο ίδιος ήταν βαθύς γνώστης της εικαστικής κουζίνας και είχε μεγάλη εμπειρία ως συντηρητής πινάκων. Ας μην ξεχνάμε πως ήταν αυτός που υπέδειξε στον Τώνη Σπητέρη, αρχές του '50, μετά τον καθαρισμό ενός αταύτιστου έργου, την υπογραφή και την ταυτότητα του Φραντσέσκο Πίτζε (δες περισσότερα στον πρώτο τόμο του έργου του Τώνη Σπητέρη *3 Αιώνες Νεοελληνικής Τέχνης*, εκδ. Πάπυρος 1979). Απ' την άλλη ο Κεσσανλής παρέλαβε τρόπον τινά την ΑΣΚΤ από τα θέσφατα και τους εκπροσώπους της πατριδολατρικής γενιάς του '30 (δηλαδή τον Πρεβελάκη, τον Μαυροΐδη –ο οποίος τον μισούσε–, τον Γραμματόπουλο, τον Παπά, τον Μόραλη κ.ο.κ.) και την οδήγησε στο πνεύμα και τις κατακτήσεις της κοσμοπολί-

τικής γενιάς του '60. Ολόκληρη η Σχολή, αλλά και το Ε' Εργαστήριό του ιδιαίτερα, ανέπνεαν έναν –κάπως καθυστερημένο– αέρα του Μάη του '68, μεσούσης της δεκαετίας του '80.

Ο Κεσσανλής άλλαξε το ήθος της Σχολής –οι συνέπειες, όχι πάντα θετικές, φαίνονται εύκολα σήμερα– όπως άλλαξε και το χωροταξικό της στίγμα μετακινούμενος –εις πείσμα νόμων και υπονόμων– στις τεράστιες βιομηχανικές εκτάσεις της οδού Πειραιώς, και υποστηρίζοντας μια νέα γενιά ευρηματικών δημιουργών.

Όλος του ο βίος υπήρξε μια αναμόρφωση της μίζερης καθημερινότητας, μια φαντασμαγορία της ταυτότητας κατά την εύστοχη ρήση του Restany (πρόκειται για τον τίτλο του καταλόγου που υπέγραψε το 1965 ο γάλλος τεχνοκριτικός και εξέδωσε η γκαλερί Lachoché: *Les Fantasmagories de l'Identité de Nikos*). Και βέβαια η καταγγελία του ακαδημαϊσμού με κάθε τρόπο.

ΟΙ ΠΕΙΡΑΣΜΟΙ

Ο Κεσσανλής έζησε τη ζωή του ακολουθώντας τη ρήση του Oscar Wilde: ο καλύτερος τρόπος ν' αποφύγεις τον πειρασμό είναι να υποκύψεις σ' αυτόν. Διαπράττοντας και τα 7 θανάσιμα αμαρτήματα του σκοτεινού φιλμ *Seven*, κέρδισε την διαρκή αθωότητα για την τέχνη κι έναν ιδιόχρηστο παράδεισο για τον εαυτό του.

Το 1959 συναντήθηκαν στη Ρώμη ο Βλάσης Κανιάρης, ο Νίκος Κεσσανλής, ο Γιάννης Γαϊτής και ο Μίμης Κοντός ίδρυσαν την ομάδα Σίγμα (Gruppo Sigma). Τους ένωνε η κοινή τους πίστη τότε για το καινούργιο και μια αξιοθαύμαστη προσαρμοστική ικανότητα. Άσημοι και πένητες είχαν εμπιστοσύνη και στο άστρο τους και στην εποχή. Και δεν διαψεύστηκαν. Το 1960 ο Κεσσανλής εγκαθίσταται στο Παρίσι και αναμειγνύεται ενεργά ως το 1981 στα εκεί δρώμενα. Φίλος και κουμπάρος με τον Restany συνοδοιπόρησε τόσο με τον Nouveau Réalisme όσο και με την Mec Art.

Το 1964 οι Νίκος, Δανιήλ και Κανιάρης υπό την μπαγκέτα του Pierre Restany παρουσιάζουν στο περιθώριο της Biennale Βενετίας και στο θέατρο La Fenice την έκθεση «Προτάσεις για μια νέα Ελληνική Γλυπτική». Επρόκειτο για ένα παιχνίδι με εφήμερα υλικά, εικονοκλαστική διάθεση, χιούμορ και έντονο πειραματισμό, στο οποίο κυριαρχούσαν η θεατρική αίσθηση και η ποιητική διάθεση. Κατ' ουσίαν επρόκειτο για μιαν ευρωπαϊκή απάντηση στην «εισβολή» της αμερικανικής ποπ στα Giardini και του Robert Rauschenberg στο εντυπωσιακότατο περίπτερο των ΗΠΑ. Στην αποθέωση του καταναλωτικού προϊόντος made in USA, η παράσταση του La Fenice κατέθετε έναν στέρεο εννοιολογικό ευρωσκεπτικισμό.

Μετά ήρθαν η «Μεγάλη Λευκή Χειρονομία» σε πολλές ιταλικές γκαλερί, οι «Αναμορφώσεις» στο Παρίσι, το «Αφιέρωμα στην ταφή του κόμητα Οργκάθ» –το είδαμε στην Πινακοθήκη Πιερίδη–, οι «προσωπογραφίες», τα «Ερωτικά» κ.λπ. Ο Κεσσανλής ως το τέλος της ζωής του δούλευε δημιουργικά τις ιδέες της νεότητάς του, παρεμβαίνοντας συγχρόνως σε κάθε ζήτημα που γεννούσε η πολιτιστική συγκυρία.

ΕΠΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Επί χρόνια είχαμε φιλία με τον Νίκο και τη Χρύσα και συχνές επαφές, επί χρόνια δεν μιλούσαμε, κατά το ειωθός της νεοελληνικής μας καλλιτεχνικής μας συνήθειας. Ήμουν εγώ τζόρας, παραήταν ο ίδιος «πολυμήχανος», η σχέση μας πέρασε από πολλές φάσεις. Πρωτοσυγκρουστήκαμε όταν εκείνος ήταν μέλος του Δ.Σ. της Εθνικής Πινακοθήκης –λάτρευε την εξουσία!– κι εγώ ως επιμελητής άσκησα κριτική στις πράξεις της διεύθυνσης. Αργότερα συμφωνήσαμε να καταγγείλουμε την «εθνική» αγορά του Αγίου Πέτρου, επειδή ο πίνακας ήταν σαφώς τρίτης ποιότητας και –όπως επέμενε πολύ σωστά ο Νίκος– «μακιγιαρισμένος», δηλαδή επιζωγραφισμένος. Με πρωτοβουλία του ίδιου εκπροσώπησα νέους καλλιτέχνες της ΑΣΚΤ στην έκθεση Germinations στην Ολλανδία και μετά μας απομάκρυναν ο Αντρέας, ο Πάγκαλος και ο Βενιζέλος. Συνηθίζαμε να τον επισκεπτόμαστε στα Βριλήσσια εγώ και μια μακαρίτισσα φίλη μου, οπότε και μας υποδεχόταν με την ειρωνική κραυγή «Ω Μάνο!», «Ω Ελένη!» μιμούμενος τον αστικό καθωσπρεπισμό κοινών γνωστών. Έπειτα ακολουθούσαν οι ατέλειωτες ιστορίες, και οι προσωπικές μνήμες εμπρός στο ιστορικό μπιλιάρδο βρέχονταν με άφθονο αλκοόλ. Δίπλα του πάντα η Χρύσα, το γέρας του απ' τη ζωή, η Ηγερία του στην τέχνη. Ο άνθρωπός του, διάβολε.

Στο τέλος του αιώνα επέτυχε ο ίδιος ένα όνειρο ζωής: να εκδώσει ένα ογκώδες λεύκωμα με την εργογραφία του. Στον τόμο αυτόν έγραφαν οι πάντες πλην εμού! Τους προλόγους μάλιστα υπέγραφαν οι Χρήστος Ιωακειμίδης και η άσπονδη φίλη του Μαρίνα Λαμπράκη-Πλάκα. Αυτό δεν είναι βιβλίο –του είπα γελώντας– αλλά κυβέρνηση εθνικής ενότητας. Ο Κεσσανλής ήταν βιβλιοφάγος, διατηρούσε τεράστιο αρχείο και ακόμη μεγαλύτερη βιβλιοθήκη στην οποία λίγο ως πολύ έχουν θητεύσει οι περισσότεροι από εμάς τους θεωρητικούς της τέχνης. Πάνω απ' όλα όμως ήταν ένας άνθρωπος που υπερασπιζόταν με κύρος τον προσωπικό του τρόπο ζωής. Ένα είδος *vineré pericolosamente* και *my way*. Κι αυτό το μάλλον σπάνιο πράγμα είναι τώρα που μας λείπει περισσότερο...

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

ΚΑΛΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Σας γράφω για τελευταία φορά. Ραντεβού τον Σεπτέμβρη. Τότε θα ανοίξω και θα σας περιμένω. Φέτος καλά τα πήγαμε. Διώξαμε τον Σημίτη. Γλυτώσαμε απ' τον Γιωργάκη. Βάλαμε τον ΣΥΝ στη Βουλή - πράγμα πολύ δύσκολο, αν συνηυπολογίσει κανείς και το γεγονός ότι δεν ήθελε κανένας να τον ψηφίσει. Πήραμε το κύπελλο Ευρώπης. Αγοράσαμε ελληνική σημαία, που είχαμε να αγοράσουμε από την εποχή του Μακαρέζου. Και στο τέλος κάναμε και τους Ολυμπιακούς. Καλά ήταν.

ΓΟΥΡΛΗΣ

Μέχρι και ντοκτορά πήρα. Ο Μάνος είναι πλέον καθηγητής. Ο Παπουτσάκης άρχισε να βλέπει Χάμφρεϊ Μπόγκαρτ. Τέλεια. Απ' τη χαρά μου έτσι μου 'ρχεται να γραφτώ στο ΠΑΣΟΚ και να διαβάζω Λένα Διβάνη. Ποιος μάς έκανε ποδαρικό φέτος;

ΚΟΛΟΝΤΑΪ

Είπα Διβάνη εξεπίτηδες. Την είδα προχθές τυχαία

στην τηλεόραση, πίνοντας ουίσκυ, λίγο πριν αυτοκτονήσω από τη ζέστη. Είπε: «Οι γυναίκες δεν πρέπει να ασχολούνται μόνον με τα αισθηματικά τους. Εκτός από τα αισθηματικά υπάρχει και το Κυπριακό. Υπάρχει το Κόσοβο». Μα το Θεό, έτσι είπε.

ΣΤΡΙΒΕΙΝ

Άμα τα φτιάξετε με καμιά μικρούλα και σας γίνει τσιμπούρι, ξέρετε τώρα τι θα της πείτε: «Άκου, μωρό μου: Η αρχηγός σας, η

Λένα Διβάνη, είπε πως εκτός από τα αισθηματικά υπάρχει και το Κυπριακό. Λοιπόν ηρέμισε».

ΟΠΑ

Σταματώ την έμμεση λογοτεχνική κριτική. Και πάω στην πολιτική. Ο Σουφλιάς είδε τη Βάρης-Κορωπίου και άρχισε να χορεύει τσάμικο. Έτσι κάνουν οι Λαρισαίοι πάντα. Μόλις τελειώνει η σοδειά σηκώνονται και χορεύουν. Είναι συνήθειες

των καμπίσιων αυτές, πολύ γραφικές. Εμείς πάλι, των κανονικών πόλεων, είμαστε πιο εσωστρεφείς τύποι. Πνίγουμε τη χαρά μας και φορτώνουμε τη δουλειά στον Σουφλιά.

ΓΙΑ ΚΛΑΜΑΤΑ

Τις προάλλες άκουσα μια δημοσιογράφο της *Καθημερινής*, δεν θυμάμαι το όνομά της, να λέει πως με τους πανηγυρισμούς μας για το ευρωπαϊκό αναβιώνει ο εθνικισμός. Προτείνω άμα κερδίσουμε και το Μουντιάλ, πρώτα ο Θεός, να βάλουμε όλοι ομαδικώς τα κλάματα, μήπως και γλυτώσουμε από τον εθνικισμό. Να κλειστούμε στο σπίτι, να πάρουμε όλοι από ένα βιβλίο της Γιουρσενάρ και να κάνουμε μετάνοιες. Αυτό να κάνουμε. Γιατί θα μας μαλώσει πάλι η κοπέλα.

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ

Μη με ρωτάτε ποιος θα γίνει αρχηγός του ΣΥΝ. Δεν ξέρω να σας απαντήσω. Θα σκεφτώ εκεί στο χωριό, κάτω από τον πλάτανο. Προς το παρόν πάντως δε νοικιάζουν τα γραφεία του ΔΗΚΚΙ, που είναι ελεύθερα, να τα 'χουν έτοιμα; Μην ψάχνουν τελευταία ώρα.

ΓΕΙΑ ΣΑΣ

Αναχωρώ. Μην με αναζητήσετε. Πάω στο Πήλιο και τιμέντο να γίνει. Όλα είναι ατμός. Εάν σε ξεχάσω Ιερουσαλήμ να κολλήσει η γλώσσα μου στο λάρυγγά μου.

Σ ΜΑΡΛΟΝ ΜΠΡΑΝΤΟ

Ποτέ δεν μου άρεσε ιδιαίτερα. Δεν ήταν ποτέ ο ήρωάς μου όταν ήμουνα 15 χρονών και πήδα τις μάντρες να δω ταινίες, μαζί με άλλους αληταράδες από το Βόλο. Ήταν περισσότερο απ' όσο έπρεπε τεχνητός, κάπως στημένος, δήθεν. Βαρύγδουπος με μια λεπτή, σχεδόν κοριτσιίστικη φωνή. Ούτε και σε σπουδαίες ταινίες έπαιξε, αν εξαιρέσει κανείς δύο του Καζάν και μία του Χιούστον. Οι άλλες ήταν μέτριες έως κακές, με χειρότερη φυσικά «Το τελευταίο ταγκό στο Παρίσι», όπου προσπαθεί να υποδυθεί ανεπιτυχώς τον εραστή σε ένα σενάριο εντελώς ανόητο.

Οι μόνες πραγματικά σημαντικές στιγμές του ήταν στο έργο του Χιούστον «Ανταύγειες σε χρυσό μάτι». Προσπάθησε να συνεχίσει το στίλ του Ουέλς, χωρίς όμως την ευφυΐα εκείνου. Θα τον θυμάμαι όμως πολύ έντονα τον Μάρλον Μπράντο σαν γερμανό αξιωματικό στην ταινία του Έντουαρντ Ντμίτρικ «Ο χορός των καταραμένων». Στιβαρός, μελαγχολικός, κακός, να χάνει τη γυναίκα του και να δίνει ένα αντρικό πρότυπο πάνω στην απιστία.

Δεν μου άρεσε ιδιαίτερα. Πάντα προτιμούσα τους άμεσους ήρωες, αυτούς τους τρομερούς Αμερικανούς που μας έμαθαν τη ζωή, πώς να είμαστε εντάξει, να μην προδίδουμε, να έχουμε λόγο και μπέσα. Τον Μήτσαμ. Τον Σπένσερ Τρέισι. Τον Μπόγκαρτ. Τον Τζέιμς Στιούαρτ. Τον Γκάρυ Κούπερ. Αυτούς.

Φεγγάρι μάγια μού 'κανες

του Νίκου Πρωινού

Έκτακτη ανταπόκριση

☞ Μόλυβος. Το κάστρο επιβλητικό και φωταγωγημένο. Τουριστική περίοδος γαρ. Στο λιμάνι τα ταβερνάκια γεμάτα και οι τηλεοράσεις στη θέση τους.

☞ Τελικός Ελλάδας-Πορτογαλίας.

☞ Το φεγγάρι θα κάνει την εμφάνισή του και οι παλιότεροι προσπαθούν να εξηγήσουν τα σημάδια για την έκβαση του αγώνα. Η μεταφυσική στο απόγειό της. Η θάλασσα γυαλί.

☞ Τα τραπέζια γεμάτα με τα απαραίτητα εφόδια. Ούζα και ψαρομεζέδες. Οι παρέες έχουν λάβει θέση.

☞ Ο διαιτητής σφυρίζει την έναρξη κι όλοι παρακολουθούν με κομμένη ανάσα τον αγώνα, κάνοντας προβλέψεις και παρατηρήσεις. Ως άλλοι προπονητές, για τα πλάνα και τα τεκταινόμενα.

☞ Ο χρόνος κυλά και μαζί μ' αυτόν η αισιοδοξία για μια θετική έκβαση μεγαλώνει. Επαίοντες και μη διαισθάνονται ότι κάτι καλό μπορεί να συμβεί.

☞ Όταν ο Χαριστέας μετά το εξαιρετικό χτύπημα κόρνερ από τον Μπασινά σημειώνει γκολ, γίνεται ο χαμός!

☞ Πρωταθλητές Ευρώπης λοιπόν. Ο μύθος του Δαυίδ και του Γολιάθ τελικά δεν είναι μύθος. Κι αυτό είναι σημαντικό.

☞ Αν σκεφτούμε ότι η ομάδα αυτή ήταν αφημένη στην τύχη της από μια ανάπηρη Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία που από την αρχή προίονιζε με κάθε μέσο την καρέκλα του Ότο.

☞ Τυφλοπόντικες των γραφείων, τρωκτικά του εθνικού κορβανά, υμνοσάλιαγκες της εκάστοτε εξουσίας, που διέδιδαν παντού για τον «τουρίστα Γερμανό» που πρέπει να φύγει.

☞ Αυτοί που είχαν αφήσει την ομάδα χωρίς γήπεδο για προπόνηση και στοιχημάτιζαν υπέρ άλλων συγκροτημάτων.

☞ Που διέδιδαν στους υπαλλήλους-δημοσιογράφους τους την εκτίμηση ότι θα επιστρέψουμε με συγκομιδή μηδέν βαθμών!

☞ Με το δίδυμο χοντρού-λιγνού της προηγούμενης κυβέρνησης να διασπαθίζουν το δημόσιο χρήμα σε κολλητούς, για να έχουν τους επιθυμητούς συσχετισμούς στην Ομοσπονδία.

☞ Που κάλυψαν τα λαμόγια του επαγγελματικού ποδοσφαίρου οδηγώντας τα σωματεία στην άκρη του γκρεμού.

☞ Που ανέχθηκαν τους ιδιωτικούς στρατούς των προέδρων, που έδιναν απλόχερα τα πρωταθλήματα στον εθνικό τους προμηθευτή πριν καν αρχίσουν, με τη συνεργασία των μαύρων κοράκων.

☞ Που άφησαν τη χώρα χωρίς γήπεδα και βούλιαξαν τον ερασιτεχνικό αθλητισμό.

☞ Όλοι αυτοί πανηγυρίζουν τώρα μαζί με τους αγνούς φιλάθλους και θέλουν να μοιραστούν την λάμψη της Εθνικής.

☞ Διεκδικούν μερίδιο από κάτι που δεν αξίζουν. Αντί να εξαφανιστούν στις βίλες τους, έχουν το θράσος να κάνουν δηλώσεις.

☞ Χοντρόπετσοι και άθλιοι.

☞ Κάποιοι άλλοι «πολυπολιτισμικοί» κάνουν νύξεις για το φόβο εκδήλωσης εθνικιστικών φαινομένων.

☞ Τρωκτικά των ευρωπαϊκών πακέτων, πολυθεσίτες του πασοκικού καθεστώτος, βλέπουν την ελληνική σημαία και παθαίνουν αλλεργικό σοκ.

☞ Ακούν τον Εθνικό Ύμνο και το παραγεμισμένο στομάχι τους από τα γεύματα εργασίας (εδώ γελάμε) ανακατεύεται.

☞ Όχι πως όλα είναι ρόδινα. Τίποτα δεν είναι. Αλλά όταν βλέπεις εκατομμύρια κόσμο αγκαλιά να τραγουδά και να χαιρείται μια τεράστια επιτυχία, αν δε θες να συμμετάσχεις τουλάχιστον σιωπάς.

☞ Οι εργαζόμενοι δεν ξέχασαν τα προβλήματά τους. Ούτε μεταβλήθηκαν εν μια νυκτί σε εθνικιστές. Το έδειξαν στον πόλεμο με τη Γιουγκοσλαβία και πρόσφατα με το Ιράκ.

☞ Μέχρι και συσχετίσεις τόλμησαν κάποιοι για το ποδόσφαιρο και το όπιο του λαού, ξεχνώντας ότι το άθλημα αυτό κινητοποιεί τον κόσμο, τον βγάζει από τον καναπέ, συνεγείρει καρδιές.

☞ Αν μέρος αυτών που βγήκαν στους δρόμους θα συναντηθεί και στα πραγματικά προβλήματα είναι στο χέρι και κυρίως στο μυαλό της Αριστεράς.

☞ Είναι ένα άλλο στοίχημα, μια άλλη συζήτηση.

☞ Θέλουν έναν λαό μίζερο, φοβισμένο, υποταγμένο, μοιρολάτρη. Τι να κάνουμε; Δεν τους προέκυψε.

Νίκος Πρωινός

Και για την αντιγραφή

Νίκος Μολυβιάτης

'Όλα καλά, αλλά... το κιτς καιροφυλακτεί παντού!

του Βασίλη Καββαθά

«Ό,τι και αν είναι, είμαι εναντίον του.»
Γκραούτσο Μαρξ
(Είναι ο ίδιος που είχε πει: «Τι με νοιάζουν εμένα οι επόμενες γενιές; Έκαναν ποτέ τίποτα οι επόμενες γενιές για μένα;»)

Συνηγορία υπέρ του Γιώργου Βέλτσου!

Ζητώ συγγνώμη προκαταβολικά από κείνους που μετέχουν των ξέφρενων πανηγυρισμών για την επιτυχία της Εθνικής, το κατά Γιάννη Τριάντη «αγλαό πλήθος». Ανήκω στην κατηγορία των «ανυπόφορων» των «ξινών» ανθρώπων που κατά τον εκλεκτό αρθρογράφο της Ελευθεροτυπίας («Ο Τύπος των ήλων»)...

«...ενοχλούνται από τις... κόρνες, που νιώθουν δυσανεξία απέναντι στο γαλανόλευκο πλήθος, που πετάνε κεραυνούς της “διαφωτισμένης” λογικής τους εναντίον του... “εθνικισμού”, που βλέπουν τον κόσμο να γεμίζει χαρούμενος τους δρόμους και τις πλατείες και αισθάνονται περιφρόνηση για την... πεπλανημένη μάζα –γνωστοί σεσημασμένοι, με υψωμένο φρύδι, αβροί κοσμοπολίτες που απεχθάνονται την πλέμπα– όλοι ετούτοι δεν μπορούν να καταλάβουν τι συμβαίνει. Είναι σαν τον Βέλτσο. Από το ετοιμαζίδικο των ιδεών τους επιστρατεύουν απελπισμένα οτιδήποτε μπορεί να σαρκώσει μια φαντασμαγορική εναντίωση απέναντι στη –δήθεν λαϊκίστικη– συμπεριφορά της πλειονότητας: Ειρωνεία, εξυπνακισμούς, ελιτίστικες αιχμές (αλλά και σωστές παρατηρήσεις), χολή και πικρία καλά κρυμμένη ανάμεσα στις φράσεις... Το αστείο με κάποιους απ’ αυτούς είναι ότι αυτοαναγορεύονται σε εύτολμη μειοψηφία, που πάει κόντρα στο ρεύμα, για να αποσπάσουν εύσημα... μάρτυρα και μοναχικού αγωνιστή εναντίον της λαϊκί-

ζουσας πλειονότητας...».

Άγνωστο γιατί, διαβάζοντας αυτόν το λιβέλλο για τον οποιοδήποτε διαφωνούντα με αυτό το «κιτσαριό» (των θεών, των ημιθεών, των ενθέων, των πανθέων...) που «σαν χωριό αυτόνομο»(!) ξεδιπλώθηκε ενώπιόν μου όλες αυτές τις μέρες, αισθάνθηκα ότι εμένα «φωτογραφίζει», κι ως αναφερόταν στον Γιώργο Βέλτσο. Ό,τι του καταλογίζει είναι, αλίμονο, δικό μου κουσούρι. Έτσι ως μέλος μιας «μειοψηφίας» ένιωσα την ανάγκη να απαντήσω στον Γιάννη Τριάντη, υπερασπιζόμενος και τον Βέλτσο(!), αν και δεν το έχει ανάγκη.

«Ρωτήθηκε κάποτε η Ελένη Βιτάλη –γράφει ο Γιάννης Τριάντης– “τι είναι λαϊκό τραγούδι” κι έδωσε την εξής απάντηση: “Είναι το τραγούδι που δεν καταλαβαίνει ο Βέλτσος”... Ο κ. Βέλτσος, ο οποίος ενδέχεται να αδικείται από την έξυπνη απάντηση της Βιτάλη, ήταν ο άνθρωπος που είχε πει, άμα τη αναρρήσει του Σημίτη στην πρωθυπουργία, ότι η Ελλάδα αφήνει πίσω της το σκυλάδικο και γίνεται Όπερα Γκαρνιέ...»

Δεν είμαι σε θέση να ξεκαθαρίσω αυτή τη στιγμή που γράφω, αν κολλάει εδώ η ρήση του Αλέκου Φασιανού «το μη χείρον βέλτιστον...»· εκείνο που ξέρω όμως είναι ότι επιπόλαια αποφάνθηκε η Ελένη Βιτάλη και επιπόλαια έκανε χρήση της –επιπόλαιας– ρήσης του Γιώργου Βέλτσου ο Γιάννης Τριάντης (η σαμπάνια για όσους δεν είναι εθισμένοι σ’ αυτή κάνει κακό...)

Ας το ξανασκεφτεί αυτό που είπε η Ελένη Βιτάλη – ενδέχεται ο Γιώργος Βέλτσος να καταλαβαίνει τι εστί λαϊκό τραγούδι... Όσο για τον Γιάννη Τριάντη, ας αναλογισθεί ότι ενίοτε «βελτσίξει» όταν δεν λαϊκίζει... Και από την έπαλξη της Ελευθεροτυπίας ξιφουλκεί ενάντια σε κείνους που αντι-λέγουν,

ενώ θα έπρεπε να τους ενθαρρύνει –Βολταιρικά– να συνεχίσουν τον αντίλογό τους. Αυτό το «σκάστε εσείς, τώρα μιλάμε (ή πανηγυρίζουμε) εμείς...» δεν ταιριάζει σε «λόγιο» γραφιά...

[Σημείωση: Ο Γιάννης Τσαρούχης είχε δηλώσει οπαδός-θαυμαστής και της Σωτηρίας Μπέλλου και της Μαρίας Κάλλας, και δεν έβλεπε τίποτε το «ανώμαλο» σ’ αυτό!]

* * *

Σαββόπουλο
(Εθνική Ελλάδος γειά σου!)
ή Πανούση (Όλη η Ελλάδα προσκυνά σώβρακα και φανέλες);

Ο Διονύσης Σαββόπουλος είχε την τιμητική του, κι αυτή την φορά. Άκουγε να παίζεται από τηλεοράσεων και ραδιοφώνων το σουξέ του Εθνική Ελλάδος γεια σου... και καμάρωνε σαν εθνικός ποιητής που έχει γράψει και τον ύμνο: «Η Ελλάδα που αντιστέκεται, η Ελλάδα που επιμένει / κι όποιος δεν καταλαβαίνει / δεν ξέρει πού πατά και πού πηγαίνει...»

[Σημ. Τώρα τελευταία, είναι αλήθεια, δεν καταλαβαίνω, και δεν ξέρω πού πατώ και πού πηγαίνω...]

Απ’ αυτή την άποψη ήχησε παράφωνα η τραγουδιστική «άποψη» του Τζίμη Πανούση «Κάγκελα, κάγκελα παντού, και τα μυαλά στα κάγκελα...» και... «όλη η Ελλάδα προσκυνά σώβρακα και φανέλες...» – παιγμένη άπαξ στην εκπομπή του! Τον άκουσα στον «Σκάι» να καγχάζει, όπως πάντα, για τον θρίαμβο της Εθνικής και υπέθεσα ότι θα τον έχει φάει η κατακραυγή γι’ αυτά που λέει... (απορούσα κι απορώ για τις αντοχές του «Αλαφουζέικου», σε σχέση πάντα με τα λεγόμενά του!).

Το μέλλον θα δείξει ποιος είναι ο ποιητής-προφήτης της γενιάς μας.

* * *

Κυνηγώντας την πρωτιά (Σάκης: Γιουροβίζιον, Καλομοίρα: Fame Story – για ν' αναφέρω δυο περιπτώσεις που σπάσανε τα μηχανάκια της τηλεθέασης!), αποδεικνύεται ότι ταυτιζόμαστε με την νέα «μεγάλη ιδέα» (στην περίπτωση του Ρουβά: να πάρουμε την Πόλη! – έστω κι αν κάνουμε κωλοτούμπες... στην περίπτωση της Καλομοίρας: να δικαιώσουμε το χαριτωμένο κοριτσάκι των μεταναστών! το κακέκτυπο της Αλίκης). Ωστόσο κάθε φορά προκαλούμε κοινωνιολογικό σοκ σε κείνους που μας παρακολουθούν ως θεατές –ούτως ή άλλως, ως κοινωνιολογικό παράδοξο μας αντιμετωπίζουν οι... βάρβαροι!– και αρέσκονται να μας βλέπουν να κυνηγάμε –για να δαγκώσουμε– την ουρά μας.

Με την ευκαιρία ρωτάω: Μήπως αντί της Καλομοίρας έπρεπε να επιλεγεί η Ραλία; Και μη μου πείτε ότι ανακατεύομαι στα εσωτερικά του Fame Story!, γιατί η παραγωγή λέει ότι για την επιλογή της Ελληνοαμερικάνας «Αλίκης – στην χώρα των θαυμάτων» έπεσαν 800.000 τηλεφώνια, προς ένα ευρώ το ένα!

«Και τι ζητάω; μια ευκαιρία στον Παράδεισο να πάω...»

Εγώ τα έχω με το γούστο της πλειοψηφίας! (Το ύφος και το ήθος, αλλά η αισθητική του μεγάλου κοινού!) Το θεωρώ ότι είναι μια από τις βασικές αιτίες που ταλανίζουν αυτόν τον τόπο – κι ας ακούγεται αντιδημοκρατικό αυτό. Η μάζα χειραγωγείται στα χέρια επιτηδείων, που γνωρίζουν καλά ότι ένας συναισθηματικός λαός έχει παρόν αλλά δεν έχει μέλλον. Θεωρώ με δυο λόγια ότι «μασάει η κατσίκα τα ραμά» κι ας λένε οι εξυπνάκηδες το αντίθετο. Ότι τέλος πάντων τα κατάφεραν οι επιτήδαιοι και κρατάνε την πλειοψηφία (τον κυρίαρχο λαό, που... ψηφίζει ό,τι ψηφίζει!) απασχολημένα (keep them busy), έτσι ώστε να μη βλέπει παρά μόνο τα γκολ(!) και να συνθέτει παιάνες του τύπου «σήκωσέ το το γαμημένο...» σε συνδυασμό με τον Εθνικό Ύμνο «Σε γνωρίζω από την όψη...»

Ωστόσο ρωτάω καλόπιστα:

–Είναι αλάνθαστο το γούστο της πλειοψηφίας; (βλέπε πολιτικούς, τηλεοπτικούς αστέρες-έδρες στη Βουλή και στην Ευρωβουλή, τηλεθεάσεις και λοιπούς καριερίστες που κάνουν χρήση της δημοφιλίας τους...)

–Είναι πράγματι κοσμοϊστορικό γεγονός, όπως προβλήθηκε, αυτή η νίκη; (Τα γκολ! Τα καρφώματα στα δίχτυα του αντιπάλου, οι κεφαλιές των παικτών...)

–Μήπως είναι κι αυτή μια παραφουσκωμένη τηλεοπτική φούσκα, που θα κάνει «πισιιι...» κάποια στιγμή και θα ξεφουσκώσει;

–Μήπως ακυρώνει όλες τις λέξεις –τις

στόδουλος, και ο (κατά τον Νίκο Δήμου) «ιδιωτικός μας θεός» που λειτουργεί ως ρουσφετολόγος, τι σας λένε;...

Της Καλομοίρας και της κακομοίρας!

Επίλογος. Χάνοντας το μέτρο στην Ελλάδα, μήπως απωλέσαμε το παν; Μήπως δεν ξέρουμε να διαχειριστούμε ούτε την ήττα ούτε τη νίκη μας; Μήπως τα μεθεόρτια ανέδειξαν όσο ποτέ άλλοτε το «σύνδρομο του Μητσάρα» – του τύπου που χώνεται πίσω από μια διασημότητα για να είναι κι αυτός στην αναμνηστική φωτογραφία (που δεν βγαίνει αν δεν έχει πίσω της την φίρμα σπόνσορα); Μήπως στους συρρέουσες στο Καλλιμάρμαρο έμεινε τελικά η αίσθηση ότι τους χρησιμοποίησαν (test event) σαν κομπάρσους μιας «υπερπαραγωγής» λίγο πριν την Ολυμπιάδα;

Υστερόγραφο 1: Σε σχέση με τον τίτλο «Καλά όλα αυτά, αλλά...» θα ήθελα να σημειώσω ότι: όλες οι ενδείξεις (πρόσωπα και πράγματα που οδηγούν την κούρσα των Ολυμπιακών Αγώνων, αρχής γενομένης από την τελετή αφής και περιφοράς ανά την υφήλιο της δάδας) με οδηγούν στο συμπέρασμα ότι δεν θα αποφύγουμε την «κιτσαρία»

της Γιάννας, της Ντόρας και της Φάνης (αναφέρονται απλά ως οι «οικοδέσποινες») και ότι χάνεται, αλίμονο, μια ακόμα φορά η ευκαιρία να προβληθεί μια «άλλη Ελλάδα», που υπάρχει σκεπασμένη από την εικόνα της τηλεόρασης – μια εικόνα που σκοτώνει σαν πλαγκτόν οτιδήποτε προσπαθεί να επιβιώσει κάτω απ' αυτή – και την απαραίτητη πλέον φίρμα του σπόνσορα. Οι «ανεπανάληπτες στιγμές» τους ενδέχεται να θεωρηθούν ντροπής πράγματα από κείνους που γνωρίζουν ποιες είναι πράγματι οι ανεπανάληπτες σκηνές.

Υστερόγραφο 2: Υπενθυμίζω την ρήση-στίχο, του Δημήτρη Ιατρόπουλου: «Το χειροκρότημα είναι δυο χαστούκια που ανταμώνουν στον αγέρα...»

καθιστά ανάπηρες – που χρησιμοποιήθηκαν για να εξαρθεί;

–Είναι «όλα τα λεφτά» αυτοί οι κοντοβράκηδες και ο γερμανός προπονητής τους; (συνεπής στο πνεύμα και ο πρωθυπουργός-υπουργός Πολιτισμού-φιλαθλος: «Τσακίστε τους στα συμβόλαια... Ευκαιρία να πάρετε καλά λεφτά!»)

–Είναι προς διερεύνηση ναι ή όχι αυτή η αναζήτηση της ευκαιρίας να ξεδώσει ο Έλληνας; – ο επονομαζόμενος και πανηγυριτζής!

–Δεν είναι απορίας άξιο το ότι αυτό «το μέγα πλήθος με το μέγα πάθος» δεν έχει αποθεώσει τίποτε άλλο σε τέτοιο βαθμό εκτός των «θεών» και των «Ημιθεών» του ποδοσφαίρου και του μπάσκετ;

–Τα γούρια; Τα συνθήματα; Ο Χρι-

Αυτά. Και σε άλλα με υγείες.

Ποδοσφαιρικός Ελληνοχριστιανισμός

του Μάνου Στεφανίδη

Στη Λισαβόνα η Ορθοδοξία νίκησε τον Καθολικισμό (ή κάπως έτσι). Χριστόδουλος (Όχι ο Ξηρός, ο άλλος)

Γκοοόλ!, αγαπητοί μου ακροατές και περήφανοι συνέλληνες. Δικαιώθηκε επιτέλους το δρωτάρι που έχυσαν τόσες αντρικές φυλές στις αλάνες της εφηβείας μας. Αυτά που συνέβησαν πάντως όλες αυτές τις μέρες, οι μοναδικές νίκες της Εθνικής, η παλλαϊκή συγκέντρωση στο Καλλιμάρμαρο, οι λόγοι της Ντόρας και του Αρχιεπίσκοπου, ο ποταμός των κειμένων ή των δηλώσεων που προηγήθηκαν και που ακολούθησαν, δεν επιτρέπεται να μείνουν ασχολίαστα. Εκτός κι αν περιφρονούμε την κοινωνιολογική βάση όλων αυτών των φαινομένων και δεν θεωρούμε, όπως το ΚΚΕ, βαθύτατα πολιτικές τις αφετηρίες τους. Επειδή μάλιστα εμπλέκονται τα ΜΜΕ, η ευρύτερη αθλητικοποδοσφαιρική αγορά με τους αιώνιους παράγοντές της αλλά και τα... πεπρωμένα της φυλής σε συνδυασμό με τους λογής αχρηστές της εθνικής ημών λούφας και παραλλαγής, νομίζω ότι κάποιες σκέψεις αξίζει να διατυπωθούν, έστω κι αν το ποδόσφαιρο μπορεί να γίνει, κι αυτό, όπιο των λαών· κι έστω κι αν τόση μπάλα και τόση μπατσαρία είχαμε να δούμε απ' τη Δικτατορία.

Δεν υπάρχει λοιπόν καμιά αμφιβολία ότι το ποδόσφαιρο, αυτό το λαϊκότατο και ανδροπρεπέστατο παιχνίδι –ακόμη κι όταν το παίζουν γυναίκες, οφείλουν να είναι μάγκες–, αξίζει και με το παραπάνω την παγκόσμια δημοφιλία του. Επειδή όμως είναι ο βασιλιάς των σπορ, ακριβόδικα γίνεται και ο θεός του θεάματος. Που σημαίνει τεράστια κέρδη για όλους τους εμπόρους του θεάματος και των σπορ. Σύμφωνοι μέχρι εδώ; Άρα η θεοποίηση απ' τη μια και η δαιμονοποίηση της μπάλας απ' την άλλη έχουν κοινό παρονομαστή, εφόσον αποτελούν, σύμφωνα με την έκφραση του Πιερ Μπουρζάντ, «πόλεμο με άλλα μέσα». Μαζικότητα και φανατισμός απ' τη μια και εκπροσώπηση σ' εθνικό επίπεδο με σημαίες, ύμνους και φαντασιώσεις περί φυλετικής υπεροχής απ' την άλλη συγκροτούν τις «πολεμικές» ιδιότητες ενός κατά τ' άλλα ακίνδυνου και ψυχαγωγικού παιχνιδιού. Εμείς πάλι, καρπαζωμένοι κατά το σύνθημα και τε-

λευταίοι σε όλες τις αξιολογικές λίστες, δεν θέλαμε και πολύ να παραφρονήσουμε βλέποντας ν' ανατρέπονται όλα τα προγνωστικά και ο δυτικοευρωπαϊκός ρασιοναλισμός να συντρίβεται απ' το βαλκάνιο πείσμα μας. Στην πράξη, ένας Γερμανός, εφαρμόζοντας το πιο επιτυχές (ιταλικό) κατενάτσιο της τελευταίας δεκαετίας και οργανώνοντας τετονικά 23 έλληνες λεγεωνάριους, κοιμήθηκε με τη γαλανόλευκη τύχη μας και... εγέννησε το γαμημένο-ευλογημένο.

Και ως εδώ καλά. Θα ήταν η υψίστη ματζιριά να μην παραδεχτούμε ότι δεν το απολαύσαμε και δεν εκτονωθήκαμε. Πόσο μάλλον που ο τόπος αυτός, περικλείστος από παντού με συμφωνίες, χρέη υποχρεώσεις και εκών-άκων αυτοεγκλωβισμένος, είχε ανάγκη μια διονυσιακή έκρηξη κι έναν φαντασιακό οργανισμό. Εξάλλου το ποδόσφαιρο βρίθει φαλλικών συμβόλων: το ευθύβολο σουτ που διαπερνά την εστία ξεσχίζοντας τα δίκτυα κ.λπ. Με τούτα και με τ' άλλα λοιπόν τους γ...ήσαμε! Έλα όμως που το kitsch ημών το επιούσιον παραμονεύει σε κάθε μας εκδήλωση. Κι έλα που ενώ αποκτήσαμε μετρό, είμαστε διαρκώς επίφοβοι ν' απολέσουμε το μέτρο. Το μέτρο που ως γνωστόν είναι ένας τρόπος να προστατευόμαστε από τον εαυτό μας τον ίδιο και ν' αποφεύγουμε την Ύβρι αλλά και τη Νέμεσι (όχι της Λιάνας, την άλλη).

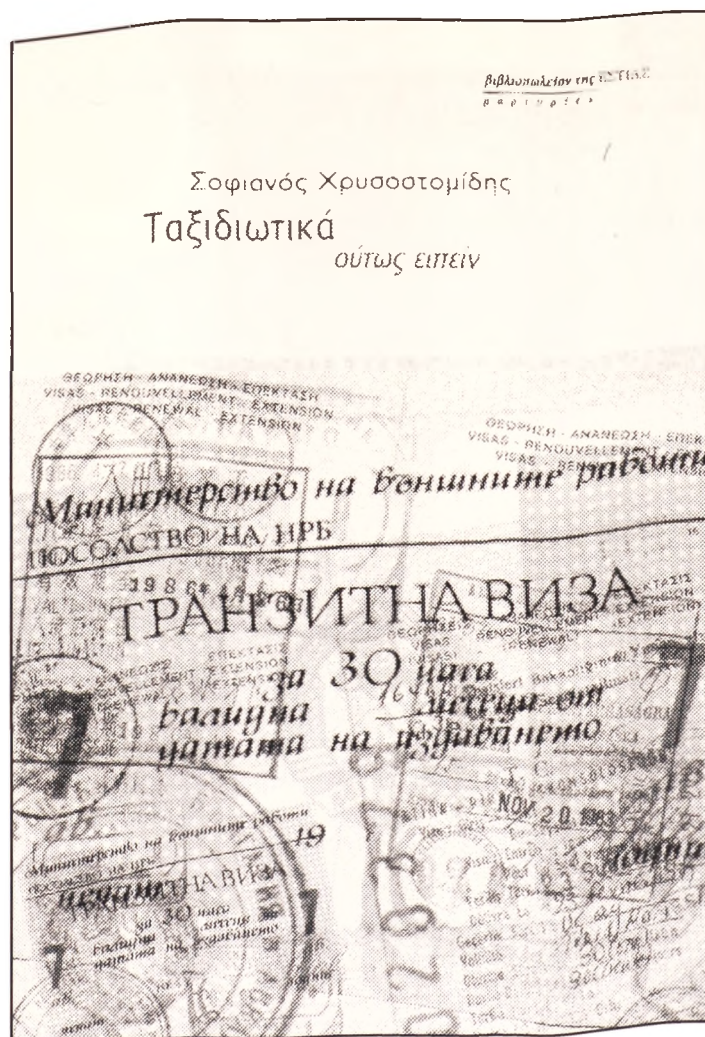
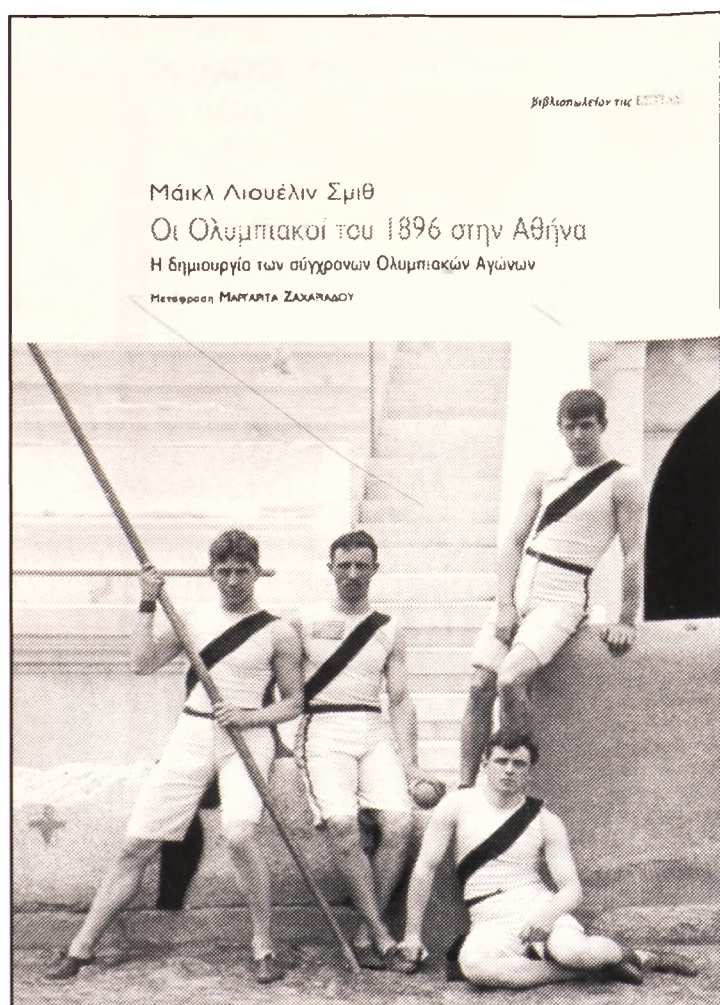
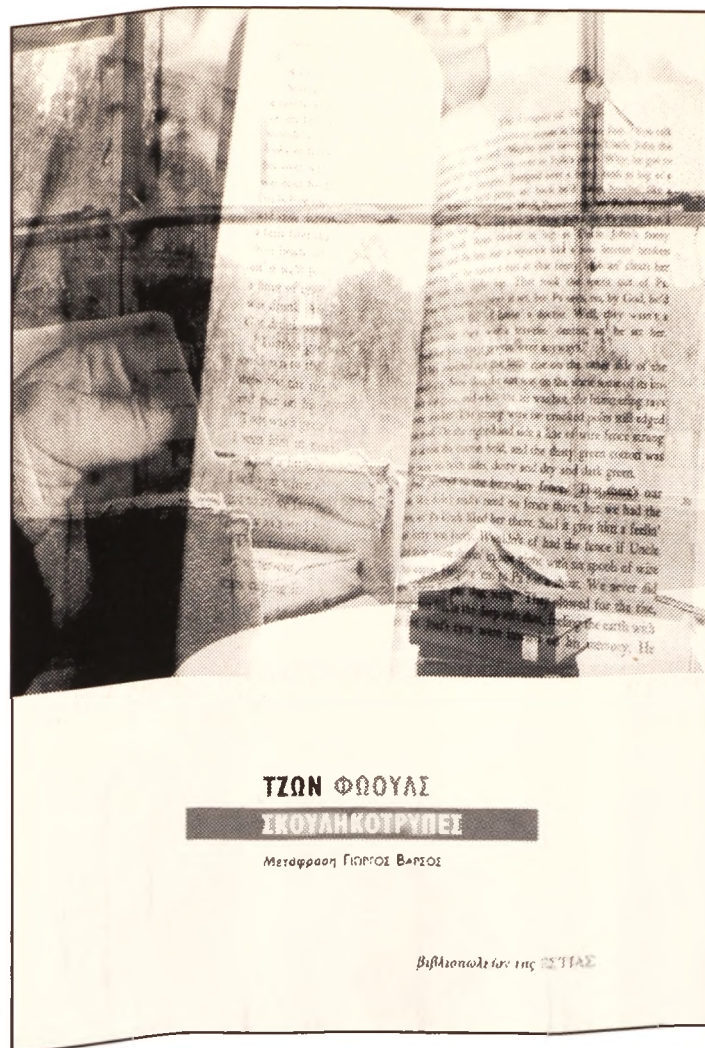
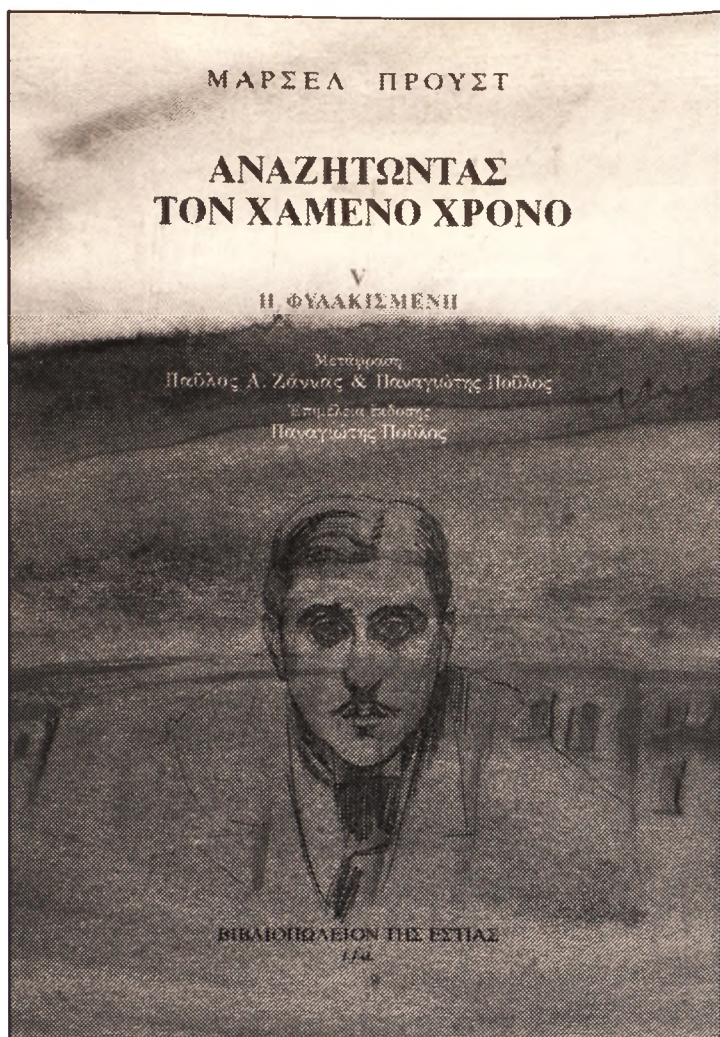
Καμία διαφωνία; Καμία! Προχωρώ. Σε αντίθεση με τους λιγόλογους, σεμνούς και μάγκες ποδοσφαιριστές μας –γιατί αυτοί μόνοι ξέρουν από τι κ...δάχτυλα ξέφυγαν– όλοι οι άλλοι έκαναν τη χαρά πολεμιστή-ριο σάλπισμα και εκ του πονηρού κήρυγμα υπεροχής. Πρόκειται για όλους αυτούς που ευτελίζουν το ποδόσφαιρο και με τους μαξιμαλισμούς τους εκτρέφουν τον χουλιγκανισμό. Οι υπερβολές αυτών των επαγγελματιών «εθνοκροφόνων» σε συνδυασμό με την τεχνητά παροξυσμική συγκίνηση των ΜΜΕ –όπως λέμε τεχνητή ευφύια– νοθεύουν τη χαρά της νίκης με το αμόλυβδο κόμπλεξ και το βαθύτατο σύμπλεγμα κατωτερότητας που κουβαλάνε.

Μακάρι ο άθλος της Εθνικής να έχει συνέχεια – προσωπικά φοβάμαι ότι τέτοια επιτυχία δεν επαναλαμβάνεται (θυμηθείτε την κατρακύλα του μπάσκετ πριν από μια δεκαετία). Μακάρι στο μέλλον να συμμορ-

φωθεί και το αμαρτωλό εγχώριο πρωτάθλημα των νονών και της παράγκας – εκεί κι αν έχω τις αμφιβολίες μου. Μακάρι τέλος να ζήσουμε κι άλλες τέτοιες χαρές που ανυπόκριτα μεταμορφώνουν τα άτομα σε ένα συλλογικό κορμί το οποίο δρα ομοθυμαδόν και που βγάζουν τον κόσμο στο δρόμο, συγκινημένο και υπερήφανο (έστω και για ένα ποδοσφαιρικό τρόπαιο). Όμως ως εκεί και μη παρέκει. Δεν πρέπει ούτε στιγμή να ξεχνάμε πως πρόκειται για ένα παιχνίδι και μάλιστα μαζικό και άρα η φασιστική υπερβολή και οι φασίζουσες συμπεριφορές ελλοχεύουν. Ακροδεξιόι και χουλιγκάνοι δεν δίστασαν, πεπεισμένοι οι αχρηστές περί της φυλετικής υπεροχής του Χαριστέα, να φωνάξουν το δυσοίωνα συμπλεγματικό: Δεν θα γίνεις Έλληνας ποτέ, Αλβανέ! (sic)

Από κοντά και ο Χριστόδουλος, εμφανίστηκε στην τελετή του Σταδίου για να μας υπενθυμίσει πόσο θεοκρατικό είναι το κοσμικό μας κράτος και να μοιράσει εκτός από ευλογίες και σταυρουδάκια, διαβεβαιώσεις ότι η Ορθοδοξία πάντα νικά. Εν τούτω νικά, Νικοπολίδη! Αφού λοιπόν πόζαραν λογής επώνυμοι εμπρός στις κάμερες και αφού έβγαλαν δεκάρικους οι πολιτικοί υποκλέπτοντας λίγη απ' τη λάμψη των εικοσιτριών λαϊκών ηρώων και του αρχηγού Ζαγοράκη, ενός μάγκα gentleman, οι τζάμπα μάγκες ανεχώρησαν ευτυχείς ότι έπραξαν το καθήκον τους. Κι ας έγιναν καταγέλαστοι – εκτός των άλλων και για την πλήρη αποσυντόνιση όλων των μέτρων ασφαλείας και για την αδυναμία όχι αστυνομικής αλλά απλώς προστασίας όλου αυτού του τεράστιου πλήθους που ξεχείλισε στους δρόμους το παραλήρημά του. Κεντρικές αρτηρίες αποκλείστηκαν, οι συγκοινωνίες παρέλυσαν, το πούλμαν των διεθνών καθυστέρησε τέσσερις(!) ώρες κ.λπ. Κατά τ' άλλα οι μπάτσοι ευτυχώς έκοβαν βόλτες σε ομάδες καθ' όλο το μήκος της Βασ. Κωνσταντίνου απ' τις δύο το μεσημέρι – προς αποφυγήν, τάχα μου, παρατράγουδων! Σκέφτομαι την Ολυμπιάδα και μυρμηγκιάζω ολόκληρος.

Και κάτι τελευταίο: Δεν μας χαλάει καθόλου όλος αυτός ο παροξυσμός με τις γαλανόλευκες. Θα θέλαμε όμως να ξέρουμε και την αιτία. Ούτως ή άλλως στο γήπεδο του μυαλού μας το παιχνίδι δεν σταματάει ποτέ.

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ
(1500-1800)

Ο ΔΙΚΑΣΤΗΣ
ΚΑΙ
Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ
ΤΩΝ ΛΕΣΧΩΝ

Ο ΑΝΤΡΩΠΟΣ ΒΙΟΣ
ΤΩΝ
ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ

ΠΟΙΗΣΗ

22

CATHERINE PETERS

BYRON

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΝΕΦΕΛΗ

L. E. RICE

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
Ο ΜΕΓΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΝΕΦΕΛΗ

ΜΕΥΣΙΣ

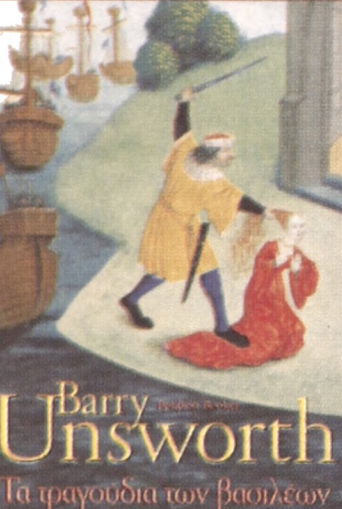

12

Β. Κ. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ, Α. Κ. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ. Μία νέα διατύπωση της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας.
Α. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ. Η ελληνική μυθολογία και η ελληνική λογοτεχνία της
Κ. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ, Δ. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΙΟΥ, Γ. ΧΡΗΣΤΟΠΟΥΛΟΣ. Η αρχαία ελληνική μυθολογία
και η αρχαία ελληνική λογοτεχνία.
Μ. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ. Αρχαία ελληνική μυθολογία και αρχαία ελληνική λογοτεχνία.
Γ. Κ. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ. Η αρχαία ελληνική μυθολογία και η αρχαία ελληνική λογοτεχνία.
Η. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ. Αρχαία ελληνική μυθολογία και αρχαία ελληνική λογοτεχνία.
Δ. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΙΟΥ. Η αρχαία ελληνική μυθολογία και η αρχαία ελληνική λογοτεχνία.
Φ. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΙΟΥ. Η αρχαία ελληνική μυθολογία και η αρχαία ελληνική λογοτεχνία.
Βίβλ. 1994. Εκδόσεις Νεφέλη.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Ανδρών μέτρον
μηχανή

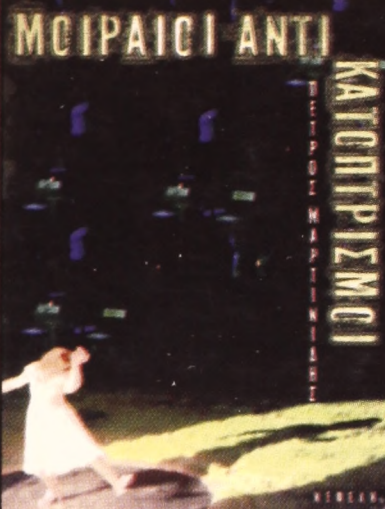
Barry Unsworth
Τα τραγούδια των βασιλέων

ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ Χ. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ

Διέφυγε το μοιραίο

ΝΕΦΕΛΗ

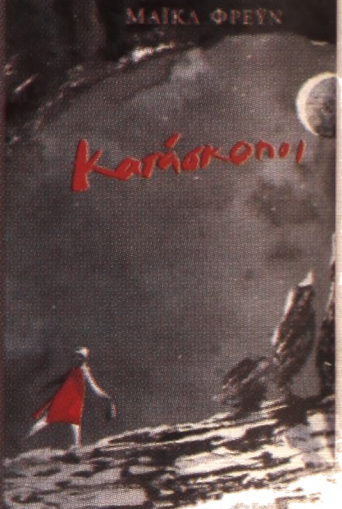

ΜΟΙΡΑΙΟΙ ΑΝΤΙ
ΚΑΤΟΠΤΡΙΣΜΟΙ

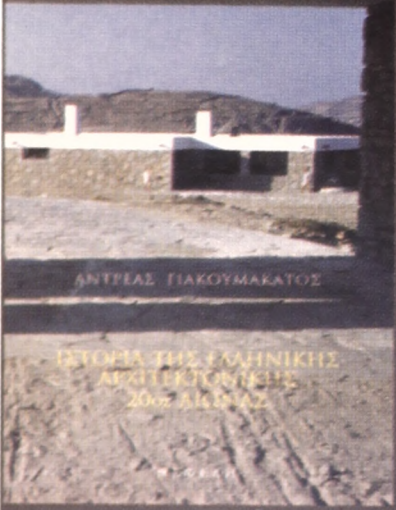

Η ΕΥΛΟΚΑΤΑ
ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΜΑΤΙΕΣ

ΝΕΦΕΛΗ

ΚΑΡΔΙΑΚΟΝΟΙ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ
20% ΑΙΔΙΩΤΑ

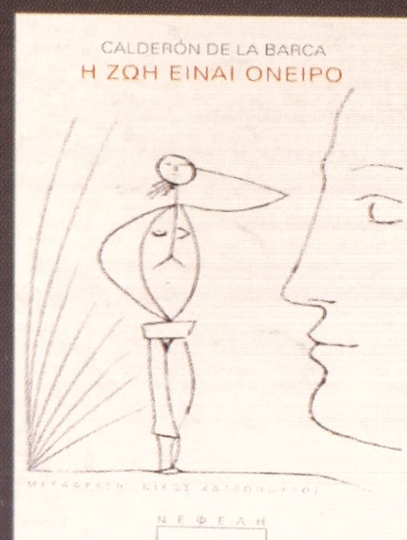
ΝΙΚΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ

Ζωγραφική
1994-2003

ΝΕΦΕΛΗ

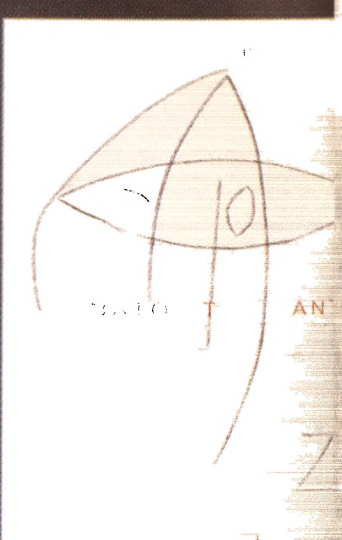

Ιονόφορος

CALDERÓN DE LA BARCA
Η ΖΩΗ ΕΙΝΑΙ ΟΝΕΙΡΟ

ΝΕΦΕΛΗ

ΤΑΙΟ ΤΑΙΟ

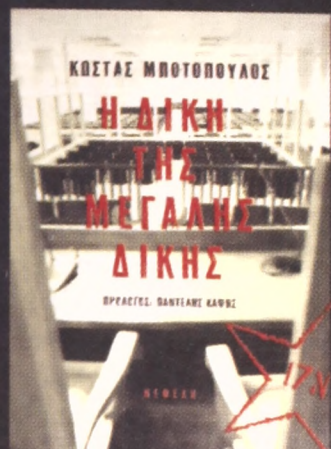
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΙΟΥΡΤΣΑΚΗΣ

Η τρελή σοφία
ή
τὰ άνιέρα ιερά

ΜΟΚΙΝΟ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛ ΚΑΙ ΤΗ ΓΑΣΣΙΑ ΤΟΥ

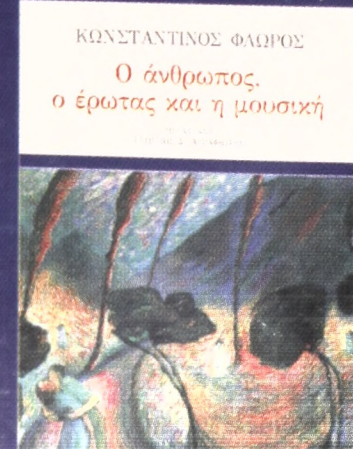
ΝΕΦΕΛΗ

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ
Η ΔΙΚΗ
ΤΗΣ
ΜΕΓΑΛΗΣ
ΔΙΚΗΣ

ΒΡΑΒΕΙΟ ΣΑΝΤΙΑΓΟ ΚΑΒΕ

ΝΕΦΕΛΗ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΑΩΡΟΣ
Ο άνθρωπος.
ο έρωτας και η μουσική

ΝΕΦΕΛΗ

ΝΑΙΣΟΣ ΘΕΟΦΙΛΟΥ
Οι λαμπροί
ΑΠΟΘΗΚΑΡΙΟΙ

ΝΕΦΕΛΗ